

بَهَانْدُنَّايمُ

موئی لال کیبو

BHAND NATYAM

(Kashmiri Folk Theatre)

MOTI LAL KEMMU

بَهَانْدَنْسِيم

موئل کیمیو

یہ کتاب چھ تھن کا شرہ نذر
 یہ مواد یوں تیوڑتے
 پن کلچر سسٹھاہ ما یہ محبتتے تھے
 ٹھ کہ سان رژھرو و

*Name of the Book:-***Bhand Natyam**
*Author:-***Moti Lal Kemmu**
*Copyright:-***Moti Lal Kemmu**
*No.of Copies printed:-***550**
*Press:-***J.K. Offset Printers, 315 Matia Mahal,
Jamia Masjid, Delhi.**
*Year of Publication:-***2001**

Published with the financial Assistance from the
 Central Institute of Indian Languages, (Ministry of
 Human Resource development, Department of
 Education, Government of India) Manasgangotri,
 Mysore. Vide sanction letter No:
 51-5(1)/2000-2001/KAS/GRNT
 Dated July 3, 2000 under the Scheme Grant-in-Aid.

کتاب ہند نادر : بھاند ناتیم
 مصنف : موتی لال کممو
 چھنڈی : 2001
 حقوق کھوٹ : موتی لال کممو۔ 5، اپنادار۔ جد-10
 کپیوٹ پروگرام : سرینگر کمپیوٹر زکا کول، سرینگر
 تعداد : 550
 مول :
 پرس : بھ کے آفیٹ پرس دہلی۔
 سرورق : پروفیسر تیکاب ٹکھے ہاشہ

- 1/ کتاب گھر۔ چھل اکیڈمی مولانا آزاد روڈ سرینگر 190001
- 2/ کتاب گھر۔ چھل اکیڈمی کمال روڈ جہاں 180001
- 3/ موتی لال کممو۔ 5، اپنادار جوہنی تالا ب جہاں 180010
- 4/ بخشش بانچیں۔ دا خصود چاؤ درہ شیر 191113

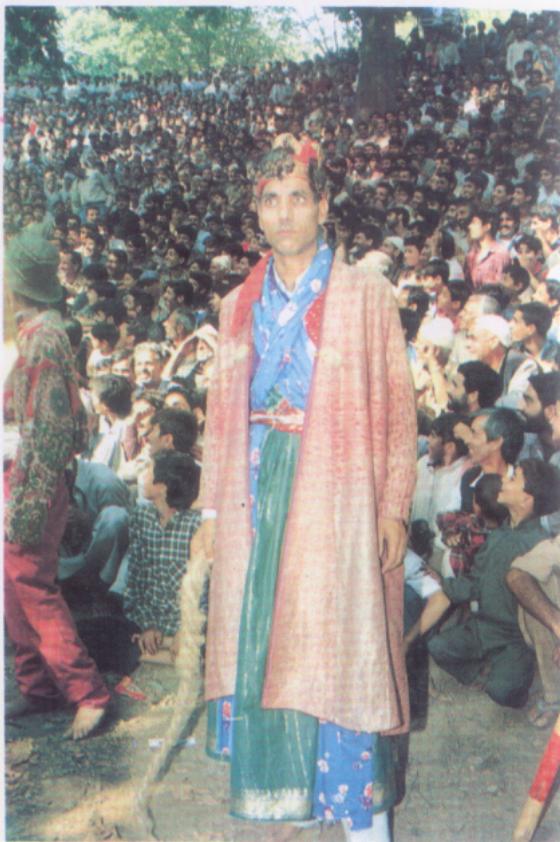
گوڈت

یہ کتاب چھٹے کشیر چند رابر باٹ نظر تل تھا و تھے لپھے ہوتا کہ یہ کر
تمن تم اطلاعات فراہم یوں زیر حم بے خبر چھے گاہ متر۔ تکیا رصد یوں پڑھے صرف
وکھہ رو اس تھر رچھان پچھے تمن تے داریاہ مشرب پیو مٹ۔ باٹ نائیں پڑھے یہ
کتاب چھٹے کا شرکن کلپر کمن کینہ ان اہم پہلوہن ہنزہ ان کرناوں علاوہ جہند کی آگر
پد کلھی کوش۔ مے چھٹے باٹ فنکارن، ماکلن، سکارن، موسیقارن، ادینن تے
ادب نوازن سکر ذاتی پر ٹھہر کا رپتہ تھر کو کتاب پرست پتھر ملکیم کمن لگھ رنگو
داریاہ رو پڑھ جھٹھ ذاتی زان حاصل کر تھا مخذلہ آگر و کھنواری متر۔
زندگی چند ہن ۵۰ ورکی ان رو زم رکس سکر دا بانگی تے ۳۰ ورکی ین کرم
کا شرکلپر خدمت۔ ادب فون لطیفن یہ شگفت ناکس سکر تھا ام دا بانگی ہینہ کو
پڑھ کتاب مرتب کرس ترہن ورکی ان ہندوق لوگ۔
مکن چھ کانہبہ گوشہ ما آسہ تو تھر راوی رؤ دمٹ۔ اسے زندگانی
بردنہ کن کلد و کھتم تھر۔

موئی لال کیو

جوم

21-3-2000

ماں

فہرس

نمبر	عنوان	صفحہ نمبر
1	کشیر منز پوت کالگ رنگ	5
2	بانڈپا چھر	25
3	ماں	74
4	سکر	82
5	میاں	118
6	کاٹس ادیس منز بانڈپا چھر	137
7	کشیر منزون	153
8	کتاب نامہ	176

بَلْدَةِ كَوْكَ

دَرْبَنْدَهُجَر

مَلَكَةِ مَرْيَمَهُجَر

کشیر منز پتھ کا لک رنگ

کاشر زبائی منز چھ تھیس "رنگ" و نان۔ یہ چھ سنسکرت لفظ ہے اچھو
روپی منزوں نے تیر مروج۔ کاشرس منز چھ واریاہ تم لفظ یہ ترکیبیہ بول چالس منز
کتھ کتھ یہ استعمال سپدان یہ تیر نان پتھ زرنگ چھ پتھ کالہ پتھ ساتھ سماجی
زندگی تیر باراں ہند اونگ اوسمت۔ تھوڑی کینہ لفظ ترکیب چھے:-

۱۔ رنگہ ویچر:- رنگہ ویچر چھ کر رپ بدلاؤ نہ تیھے کہ اکا کار
نکس منز مختلف کردار گندہ مو کھبر خیر رپ بدلاؤ تکر گندہ کری چھ ہاو ان۔
پرکاش رام گرد گاہ کچ کاشرس راما منز یہ ترکیب شارس منز یہ ترکیب امانہ
استعمال کر ہو:-

رنگہ رنگہ کر کھ رنگہ رنگہ ویچر
رنگہ درہنس آئیہ سے ٹتے

۲۔ رنگہ روپان:- سہ گھون سیں نکس منزادا کارا کر ان۔ یہ اس
چھ دنس ستر تیر تو لگ کر شے لفظ پھر منیجلا گلکس متعلق یہ ان۔ یہ اس Verbal
Nonsense دن ہے مانے تھا وان۔ کتھ تیر مچنا عام ہے دوس کورم کتھ
یہ دن۔ شام ہے یتم دانس پڑن۔ رکس منز چھ گون کزن کزان۔ تان ہے مند کر بول
پورا (یہ بے معنے اسٹھ خالص سازن ہے منز آواز چھنے آسان) یہ تیر مسلم سپدان۔

کائناتِ شاعری مزمن پچھے رنگیہ روشن رنگلگ گوں مانے گرت تھے استعمال سپدمت -
پروفسر راجا رانی چہ ماناں زیر علیہ روشن گو" رنگیہ نایک" (ڈرامہ بک ہبرو) تھے -
۳۔ رنگلیہ دوئے :- یہیہ باٹل پا ٹھر دوئیں بل، استاشن، تیزیار تن
پٹھنچھ لگان تھے پچھر رنگلیہ دوئے ودان -

۲۔ رنگلیہ مام :- تیشخس ودان میں رنگلیہ دوئیہ وزیماڑاما گندمہ وز
لوکن ژھوپ کرنا ودل، صفائی تھے باقی انتظام کرن ودل ژکر درلا گتھے اور
یور پتھ کران۔ پہ جھنے ضروری زسہ آسہ سر پست یا خرچ برداشت کرت تھے ڈراما
گند ناون ودل۔ تیشخس پچھل لوکو منزے نیران تیگدن گرہن ساداں تھے باضے
رنگلکس برہنہ کنہ بھان تھے داد ودان -

۵۔ رنگلیہ ٹنگلیہ :- گور تھے سجا و مہ جایہ، ڈیڈ، پردہ، تکنیج ٹراؤ تھتہ وادمالہ
تراؤ تھج جاپ ودان - مہاراڑس موکھہ سجادوٹ کرت تھے جائے تھے جھوپیں ان ونمی، واہ! کیا
رنگلیہ ڈنگلے چھر رنگلیہ ڈنگلے کو دراصل رنگلیہ میخ، ڈنگلیہ ڈوپی کوچ بڑا چھوپی و زت
چھ گامن وڈون، دوڑون ڈاران مزدودن ٹنگ تھے ڈون یاون بناوٹہ - ڈراما گندمہ
موکھہ بینلے کھلآ کاشیں تلیں چاوس بناوٹہ ان تھے اسکر رنگلیہ ڈنگ ودان -

۶۔ رنگ کھاراں :- یعنیہ کن کراں پھٹکھر میڈھر
کھاراں تھے کوڑ چھر رنگلے منزے کھلھڑا ٹھر آؤ تھے دول و دان تھے کھاراں تھے کھر
چھ کتھ کتھ منز "رنگ کھاراں" ودان - کا نہیہ ادا کار جھوڑ زیادے رنگ ناوان تھے کتھ
رنگ کھاراں - اتھ چھڑ دیم مانے رنگلیہ ڈنگلیہ پکھن بنتر ان نقش نگاری تھے
تصویر بناوٹہ تے رڑا کاری کرنی تھے چھ ودان رنگ رکھ کھاراں -

۷۔ رنگلیہ گھوڑھنی :- یہیہ کھلے ما دان مزدرا ماؤ کر

کٹھی ایمس مژرو دنگل..... فوٹو: سگیت ناٹک آئیڈی بھی

پہاں گند نہ تے اچا کنک وادی طفان، گرد غبار یارہ دیتے رالہ ہے نہ روز ہے رنگہ
ڈو ٹو گلے نہ رنگیہ مام پتے رنگ و چھن و اکر، خیلے آس رنکس بے رنگی گوہان۔
گلے کامیکوں چنیں یا زکا وٹ چنیں چھوہان رنکس بنے رنگی گوہان۔

۸۔ رنکس منز مند چھاؤن:- یعنیہ کائسہ زینہ نادار یا بدنا م شخص
متلق پا چھر پیچہ چارشہ پتھر سے مند چھاوہ شہ پیچہ یا رنکس منز کائسہ پتند کار بید کار
مند چھاوہ نہ گورنکس منز مند چھاؤن۔ صاف پتھر ظاہر نہ پتھر کال آسکن بدر کار
شخص سکت پا چھر منصوب کرتھیں مند چھاوہ ان۔ ذی پتھر چھوہ باذن ڈتھیہ کھوڑان
زمند چھاوہ ما۔

۹۔ رنگہ راؤن:- یہ چھوکتت تے اہنا کہ آڈس پہاں ونیہ
خاصل کر جیں پتھر شوہن و پتھر پتھر آسہ۔ یعنیہ رامیں چون پتھر کنھیں پتھر آسہ
پہاں ہادیہ راؤن سند کردار گندن دول آسہ ہے پتھر پلو پوشان کھلا گل جھوہ آسان
حالانکہ ازکل پتھنے کا شری پا چھر امامہ کھاین پتھر کا نہہ خاص رنگ در پتھر یوان۔
مگر رنکس منز راؤن سند کردار گندن دول ہیں کا نہہ تے چنیں پتھر چھوکتھ چھوکتھ یاد کرئے
یوان۔

۱۰۔ رنگہ راؤل:- چنیں را چھر کرن دول اوں ونہ راؤل تے یُس رنکس
تیرنگہ کس ساماں سازن بیت را چھر کرن دول اوں آسان تں اکر رنگہ راؤل
ونان۔ خالے کا نہہ اپنے پتھر موبہن پتھر یم ترکیبہ استعمال کران۔

۱۱۔ رنگہ واپن ج:- گرمی پتند ہن دوہن آکر واپن رنگہ پا نس واو
کران۔ شری اکر کاغذی واپن ٹکمی نادا ان۔ رازن، شاہکن تے بڈن موبہن پوہن
اکر نوکر واو جیدہ واو کران۔ رنکس منز اکر ٹھیں کردار ان رنگہ واو جو تکر واو

شبہش میان حستق بکت بازیہ حسرہ پتھر بکت سہ دجھے حسن میان
دیکھا درود پا تھر بیما

The early nineteenth century painting depicts the various humorous acts and musical instruments of Bhagats. See the master of the Bhagats bears the dress akin to central Asia.

کران۔ تھر نگہ داون جھوٹان۔

۱۲۔ رنگی پیچھے مکھی :- اُمپ یالنڈن کرنیس پیچھے چھی یوان دینہ زرگلہ
پیچھے گلہ جن۔ دراصل چھی شرمنہ چھتھ رنکس منزان پو ان تھے بائٹ چھا پز پز
رینہ گلہ استاد ان اسنا و ان گل کاشن گز کران۔

بیرون میں یہوں ترکین ہند فر کر کنک مطلب پختے ہے زکار نزیع
و تھمہ بولکنے بردنے اوس کا شرس سامس منزیو بارن، دوین، بڈن، دوین، تھ
سامی کرکن تک رنگ والیست۔ لیاڑا ہم توچه دوس سام سینا کشیر منزیکرت زبان
ہند بول بالا اوس تک شیر آندی ہڑتہ منکرت زبانہ منزے رنگ باوہ یوان اوس۔

ناییہ شاستر :- ناییہ شاستر چھ از بردنہ ڈے اس سا پٹھم پانڈھ
سas وی تھیق کرنہ آئت شاستر میں رکاس تھے سک والیست موضوع ڈراما، تھیر
رنگیہ ہال، گندن گری، روپ ناکن ہند قدم، گون، وائنس، ساز، شاعری،
چند، نگیت، رس (جیالیات) پیغم مسلن ملت چھ۔ ناییہ شاستر منز چھ ۳۶

چھتر تھے چھ تقریباً ۲۰۰۰ شارن پٹھ مشتمل۔ شارو علاوہ چھس گھنے لئے جانپڑتے
لیکھتھ۔ یہ چھ ہندو ستال پکھ ج زان تک رکنا وان۔ امہ شاستر تھیق کار چھ
بھرت منی ماں یوان۔ کینون سکارن ہنز راے چھنے یہ گو ھھ بھرت منی لیں
بردنہ واریا ہو تھر کارن تھے، زائل کارن ہند دیت آئں میں بھرت منی یں
سوہراً تھو شاستر منز یون۔ زان و انکا عالم چھنے اٹھ کھتھ کر افاق کران۔

بھرت منی ہنز زندگی متعلق چھنے کہنے معلوم۔ بھرت شد ک مانے گو "ادا کار" تھے
آئی مین دون سامیں منز یکھنے آئیں منکرت ناکن ہنز آڈرن چھے بھرت
ناییہ شاستر کم پیشت اصول پٹھ۔ کشیر منز چھ تقریباً آئی مین دون سامیں منز
ناییہ شاستر ک مطالعہ سبھا و پچھی تے سنجیدگی سان سپان سپان رہ دمت۔ یعنی یوت نہ

بلکہ اکو را ذ کارن تھن ڈراما زان والن اک ناییہ آچار یہ وانا۔ بیم اک ماہر
رنگ آسان۔

و شنودھر موثر پر اُان:- وہ نہ چھ یوان نہ دی یہ صدی منز چھ کشیر

ہند یو بالو پار دارا ایحسار یا نے و تھجہ تراوی ورمیان علاقا منز کتھ تام و شنو
دھر موثر پر ان لیکھنے آئت۔ اتحہ پر اُس منز چھ ۳۵۵ ادھیاے (بگ) تھے چھ
تران منز کتھ تام۔ اتحہ منز چھ کنہہ ادھیاے اسکار، مہما کاویہ، نور، رڈا کن
ہند قدم، مکالہ، نایک نایکاں ہند ک قدم، بھا وہر موضو عن ہمنز آنکاری و دان۔
پتھجھ دنہیہ ان زینیہ ان چھریا سیتے جموں کیم ہند دوں منز پتھ پید مٹ
تے امک مطاعتیہ زانکاری اک کا شردا چاریہ پتے گونما تھو وان۔ کا شری یا م اک
ناییہ شاستر تھے و شنودھر موثر پر اُس آگرنا من ہند درجہ دو ان چانچھ چھ ابروںی
کا شریو گونما تو کر ہند مطالعہ کر کر کران۔

کہنے گونما تھو:- پا منز صدی منز چھ کشیر منز بھا ناک گونما تھو
شدانکا رک ماہر او مٹت تھے عالم تھے ماہر بن ہندریج چھشو روپید ان تھے سلہ
چھنڈ و داہم صدی تام پاک۔ رازی جیا پید و دو قیہ (۸۱۳-۷۹) اوس ادھیت
ناک آچار یہ سکھر تھ ناییہ شاستر پٹھ پٹکا تھ لچھ۔ بد قمی کن چھنے یہ
دستیاب۔ امہ پتھ چھ ناییہ شاستر، کاویہ شاستر، رس تھ دھونی شاستر کم را ذ
کارن تھ کارن ہند زینیٹھ سلسلہ کشیر منز و دنلان۔ تھ منز رنگیہ رنگی
دانشور آئنہ کیو فنکارا نے سر گرمیہ شال چھ آسان۔ یو چھ ناییہ علاوہ
ہماریا تھ۔ جمالیا تھ تے تو اور جن سائزی منز تھ نا دینہ دومت۔ تھ ہند ک خیال چھ
سبھا و سوار تھ original نا و بیز لایت چھ و مکن (750-AD) رورڈھ (850) آئند
ور دن (855-900)۔ شارنگ دیوچھ نگیت رتا کرس منز نو من کا شرین ناییہ

اُک کشہر نہر پنیہ گانچہ جاڑک تیز آنی کاری نہند باز رگ ماوان تیاوز کے کماوان۔

نیل مت پرانا: یہ پرانا بھک کشہر منز پائیتہ صدی پتہ آئت
لیکھنے۔ یہ زندہ چوکشہر بنیک گوڈیک ڈائیک موت یس کشہر بھر پور ترا، ندی نالن ا
سرن تیاگن ہند مقدس آپ سخھ منش بہناوان جھی یہ پرانا چوکشہر بھر
منکرتی بھر پچھان کرناوان، مالان، تیواران، بدین دوہن، دیوی بلن بھر زان
کرناوان۔ یہ چھسارے ملکس منشہ دا حدو لکٹ پرانا یس یہ دنان زرنگ
گو ”پر بکھشا“ تیاگی گردن گردن کمہ دوہ گوھس پیکھشا دان، دین۔ یہ پرانا
چھتمن تیواران بھر شندتی کر ان یہو منش کیہہ ازکل تے چھا کر ندہ بیہ طریقہ
مناوہ پیوان۔ یہ پرانا چھسارے نے مدیان یکسان نظرتی تیز تسان و چھان۔ یہ یم
بدکر دوہ مناونکل ذکر چھ کر ان تہند لازمی رنگ چھ گون۔ تشن تیاںک گندن
رو دمت۔ یہ چھکھ کھون سازن ہند تے ذکر کر ان۔ یہ پرانا چھنگاگ، پٹاچ،
شہ ویشونت پیدھ بھیرہ وھرم مان و ملن منز ملوا رسان روز تھندی بس کرنا تے
شقافتی سرگر منز روپ شور سان حصہ نہ کیا ہے بندت بدر اوچھ کتھ وہن وہن۔
پر بکھشا گوڈھن (دیکھنا) پاس بر وہنہ کنے گندن گری (نایا) چھن تے
دان گومعاوضہ کشہر منز چھ بامن ”مالکے“ تے ”بیاک مالکے“ رنگ ریوان و نچلے
وں۔ پر بکھشا و انس هر آکر اکر ویز پلو پوشہ کھتہ یوان دین۔ راہ لوکھ آکر پونہ،
پیشواز، بندی، مالیہ تھر تے فنکاران دان کر ان۔ اما پیز و دل جھینہ تم رازے لگدے تے پلو
پوشک کتھ تر ان لگدے فنکاران۔ کبھی بڈکر دوہ یک تیلے آکر یوان مناوہ چھو دوڑ کاں
کھات تے سکتے۔ مثلن ویچھو ہند زادوہ منداون۔ از تیچھا ناگن تیچھ کھر ن پیٹھ
مالکہ گان۔ نٹ (ادا کار) نیتک (قصہ) پتھر یہ آسہ تیلے تیا اسان یم کرکس منز
رو پک اکر گندان۔ نکل پٹھ کمائے کر ان و اس اکر ”رنگ جیوتا“ (رنگا جو)

آچارین بندہ ڈکر کر ان۔ لوٹ، ادھ بھت، ٹھلک، ابھن گپت تے کپرتی دھر ایکھو
گیت پھن ناییہ شاسترس پٹھ مسند تشریح لکھان۔ پاس بر وہنہ جھوہ توکن زانی
کارن ہند ناوہوں ان۔ ماتھ گپت، بھت تاکیک، بھت طوط، بھت نیتر، بھت
وردمی، بھت سناس، بھت گوپا، بھت شکر، گھنک، راہیل و خارہ۔ یہو منز
آسہ کینہ و پنہ اہماہی ناییہ شاسترس پٹھ یکاچھے تھوہ۔ (سالم نے تے گندہ
چھپر اس) ابھن گپت پچھے بھت طوط پھن گرو ماناں۔ اس نشہ نے ناییہ تے ناییہ
شاسترج را نکاری بھجھان۔ تے چھن ناییہ آچاریتے وہن ان۔ ابھن گپت آچاریں
پتے یعنی گونماتن نیش کم قلیل زا نکاری بھجھ سپ ان تھم جھنم بھت، سحمد رحمت
آچاریس (1050-1150AD) سکھت دت مکھڑا (1129-1150AD) تے یک دغاہر۔

یو دوے کامن سیزر راج ترکی ہند مطالہ کر تھیہ اور نو کشہر ہند دین رازن تے
راج تکارن تام اس ناییہ شاسترج زان آسان بیلے سہ پھو وہن وہن ز راجا جیا پیڈس
(779-813AD) تے اس اچ جگ زان۔ امہ کھھ بھن با دھنچھے تیلے کر ان بیلے سہ بہار،
بنگالس نزدیک اسکس مدرس منز کپڑہ رینہ ہند نشان چھو وچھان۔ گتہ رت اس ناییہ
شاستر کبو اوصول مطابق ناییہ کر ان امہ علاوه چھو کھون ہینیں جائیں شکتے ذکر کر ان۔
یہ سورے و بندگ مدد عاچھو کشہر منز اوس تے خالص ناییہ شاستر صرف
پرہ، زادتہ تیوہار منز یوان بلکہ ناییہ آچاریہ اکر عتیں فس منز مارہ آستھا اچ
تالیم دوان تے باد کر ان۔ اوے چھو وہن سائنس کا شرس الہی پا تھرس نوں کوں تے
واٹھ منز تھمہ کبھی بند زادوہ منداون۔ از تیچھا ناگن تیچھ کھر ن پیٹھ
کیھون لفظن ہندو مول تمام چھن ناییہ شاستر کس کندھے گنھن لفظ منز تیران۔
ناییہ شاستر چھندی ہند رواج گو سلطانی دو رشروع پدھن پتہ وارہ وارہ ختم
حالا کاہی پینڈکر را جس منز اؤن ناییہ وارا پر ازو زر ان ہمہ تھت تے کشہر ہندو گوئا تھ

منکرت شاعر بلہن پھٹ کا شرین زنان متعلق دنان ز" یہ سچھے اداکاری مژہ
سور پگ کتے رہ، ریکھا، پڑ لیکھا تے اروشی تے پتھ تراو، بیٹھن رنگ جیونا، ہن اک
خاص موقعن تے دین پتھر حوصلہ افرائی یہ ان کوشش لگیر بنن مئر کو اک نالیہ
پھٹکا وکوڑا شہ بال تے آسان۔ راز مندوں میں مژہ اوں "پتو شلا" تہ نگلہ مندوں مژہ
رنگ لگان تے امدادا و مندر کمن احاطن۔ وہا بلن تے کھلے مانا من مزہت۔

گوڈ کاس تام پر نہ تے گند نہ یوان۔

پا ٹرمہ صدی بر و نہہ پکن چھ اکھ کا شرمسکرت ڈراما تو لیں شامک اوسمت تینگر "بجان" قمک روپک "پادتاوک" چھلے کھمت۔ ڈس تام چھ سارے ملک مژر خالص ڈور ٹھنڈے شرمسکرت "بجان" مولوم یعنی مژر ساروے کھوتے پون یہوے بجان چھ، اتھ چھ ملکہ کس ادیں مژر سبھاہ ایتیت۔ یہ چھ تمہ وقچ آجیں نگری ہنزرنگی یتھارتی طبیعہ مصر و فیوڈ کاٹھ بایز رچ تصویر اچھن بر و نہہ کانان۔ اتھ ناگنس مژر یعنی ہیر و پھس سچھ اکھ" وٹ ایز کل کا شرکر پاٹھ کجھ یاسیئس پچھ و نان۔ بجان روپکس مژر چھ اگے کردار نکس پیٹھ ادا کاری سان سورے روگک گند ان۔ دھوڈ امراء ڈیگل اختیاری دہ سخار کجھ جھ

”زُر کہ تباہ میں مژر چالاک کنیت (بیچھے گائے) رہو زین وار وہ تھے۔ بخیر رہو زین سامنے واداً آمدی تھی سلامت۔ بتھنگری مژر رہو زین بخیر بخیر محلہ برقرار۔
بیش امیت کر رہو زین وولا سم من (ٹوٹا ٹھن) بخیر عشق جس قاتا ہے۔“

یہ دوے سپر سان سنکرت نالکن سام ہم گوتہ دین زیکن منز چھ دوتا ہن

علاوہ ازان تر امین پختہ عشقی کتبہ میلان یا نے شرکارس مگر بیلے بھان یا
بزہ مس ہو کر پک اکرے ان لکھنے اک طریقہ مرا جو آئندہ علاوہ سماں جس مشر
نی نہیں ووگ کمن لوک پہنچ کر دارثیراوان۔ لہذا اک گئے یہ گھر ماجس پھنس
کا بارپا ڈھر خلیقہ دک عکائی کران۔

راز جیا پیدہ (۸۱۳-۹۷) میں دوامور گپت اوس کا شرمندگر
سماں عینکو "کٹی متم" ناؤک کاوی پچھلے کھمٹ۔ اتحاد منزہ ہے کانپ کار ستر و بالشی
خون والین ہے پندر کوارچ و سخن کران اُکس کانیہ (کٹی) پندہ کو تو کوچ کائنا نہ پذیر
کانپ کوارچ زان کرتا دن تک میا بکاری پندریج تا لام دوان۔ پر تھرگ را کسی نہ دست

دلوچھ کلڈن تی سہ کے لگانگاں بناؤ تو چھ براد کر کجھ تائیں۔ اتحاد تکالیقہ مژر پچھ و کر الائکٹر پتھر
و نان زنگانہ کارس مژر گوھ سو فن موستی، رقص، باو بھاوا، بناو سنگار بیتھر علاوہ فن
ادا کاری نایابی تیناگن مژر تھے ماہر آئڑ۔ چنانچھ خالص زنالوڈ کر کجھ تکھے کنیتھے بھر ش
سند ”رتناولی“ تا ملگ اکھ سام اگنگ اندھتھے بھس پچھاوان۔ یہ گوڈا اگ کچھ
کرکو گوھ گندن تے چھ ساران مژر و تھتھے تھتھے۔

بیتام نہ دامور گپتن رنگ و چھمٹ چھوومٹ تیز و تھت آہے سه ماکر
ہے پنیر شاعرانہ تکالیقہ مژر تاوی ناگلک اکھلک اگنگ لگنک تے پچھاونک ذکر۔
ناپر زانہ و رآے ایوس پئے ممکن۔ لجاذاؤ اس پڑھزان زنہم تے جاوید رنگ و دوان
سیس گشیر تیتھ اندرکل پھس پھر لکھو چھان اکر۔

۹۰۲ - ۸۸۳ درمیان اوں گھر مژر مشکر و مک راج کران۔ اگر شند
اکھو زپر اوں جیت بھث شاعر تے قاتون دان۔ بیو تصنیفو علاوہ پچھ تھر ”آگم آڈا میریا
شن مت ناگم ہاکھ دنون آگن ہنڈ ڈراما یکھ کھمت۔ اتحاد ناگلک بیو دو دے
گوڈنیک سیکلار پلے تیو، کاٹھہ کی گوھ سپ۔ یہ چھ بھرت منی سند کر بیشتر اوصول
اونک لظر ف تر تو چھر اپرایا پہنڈنڈ راما۔ ایک بھر و چھا اکھ ساناتا یاۓ تالیم پئے اوقھ
زدیتا اکھر تیجھو۔ اتحاد ناگلک مژر چھوٹا تر دھار تھکڑ کر دنان ”بھث جیت پہنڈ یو
شاگردو کو رزم حکم رتھند کر و دستان (گرو) پچھ اکھ نو قمک تکلیق آگم آڈا میرناؤ
لپا کھمٹ۔ سہ کمہ قمک روک پک چھوتے و چھن تے پن شاہزراں اوناکل پینے تم کیا
کیا ون؟“ تھر ہو کمالیہ تھھ ناگلک مژر شور عس مژرے آسن زانن گوھوں
ڈراما زانن اوکر کتھ تیقید نگار کر آسہان تھمے دیز۔ اکھوڑا راما پیتھن خلاف۔
فلسفہ تھے مختلف مدائن سام ڈنڑتھے مژوہ دکلڈھ آخرس یہ کٹھ نہ راولن زساری دھرم تھے
مت پھا کے خداں ماناں تے س مختلف ناؤ یاد کران۔ یہ ناگ کچھ مختلف مت

مان ولين رآن کارن پاش و آنی بحث کرناوان تے چھر راء بد کڈان۔ بدھ، جین،
شو، وشنو، چن، رات تھے نیلام اپر ملکن فلسفن یہم تھمہ و قتھر شر رائے آکر چھ دل
دشے یوان۔ ناگ کار سند مدد عاچھ اوسمت زتمہ و قتھر کمن طاک علمن تھے عالم اوکن
تمہ و قتھر کمن فلسفن مژر زان کرناوٹ۔ جیتت مٹن پچھ مرا ج تھڑتھے و روتھت۔
دھرمی کس ناو پچھ آڈا میرتھ بډا خالقی و روتاوان والین چھن پرد فاش کو روتھت۔
متن مژر یکسانیت تھے ملپھ ڈارس پچھن تھو دو رجھ دیستھت۔ اوے چھ سڑا توارس
ستر دو یکم کوار پر پار شوک و نان ز” یہ ناگ اکتر بھرت پہنڈن اؤصولن گال
کھاس ترزاوان تھیک ذمہ وار چھ شاعر (ناگاکار) نہ زادا کار اپنیہ یتھے گس تھاد
و وظھری ییلہ چھن و اکر پاش ناگ کار نڈ شاگر دا اسن۔“

عیان چھ لامی و قتھ شی آسے رنگ رائے جھان علاوہ دھرم سجاين، محفل
تھے تائیکی ادارو دکر تھنہ بیچ یوان۔ ناگ اکر ناگے با پچھ لیھنہ یوان لہذا اکر
ناگاکار پر تکلیق ماہر گن اتھر ٹکس کھالتھ مولی ناوان۔

شیسوای تھے پچھ سنکرت زپاڑ ہند بھلے پا یک شا عترتی رائے اونی و رمن
سند و زپر اوسمت۔ اگر چھ شاعری علاوہ ناگ، ناگا تھے پر کرن قسکو رڈ پک لکھو
ہتھ۔ اما پڑا کھتی مسود سپد نہ دستیاب۔ اگر سندیہ پنی کارنا موزن پچھ خالص
اکھمہا کا دیو ”مھن ایکھی دے“ دستیاب۔

بلہن اوں کہنم (۱۰۹۹ - ۱۰۹۰) صدی ہند مشہور سنکرت شاعر۔
پو پیرس زد پک کھموہ اوں روزان۔ یہ چھ کشیر تر او تھ ملکس وارا یہن علاقاں
تھ راجہ وارن پکھر تھ کرنا گلکس مژر رائے وکر کماں دیوں نش آسہر پر اوان تھے تی
کلیان گلکس مژر واس کران۔ اگر لیکھ پنی سر پرست رازس ملتق پتھر سندن
فتھاتن ہند تذکر تھے اتحاد شاعر اس تو ارکس پچھ ناد وکر کماں دیو چشم“ یہ چھ
۱۸

باگن مژر۔ اُخري بآگس مژر چھ پنڌتے کشیر مژران کرنا وان بلہن چھ اکھن تاک
”کرن سُندري“ تپا لپا کھمت۔ یه چھن شرگار پچ نايلکا تھ پھٹ پھٹ کاليداس
شنا تاک ”مالوا گنج مزم“ تپا شري ہرش بشر ”رتادلي“ پورت دا اثر۔

کھمندر چھ پہلے پايك سکرت ھائے مس ”تپر شال شیخ“
(تپپا رنگ) گامک روزن دوں اوں۔ اُخچے تقریباً ۲۰۰ کتابیں تصیف
کر ہو۔ یعنی مژرت نے تاکتے اُک طبع و مراج و رتاونہ علاوہ اوں فقادتی ہماریا
تس پٹھن تیکھان۔ ھائے مزدیں کھفت و دکھنا و ان بھجن داریا، ہن تاک کاران
پند کشار جوالہ نگر پش کر دیت۔ اُخچے پند کا تک چھ بیم اُخچے تو:-

للت رتن مالا:- ادین چ ترچھ دن یا ز پٹھ آہے پاکھن تاک
تاک کارن چھ ائھر تضویح پھر دن یا ز پٹھ دو شک ہنزرا کھداوت و دھمت۔
باسان چھ ائھر آہے و دو شک رکس مژر تھ کھور دھمت۔

چتر بھارت:- یہ آہے مہابھار تچھ گلے کھپڑ پٹھ منی۔

کنک جانی:- یہ گوھے راماں چھ دن یا ز پٹھ سیاتھی مغلق تاک
آئن۔ یعنی تاکن پند ک شلوک چھ جوالہ نگر کھمندر علن ھائے تھ تصیف مژرت
دنہ آئت۔ سینہ تله نان چھ دن یا کاشر سکرت ھائے اُک ھائے مزدیں علاوہ تاک ته
روپک بیتر گندن گردن تپر گلے با پتھن تیکھان تپر رکن گن توچ دوان۔ سہ چھ
اُکس جایہ شاعر دن بداریت دوان نئمن پر رنگ لگاتارہ بھجن۔

گلناڈ یہ اسٹر برہت لختا:- پتھ کالہ بھتے پیش رو پک بیتر اُک
لکھنہ بوان تپند ک پلات (کنھ، کھانی) اس راماں، مہابھارت، پران بیتر
علاوہ برہت کھایہ مژر بیان دوان۔ چنانچہ سکرت زپان مژر یعنی کبھے مشہور تاک آئیے
لکھنہ تپند ک پلات پچ گناؤ یہ سپر برہت کھایہ مژر دید آئت۔ برہت کھا اُس

پشاچی پاکرس مژر پھٹھ کھن ہند خزانے۔ اتحاد کبھے صدی مژر دیو پوش عروہ کو
سنکرس مژر مظلوم ترجمہ کرنے۔ ٹھوڑا توچہ ترجمہ کوئس کھمندر دن تپندا کوئس
”برہت کھایہ بخیر“ تپ پورت ترجمہ کوئس سوم دیوان تپندا کوئس ”کھا سرست ساگر“
اُخچے عالی ادب پٹھ اثر ترمومت۔

پھاس پند ک مشہور تاک ”سوپن واسودم“ تپ ”پر بکھایو گندارین“ تپ اجا
ہرش سُندک ”رتادلي“ تپ ”پر بید در شکا“ تاک چھ برہت کھایہ مژر مشہور داستان
و تسریج اُد دین یہ اسودتایہ هنر لولہ کتھ پٹھ منی۔ چونکہ یہ کتھ آپس لوکن مژر اپد
و ندیعام تپ دیپا لہاڑ اُک تاک تپ گندش تپ چھبھے بیان۔ و شاخدوت اوں بیا کھ
سنکرس زپان مہند ناکار تھک ”مدد رارا گھش“ ڈراما یوکھیں اکھیاں ڈراما
چھ بیان تصور کر دے۔ اُچ کبھی تپ چھنے برہت کھایہ مژر بیان آمرش بیسہ ملک دکس راز مژد
برہن تپ سیاستان چاکنیے تپ سراٹ چندر گپت سپر چھنے۔ اتحاد تاکس مژر چھ
کشیر پند را ”پکھر ااحش“ تپا کر دار۔

پیٹھ سارے ملکس مژر برہت کھایہ مژر تھنچ تھنچ پٹھ دراما گند تاک
تپ گندن تاک روچ اوس کیا کاشر لکھار دتھ ھائے آہمان تاہر برہت کھایہ مژر تھنچ
تھنچ تاک لکھان تپ گند دان؟ اسے ساگر کا ٹھر کتھ پھنے کاشر سیا ڈرس مژر
و ند۔ واریا ہن لکھارین آسے گبھے صدی تام برہت کھا پشاچی پاکرس مژر
و سیتیاب لہاڑ اپھنے یہ ناگنکن زکاشر گندن گر کیا آہمان نہ پاکرت تپ سر گوج
دیش بھاشا یہ مژر گندن گزی بوان۔ ووپل گو سکرت زپان مہند موقدم ما آہمن
اتحاد پچھے نظر و چھان۔ اُخري بیسہ زبان عام لوکن بھر زبان مردوں آسے تھ مژر
آہمان ناکا کارلوکن مہند من رنپنداوان۔ خاکھر تھ ووڈا تاک تپ مخز !!!
پچھنے سالاں بد پھی ز آزادی پتھ مھصف صدی گذ رتھ تپ چھنھ و ند تھنچ

سنگرست کتابن تے خلیقا تن ہند ترجیھ تے مطالعه صحی پاٹھر سپدمت یئه کاشڑو سنگرست ادیبوچنے پچھے۔ واریا ہن شاگون ہندس کلام منز چھنے جو ہے سملی عصر میلان نینہے نہ اس گھنیں، اداکاری کرنس تیرنکس متر وابستہ چھنے۔ یوزوے یہ دنویں شیر منڈاں باضایا کھلا سکی رکنی پرچارہ رواستھے لیں نام پتے رنگ و پھر زانہ آس یوان پڈکٹھے چھنے یہ روائتھے چھڑی درنگز زانس تام منڈت نوت پکان رو زہو۔ گوکہ امہدی تام پھٹے کشیر منز رنگ تے رنگ پتھر اس تے رنگ و پھر زہو تے اتحمرو قوس منز چچر تراویہ، لیلا کاویہ تے پلار غکہ بدل پا تھر بارس یوان تکیا زندیریش چھو گوڈ نکیل پا تھر لفظ استعمال کران۔

یہم تے پا تھر پا چر لیلا رنکس منز ہادھ آسکن یوان تم آسکن زیاد تر مہابھارت تے راما شنکن پٹھنی آسان۔ رنکس منز پتھر ہاسٹر یا ڈاڈا ڈچھان پھٹے بوزان پھٹھے پھٹھے دیرا پاٹھر اوان۔ تیزرن دیدن پوچھنے کے نیٹھے حاسہ سپ ان ڈیشان پھٹے پھٹھے یادو و ترس تے روزان تے زندگی پندرس دیوبارس منز تے کھنکھن پھٹھ و وکھان۔ اوے چھنے ڈنیٹھ کیتھے کھنکھن تھے تر کیمیہ لونک ہندس یادو و ترس منز یاد۔

فل رازن پلو:- تام نڈل دلکی ہنڑ کتھ پٹھ گندن گر کر رنکس منز نل رازن گر بندھ درشا و ان اک یڑھہش مثال کتھ رو زو پٹھ۔ ”برہس نڈ“ تے پھٹھے تھج۔ مہابھارت منز چھو ڈنکھ نینیلے پانڈون ون وائل گلم میول تمن آؤ دنہ زتم گوھن ”آگیات واس“ تے کلذ۔ آگیات گونا مولہا پاٹھ روزان تھک کانہمہ تمن زا ڈنکھ پر زنگا تھہ همکھن۔ پانڈے بائے تے دزو پدی تے مائچ چھو مختلف روپ دا ڈیکھ ری وا کلذ ان۔ ارزن پھٹھیں بائیں منز ساروے کھو تو تھو دتھر انداز تھے چھٹا نزہ منڈ راؤ پ لاگان تے اس رازن لش تیزرن کورون

چھننا وان۔ اس چھ تھیہ و زنا آسان ”برہت نلا“ تھک کا شرک پاٹھر برہس منڈ پٹھ گومت۔ تھکے کنیلے مہابھارت منز لیتا گیان وانا شرکی کرش منز چھن پٹھن ورات روپ ہادون تھک منز کند قدا کا شن تام چھو اتان تھے ساے کا یا تھ پٹھس موکھ منز ہادون۔ تھک ورات لفظ پٹھ کا شرک پاٹھر ”براثھ“ گومت یہس تھ چھ پیا وان و نیں اس عام انسانہ سند کھو ٹوٹ تے تھو د آسہ و پیٹھ تے پٹھ آسہ۔ بیا کھ کتھ چھ ”چھر بیڈ“ پانڈون منز اون۔ کھیم میں سبشاہ و پیٹھ پاٹھ تھ جسمانی طور دو رت اس کھنس پٹھس گن سبشاہ کل رو زان۔ اکہ لٹھ نیلے وند کمن دوہن تمن فاقہ پیسے درنل تھ راتھ کیتھ پوچھر۔ گاش بخس تام پر افس تام روپس پٹھ محل شہ گوئے دینن نبلے نار۔ گاش پھٹپور سارے پے تھ کبکھ دوڑن زگا ش اوتا کہ سہ کھیبی ہے چھے ہے کیشمہ۔ سیکھ دو ہنگر ہے کو رتھ دو اس چھو دنہ کا شرک بھیم میں کا وانا نتے لیاں دین زڈ پٹھس چھ جھر ہادون تھ شیر پھیر اون۔ تھک ہو و نظر نیلے رنکس منز لوكو ہو کوئی آس تھی پوچھ و نان ز ”تھکمے پیا کہنے نہ؟“ تھکے کو اک راما یمن منز تھ لپیٹھ رنکس کھارش یوان۔ میلن رام راون جنگ۔ سیتا سویگھر، لکا دا ہن بیڑ۔ لکا دنچن اس کی گندن ترا پڑھن چھ اکھ منظر پانڈ و نہ بھم (وہر) پا تھر منز ”بوہر ک پر“ و نہنہ ہنڈ مان سند Prototype کلذ تھ لونک منز اسون وو پادنہ موکھ کدان۔ نیدریش منڈ پوئن کھن کھن لکھن گن اشار کران۔

دشیراؤس پھٹو جشن   تھ بہت ویتے وتو
راہ رامس وش وش   پائی آش کیا دلو
یکمہ کتھمہ آسہ خالص کھا پتہ داستان ہند ک پاٹھر کو یوز اپنے اوت بلکھ
رگن منز وچھنے یوز اپنے یوان۔

گوہان تے اکھ مڈران۔ شوں چھے سما دی پھطان تے ٹھر س
وچھتھ شاہ نگاہ کرتھ اُن ڈلان پر تھے۔ سے اُن کر تو ہے
(ڈراما چین والین) راچھ!

کالی داس:- کالی داس پچھے سکرت زبان بند ساروے کھوتھ
تھوڑتھ عظیم شاہ عروست۔ تکھ شاہ عربی علاوہ ترے نالک تھے پھر۔ اُنچھا جیمن
نگری مژرسراٹ چندر گپت وکر مادی پس سر پسی حاصل کر ہو۔ وکر مادی پسند
وق پچھو تو اُر مخس مژرسونہر کر یوان باشی۔ محقق تھے سکارل پھونان زکالی داس گوہو
کشیر بند روزن وول بذاتی آسُن۔ عام کا شر ان چھپنے تے زان میں سکرت اپنی
پہ کالی داس گس اوس گلکھتھ کھبھ پچھے چھید و دو تو س مژرس آسیں کئی اُسند ناو
ہیوں ان۔ یہ دوے کائیسے گو برزت نیر تیلے پھج یوان و نیمہ ”پیو دوز اس کال داس“
یہ دوے کائیسے کائیسے چالا کی ورتاویا گا جا شر چکھہ و نیمہ تیلے تھے چھ یوان و نیمہ“
تحاو تھا پی کال دا کیا مہ دن۔ اُس متعلق چھے پکھ تھے عام ز”کال داس تالہ
ٹو گنگ“ تبا ماس زندگوں چھپنے نس اسک شارس مژرس تھے کو ہونان:

کالی داس تالہ مکن پچھے کالہ و دوخت گاٹھیو
ٹالٹو یس لوگ زال گاٹھے جارس کیا کرے

کالی دا ہنٹھا عربی بیتھ اس پہ کشیر مژرس صرف پرنے پر نادہ یوان بلکہ
اُس تھ ترخ تھ پکا ہے یوان لکھنے۔ چنانچھ اکھ تھیں تھ خاص کا شری
شاہ ستر کالی دا ہنٹھ ماناں اسکتھ۔ تکیا تھ تھلیہ مژرسیں چند چھھے گوڑھ نہ
تھ آسُن۔ امہ کنکھس تراوان زکیا کالی داس کیا تھے چند مژرس تھ خلائق! یہ
بجھ رہ دوار یا ہن ورین چلہوں مگر بیلہ ابھن گپت آچا یہاں تھ وضاحتھ کر
سار نے گیڑھو پی۔ یہ چھے وہن شارن پیٹھ مثمل اکھو ہک لفم۔ یہ تھ ترخ

کشیر مژرس پھٹھ پر ات وقہ پیٹھ شو لیا یہ تو تای پکھنے، برتھ، گوہن آہو۔
یہنے لپلائیں ہند رنگ تھا دس مختلف لگہ رنگ، و پن مژرسکنے گئے در پھر یوان۔ یہ
لیلایا گری اک گیند گرکتے آسان تھا بانچ پا تھراون و اکتھ۔ یہم اک پانی
خاص ستمک ولت کر ان تھے وغد دھاران ایم اک پھر وغد گیند گرکتے۔ ازکل چھ
ڈنہ تھے، ہماچل تھے ہر یا نہ تھر لپلا یہ گر کو وانہ وانہ تھے گر کر پھر ان تھ شو لیلایا
گپوں یعنی ”جنگم“ چھ و نان۔ پر ماند چھ آکس کس لیلا یہ مژر میں لیا یہ
گر ان ”زمگ“ و نان۔ تریلوکی گاٹھ مژر و نواس جو گی زنگ سبد سادا نی یاں موکھت گا مت
بوز تھ سمواد۔ مگر کشیر مژرس پچھے ازکل بند نام و نشان تھے۔ یہ ٹھن شو لیلایا نشی چھ
کا شر بچھڑھیے گا مت۔ ٹھوپ پانچ کھنچن ڈلپن پھٹھ منی سو انگ تھ لوک کو، کوئی
پا تھر آہن رکس مژر مانن تھے دو میں پھٹھ تھ باؤنہ یوان۔ باسان پچھے بند رشو نہ
لوک پار تھ آہن کیہ لیلایا پا تھر مژر باوہ یوان نیمہ کنکھ و دوخت چھ۔ چھا مگر
بھانسا سر ان گے۔ سپتیاہ نالک کشیر مژرس ستمکرت زبان مژر آپ لکھنے تھن پھر دی
”نامدی“ واک چھ شوں کلیان منگان۔ راچھ راوٹھ تھ بمنگان۔ یہ چھنے خالص
شو بھتی کوئی بلکہ روایتہ نہ تھے واجب رہ دوخت۔ ڈچھو چندر ک کوئی سند کی نالک
اکھللوک نس نامدی (حمدی) شلوک گھوہ آسُن او مست۔

شو پچھے اچھر و بھتھ سا د مژر بھتھ تھی وی پچھے کپاری تام
گند تھ کر تھ تھ تند لوگت شر کار تکیے یوان تھے مائس و بھتھ
ماجر پر ٹھان۔ ماجی! مالک کیا پچھے ووچھن مژر بند تھوٹت؟“
ماجر پچھے مراق ڈزان تھ پچھس و نان” مہ دار پھل پچھن
کھوٹمت۔ شر پچھس پر ٹھان ”من دی نا؟“ مائچ پچھس
و نان ”گوہہ نس موچھہ مور تھ!“ شر چھ مالس بر دشہ گن

گر ناوچہس " گھکار پر امک " اتحم اُک عوما گھکار پروان - کلگ گیئے در اصل سو ظلم یوس سے گپتہ بیتہ تنا پیج موكھ آس لکھنے آہے - لاحظہ میلہ اتحم بھنو گپتہ . کلگ، بنت لوزگ واپس الگوپانے ز دنکن ز یلم پچھنا پید نظم - اتحم نظمہ وضاحت کران چھ ابھنچو گپت شاعر سز آزادی ہنکھ دن ان میھو ش " کوی پرتا " چھ ناد دوان - سیلے نادیو موكھ نظمہ آسہ یوان لکھنے تیله آسہن نانٹ تیر رکس، هتے وابستہ ادا کار بیتہ کپر مز ؟ تم آسہان نالگ لاگان ؟

سائنس ملکس مژا اس لکھارین شاعر ان ہنزہ رو اتحم اُک تھا پیچہ هتے پچھند ک نادی دوان میھو منشلوک یالم خلائق سد ہے - کیہنہ اُک تھے را گہ بند تے ناد دوان میھو مفرسہ گپتہ تے بیتے - خاصل ک تھے اوں میھو رجنان منکرت ز بالا پتہ علاقائی ز باطن ہند و تھے بو لپیٹہ تے - تھکہ کہ اوں گپون والین ز یون پڑھ کلام میاد تھوں مز کھویت پد ان - سلطانی دوسر مز بیک پر بندھ کا ڈی کا شرک پاٹھوا آپ لکھنے تھن تے اوں پھن پھن چھند یا گپون راگ پیٹھ کنہ و تھا آسان - اوتا بھت ہنز بان سر کھا کس مسود پٹھتے پٹھ و تھ - یہم پر بندھ کا دی اُک رکس مز " نادیو " موكھ پر ترق - میھو اور یاہ مظفوم ادب پچھنا ملگ ناوبنے درآے گلہنے گیہ رکس کھارنے آئت -

یاترا یا لگک بردنہ اُک خاص گر تھو رنگہ موكھ ناٹک یا لیما ناٹک لکھنا وہ یوان تے دوان پچھن گند نہ یوان - یاترا مکھ تھن کا نہہ تے بیتہ کا نہہ - یہم مسود تیرا اک یوان کر تھم پچھن ٹرک دروڑھرا اُک مز تے ز آن تھن ز آن پنڈی تو مسود لکھنے - لہہ بھادنا پاہ تو نوکر - یہ سپد پر کھنک دروس مز - سمجھ تنا ناٹک لیکھ کر گنگہ موكھ - آیہ دوے تھے مزرا دی بجوتے بجنمایا اوں تینلہ رڑھرو کائسے بیتے پو و قتے کس گاہ کھاتس مزتری روو - پاڑگوئی ناٹک یاریک لکھنا تو تھے کیز کر نہ رڑھاویج کل ایند ان

گر نوٹتے رنگہ ڈو دو -

چھرت: جیعن چیرت تے زین پر کاش ناؤ کر ز چیرت چھ بڈشاہس
مغلق آمیڈ لکھنے - یہ دوے یہم ز مسود اس نشیں سہن اُک مز تیک کرنا وہن
تمہرہ وقتہ چرپا ڈالا پر نگہ رو ایخہ ہنزہ زان - ونمہ چھ یوان زیم " چیرت "
اُک کا شرک پاٹھوا موكھ آسہن بڈشاہ سیس در بارس منز گند شہ پر نہ آمیڈ -
بودھ مآلہ: - اسلام کشیر واسیتہ بروہنہ آس کشیر منز بودھ دھرم بانش
والین ہنزا کھڈا بآبادی - پہنڈ ک " وہا " (خلقاہ) آسے جای جاپے - یہم بڈ تھو کا نہہ
تیوار، خوش تھے مسرت بند دوہ اوں تو تمام ناکمل بذاتم بڑھ تھے رنگ
گندنہن - مردیتہ زنانہ آسہ سکتے زان - کشیر منز اس کمہ تما بده سد زادہ وہ ساری
کا شرک رائیتھ ملٹھ مناوان - ازکل یس مالکہ و مخیر برار بایہ نصیب الدین ہنڑ
نیا رنگ پڑھنے چھ تھے وری لگان تھے دوہہ چھ کا شرک کلینڈر مونج بدھ پورنما آسان -
اتھنے ڈنے دماٹک - گپون، بیون بیتھ لگان - چونکہ سوئیتہ کالہ پیٹہ اوں اکھ مآلہ
لگان - لگہ رنگ پچھ تھر تو قس پٹھ لگان - بودھ کالس منز تھے آپنا ناٹک لکھنے -
اماپہ ز بس پھنکنے کبھی تھوڑی تھوڑی چھ تھوڑی تو پٹھ ز بالا منز پھرہ آمیڈ گنگہ پر تھیں کس
کر بیوتام نہ تھن زبانی پر رسم اظنیں ہنزا زان آسہ -

روپک تھے رنگ: - بھوہو تی پچھ کالی داکس پتے دو یہم منکرت ز بالا
ہند بڈ ناٹک کار یوان مانہنے - سہ پچھ دن ان ز پہنڈ ک ناٹک اُک کال پچھ تا تھ
مندرس منز یا تر اپی پہنڈ ان دوہن ساساہے اولوکن بر و نہہ کنر رنگک منجس پٹھ گند بہ
موکھ لکھنے آمیڈ - یہم ناٹک اُک ڈوٹمن، رازیں سہن پیڑا بخان بر و نہہ کنر تھ
گند بہیو ان - بیا کھناتک کارم راری تھے پچھی دن ان - یہم ناٹک اُک پتے دین
بیون ناٹک منڈ لیے مختلف جائیں گند ان - کشیر منز تھے آسہ یا تاریا پر ہر کر لیں

بانڈ پا تھر

شمائی ہندوستانِ چن سارپے زبانِ منزِ چھُ "بھانڈ" لفظِ عام پا ٹھکر و رتاوس
منزِ یوان۔ اردو میں تھے ہندی زبانِ منزِ چھُ پر لفظِ متعلق بیان و دینے میں نقال
آئی۔ علاوہ اپنیور، غلط و نوں دوں تھے پڑھ آس۔ فلمِ منزِ نتام چھُ پر لفظِ مکالم
مزراعہ امانت کا نسہ کا نسہ ڈاemb لالگنس یا بد کامیہ کرن پڑھ وانا۔ دراصل چھُ تو
میں صد یعنی منزِ بانڈ کارکن والوں اپر و رتاوس کھہ پئن مانے راویوں پڑھ جبور
کو رمت۔ "بھانڈ" لفظ پھُ سلکرت مولہ شبد "بھند" منزِ رامت تھے
و پد بیومت۔ بھند گو سخنی کرنی نقل کران۔ لہاڑا گو "بھانڈ" سخنی کر کر دوں۔
سخنی، جو کر، میں اس نیا۔ اتھ لفظِ چھُ دوہمی مانے "بایہ" یاۓ اردو۔ ہندی
لفظ "برن" تھے بخالی تھے دگری زیاد مشر بانڈ یاۓ بانٹے۔ کاشِ لفظ "بانہ" تھے
"بھند" مولہ مشرے بان و جو بیان۔ کاشِ کر پا ٹھیں بیله و پیان باش یا "رُن"
باۓ پچھا استعمال بیان کر شتیلہ چھُ یاں ٹھیں گن اشاریں متعلق یا یہ و نہیں نہ
لش کو تاہت پر کر تو اس دس پہ شکست۔ "بانہ" کس ماہیں مشر پچھے بیا کاظف تیکا شرکر
پا ٹھکر و رتاوس پیان۔ سُ گو "پا ٹر"۔ سیلہ کا شرکر گور بیان پیکو پاں ہیما یا زست بیر بڑے
تیلہ پچھے بیان و نہیں "کوپا ٹر" تھے یوں دستیات تھے ہیات رس و اوتیلہ چھن وانا
سو پاچر، پاچر تھے گوبانے۔ گرا تھے چھ سید سید کا نسہ ٹھیں گھس یا کر دارس۔ ستر واٹھ تھے

جیون یوں چاہن لگاں۔ تریجی دو ہو پڑھے سترن دوہن تام اک گلیہ ٹھیں لگاں تھے
کرک ناٹک آکہن یوان لکھتھے تھے گند شہ۔ ڈراما گندن و اکر زانکار، آچاریہ،
گوماتھ، ما گن بیلہ بیلہ افرانقی، سیاسی تھے سماجی بدھائی، سہلاب، اکال تھے
بدیشی جملن منزِ گرفقا گلیہ تھے کنبہ ملکیہ نبڑلیہ ڈراما مسود پوچھ تھے پٹک حصہ تھے
گونارس تھے مارس منز۔ مو قصر و بیک مُو چھ پیک نکشیر منزاوں رنگ زندگی ہند
انگ تھے رنگ مو کھے اک گوڈ رو پک، لیلاناٹک، نادیہ رو پک تھے گیت تھے پیچہ جوت
ہیتر تو نام تصنیف سپدان یو تام بڈ شاہ مُد دور رو دپتھے گو سوے ختم تھے نہ سوت
رُوان تھے مران۔ لوٹھے کبھے حاتم تھے دسے پھٹکلہ نایہ تھے بانڈ نایم تھے اک دوان۔
بانڈ نایم۔ شری پر تھو ناٹھ پیچ پ اوں سکرت، فارسی تھے زیان
زان وول تھے سُ پھے۔ پرانی آثار تھے پورا ٹھرنا، "مضویں منز لیکھان ز" اک کس
جاپ چھا بھنیہ گپت بانڈ نایم (یا نے بانڈ نایم) تھے اک نیتھ ذریعہ
زائر روان تھے اندر کائنے ہے ہند پا راؤک، افل کر کہنے پو ان اوں۔ مطلب زد گوہم
صدی ہیز سیھ فی روایہ اندر بانڈ نایم تھے بانڈ نایم پر تھے مگر اک نایم گئے تر
دراو پتھے بانڈ پا تھر اندر تھے تو نایم تھے گوپا تر (کروار) لہاڑا پا تھر میں
وون کاشِ زیاد منز چھ عالم۔ اوے گو بانڈ نایم بانڈ پا تھر چھ شکلے منز نمودار
بیلہ اٹھ "نایم" کم تیلہ پا تھر رلے۔

ڈفرین مژہ یا ان بیوں چھکر تھا آسان۔ الگیہ مفت لگیہ بیٹھ جو شیخ تیرنگار گ پوشانہ کھلاؤ گھڑ زندہ برجیتے لگیہ بخلے در پیش کو یو اون یکن مائیں تے دوہن پیٹھ۔ استان اُڑتھ عقیدت مندی ہندن تو ان مظاہر تے استان نہبہ باز۔ یو اون تے کن۔ تمہر لادو ڈن تے کش کر ڈن مظفیر پر خداوندی نعمہ، ساز، نہن، گہوں تے باٹھا چھر۔ کاشر کہاوت پتھے عام، ”مزاگا مختہ پتھے ہے کوئ لامگ کری۔“ پتھ کا نہبہ فرو بس چھ بخشہ ڈھنگل شوپین اُستہ لکن مژہ یہچ پا تھر و چھان تے خالص آسہ ہے۔ لاؤنگ، لیو ڈر، علیل تے بیمار تے تند سماردار پے یوٹ گر آسان، یتھ کن اوس بانڈا چھر لوکن بز و نہبہ گن و ایمان تے لوکن ہندن کو فنا، سازندر، بچ کن تے مکھ ہندن من رہن تو اوان۔ سودوے مختہ مژہ رنگ آسہ سر، ناکارہ توں تے لگھ آس گندن تے ڈھنگس مختہ مژہ شوقی سان حصہ یو اون گیئر رنگہ دوے۔

آثار تھے آکھو:- اما پوز کس ہکیہ و تھے زیانڈا پا چھر کہ پٹچ گو شور وع؟ کیا شیر نہبہ تے چھابا بیڈا پا چھر گندن یو اون؟ ویے ازکل پچھے باٹھا یا چھر خالص کشیر مجزے بیت در پیش کو یو اھان۔ گکر باٹھا اکر پتھ کالہ کشیر علاوہ، راجھا، گجرات تے شمالی ہندوستان مژہ ترقی کر ان، نقل کر ان مکھی کر ان تے اسہ یو اوان۔ راجھا مژہ چھوڑ بانڈن ہندن نقل عام۔ تھے چھر گول و این واں تے باٹھ دن ان۔ کہنہ بانڈ (مکھ) پچھے کشیر مژہ ازکل تے گول و ایان۔ گول و این گوپنہ اکس تھکل پر و آجھہ آواز کدھ۔ یو تھے کنر پر تھہ کا نہبہ دو شوے ڈھن و آس چھر تھر۔ ر آواز میکیہ کلہ تھہ گرگنے گول پتھنہ پر تھہ کا نہبہ تھاں و اسن۔

بر و نہبہ کالہ آکھن بانڈا کہ علاقیہ پچھے بیس علاس گوھ تھہ بانڈل کر ان تے نقل ہاوان۔ پنجاب کمی بانڈن پچھے ازکل تھے ”قال“ و ایمان۔ یمی پچھے خوب آسہ ناوان۔ بانڈ آکھن دو یکمیں لگیہ ناک گندن و ایمن ہندن کا چھر راتس کھڈا ہے

تولق۔ سکرت روپ کن تے ناٹکن مژہ چھ کرداران ”پاتر“ نا ان۔ تے اگر یہی پا ٹھر Dramtic Personnel و ایمان۔ کاٹھ لفظ ”پاتر“ چھ بھوے ”پاتر“ لفظ لہذا ہکو و تھے دو شوے لفظ ”بھانڈ“ تے ”پا چھر“ پچھے سکرت زبان ہندو ”بھانڈ“ تے ”پاتر“ لفظیں ہندک کاٹھ روپ۔ دو شوے لفظو پچھے خر کیہ صدیہ گذارتہ پتھے از ج شکل صورت رٹھو۔

گکھر مژہ چھ ازکل بانڈس و ایمان سی بانڈل کر سور نے وای۔ مکھی کر یا بانڈنے لا گکھ بانڈنے گن۔ سی پا چھر گو آس۔ بانڈا چھر چھ تھن پا چھر و ایمان یم بانڈ چھ گندن ان۔ الگیہ مالن پا ٹھن پچھے بانڈ کا نہبہ پا چھر گندن ان تے بانڈنے پا چھر گوچھ ”بانڈا چھر“ و ایمان۔ پا چھر لفظ چھ دو دش زبانگی مژہ کا شر زبان ہند مژہ عالم پا ٹھر و ایمان مژہ یو اون۔ پا چھر کر ان۔ پا چھر گوچھ۔ پا چھر کر نک مانے گواہا کر ان۔ گندن، نفتندن کی پا ٹھن لگان، کا نہبہ ہندن نقل کر ان، ہنگریں نام چھ ازکل ”پا چھر“ و ایمان۔

بانڈ لیں تے کردار سد نقل پتھر ہاون ٹکر کردارس مکت پا چھر پتھر لاؤنگ لگھ تھہ تند پا چھر نا و ایمان میلن کبروں بانڈا پا چھر، گورک پا چھر پتھر۔ رنگی دوے:- پتھ کالہ پتھے بنیانے بنیانے اس تھاں، استان، تر تھن تے مقدس جاین تھاں پتھ دے تھیں اک کلکان ایتھا اک پا زر تھیں کلکان۔ مخفف کرت بہاون و الہ، دب کرن و الہ یتھا شہ باوان و الہ علاؤ اک تیمور کنغمہ گوں و اکر، پچ نغمہ و اکر، حافظ نغمہ کر ان و اکر تے بانڈ بیش تیکن مالن تے دوین ہندو اڑھن انگ آسان۔ یم نغمہ پا چھر تے کرت پتھری و پچھنیں موقہ اوس لوکن استھاپن، مندران استان، تھ مقدس جاین ایمنی پا ٹھر فراہم سپا ان گکھر یہو مژہ اوں ”پا ٹھن جشن“ ساروے کھوٹی بیڈا کھہد ایسان تے باقی ز دیہ اک لوچن لوچن

الاگان۔ پتھر کی بھوایی گجراتی لہلہ نالپر پتھر گندنے یوان۔ اولے پتھر ۱۳۴۳ءی
ہند گھر آڑ پتھری ہاعرا کس شارس مفرادان۔ ”بھانڈ بھویا تے ساری رات
جاگے“ تے گو بانڈتے بھوایی گندن گو چھ راتی راتی راتی کران تے
کرتاوان۔ راجستانی مفرادے پتھر سیچھ کر ”موہن بانڈ“ رقص تے توٹ وائے
وول بانڈ مشور۔

پاچھر گور بانڈ پتھر ازکل غاص شیری مفرادے بیلت۔ اما کشیر مفرادے کو تاہ
کال آس بانڈن پاچھر ہاوں گومت؟ پتھر کا تیاہ پاچھر کا تیاہ پاچھر پتھر
سوان جواب آسہ ٹھاڑان تیلے پتھر ہوان آگر ہند نیب ٹھاڑان تے توڑ مکھ
وون دین۔ پرانیں ہند راتن، عمران تے تصویرن مفرادے کیسہ ٹھاڑان میں
از کالک پاچھر ہیا آس۔ یامن کتابن پوچھنیں وون دین میں مفرادے ہیا ذکر
آسہ۔ تکلیف کا نہ پتھر لئے مالن، لگہ نترس، لگہ ادیس تے لگہ رکس متعلق کافہ
کتاب پتھر ہونہ پڑاں کتابن ہند الگ پاچھر کافہ خاص ذکر۔ اتحاد مفر
پتھر کافہ شک ز پتھر میں ترزاں ڈبلین مفرادے کیتھر مخصوص میتھر میتھر میتھر
پتھر کی ہنگامہ کر کتھر پتھر خی سیچھ تے سر تھوڑا ہند آہو۔ لفاظیت تے تکلیف پتھر زیادتے پر ز
پتھر را پتھر تھکن فٹ کلچھ دلیلہ چھے کم۔ بانڈ پاچھر ہون دین، پتھر ادا کاری،
وادتہ ترشن، لوکن ہند رجحان تے گندن گری متعلق بے لوٹ کتھر نہ راویہ پتھر کافہ
تو پتھر تھکن سارے پتھر کوشش تاہر شدن لایت بیوی پتھر کوشش کر۔

کشیر مفرادے سکرت زبان مزا کھو گفت پر ان پاچھر صدی عیسوی مفر
آمت لکھنے پتھر میں مت پر ان پتھر دن ان۔ اتحاد مفرادے کشیر ہند کی سر مفر
وہو دیں نہ پتھر تاگ، پتھر، آرچ، پتھر زا ٹرزاں ہند ان لس پتھر بساے کر کچھ دلیلو
علاء زندگی بسر کر کہ لو آزماتو علاوہ پتھر نیکس بیڈ دوہہ کمہ انماشہ گوشہ میں

مناولیتے۔ کوسہ یا ترا کتہ بیتے کمہ دوہہ مناولیتے۔ یوان، گپون تے رنگ گندنے تے
وچھن کتھ کتھ پڈس دوہس پتھر گوھ عام آسک۔ کمہ دوہہ گو چھ رنگ یا
نائک گندن گرہن ”پریکھشادان“ دستن۔ پریکھشادان گونائک وچھنے موکھ
معاوضہ دین پتھر آمٹ ونہ ریتھن گندن گرہن گو چھ پلے ولوٹے دان دین
یعنی۔ پتھر دان اوں نقد و چھن دو شوٹ صورت مفر۔ امامیہ زکیانی پتھرنا ازکل تے مانگے
ہندس روپس مفر جاری تیلے باڈن گامہ گامہ پتھر تھ داہ، داہ، پکل پتھر چھ
سوہبرادان۔ پیاکل مانگے ویچھناتم جنہیں کس روپس مفر جاتاں امان سوہبرادوچھ
۔ پتھر سیچھ کشیر مفر بمحاب پر فون دوہل گوتیاہ آسک دوہ مقرر تے ناد اوہس
”پریکھشادان“۔ تے ازکل پتھر فصل کثیاہ ہند دان دوہن مانگے ہندس روپس مفر
چاوا۔ آ۔ پتھر چھنے ہیقہ ز تیلے اوں تے باڈن رنگ روپس مفر الگ کبھی
یہ دوے آسے تیلے آسے نسل مت پر اس مفر ضرور ذکر۔ پریکھشا گو وچھن تے
دان گو خوار اتھ۔ رنگ سکتے اوس رقص یا رقصیہ بیتے گپون و اکر تے ساز مرد تے
شامل۔ ادا کارس اکر ”ٹٹ“ ونان تے ادا کارا یہ ”ٹٹ“۔ کاشری زبان مفر دھنعت
ٹھنعت مفر پانس تھر تھر اڑنس ونان۔ پتھر تھر تھے تھنعت یا مفر باؤ تھر کر ان
یہ سہر رکس مفر دنون کر ان پاس تالیہ پتھر تھنعت کا پید کر ان آس۔ فاری زبان ہند زور
و تندیہ کر آؤ ”ادا“ لفظ بارس سیچھ کر ادا کار لفظ آؤ میں متعلق و رتاوس مفر
مورڑ بل۔ کشیر مفر پتھر مارا تے کراز مارا نظر گوھ هان۔ یہم
چھے پتھر کا لہ کوہ راز و مبارا جوڑ کر بناویں آمڑہ مندر ان تے مندر ان ہند کی کھنڈر زیاد
مشبور کھنڈر پتھر جھے مار تند، اوقی پور، پر سپور، تاپ، تاران ناگ، پٹن بیتھ جائیں در پتھر
یوان۔ یہ دوے مار تند ہن دوکن دیوار ان تے ڈکھن سُر نظر ترا ووٹہ اسہ پتھر دیوی
دیوتا ہن مفران مورتیں تے کسی نیتھر جانور ان علاوہ مورلی یا نے وہن والین مفر مورڑ

realyاچالہ ساز داين والئن تکيئن کرداران هنرمندان Pose بمزمورو شتہ مدد را پختہ و چھنس میلان۔ نژن مدرایہ تکارک یا نے پوز روڈ فن نگ تراشی بند ان مختلف دوران مزركہ گران چند کو مرکزی خیال، Motif، موضوع۔

تھے کریمہ بارونیہ کھداے کر تھا بدھ عبادتھا ہاں ہند کھنڈ ارت نظر دزایہ تیر درازیہ پیچہ نایلہ Tiles یعنی مکھس و آہا و تھتہ لبِن پیتر مر تھ آسہ۔ یعن پٹھنچے پوش ہے آدم شکلہ بناؤ تھ۔ یعن مز رچھے اسک مالیہ پٹھنچے رہنے ہنر مز رچھے ڈل شانوچے کلہ ہٹکر کن کو دون ائم مز رچھے اکھ زنگ مکھس زمینہ ہیز ر۔ گوڈن تل مچس پا راو گنڈ تھ زنہ باسان گوڈ کوریا روشن گند مچس۔ یہ صاف پاٹھ سوادا باداں یہ ادا پکڑنے کر تھ کچھ نمس مز در پٹھنچے یوان چھنے۔ پیس اسک نایلہ پٹھنچے ڈول این وادیہ بہن مؤرت۔ امس تھی رنگن زینہ پا جامہ مگر گوڈن تل گنڈ تھ، ڈول پچھ ڈول کہ ہند کی پاٹھنچے دو شوڑ اندر برابر۔ پیس اسک نایلہ پٹھنچے تالہ ہو رایان تھے تر پیٹھنے تاسیس ہو رک (ڈلچ) یا نکل دایاں۔ یہ تریشو ساز چھنڈنی تیگہ کوئی سکت دینے عابروں کس مز رچھے مظہر چ موسقی دینے دیتے والیں یوان۔ خاکر تھے یانٹا تھر مز۔

راج ترگنی: گشکر ہنر تاریخ چھنے کاہن پنڈت ۳۹-۱۱۲۸، تام سنکریت زیال منزس مز رچھہد۔ اکھ مز رچھے مہابھارت جنگ (کالہ) پٹھ ۱۱۲۹، تام کشیر مز مغلوق خاند انکن رازن مہارا جن ہند پلہ کالگ ذکر۔ راج ترگنی تاریخ تو رنچھے کاہن انہن ترگنی یا نے گاں مز رچھکو ہو۔ چتمہ باگ پچھ تک ہند کا لکر در لہذا اچھ ساربے باگن مقابلہ پڑ کتے چشم دید اقتے۔ کاہن سند

مول پچک اوں راہ ہرش دیوں وزیر۔ امہ کنچھ جھن تپنڈ کیشہ چشم دید واقعات تھے حالات بیان کر دی موت۔ گوڈکلمن کیشور بانگ منز رچھے کیشہ تو آریجی خانمیہ تل بیٹھے یوان ووڈن گوٹس بیٹھاہ کر یا ب پس بیٹھنا تاہ تھوون قلم بند کر تھ۔ اتحہ تو آریکش مز رچھے کیشور بانگ کیشور تاہ اسہ مولوم پدھ ان جتے اسہ علاوہ پوتھ نان ز کیشہ موسيقار اکر کتر و ساز استعمال کر ان۔ رنگہ ووچہ آسہ لگان۔ راہن بہن ز یار تاراں اکر ساز سورنے وادن متر آسان۔ راہن مخملن مز اوں ”چتو شالا پیز“ مز گوٹن بہن تھے ہائی مخملن لگان۔ مگر مز جھنچے گھر جاہی چوھ کھن وان ز میسہ متر پیز کا پار پاٹھن دنیز ”بادن ہند پا تھر“ لیکیتھ کیتھ بھی اوں۔ مسہ جھنچے لئے جا گلہ بہن، لئے گوٹن یا لگہ رنگ و تھقا و تھک کر ان۔ بلکہ یعنی ساربے بدھ گہن، بخون یارنگ وان، بخون یارنگ وان۔ امہ تلہ پچھے عیان ز رنگ چا ہے بھگوت لیا یا مہباہرات، راماین یا برہت کھنچاہے بہن تھن پیٹھ بھی اوں یا نکارن ہند کی اکر یا مخ تفریخ دھنیشہ و جھنگن گری اس پیز اوں گئے مانے تھوون۔ چا ہے بھانڈ کلا کار اکر گنڈ ان یا چا ہے راہ مخلس مز رچھ آن کار گتہ رہنے یا مندرن تھے استھان مز رچھ بھگوت لیا ہاون و آنکھ۔ پیٹھ گنڈن گری اوں ”رنگ“ و تھ تھ کا لس اس دوہس گھلہ مادان، مندر کمیں احاطن مز رلگان۔ لہذا اچھے یہ کھن شقہ نیز رنگ اوں پیٹھ وارانہ تھ علایو گلہ فنکار و دکر تھے ہاپن یوان۔ اسہ اپٹھ بھکلن ہند آسہ بے آسان بہن ہند یا بانٹن ہند۔ سوڑے اوں رنگ۔

بھانڈ کا: پروفیسر پش پسند دو پچھے زا بھن گپن چھ بھرت ناٹھ شاستر پچھے کوئی بھری (پکایہ)۔ ابھن بھارتی مزا کس جاپیہ یہ دوست مز کشیر مز اوں بھانڈ ناٹھ گنڈ بہن یوان۔ میتھ مز بھانڈ راہن تھے راہ پو تر ان ہند نقل تھ

چنانچہ مجھے ازکل تھے بھاٹنڈ زاٹھکر ریش لگان تھے ڈپر زپا تھرس مژر مانگ اچھے تر کرنا وچھتے دند پچھر تھے پر شرارس مژر مخزن روپ باوان تھے گپر لایاں۔ شاہ گاکر تھے چھپنی کران۔

پاٹھر: یہ چھپنے حاراً نی بھر کتھے زیند روپیش چھپنے میں اکس ٹھر کس مژر "پاٹھر" لفظ استعمال کران تھے رنگ لفظ تھیز کس مائیں مژوا ریا یہ لفظ استعمال کران مگر "باڈھ" لفظ تھیجے استعمال کران! بل دبڑتے جھینجھنے باٹھیاً چھر لفظ تھے منہن و اکھن مژرا استعمال کران۔ سوچھنے رنگ "تاپی" تھے تم رالاظضور راستعمال کران۔

بہر حال وہ تو اوس مژرشد "رنگ" "تاپی" یا "پاٹھر" اُر کن یا "مگن" یا "رنگ" نا یک، یہ کتھے چھپنے تھے کجھ عالمی عیان سپداں نے تھیز گیندن۔ وچھن تھے باوان اوس سامنے تم ناک تھے تہذیب اکھاڑھیون انگ تھے بھاٹنڈا شیم، بھاٹنڈا تھے بھاٹنڈا چھر سیتھ تھے روپیں مژر پچھے کالس مژراوس یہ اوس لوکن بر وہنم کئی وچھنے یوان، اسہ ناوان تھے مکن رنیز نادان۔ اتحنا میں مژر اوس بیوں، ادا کاری، گپوں، موسیقی تھے ریلکو جوڑ پوچھ۔ یہ اوس پر تھو و قوتہ ہم کا لکر واقعن تھے قصص، دلیلیں تھے حتاً بیان مژر ترجمائی کران۔ ایک روپ اوس ہر ہمیشہ مزاچھر۔ یہ لگہ رنگ اوس مالن تھے دوین پچھلے لوکن تفریح بخشان۔ مدد عاتیہ مقصود رہیں لگہ رنگ اوس مالن تھے ہر ہمیشہ خالص یک رنگی۔ تو رے رو دکم پاپی، اولی سرکلن مژر کھفت تھے یہ رنگ زاؤکارن تھے فقادن نار۔ اوے چھپنے ایمیک کھلپا چھوڑ کر۔

روپ اس تھہ: بانڈ پاٹھر یہم وہن تھے جھیج یوان گندپھ جھیج زبائی اسہ تمام واؤ متر۔ یہم جھینجھنے دراصل لیکھتے آہت تھے تک تھیم کئی اکھن کا لکار بھن جھلیت کو رومت ناک پھٹ لکھان۔ اوے پھٹ پر تھو دوس مژر تھیں پاٹھر نے بند کر مکالمہ بیٹر بدلان روزان۔ یہم چھو بے گند تھے بند شور دس پکان۔ اکھر یادی

مزاجیہ گینڈن اُر باوان۔ تم اُر جہند زو قص بدل کتھ اسان اسان طنز کران۔ امہ تلہے ہوئے تھے دہمہ صدی مژر تھے اوس بھاٹنڈا ہند رنگ یا تاپی گینڈن بیوان یکیک موتھے مدعا اسن تھے اسے ناؤن اوس۔ بھرت مٹی بھٹاک کہ ٹوٹک تھے دکر کران سیتھ "بھاٹنڈا" اُر دناب۔ اُنکر چھپ شاید پر فیر پٹ پٹ بقول ابھن گپت بھاٹنڈ نریسیہ (لینی بانڈن بیوان) مانان۔ چونکہ بانڈن سند مقدمہ اوس اسے ناؤن تھے مخڑی کر فر لہاذا اسکو تو تھے نیپوٹھن آئے اسہ دن۔ ضرور آئے اتھر مژر تھیک کیتھ ٹھٹھ لگھ چاوے سان آکھن و چھان تھے اٹھٹ ملان۔ اگر یہ پڑ زمانوں "بھرت ناپہ شاستر" چھ دویمه صدی بر وہنم لیکھنے آئتیں "بھاٹنڈا" تاڑک بانڈن ہند بیوان عام اوس تیلہ پریسہ اسہ نیں بانڈن یہم مخڑی کران اُر، نہان اُر تھے لوکن اسے ناؤن اُر آسہان چھڑ لگہ ناک تھے باوان تھے یہم آسہن پیشہ مزاچھر گینڈن گری، کنڈ لوکن مژر دید کر تھے پیشہ تھے اکھوڑا دیپھی۔ چنانچھیم اکھوڑا نہمہلہ پا یک ادی ناک پیارا زن داؤ نشور تھے عالمن ہند پاچھے گینڈن گری کران اسہ سبھی جھنے عالمو تھے داؤ نشور دی پتھنیں تصیغین مژر ہند دکر کران مناسب رہت۔ مگر یہیں سکرت رنگ مولکیوں لگہ رنگ روڈ گاہ نہ کیے حالے۔ کنڈا نہیتے گنہ روپیں مژر زندہ اتی ژھوکان تھے اتی پیٹے کلاچ کہ اس تھے زوان۔

تیلیہ سلطان زین العابدین بدشاہ (۱۳۲۰-۱۳۷۰) پتھن شہر اسند زادوہ چھ ماناون بھاٹنڈا چھوڑ س بر وہنم کئی جھنے گینڈ ان۔ بدشاہ سند وزیر شریور چھ پھن راجہ جنکی مژرامہ بیٹنک فر کر کران تھے دناب "بھاٹنڈا" باؤک چھڑ مزاچھر ناک۔ یہم اُر کس زاٹھکر ریش کر تھو، دند پچھر تھو، اچھن ہند رکال تر کر اوتھو (لوہہ لکڑھ) گنہ نہمہ چار تھا اسہ ڈل قسم، قلائق دلیلہ تھے مٹی قسمی باؤان۔ امہ تلہے چھ یہ صاف پاٹھر عیان زید شاہ و قس مژر اوس یہو فیکار و پن لگہ رنگ را ٹھر و موت

خاکہ پھٹڑیس تھوڑے یوان تھی خاکہ مذبب گیند ان گری کرئے یوان۔ اوسے
چھ بانشے فکاری پندت موبل تو قفل را وان۔ دیے چھ تھن لہ پا تھر پا نہز
ہیت ای اہمائے پاکان تکیا زمان پٹھے یات اوس بٹھنے گندھے ونپا تھر لگان۔
موروثی پانڈا اک خاکہ یہ گیند ان گری رتھ کھار تھم بکہ ہے
جنیلے اوس بندھنے گن تے پانڈل کران تے اوس لوں ہیوان۔ گرپیش دریا پانڈا اک
ریاض تے کران تے سیاری سان لہم مان نہز پا تھر ہادیہ یوان۔ لہم پا تھر بند
مزابہ پچھے ای اہمائے لہبہ یوان۔ خاکر تھم پا تھر بین خ دیو مالی یعنی
کردارن متر کا نہیہ تو لق پچھے چونکہ بانڈا پا تھر پھٹھر لہتے تو رکھی یاد یومالی
کچھ یا عشقہ داستانہ یا کانسہ تے لہنہ ناکس متعلق کا نہیہ پا تھر چاران لہا لپھہ یہ
زیادے بنے گندہ بینیا تے ٹیول۔ یہ پچھے شود پا تھر اک سکیور
کردار تھوان۔ اوس پھٹھر مسودہ رتھر خ کوشش تے آپہ کری۔ یہ دوے
کانسہ باولیارس ٹینہ پتھر کری کوکھتے لکھنے شہادت آسیکھ تینی ما کھسے پا کھد میکھار؟
دوڑ گوپا تھر نہز موسیقی پھٹھر میکھ میکھ سان رتھر اوٹھ۔ یہ دوے کانسہ تے پارے
پروں مسودہ رتھر موت آہے تینیہ اس یہ کھنکر راول سبھاہ اسان زیہ کری
لکھنے آمت یا تخلیق کری۔ آمت۔ تمیک اصلی روپ کیا پھٹھر ادمیت تے زبان بآ تھ
تے بانی تے اوای ما تھ کمہ اندیز پھٹھر درتاہنے آمت۔ پھٹھہ ہی مسودہ آہے پا تھر متعلق
زاں بند اگر۔

پھٹھر ڈن پا تھر گری: از بر وہہ هتھ شھڑ ہری کھوہتے زیادے پہن
اوں شیر نہز سروا لڑ۔ آر۔ لارنس بندو بست افسر۔ تر پچھے انگریز کی بازی نہز
کتاب ”دیلی آف کشمیر“ مٹھ تھر کشیر متعلق پانہ و مٹر حالات، تہذیب تے

تمدن علاوہ رویہ نہزندگی ہندو تھام کھٹھ تھ چھ ترا و متر۔ امہ کتابہ ہندس صفحہ
۲۵۶ اس پڑھ سے چھ سے ڈن۔ ”مے چھن کشیر نہز بانڈن تے بکتن بھر بھرتن
پار چھ و چھو۔ خاص کرچھ سویہ گلکو بانڈنے بکت مہار تھ تھوان۔ یہم بانڈگی یہ
۱۸ کس دو بام نہز مرٹھ تھ۔ مے چھ دن ان زیماں راجہ گلاب سنھن اوس بانڈ
پا تھر و چھتھ کشیر نہز کامی نظاٹی خال تھ اڑ ہوتے پچھے ہو۔ خاکر تھ پھٹھو رکیا چھ
کران تے گامہ حساب کتاب تھوان دوں کیا چھ کران۔ لارنس صائب چھ دن ان ز
بانڈن پانڈن پا تھر پیا شن نہز پچھے ہشر۔ اکہ پا تھر کر کران پا تھر دن ان ز
شکایت کرن دوں پچھے راز اس لش کر کبکے پکیتے دویا کران یوان۔ رانی چھ انصاف
کر کیتے وکھہ زیر س اتحھ پتو ارک، نہزادی تے گامہ کو ٹکنٹ اپنے تادا وان۔ مٹلوں مچھ
خوش گوھاں یتھ میلے انصاف۔ مگر اڑ چھ و چھان زیوزیر یہ پٹھوا رکیا چھ تھ
بے گناہ تے مظلوم س پچھے گر وايان۔ لارنس صاحب پچھ دن ان زیبیتے پچھے کیتے
گامی نہزندگی ہندو منظر ہاوان تے ساروے کھوٹے مقیال چھ دن چھ سے گیند ان یتھ نہز
کپس دوں، ہو تو تھ کپر و دینہ پچھ عیش پچھ یوان پا تھر اوٹھ۔ بقول لارنس صاحب
”بکت پچھ گامی نہز غتنا کی دوڑ کران۔“

لارنس صاحبہ ہیر مہ تھ پلیٹ تالہ پچھ دن ان زیگ پچھ بانڈتے جند کا پا تھر
بیون بیون جائیں وادی نہز مختلف موقوں پچھ ۱۸۸۹ بر وہہ و مٹر اپے چھ دن
زو سویہ گلکو بانڈنے بکت گیہ ۱۸۷۴ کس دو بام نہز بھیہ۔ تھ مر تھ۔ تر چھ بگن
بھر بھرتن پار پیہ و چھو گلکر سے مختہ صبح پا تھر تے واخ طور پاریمیں یا گامن
بیکد ان سیٹھ اکہ بکہ بادو تھ نکمہ بھرتن پار پیہ و چھو سویہ بگ کلن بانڈن
علاء۔ تر چھنہ گنہ تے پا تھر ک نادیہ تھت حالانکہ یہم پا تھر ک سو کھنے چھ
کران سہ ہیکے ”راجہ پا تھر“ استھ۔ مے چھ دن ان زیانڈ پچھ کامی نہزندگی ہندو منظر

پیش کر ان یکتیا زبانه مچھی بذاتی گامبکو تے گامی فنکار۔ لارنس پچھے دن ان زمقبلہ عام گندن گزی پچھے کمپس دوست پچھے کپر و دوست نس تام عالم ہالا وان مگر پا چھروک ناو پچھے ہیوان۔ یہ پچھہ دراصل بوذر گنگ گندنے و زیبانہ زان بذان پیش کر ان نس بٹھے یابھر ک پا چھروک اکا ہم حصہ اوں۔ یہ ڈنچق ز ”بھگت پچھے گامی زندگی بھر غنا کی دو رکران“ پچھے لارنس صاحب سچھ کتھ قلیدیں کران یانکن ہندن ک پا چھروک جو مزاجیہ تے یہم چھاؤس نادان تے پچھے گامی زندگی مژنگوڑہ س کیفیت۔

بانڈن ملکن پچھے لارنس صاحب یاکھان۔ بانڈیا بکت ہمکو کتھند کرنہ بہم مسقا تے وہتے گھے صورت تالہ بد کلٹھ۔ تم پچھے کر آمنہ تے کائنس باصلہ حیث گندن گزی پا نس تو رثان۔ ہندس پیش مژن پچھے گھون، یانکن پتھ پچھن شامل۔ یہم پچھے خ پھیر ون (وہتے چھو)۔ یہم پچھے بخاب تام تے گھون تے کائشرن پا چھر ہادان۔ ساری بانڈ چھ مسلمان مگر صرف چھے انکا چھ بانڈ جاتھ پنڈت۔ یہم پچھے بجھ تے غار مومولی بکھ۔ الحمان ساری تے پھل کلایہ و زپھنے یعنی سبتجاه منگ روزان۔ یہم پچھے سارے بے ملکس پھیران تے ہمیہ دفعل ڈور نیر یہم پچھے مانگے حاصل گڑھڑت پھل و دن۔ یہم نغمہ ساز (آرسکرا) چھے سار گھے ڈوہمپر، سورنیتے ڈولس پیش مشتمل یس منزس رٹنیہ یوان پچھ۔ اکس بانڈ کمپنی مژن پچھے عموم من ۲۰ بانڈ آسان۔ یہم پار شیہ نے وچھے تمن نش پچھ بلو پوشانک ۴۰۰۰ اردو پیکھو تے زیادے ٹھتی۔ یہم ادا کاری پتھے بہترین تے یہند کی پا چھ (گپون) پچھ خوش یوں۔ یہم پچھے چالا کی سان برموچی گندن گزی کران تے یہم پچھنے کھوڑان ز تھ کیھن تچھ بیر۔ یہند ک گپون باتھ پچھے کا شرذ، فارسی بیتے مچانی۔ مگر کا شرذ باتھے یا یار پچھے نے بیڑی مٹ۔ انھی ملکن یانکن بھر کتھ چھے بجھ۔ بہنکن بانڈ: برہن چھ ادا کاری پچھ کار زان ان تے یہم پچھ اکنگامہ

کمن گندن گرہن تے تھارٹ سان و چھان۔ گمرا کچھا مکو ہٹھے گندن گزی چھ و دن ان یہو پچھے دیوی ہند چھمی ادا کاری شرڑے کر ہمپو۔ رو استھن پچھے زوار یاہ وری بر وہبہ دیست اکنھا ملکن پنڈن ہندس یٹھس دیوی درشن تے سارنگ دیوں اچھس مژن پتھ و دھن نس۔ ”خو کو نس اکا گرد دیوی کو رس اسرار۔ گرچھ کمان تے واين سارنگ پتھ دوئن ز دھن سوراگ سوز، دیوی و نس ز گوھا اکنھا مکس دودا رکوں میز کس سارگی و آیتھ پسز بھجت۔ کینھوں کالس کو تو گری پتھ دیفڈ یو گھر یو تھے کو رہی۔ گرچھنے اثر پھنس مغادا برخلاف پتھ کام پتھ تھ تو زیادا کس کر تھ۔ لہذا اتا تو گر سارگی و آیت۔ امسہ پتھ پیس اپو تھ گام ترا تو چھڑوں لید رعلامیں گن۔ امسہ پتھ آپ لید رعلامیں کس افسر سیے دیوی سوپھس مژن پتھ و دن س ز پتھ و دا پس اکنگام بنہ خاطر۔ پن کام و آتھ آؤ امس پنڈاں رومت اچھ گا ش تے واپس تے تمہ دوہ پتھے ہمچھ گری پتھ دیفڈ یو گھر یو زر یو گھر انجتاجہ رہ س سارنگ و آیت۔ یہم پنڈت چھپھن خوشگری سکوال ترا وان یکیا ز یہند عقیدہ پچھے ز دیوی گھوڑھنے پتھ رکھنے۔

بکت پچھ خوش مزاج لکھ۔ یہند خوش بائشی تے رت مزاج پچھ غور تھ کائشر گامی زندگی اکھ اسہ وان نمایاں فرق Contrast بجتان۔ یہم پچھ دوں سردارن طائپیہ یہم یہند دوہ بایا علاقن پھیرنگک دوہ مقرر کران چھتا کے کافنہ گلک سپد پتھ۔ یہم پچھ پا نہ دا اکھ خاص پھر کتھ استعمال کران۔ پچھ گندن گزی مژن پچھ ورتا وان۔

لارنس صاصن یہ ذکر پچھ بنے لاؤ۔ سہ اوس بد لیشی، یور پک روزان دوں۔ لہذا چھن کتھہ جو ہے دینہ مہ پڑھ بانڈن بھر جاتھ پھن و چھمپو۔ اکس بکو تندیز کر نظر تل تھا تو تھہ ز از برو پھبہ تھہ رئی اکس بانڈ زیٹھس تھوان۔ یہم

اکر پڑھ علاس تے کشہ نمبر چخاب ہماچل (شمبلی) تام تیر گوہ حان یتھے یہ مہن بنوں
گپون ہے پا تھر ہاداں اکر۔ یہن اس کھاندرن کھوندرن پاٹھ جان منگ۔ یہم اکر
پھر کھنچ تے بچے نعمہ تے شوقد سان ہاداں تے گیوان۔ ژور ژور سارنگہ چھنچے پھر موکھے
زیادہ موزوں۔ سورنے چھنے باٹھا ٹھرس پس منظر جو موسقی بخشان۔ یہم اکر
پچھاں تے۔ گامہ گامہ یا شہر مژ کوچ کوچ پھر تھ سورنے دایاں یا بچے کوٹ بیٹھ
نیشان تے معاوضہ نندو جنس حاصل کر ان۔ عپر، (نوریہہ تے نوڈری یک گوڈیںک
دودھ) تے وورن پٹھ آستان، ہر گر پھر تھ بیٹوں تے گیون کران۔ پنڈ کرام نمبر
یہ دوے باصلہ حیت گیندن گوڑ پچے کوٹ یا ساز نذر ظریغ گوہ ہیکھ تھ اکر پانس
سترنان۔ پنڈ تھ باٹ پارٹی اس وہن گیندن گرین مخڑ، پچ کھین تے ساز نذر رن
پٹھ مشتمل۔ اکنچا مکبہ پنڈت باٹھ علاوہ اکر ساری بکت تے باٹھ مسلمان۔ فصل
کتابیہ وہ اکر ما گلکی نیان تے جنس ونان۔ یہن چھنے ٹھکرائی۔ اکا دوس دوہ مقرر
کر ان تے بیا کھکیا اوس کران تے چھنے واضح۔ چکلہ باٹن ہند مدعا چھ اہب نادوں
اوے پچھ لارس صاحب ونان زبانہ چھ خوش بر جان۔ مخڑ پچھ چانپ کوڑ آئونے۔ اوے پچھ ونان زیم پچھ گانچ غمنا کی دوڑ کران۔ بیٹھ دکر، گھوہ ستر تے
محمری دکر۔

پھر کھ استعمال کرذ چھنے اکھ جبڑ ری، لاجاری۔ باٹھےے یویت چھنے
پھر کھ استعمال کران بلکہ پینے کینے کار بار کر ان اولکتے پچھ پانہ داؤ پنہ بیٹ پچھ
کھ استعمال کران۔ میلن چھان، سوزنن تے والن مزنتھ پتھنے پھر کھنچ پانہ داؤ
عام۔ کشیر مزرج چھنچ تے کابر کر کیہ موکھ پھر کھنچ تے پھر لفظ استعمال کران۔
در اصل پچھ یہ غنا ہی مزعل امتحن۔ سیلے پر کھنچتھ تحون آدم جبڑ راوس۔ سہ اوس نہ
پڑھلھ تھ نہ رکھ کر ان۔ اکھ پیتھ س جنڈے اوس س جنڈے اوس س خود غرضی ہند تے

خوگ تے۔ عام گرس مژلوکن مژرس سید کا شر زبان استعمال کرذ تے جلسہ مژر،
خاندرن پاٹھ یا تیکس کا نسیہ و د پرس ژو پس تھی چھ بانڈا تھی پھر کھنچ کر ان۔ یہ بھر
کھنچ پچھ بالڈ صرف پانہ داؤ کر ان۔ یہ چھنے لوڑ رج نشانی۔ خلاص تے کردار کرہ
بھر جنہ پکیہ۔ جبڑ ری تے لاجاری ہنزرشانی۔ آزادی تے بیز جھنے کیہے۔ دراصل اوس
تے سماج بالڈس تھر ظریغ چھان۔ براؤ ٹھسن دینہ پتہ اک کالہن تے باٹن بت
ہاداں۔ سیلے یہ آسکھ جھو سوتان میں اکر پانہ داؤ کلامہ پھر کھنچ مژر کر ان۔ یہ دوے
کامہ پھر کھنچ تھ بیٹھ مکر قلکر تریس شن۔
چونکلہ لارس صابن چھ سویہ بلکلین بانڈن ہندز کافی تعریف کرذ تھ تے
وہن چھنے تے جائز تھ گاہس مژر پھنھنے اڑکل کا نہبہ باٹن روزان۔ یا باٹن کارس
مازان۔ کینہنہ سامانہ، پہنہ کلہ تے چونغہ بیتھ اکر کامہ کامہ نش توکن دوہین
باٹن۔ لہذا اچھ لارس صابن دیس مژر صداقت۔ نیم قابل کار بانڈ تھ ۱۸۷۷ء
کس پلکس مژر بھیہ تھ بانڈا کت۔ مرگ چھ فیکارن تے فس تے گراس کران۔

یہ چھنے تاکار حقیقت زاکر کامہ (ہم پور)۔ اکر بیٹ بالڈ روزان۔ یہم اکر
کا شر موسقی ہندزی ماہر تے۔ بشہن اکر گیندان تے ہاداں۔ اک گامہ پچھ بالڈ دامس
ہیون پہن شادابیہ میند مندر۔ واراہوڑی بر دنہہ اوس یہ جنگل تے اتھ اس اک
مقدس یا رتھ شوا بگوئی ہندرڈ پ ماں تھ رامہ تو م دو دوے اس لگان۔ اتھ چھ
پر تھ دی فٹتی ماکپ لگان۔ ای دوہ اکر باٹا تھ بشہن تے گیندان۔ بیٹ بالڈ اکر شوا
دیوی ہندزی پاٹھر یہن اوس ضروری امید دوہ بشہن گیندان۔ یہن اکر ہم پور کر تے
اکر چاہ مکو مسلمان باٹن تھ بکت تھ بشہن گیندان ساتھ دواداں۔ ۷۔ ۱۹۴۳ تام اکر چھ
باٹن پاشا بطب باٹنل کران گر پتھر دیویوی کار سماجی وہنا تو کریلہ باقی ہو یہن کم
نظر ہیت چھن تے یہندس کارس اکر ہناہ کم پایہ ماناں۔ یہم باٹن اکر فارسی،

کاٹر کلامہ گپوں تے اداکاری کرنی چتے نہ نہ مزبندھاما ہر۔ سارنگئے۔ سازتے پیتا ر
واش مزرتے آکر ماہر گریلیڈ ٹھوکان ٹھوکان آئے سازندرہتے مخراہتے اسکے مت
بانج۔ ایم اک ماںکپے تے تیران۔ تے بدھ کوہ مسلمان زمیندار تے گراؤں کھو خوشی سان
مالکے پھوکوں یو وان ہگری کاریتے تزوہ یو وارے ۱۹۷۰ء ۱۹۷۱ء بونہ کن۔

گلاب رام:۔ یک منڑاوس اکھمہور پچھے کوٹ گلاب رام یس گھو
پچھے نا پر کو اوس زائیہ یوان۔ حافظ نغمہ گوھدھے اوں یہ پچھے کوٹ کشیر مزہ
مشہور پیے اوں نہ نہ نہ گوئیں تے اداکاری مزرس۔ الیہ با تھے، واکھ، وزن، غزال،
نعت تے فارکی کلامہ تے لیالی گوئیں مزڑتے اس مہار تھے۔ یہ اوں کشیر مزہ گوڈیگاں
پچھے کوٹ تینگر ارڈا باتھے تے پتھر گوئی۔ کاٹر موسیقی پڑھ اوں نہ ان تے کمن کمن
حاظن چھ تراوان۔ امی گیو گوڈلی یہ ارڈا می تھ۔ محمد براشان والا بی ہے۔“اما
پوزی یہ لوگیکی وائے مزہ مر تھ۔ امس ملتوں چھے ضلع اشت ناگس مزہ حلقوں بزگ
گھبھار مزہ واریاہ کچھ عام۔ مشہور گپوں گور تے رقص اسے موجھیں اوں
Legend جیومت۔ دپان۔ ییلے یہ سورگوں سپد تے اک سندھو سیلے برگی۔ محس
پڑھ دا سندھ کار موکھ نہ کھ، ٹیپھنا یہ نار و نہ پیے دو تھا ایتھے واؤ یہ نفر امس۔ تے
اکر قتم آیا ڈل تھیلے گاں کھکھ پھان و اوتھی تھے سکھے یہ یکن کیس نفر یہ دیکھی گاہم پڑھ
میتھ برگی اپور تر تھ پنچ نس گاہس گن ٹھلان اک۔ یہو غزو پڑھ یکن ڈکوت اسے
گاہمی۔ یہو دا گاہن ڈکو پکھ آسے دا دتھ۔ دیکھ گاہم پڑھ آئنکی یہ نفر یہ حاران۔
وہ نہ کھ رہ تو ٹوکی دن ان، سے ہے اسے ڈکلی یور واپس اکر گام گن گوھان ڈچھ۔
ساروں سے کھو تاکب۔ وہنچ چھ یوان یہ گلکی پچھے اوں کستام فقیر خودا یس نش گوہ
گوھان تے تمو اوس سس و دتمت یہ“ ٹلیا ایش نبا گوھکھ نا بار دؤن“ یہے کتھ پڑھاوہ
موکھ پچھے گلکی پس ملتا یہ Legend عام پیدا ہے۔

کاٹنڈو۔ بانڈ پر رکیا از کل پچھے بانڈ کشیر مزہ مختلف جایں روزان۔
لئنے کیہ گام سرچھے ہند پر الگ گن آسان۔ تھے“ بانڈ پر ” چھ دن ان۔ کاٹر کار
کر پہنچنے تے کر نجھ، کر جھلکتے کاٹنگر تھر بنادیہ موهہ جھیں کم کاٹنے تے دن ان۔ دراصل
اوں کاٹنگر کار بانڈن چھرا تھے کام بیسے یم گر اندر رہ رکھتھے کم دو گن کر ان اکر
بنیاہ کھاند رکال یا دو یہ، مالپتتے درس پے آسے، بن پت۔ آ خر زدہ روزنے موهہ اوں کا نہہ
بنتے کاٹنے کار بین کر ان۔ جھلکمہ کاٹیا وائے، بھجن لئے، تاپیں تر اویہ، تیار کری، ہلے تھے
رکنیا۔ کر ان کو نہل پتھر تے کاٹنگر و دنہ اوس سے کار یس بین پچھے خرچ اوں
دو ان۔ کبھی بانڈ خاص کر تھے مانگن اوس پر ٹکارا گلگھ کر تھے پڑ دو ہے کاٹس
باعز تھا ایم رس، چا گیر دارس، نمبر دارس یا گاہم ھا کس ڈاک پتھر گوھان۔ تے
آس د رخنا شاہ تران۔ مسکر، سازندر میتر اکر تھے کن کاٹنگر تھن گریکر گر ان تھے
زمیندارن بیتھ گوھان بین نیٹھ تم مانگے اکر دن ان۔ تھنچ پاٹھر اوں زمیندارس
تے بانڈ دکارا در میان جنپسے کس صورتی مزہ لین دین پتھے و تھوڑھے چلان۔ کاٹر
کا پر علاوہ چھ گومن بانڈ فکارا ناٹھا ری، کمکلو کار، داشن گری بیتھ کر تھے گز گز کر ان۔
نالگاچ چلاوان۔ بھر کر کوئی نیتھ شری قصیس مزہ تھے مونڈو رکر کر ان تے پچھا پیش۔
سہیما کم بانڈن چھتیوں تے زمیں زراعت یس جہندس عیالس کیت دیتے دی۔
گلکس پتھر پچھے بانڈ کاٹن دوں ور گن پہند کر۔ اول یم گپوٹہ، نیٹھے علاوہ
پا تھر جھو گندان تے دو یم تھم یم شپا تھر جھو گندان۔ یم چھ خالص سورنے دیاں
یا ڈول نگاہ تھے پچھے کوٹ بیتھ گوھان، نہ ان تھے بخش حاصل کر ان۔ تھنچ پاٹھر
یم پھن گز برا پکانا وان۔ یم پچھو وندس کاٹنگر کار کر ان۔ تھنچ کن لارس تے دن ان پچھے
بانڈ اسکر بر نہہ کالیہ نیٹھ مس تھاوان۔ دراصل اوں پچھے کلمن زناٹن ہند کر پاٹھو
زیٹھ مس آسان۔ یم اکر پیشویزا لائیتھ تھان۔ مہر کپڑے رکیم کم بانڈن نش

اُوس اوس او کپار پھٹھے گو نگتے ادا کاری ہند شوق۔ یہ اوس بانڈن تک پھیران تھے
ماں کن پُتھر جشن منزرا، عاشت گو سلائِ بیتر سماجہ کامیابی سان گندان۔ یہ اوس
شمیشیر باری یہ گلکھ علاوہ تراش تھے۔ ادا کاری منزاوس اگر سُند ریش تھے مس اُوس
کافی مدگار رثابت سپدان۔ یہیں کیشان سکن اُمر ہنز بانڈل خوش آئے ہن تو مُر
درمہ گور، ہن نش اُمر ہنز شکایت۔ تھے پٹھ پڑ ونڈھ پٹھ آد اکھن جھ۔ ”بھای
جی، مُشن تھے کو رُن پانچ تھیقات۔ تکچھ پانچ گلڈ اسناج بخش لگان۔ یہیں تک اُمر
سُند عاشق گو سلائِ سند روں، چھ تھے منزگلا اُسھن، ادھو گھر کو علاوہ پُتھ صاحب مُن
رت رُؤحانی کلامہ تھے گیو۔ بھای جی گو تیت معاشر تکمگر شکایت رو
لگڈھانگن بُخان بیتر و چھتھ اوس کشیر ہندوزیر اعظم بخش غلام محمد تھے معاشر
سپد مُست، تھے اوس تھ سر پرستی تے کران۔

از کاکر پا تھر، وقتی و قتھ پھٹھلف مذہن تک ولست فنکار بانڈل
کر تھے پوچھ فن زید تھوومت مگر ازکل جھ ساری فنکار مسلمان۔ کیفیت پھٹھ بانڈل
تروان تھے مگر کیفیت پھٹھ اتھ ما ان۔ آئید کیس کالس رو زپ زپ دتے کس ہیکیه
و نیتھ۔ مگر پرانی رو ایتی پا تھر ہن ہنز گندان گری چھے دل دل و اپڑھو کان۔ یہیں
تھے با نیپا تھرس و دن دلک موقعت آپے اوس کاش براغ ٹھٹھن پا پڑھان زتو
کس کس پا تھر چھو گندان۔ تم اُک بیکن پا تھر ہند ناو جوان۔
ڈر زپا تھر، در ان پا تھر، راجھ پا تھر، بُبر کا پا تھر، بھیپا تھر، والی پا تھر،
آپر کا پا تھر، تل وال پا تھر، دو دین پا تھر، بیو پا تھر، چنی پا تھر ہو غل پا تھر،
منزرا زے پا تھر، گو سلائِ پا تھر، بُسٹھ پا تھر، اگر زین پا تھر، بک وال پا تھر، خکار گاہ
پا تھر، گدک پا تھر تپا نیپا تھر۔
مگر قیفیت اُک بیم خالص ناو گنڑ رواں۔ مگر یہیں یہ زانان اُک تیتھے

اُک کیون بچ کشن پنڈ کو فٹو حال تام موجو دے۔ یہیں بچ کر اُک پنڈا پٹھھے ہے
ڈھر س تام زپاٹھ مس تھاوان۔ یہیں اوس اکھوجہ زاتھ کا شر نھیں اُک بچ نغمہ تھے
و نان۔ مگر ازکل پچھنے سو تھے۔ وولن پچھڑا مکھ بناوی مس تھے وگ
ڈستیاب۔

وادی کشیر ہند پچھنے سے کا نہہ تھے ضلع یا تھیل پیتھے کا نہہ تھے کا نہہ تھے
گام آس پیتھے کیہنے بانڈر گر آسن روزان۔ ضلع یا نگس تے پلو اُس منز پھجھ
پڈر، مہر ک پار، بدگام، اکنگام، شاکس، گوڈن، امام صاحب، (تکیہ) بلہ پار
پھر سل، رو موہ، سیر کا بلہ گو نڈتھ ضلع سرینگر تھے ضلع بدگام منز پچھ پچھ گام،
و احتصر مہا نز گو نڈ، بابراد، ضلع و نلکس تے کوپا رس منز پہاان، بے، اولہ پار،
تلگام، ہیچ مل، درو گل، کارہوم تھے ٹل کام پچھ کیہنے گام پیتھے بانڈر روزان جھ۔
اہم یہیں آس وادی کشیر منز شیتیں گام منز بانڈر پچھر تھے۔ یہیں باعذہ بھپا تھر چاران
پچھ تھم پچھ وولن مساه پنڈ، ہن گامن تام محدود، ازکل پچھ یہم تھیر کس صورت منز کام
کران۔ واریاہ پاری پچھ اپیں مطابق ناو تھر جھڑ کر نا تو تھ بانڈل تے کران تھے ڈراما
تھے گندان۔ ازکل پچھ مانگن کرتے پر یہیں تھیت یا کیمڑی بانڈر پاری ہند کر ٹھکر زیاد
پہن آسان۔ بر و نہ کالہ اوس بانڈن اور اپن تھے وورس بُر مگر ازکل پچھ یہم فالصلہ
کر تھے یا کنڈر کیش پٹھ پا تھر بادن گوھان۔ بر و نہ کالہ اُک خاندرن ہنز سے
رُٹھھ مہر ازک جھر تادان۔ برآ تھیت مہر ازک بر و نہ کالہ و دھو نے وایان تھے ماہر تک
ڈولیہ منز اپنہ ویتے سورئے وایان مگر وولن پچھاٹھ نے اتھ کا نہہ پڑھان۔ پا زگوئی
بانڈل پیون ٹھوکئ۔

گلڈھا سانگھ۔ یا نگ مشن گام منز چھے سکھ برادری تھے روزان۔
ایتی اوس اکھنا دار سکھ فنکار۔ گوپن گوڑتھے ادا کار روزان لس گلڈ اسناج اُک و نان۔

مچھس امہ فٹک اکھلوگت موگٹ زانی کارتم اسکریم ساری پاچھر گندم نش لوب
ہوان۔ بقول اراس صاحب ”بائڻن پهندن پا تحرن منز پچھو چش“، یعنی پچھو با شے
اڳی پاچھر مختلف ناؤ و ہاداں۔ اکری وقت پچھو یئم واریا هائل زاناں اسکر مٿن سبھاہ
کینہہ مشرب منز پہنچ کوئی تیساٰی، سماچا حالات تیزی سان بدالن کوچھ گھنچھ واریا
راورمٽ۔ مٺان پچھا کالم اسکر کینہہ مشہور چنپی سیاح پا سفیر کشیر آپت، چن گلن
اوی رازِ للادت سُد وزیر۔ ہچون سانگ اوس دون ڈرکین کشیر منز بوده عابد تھے
گا، ہن منزو روزن ہن تیمہ بی کتاب پر ایت ترجح کر ان۔ جتنے گنڈ اوس اونکا گنڈ ترکشیر
آئست۔ یو ڈے شعہر و پھل کا نسب باڻن نقش کرچھ پاچھر چورمٽ آسہ شہ ناد کو رنس
چنپی پاچھر تے چیب کیا پچھے سیاچھر رُد دنایے یوت شریت و دُرس
منز۔ یعنی پاچھر منے پانچھ چھتے نہ وانہ کلڈ م بدھن پچھو فوم:-

ڈر زانی پاچھر، راجھ پاچھر، (آچھر پچھر رازِ پاچھر تے دنان) گوسالز پاچھر،
وائل پاچھر، اگر بینی پاچھر شکال گاپاچھر (اچھا کر درنہ بکلہ سہب پاچھر تے دنان)
بیٹے یا ہبر کر پاچھر (پچھو کر گئے پاچھر یئس دو یونا و پچھو کندھم یوان) تے آپر کر
پاچھر، وڈنہ و اکی پاچھر منز پچھو وؤ نہ بناداں تے تل وانی پاچھر منز اسکر تل
وان ژک کپکہ ناداں۔ جتنے گنڈ پھانپاچھر تے اکھلوگت پاچھر۔ باچھا پاچھر ہند
چھ خالص ناڑے یوت۔ موغل تے مرزاے پاچھر تے چھنگے پاچھر اسکر میتھے
منز فارسی حکام پیلے پاچھر اسکر۔ یعنی پاچھر نے ٹوپی مس؛ ہوی مس منز پچھو کندھ
پیش رھے چھوپنے ازکل کردن نے یوان۔ یونا تے چھو سبھاہ کم گومٽ تے مویقی تے چھو
مُشر اوشن یوان حکم:

بانڈ پوچھچ: بانڈ اسکل پلو پوشکھ تے ساماچا احتیاط سان رُزھران۔ ران

لاؤکن تے بڈاں موہبوہن نش تے اوس یئن پوچھنے میلان۔ عمومن اسکر یئم پنځن پلوا،
پوشکھ، بندو، ٹوپ، پیشوواز، لوگلے، کپر ٹادر یتیر بوچن منز تھوان۔ پر انش پروان اگلے
زکچ اوی دز و گلے ملکن بانڈن نش تے پانچ پرداں پوچھ اوی دا تھور کمن بانڈن
نش۔ سارو کے کھوچے زیاد پیشوواز، پچھ غمہ تے کھیش اسکر پانز لانڈ کمن بانڈن نش۔
اتھ سامانس گئی ترے ٹھوڑھ سبھ تے آؤ ڈھوکان۔ شکارا ھاپاچھر ک سامانے تھوڑھ منز
منز ہر منز چند کلہ (کوچھ)، گر کلہ تے ہمہ تھوڑھ پنڈن بانڈن نش تے۔
یئن جان پچھو منہ مرکله ازکل تے چھان گران۔ اپا زدا تھور کو بانڈ پچھو۔ پچھو ہیجا
کیشمہ ساماچہ کیشمہ وڈی بردا نہ سوی پگ چو اسکس بانڈ پاچھو رش ملک ہیجتھ۔
تھوڑھ سا ٹھکار اوی اکن گامہ کوپ بانڈ وہمہ موکھت روکوکن بانڈن ملکو ہیجتھ۔ منہ
مرکله تے گر کر تھج پچھو پچھو چند کر گلہ ہمہ کلہ پچھو پچھو علايو پیچ پانچ منز تھے بنادیم
یوان۔ سامانس منز پچھو سازتی ھائیل آسان۔ سورنے، ڈول، نگار، یئم اسکر عمومن
واین اولکر پندر چھو ساز آسان۔ پانش، رودھ، ڈاير، ترشول، ویگا (خاصل تھو
گوسالز پاچھر منز کام پنھ و اولکر گوسالز مس) یتیر پچھو مانگنس نش آسان۔
بانڈن اوس عاد تھو ز تم اسکر گندکر کر تھو پوشکھ لالا گان نہ تھو گندھ برو نہ بی
و چھان زیان، سنت، ٹیپ، ٹیپ تھو پوشکھ پر ابر۔ پے سوئے اسکر مساوی زاناں۔ گر
و ڈر جو کیشمہ لکھ پھن پلوا پوشکھ لکن منز تھوان۔

راحت: ڈو گر راس منز اوس بانڈ تھے گات بیگار تھے دز یئم پیکسونش
پچھ آسان۔ در گلیلے کمن بانڈن نش پچھو نہ اکھ پھن (اخٹائی) سچھ منز مهارا جن

واتان۔ جتنے کئی بیان روگنلہ شاہ ولی پسند اس تأسیس پڑھ دوئے چھ لگان تبلیغ
چھ در گنل، گل گام ہجھ مل، کار بناہت کوئی ملکو پانچ چھ توت واتان تپے جھنم تھے
جنون بطر عقیدت پیش کر ان۔ جتنے کئی بچھ باقی گام منزروزن والک باعث نکار
تر پنھ من پنھ من نزو دیک کمی استان تپے زیارتمن منزو دے تھے مالک لگنس پڑھ
بچن کران۔ لہذا یہ دوئے بگت کوئی بیم و نہیں تھے زانہ جن رٹے چھ۔ بھگت چھ
در اصل سلکت زبانزہد "بھکھت" لفظ دی سُد بھکھت یا پاشر بھگت چھ عموم
زینو پڑھ یوان بھنے۔ لہذا بگت گوئی سُد پی سُد عابد آسے۔ افظس ہمکن زاہد
پرستار، یا پور طالب تھے مانے اس تھ۔ لہذا یہ دوئے بانڈ کلا کار باصلاحیت تھے تو کھ
تحوں دوں آسے گوھ زانی زبانیل چھنے خالص لفڑی کریمہ موکھ کر کر بلکہ
زاہد پڑھ عبادتھ تھے ادا کاری پسند فنگ پرستار ڈھنھ پڑھ تھے زان حاصل گر تھ دیو
و تھ گاریمہ غاطر۔ اتحاد کرن ملھ سر پرست تھے باقی پا تھر، چھن والک تھن پا تھر
رعناؤ نہ تھ سارے بندن تو شخ غودا۔

پا تھر چھ یک رنی نپا تھر لفڑھ در اصل واراہ مانے تھوں۔ سے
لفڑھ کاشٹر زبانزہن تاکم یاڈ امابدل تا استعمال سپا دن۔ سیلہ شر کو دارین دجن،
کلڈ یا پے Dolls گنڈ ان چھ تھے مجرانہ مجریں چھ خاند رکان یا تھے چھ اکھ پا تھر یوان
مانہن۔ دا و جر پا تھر، لہڈے مپے مپے خاند خالص Make Believe۔ شر کو
گنڈ ناہ، زندگی ہند نقل، چوکھے بانڈ جشن تپے بانڈ پا تھر، دوشے چھ ہو ہبہ یکسان
اصطلاح تھے باشے چھ بزم تپے پا تھر۔ جشن اکتن یا پا تھر موسمیتی چھے زور شور
سان دو چھ نز۔ در اصل اوک بر ذہبہ کالی گنہ دوئے یاماں س پڑھ اکھ کھو تیزیاڑ

چھ حکم درج کو رمٹ زین بانڈ نش پیش ہلہ بکس تپل (ٹاؤنگ) بکس
بیتھ پہنچ۔

بگت (بھگت) بانڈ چھ بگت / بھگت تھے دن ان۔ بھگت اک سارے کوئے شامل ہندو مت اس منزہ گنڈان گری ہاوان۔ یہ بھگوت لیالا گنڈان اک سارے
بیانہ یعنی سر پرستی اس راوان یہم اک خالص تفریح کرن اور لفٹ تپا تھر ہاوان
لگلے فنکاری چھ پڑھ و قتھ پڑھے سائنس ملکس منزہ مندر شافعیہ سرکاری وابستہ روزہ ہے۔
لہذا یہیں دیو تھانی پڑھ دوئے اس لگان بھگت تھے اک لیالا گنڈ شے موکھ
واتان۔ بھگوت منزہ اک قسم آسان۔ کیونہ اک صرف بھگوت بھن گہان، کیونہ
گنڈان گری تھے ہاوان تھے کیونہ اک بھگوت بیان تک نقل بھرت تھے ہاوان۔ تھے
کو اوس لوکن من زنادہ یوان تم اک نقل پا تھر منزہ مدد پسند ہن رشتہ
ہنزاں لوکپن موکپن کھن، سو دخارن، ظالمن تھے مکارن بیتھ ہند نقل باؤ تھ لوكن
ہندک دل رعناؤ ان۔ بھگت تھیک رؤیتھ سر پرستی حاصل لہذا دزائی شامل
ہندو مت اس منزہ لکھ تھیز پر لوکھ موکھ روایتیہ۔ کشیر منزہ رزق تھر چلہ وہ بانڈ
بیش کس روپیں منزہ۔ ہماچل پنجاب، اتر پردیش علاقاً منزہ اک بھگت
آسان مگرا ذکل پچھو ٹھوپتھ۔ امسی تھر یکہ ہند ٹھوکنگ اک خاس وج پچھ لکن تھے
جن س ملتکھن ہند تھر تھ ورتا و عالم لوكن ہند بانڈ یہ دوئے یہم کھ لطف
اندو ز آسے اماقہ ز سماج بیت بیت باشور بیان گو، عن تھ دارو گن کر اتحاد فر تھ تھے
بیتھ پا تھر کو سپد یہ سر پرستی نش محروم۔ بیانہ پڑوا دن ولگام، غور ہن تھ صوف شائی،
یعنی ژون جاين مالہ پخت لگان اسہ علاوہ بانڈ چھ بخش علاوہ "بائند ٹڑو ک" زانٹھ
میلٹھ نیان۔ اک نگام، سہر کو پڑ، پدر، بد سگام تھے گونڈ پور کوک بانڈ تھے بگت چھ اور

نیم تو آرینجی واقع کا نہہ تے پیش کش ظریف یوان۔ پاٹھر چھ امسہ آئی مددو۔ سچ رُپ پتھر مراجید تے کامک ورتدان۔ اتھر پس منز جھ ملکہ لکمن پیش درالمل پس ہند کی پاٹھر تحری باقیت جو یہم اتھا کھ باشان، بامقام تے عالی شان قسمک رنگ رپ بخشنان چھ۔ بہودی، بلہ وائی، باتاک، حارانی، شوائی یا عاشقانی، دردناک جوشیلے، خوصلہ مندی، و انا کی، نفرت انگیزتھے حارثہ انگیز پتھر جذب بن ہنزمانیدگی تے پتھر یہ پاٹھر رپ کران سی۔ پھر اکی جذب کو رمرٹ سہ گو ”ہایس“ یانے اُن۔ اسک جذب پتھر ترین قسم ہند۔ جنمک، پوشانگ تے لفظن (آواز) ہند۔ بانٹیا تھر جھ کیپنے ترین جذب بن پتھر دی تھ۔ امسہ بر و نہہ شے کہنے۔ اتھلے پاٹھر منز پتھنے کا نہہ سبب یا منظر کشی۔ یا کہ تے پر دس پتھر کا نہہ منظر پاٹھر کی پتھنے یا باوند یوان۔ اتھر گندن گری پس منز یہ کیپنے پتھر سد ان تے پتھر لونک بر و نہہ کر سد ان۔ بد دے اکھڑا کر روپ یا کارڈ پر منز پتھر نہیں کردار سد رُپ سنتیار کر کے تمیک پوشانگ پتھر لونک منز سے لا گھٹھ تمن بر و نہہ کرنے پیش۔ نتیجے یک پلو پوشانگ اگھہ آسن پتھر کر میا کردار تھے پیش۔ لہذا منز میک اپ لٹھ یا پوشانگ بدلاویچ کا نہہ الگ جائے مقرر۔ پتھر پڑ کی پاٹھر لونک ہند خاطر لونک منز لونک ہند بونکاروڈ کر۔ لگیا تھر جھ منز گندن گری اتم پتھر سوتھے خاص اگے ظریپ تے مقصود ظریٹ تھا و تھ زان و دپداں۔ افے پتھر اتھر منز جد بندش۔

پاٹھر چند کر با تھر از بیو دوے کا نہہ تزوہ نظم یا پا تھر اتھر یوان یس خاص تھے پتھر اکہ یادو یو باؤ تو سوأے کا نہہ تزوہ نظم یا پا تھر اتھر اتھر یوان یس خاص تھے

بانٹیا تھر ہاویان، اوے اوں اتھر بیٹھے یوان و نہہ پتیہ اوں مولیتی، بیان، نقل تھے ادا کاری ہند رلہ ملہ فن طیں پتھر بادنے یوان۔ تیلگ تھے سر پرست اس ”جشن“ ونان۔ بیو دوے بانٹلے، بانٹلے ادا کاری، نقل تھے پا تھر وون دموہ امیک رُپ تھے ہمیت بد کذواک ہیکو اتھر مو سی اگ کل دی تھتھ پا تھر تھے گندن گری ہیڈس رپ خاص ”پا تھر“ دی تھے پا تھر کو ہر شخص گرتھ ہیکو امیک Form و کھانا تھ۔ پتھر ناکس منز جھ کا نہہ نتیہ کا نہہ کھے اکہ خاص لفڑی و تھ آسان۔ کیون منز منز پتھر سے بسخان نوبی سان ہے کیون منز اڈکو ایڈ تھکیا لوٹھ پا یہ۔ مگر بانٹیا پا تھر منز پتھنے تھے کہتے پلاٹ کھنکتے آسان تکلیا زیسین پا تھر منز پتھنے کتھ یا پلاٹ اہم بلکل پتھراتے نقل کزن۔ یا کا نہہ خنسی سند کا نہہ مضکی خاز پہلو بائز ان یا ہرل کر یانے Caricature تیش کزن۔ مگر کیمہ پا تھر پتھر امسہ بر و نہہ تھ دزم امت۔ یعنی منز خزری ہنر ملہ مش سان تھے کر ٹھی آپے خدا شنا کی پتھر ویٹ کن اشاد کرنے آمت پتھر میلان گوساٹ پا تھر۔ حالانکہ کیون منز تھ پتھنے پاسنے Plot ایتھ تھوان یتھ و تادری یا فنکاری یا گندن گری پتھر چھ زور۔ مگر عالیکم مہشور ناکن تھ تھیرن منز پتھکھ پلاس اس اہمیت و ذمہ۔ اُن و دپداں پتھر بانٹیا تھر ہند مدعای مقصد۔ اُن پتھر اہم رسیں یہ صرف پتھر پتھر آپے لونک منز پتھر و دپداں۔ بیو تاہ گاٹل، تجریب کارتے قابل گندن گو آسہ تیو تاہ اسہ ناو۔ لہذا ایتھ تھ پا تھر تھ کتھ کرو اسہ پتھر دبما غس منز پتھ تھا بولن یہ آسہ سہ۔ تاک میتھ منز پتھر بیجی یا دوکھ اندی یا یورپی شاپنگ تاکاری آسہ۔ بیو دوے دوچھ با تھر تھ آسہ سوتھے آسہ تمہ اندیز زان و دپدا۔ پا تھر منز پتھنے گئی تھ تو آرینجی یا

یارا رومت سیچ پھٹے گندیوں کا ورچانیں کر دیا اور تھیں جھٹ بدلاں روزان۔
رٹھر ان آراوُن: حالانکہ لیکر کافی تھے اس تھے جھنپھنی طور
 باندو خزیت پر موسیقی علاؤ کھن تر رٹھر ورمت۔ فنکار پختہ بھنہ بیو پیش من پا تھر
 منز پنون دیست کی رنگی برو موت بیتام پیتم سپد نکس حاس اوس ورمت۔ اکہ
 وقتی اکریمہ وہ فنکار تھے دن کران۔ تھے لارس صاحب تام اوس میٹر گوت۔
 مگر اگر مس بھس ورکی میں نہیں تھو کپی۔ لمہ ترچھا اکہ زادا جھے وول کا نہ
 کا نہ سپرائنس وسیں تھاں۔ زخڑتے پر ان وسیتے جھر جھیت سپدان تے باقی
 نہیں پھٹھ خالص دالی میڈن کی نہیں قدم۔ بچے نغمہ بیشان دالی تے رذف بائی پٹھ
 قدم من ہنڑ ملک تراو۔ اکہ بکو تھے زبان پا تھر منز پا تھے باندگوں ان پھٹھ
 ساری وو زم اٹھ متر۔ تھے کنیہ ووے واتل پا تھر منز پھٹھ کا نہیں گوں با تھے
 سہ پھٹھ دراصل دی زرمال دلپلہ بند مثان۔ ”نایک دی اٹھ کو روڈ کیکی۔ وہیتی مائز
 کوٹھی یے، تھے کریشن مدرالیا تھے مسٹر اچھی فلائی تھے دیکونیں لفل کران۔
 یہ ووے یہی سپدان روڈ وہنگی تھے تو زینہ اتھمن پنون کھن تھے۔
وہ روپ: پا تھر گند بکو پھٹھ اسہ نہیں زور دی پ۔ اکھیں رہاتی
 پا تھر باندھ کھدا رون منز گند ان پھٹھ تھے سہ وہ روپ اسکی گندن گوریا بھکوٹ
 بھکر پنیس نفس پٹھ گند ان پھٹھ۔ نصف راٹھ گوئی پتے اوس بچے کوٹ پا تھر
 گندان۔ مثان سلا گے دوبلے بایے۔ پلوس میرا وو۔ پھٹھ جھوکن، گند کر کری، تاہ
 کران، پلٹواہ تاہ تھوڑتے پتے گرکن گر پتے گر تر۔ یہ اس اداکاری سان گوں ان
 تھے نہیں سا تھے اوس گوان: ”ٹی ٹی صابریں تھے جھٹی دوبلے بیاۓ۔ چھلی دوبلے
 بیاۓ۔“ با تھپھ اشارن ونچھ تکتے منسوب۔ ونچھ ورینا گہ نیان تھے کشیر
 سیراب گر تھے چھلان تھوکان۔ اوے پھٹھ اتحہ باس منز تھن سارے مقامیں بند

پا تھر گے آسہ۔ با نہ پھٹھ کا نہیہ تھے رذف بائی تھے، وہی ڈان ہر یا عام گونٹ پا تھے
 گوں ان چاہے سے کا نہ سے زید شاعر سندے کوئی آسہ۔ حالانکہ با نہن منز تھے جھٹھ
 شا عرو پدھر پتھر کرنس گن جھنے تو وچھ دیست۔ خر کیا زا؟ اکھ
 با تھکیں میں با نہ پا تھر ک جھٹ بد آست جھٹ بد پا تھر منز مختلف طائفن ملتان
 اکھا کھش اب تھے پا تھے:

واڑے پچھے احمد محوڑے ☆ پتھر تراو ان پوڑے ہا
 گوشانی کھوں ان گک تی دوڑے ☆ ایز با پتھر کتاہوڑے ہوڑے ہا !!
 وغایہ وغایہ .....

گوں تھے موسیقی جھٹ لکپا تھر بندا ہم جزا ہذا جھٹ ملکیہ کہ پر تھے
 لکپر لکلگ رڈتے زبیتے۔ مگر گوں کج گوھن با تھے، لظ، شرکر، واکھ، وتن، بھر
 رذف بائی تھے بیت آئت۔ مگر با نہ پا تھر منز پھٹھ دیکھن شاعرین پنڈی کا تھے بیت
 یا عام لیہ بائی تھے یا مراجیہ وشن ہر کو گوھن یوان۔ گوہن پا تھر منز پھٹھ
 پچھو میاپ (چھمبالہ) علاؤ للہ واکھتے شیخ شرکر یوان گوہن اماپا زیم چھمبالہ
 دروگ پنڈلکو با نہ اتحہ پا تھر منز پھٹھ گوں بننداب لب لجھ پچھو جھٹ زینہ یم
 ”چھم سپردا ہاکر“ پدیا چھاکیا پا تھر گز نہتھ صا چکر شیدا ہا ان پی دوے ڈسے
 کا نہیہ پنڈی با نہتھ چھمبالہ گوں آسہ تیں نش تھے سو بمرا و تھکہ ہیکہ کا نہیہ تھن
 سٹھتھ تھے اصل رامے مقر رکتھ۔ یہ چھمبالہ تھے چھو دا کھتھ شرکر انداز آپ منزے
 گوہن یوان۔ باقی با تھے پھٹھ برموقع با نہس گندن گندن گری و زیاد پتھر گوہن
 یوان۔ لہذا یہیس اکھ بندش گلوہ آئت تھے نش پھٹھ پا لگی رنگ پھٹھ۔ امیک
 خاص وجہ تھے پھٹھ پی ز با نہ پا تھر چھے داراہ کی نہیہ پتھر گن ترو موت

پُر کی گئیں میرت و محققہ حاران گوھاں تے تو کرس نکل چھنے کئھ کران کران لپکان۔ سے
چھنے اتھر انداز منز فرضی کداران تکتہ ہم کام تے سپدان۔ سیم مکالمہ پچھہ امیر
صوات حاملہ مطابق نیچے زندہ شہر ہیں منزراوں چھنے۔ تو کرچھس رشحینہ گوھاں ٹرس
چھس پتھ کھسان۔ اُس چھجھ اندکا اکہ زارک، شرائی، تانیکہ دول،
بدماش میرت گھ کران۔ یہ چھنے نوز دھنہ (پردہ اری) تمن تک کلامہ کران کران
پکان۔ پیچہ دھش گیند گری و محققہ پھ بسان زندہ سکرت ڈر آہن ہند
”بھان“ روپ ہیچھے۔ ارکل پچھنے پچھ کیم پا تھرن گیند ان۔ پیچہ پھ بھ دا ای
چبل ریڈیو، اس پیچھے عام کیتے مرا جای پا تھر تھر پیچھے کو خٹپت پچھ کر تے گیند گری
چھ عاشق معموق بہتر گزوگ اور اوس پتھر باہد ان یکن منز گپاں اہم پھ گھنے گیند گری
کم پچھ گاہم۔ یکن یک کدار پا تھرن ہند ذکر نے کو ریم گند اس منزاوں انت
ناگل گولی ناتھ کمال کران۔ منے پھنخہ کشیر منزس ہیں با کمال گیند ان گور بیا کھ
کانہ بہڈ جھنم۔ پچھ کر اکار بیا وچان گپاں گری کام پا زادا کاری تیپا تھر گند اس
منزاوں گوپی ناتھ مہماہ۔ سے اوس تیپھ فنکار نیا سہ ناڈن یہ ہے اسے ناڈن اوس
لبلہ کرنا دشیر یہ ہے دو دا ان تے اوش اوس اناں۔ اُس ہوکر بینے تے کہنہ
گیند گری یکن منز جیا لال (چیچ پچ) دید لال (پردہ پچ) محی الدین گلگام،
عبد الغنی را تھر (غفرانی) پتھ غفار لو جبریتہ حائل پچھے۔

واریا وادی بکر قیاس آرائی نیچے نغمہ زاو افغانی یا مغل دو رکس اڑس
تل گریتھ ہیقہ کن دیست پتھ کانس دیان نا اذکل یکم پھنکر کر پیش دراپنے پھو تم دلیے
ڈتھیہ صدی منزے تھر خاصلک تھر ریڈیو کشیر چالا سپدیہ کر۔ امیر بر وہنہ اسکر بانیے
پچھ کر بہتھ نغمہ تھے پھنکر گپاں میک قصد لیں والملار اسکن پچھ کو رومت۔ یکن پچھ
کشمیں اوس زیانٹھ مس آسان زنانہ بندک پاٹھک۔ مہر ک پورک گلپ پچھے (گلاب

ڈکریم ویچھ بھس پٹھ پچھ۔ یا یہ گیند گور پھ گوساٹ، فقیر، بیٹھ کوئر تے زنانہ
اگھنیک کردار گیند گری کر تھے اسپناوان۔ یہ گیند گری پچھ خاندہ لکن دوہن
خاصلک تھے مانیز را ٹھوڑا لونک منز باگ پیش سپدان۔ پچھ کوئر پھ گھنے زنانہ، کوئر،
گوساٹ (بابا)ی باشاطر رکھا گھنے پیش کران۔ حقیقت چھیپے زاکل کہ بچ نغمہ
بر وہنہ اسکر بانیے اوت جھکر کتے آسان تے بچ نغمہ تے لagan۔ اوے اسکر بچ کر
یک کدار پا تھر گند اس منز ماہر آسان۔ گلاب رامن تے کچہ ناؤ پیرو اس تو تھر بند وہنہ
تے گوپی ناتھ بچ پچھ تکتے پیڑے اسکر بانیے اسکر بانیے پا تھر پاٹھ اسکر
ہے کدار اس گا شراو ان تھس تیکن ہنگ گیند گری اسہ بدن یو ان چھنے۔ ملنک بکروال
پا تھر منز بکروال مسند کردار۔ تھتے کنگ نیا تھر پچھ گندہ بیان اسکر بچ
و چھان زندہ منزتہ پچھ مختلف لیچ گندیہ و مختلف یک کدار گندہ بیان۔ مگر نیا تھر
یا تر اپ چھ بیان یکم پچھ ور بیک ترجمانی کران۔ داتل پا تھر منز بھنچنا پاڈ و اش
گوڈ کئے تپتے سیلیٹھ گروانی، بزم، داڑ، برآڑ و داتل پتھر پچھ سمان جیلی پچھ ور بیک
ترجمانی کران۔ اصلی پا تھر پچھ گیند گور گیند ان نیا تھر سہ پنچ سہ انداز گور
فقیر، زنانہ چھ لagan، سہ چھکا اسکی وقیتہ کردار تھلیت تے کران، مکالمہ تھر ان میا تھ
تی گپو ان تھے مراح ظریل تھا و تھتے سوڑے بادچھ لوکوش کران یہ اتھ کدار اس منز
اپنے خاص کریڈ، غلطی، غفلو یا کشمکشی کی کنک و پچھ میانہ رکھا گھنے پیش گیند ان
گور زیانٹھ پا تھر، پچھ گیند ان تھے اس زنانہ پر عملیت لش کران میں گوڈ پچھ لیو گلام
پیچھے شہر و ٹھہر آسان چھنے۔ اُس پچھ گستاخ فرضی Imaginary میانہ تھے
لیں تکتے کلامہ پچھے کران۔ اُس پچھ لوگت بکھوچھ تے کھوٹیں س زندہ دو دش پچھ
یں ویز ویز و دا ان پچھے۔ اسکر ہے ٹھہوپ کرنا وہنہ با پاچھ چھنے پچھ کھڑکی و نان
”بلای لیے“، گوڈ پچھ لیٹھ شہر دینے موبخ چھنے پلاری، موڑ، بچ تلہ سر کہ تھے لیہ

کوئر گھر ریشم ملکلو جامک ہر بر خا صکر تجھے زمین ہند خاطر۔
سیلے ملکس مزگ پت خاند لک راج اوس نیلے اوس "گاگری" ناک
جامعہ لا گنگ روائج۔ اتح پچھا از کل گاگروان۔ یہ پچھ کھلے جامیہ تو شپھ گوڈن
نام آسان۔ اتح پچھ گیر آسان تیڑ دولاگان۔ پتے آؤ اخیر گاگری اس "کوئی"
یانے لوکت کوئھ بندالاہ تے چست نزک دارلا گتھ "چیشوواز" پتے۔
چھ غیرہ: یہ پچھ اصلی اس کوش بیٹھ مگر زیب پتھ پتھ۔ عموم من پچھ تحد
کپڑک آسان۔ مثلن ذریف، پشمینہ (یمن اندر استر تے پچھ آسان)۔ اتح پچھ
کروں چڑھنے اوس بانٹپا چرس مژر شنہ و چم کھاراں۔ کاٹھہ پونھ پچھ کوٹھن، ہیور
مگر عام کوٹھ کھوڈنے آنجھ شے ہر زیب اخیر آسان۔ چانپا لانگن روائج پتھ پچھ تریمیں ز
سas ڈری پر ڈن۔ مفتر ایزو یکس مژر یو سہ موڑی رانے کنٹک پسز جھے تھے تھے پچھ
ز دنہ پتھ شواز ہوس جاس پتھ پتھ غناک ترا تو تھے۔ پتھ پچھ داریا ہن کسمن ہند کر۔
لشیر اندری کوٹھ تا جکستان، ایران، میتر ملکن مژر تھے پچھ پنھ سیمک پتھ غناک
روائج۔ کیفہ مذہبی رہنمای جھو و شے پتھ غناک لagan۔ مگر یہم پونھ کا شریں بانڈن اش و شے
موہو دچھ تھم پتھ دوڑھ تھوڑی کھوتی پر آئی باسان۔ تم پچھ دوگر را حکلدن ڈو ہن
ہند کی باسان۔ حالانکہ بانٹپچھ تھکبی ناوان تھم پچھ ونان نیچ پتھ غناک عرب کو
بادشا ہن دیگرت مگر کو بادشا ہن تھے سے کراؤ کشیر؟ یہن سوان پچھن جواب
دووان۔ جانور مسلک (فر) کوٹ لانگن روائج پتھ پر ڈن۔ پتھ (پتھن) پچھ
ونان مگر بانٹپچھنے پتھ استعمال کران۔

انگ رکھ: یہ اوس سہ پلیس نریں تھے اوس ولان پتھن تھے اوس
ولان۔ اتح آسہ سپس پتھ ز دنہ ز کھہ بھیش آسان۔ اکھ اس سینہ کس اکس پاکس
کن اندر کروزان تھے بیا کھو دیس پا سہ پتھ روزان۔ یہ پتھ اوس جامک پاٹھ کر جر

رام) اوس گوں گری علاوہ کاشر موسيقی پتھ نریں تھے یک کروار پا تھر گند نس مژر تھے
اوں ماہر۔ گریانہ وہیت پتھ کار مشر اوں ووڑ۔

پا را او پو شا کھ پتھ پا تھر تھے تاکن مژر سبجاہا اہمیت تھوان۔ کائنہ
پتھ کل پوشا کھ پتھ پتھ تھر سند مقام، عوید، دین، حرم، عمر، دلشی پتھ پتھ نان۔
Properties کروار استعمال کرم تھے تھر گر بار پرچ
پوشا کھ علاوہ یہم چیز یا زمیرا مژر اس تھر کھ مژر تھر تھے اس
زان کرنا وان۔ یہ دوے شوڑ واٹل اخی کھدا اس مژر اس تھر کھ مژر تھر تھے اس
مژر کھ شیر بکو تھے پا ریکر اوزار۔ تیکن وہیتے باسہ زمیر پتھ شوڑ واٹل۔ حالانکہ اس
آسہ شلوار گتے باکر بابے چیز یہم تھر آسان جھے پتھ تند پتھ زان کرنا وان۔
بانٹپا تھر مژر یہم پوشا کھ پتھ استعمال پد ان تھم پتھ جھے تھے کو۔

پتھ شواز: یہ پتھ زن ناس تھے تاکن مژر تھے جامیہ بلوہن پتھ یہ لہنگا
ہیے جامیہ سہ کھوران یون تام پتھ تھے مل کل پتھ پوڑن تاکہ نریں ڈال دینہ و پتھ یہ
اکہ گول دا پتھ کپاٹھر پھالا ان۔ ملکس تام پتھ یہا کا سد بند کی پتھ بند نال تھے بند
سپنی آسان۔ پلاش داریتہ ڈری دار تھا شی کر تھے جامیہ جھگٹنہ پتھ یا تھے کپڑک
آسان۔ پتھ و اکلکن نریں تھے اس تھر تھے اکہ پتھ کپاٹھر پتھ بھولے تھے وہ اونہ
پتھ۔ پا تھر مژر پتھ عومن، پتھ کٹتہ دڑی پتھ شواز لagan مگر مالنس علاوہ پتھ کیفہ
کروار اجہ پا تھر تھے موغل پا تھر مژر تھے عبید کروار گندوڑ تھے پتھ غس تھے
lagan۔ دراصل پتھ شواز دو دن و لئن ہند میومت سیم ازکل چوپی تھے لہنگا پتھ
و نان۔ دو دن گوٹھ شیر ہند مومن نظر تھا تو تھے پتھ چوپی تھے ازکل چوپی تھے لہنگا پتھ
یہ تام پورا دن۔ تھے چوپی تھے واریا قسم۔ پتھ شواز لagan جامیہ سایا اس مژر راقاصہ
lagan تھے تھے ہیے جامیہ اوس پتھ کالی پتھ راجستان، پتھا، ہر یا شتہ ہماچل علاوہ
کشیر مژر از واران تھے سلطان مژر تھے عام۔ موغل باد شوڑتے پاٹو دیس ولست تھے اتح پتھ

دار آئتھے کوٹھن تام آسان۔ کُشیر مژا اوس پتھس انگلیہ رکھ پھٹھے تے آسان
پر تھے بیٹھ گرم روز ہے۔ پرانہ وقتیہ اُک اچھے "انتری" ونان۔ اُتریہ اُک وارہیں
قمن ہندک مشلن لوکھ، بڑھوئی، یا ڈھوندو نزو۔ باڑن لش بھجھیہ وہل اُنگ رکھ۔
امیک رواج اوس پرانے وقتیہ۔ پاوس گو سائی پا تھرس تیہ پا تھرس مژرا استعمال
سپد ان۔ ایچ بنادت اس لد اُخ "گوچ" بیش آسان۔ پرانے چالیہ بیٹھ کھبرنس اُک
انگ رکھ کچھ پاٹھر جست تے یتھر زری آسان۔

صاف: صاف رواج تے چھ ساپہ دادی پیون۔ مختلف درون مژر
پچھے ایکو مختلف قم تے گندکو طبیہ رائج گھوھان۔ ازکل چھے باٹھے بدھر بدھ پیسین
رأج طریقگ صافی گندان۔ سورنے والک تے سازند بھجھے سفید ماملہ صافی گندان
تے باضے رنگدار تے۔ بر فہمہ کالہ اوس ٹرامہ مونج (مُنث) طریقگ صافیہ تے کاٹھے
کاٹھے گندان۔

پیسین: پیسین چھ کاشرین ہند عالم پلیس ڈری کس ڈریس چھ
لا گینہ یوان۔ سازند تیہ سورنے والکوچھ عومومن پیسین لآ گھے باٹھے جنس موسیقی
ووان۔ زیاد تر جھے سوتی پیسین لاغان یم مختلف رنگن تے عام پاٹھر کرو فیا شر رگن
پہند کر آسان چھ۔ زناٹہ پیسین لآ گھے باٹھے ڈری "دری" لاغان۔

شلوار: شلوار چھ اکھ عالم پہنادتے باٹھ فنکارتے چھ استعمال کران۔
شلوارس مُتکچھ کرتے قم پیش لا گینہ یوان۔ ووں چھے یاون بایان کر پتوں لآ گھتے نیوان
چاہے سازند پٹھے یا پیشواز ستم لآ گھ۔ مُخڑی کرشنے ویچھ تھے پٹھنے تو ڈھ کوٹھن
تام کھاٹھ تھووان۔ شلوار چھ پیدا تی افغانستان تے اندر کوکھ علاقن ہند عالم پہناؤس
کُشیر مژرو نے عالم چھ۔ اعہ بر فہمہ اوس زگن پہند با پچھا جامیں چالیہ لولت عالم۔

ہوں: ہوں گندان چھ پرانے وقتیہ پٹھ عالم۔ ازکل چھ پتاون لاغنہ

چھ کرس پٹھ کر بند گندان۔ بر فہمہ کالہ اوس کاے بند گند کل رواج۔ باٹھ چھ
پور ٹھار دیا کپر ٹھار بیکس گندان۔ خاسکر تھھ مُتھر۔ اکھ تھھ کر جست روزان بینے
چھ گر ناس اتھکی گندس پٹھ چھ ان۔ رہتہ کالہ چھ کپر ٹھار گندان تے ہر دکالس چھ دندہ
کالس مژرا ٹھار گندان۔ ہوں گند تھھ چھ رکت کران۔

ووڈنی: رز چھے عومومن کلس ووڈن گندان۔ تھھ سائز کر تے دن ان چھ۔
روف کرہے ویچھ دن کلس گندان۔ ازکل چھ کیسہ باٹھ دن پیشواز بدھ پیسین
شلوار لاغان تے کلس سائز کر جھ بدھ گندان۔

کھدیش: یہ چھ تھد کپڑ کر جھ شال۔ باٹھ چھ اتھ راجہ یا ز ر
پا تھرس مژرا میانہ بدھ استعمال کران۔ امیک استعمال آسہ کا شر پڑھ کران تم اسہ
زیانہ بھرمن لاغان تے لوگن بدھ لے یا نے کاے بند یا ہوں گند شہ وی آسہ امیک ورتاو
کران۔ ڈریتے ما گینہ یسند شہ وی تھتے چھ بانٹھیش اتھن مژرا تان۔ باٹھ چھ
کھدیش اتھن مژرا تھد دن تھتے ما گینہ بندس مژران مژر تے استعمال کران۔ پرانے
کھدیش پیتر پر تھیہ بینے کو تپہ بینے کو چھ ووں بھم کپر ٹھار استعمال سپد ان۔ رگس
مژرا کر اتھ بلو ودان۔

ٹو پیچہ: بانٹھ پا تھرن مژر چھادا کار عموم کردار ہند پوشنا کے مطابق کلس
ٹو پیچہ دوان۔ بیٹھ پا تھرس مژر چھادیں صافہ دکھتے کاٹھ کا نہہ گاندھی اُوپ یا جیر کر
لوپی ڈھنے آسان خوجہ سند کردار گندان دوں چھ فرقلی توپی دوان۔ مُخڑی بھچھے
ڑھنہدہ مژرا کلگی صاحب ٹوپی ٹھکانل ٹوپی، اولہ دوں صافہ تے رڈی اُوپ پیتر کلس
دواں۔ ووں چھ پک ٹوپی استعمال کران۔ زناٹہ کردار پھٹھن تاچ، قصلہ بیا تر لگم
پیتر کلس دوان۔

ریچی گوہان۔ یتھ ریچی دارمس کلس لاؤ گھو گوسالز پا تھرس مژر باٹھ کھڈا رس
اڑاں پیٹھاران کران۔

بندک ناگن پچھے پنس صاف پٹھ بندک گندان یتھ مژر سہ گوند
لاگان چھے۔ امہ ستر پچھے سہ مہاراج ہیڈ بوزنہ یوان۔ بندک چھے زرق برق ز آپچے
ٹھلیم فیٹہ ہیواسان۔

تمرزین: یہ چھا کھلوکھ موکت تبر۔ اتھ پچھے قلمکہ موجھ آٹھڈا آپچے
زیٹھ دن۔ یہ چھے درے پا تھرس مژر مانگس گوڈیس گندٹھ پتھ اس کبھ
آسان۔ سہ پچھے امہ ستر مخزن کھوٹانا ان۔ یتھ پتھے دراصل پتھر یارچ علامتھ۔
امہ ستر یہ پوک کرپتہ تمارہ مگریہ چھے تویتھ اسک مژر تپہ تواریتھ بدالیا اسان
تیس ستر گردن اس یہیہ یوان۔ بید کہتہ رائی نشکھنے موکھہ چھوپہ مژر دڑی۔
اوے چھپلندیا چھپلورتاوان تے یتھ پتھر و دانی علامتھ۔

گونڈ: لاڑس صاحب چھپن کتابے ”یلی آف کشمیر“ مژر وناں زی

”پتھ کالیہ اوں پتھکا نہہ ذی عزت مذہبیو (کاٹھر) بریک سنزن تیراں ہندگو ندکل
گندان“ خاندرو وزی اک بیٹہ تے مہراڑس صاف پٹھ گوند گندان۔ مگر یہ فیشن گو
۱۹۳۰ پتھم۔ پا تھرن مژر جھے مانگن بندپٹھ بس پتھر ڈونڈنے گندان حالانکہ سیدھ آئیہ
تپر سہ گندان پتھ تھے آیہ چھنے شیم گوندیک باس ووان بلکہ چھنے شیم کلپ ولبٹ
سجاداںک سامانہ بسان رازس یا مانگس و رارے چھنے پیہ کا نہہ کردار گوندلاگان۔
وڈل گوباسنے چھے عاشن گوسالز تے گوندلاگان۔

چونکل باندیا چرن مژر نہ پتھ کا نہہ تو اریجی شنھیو متعلق پا تھر گندنے یوان تہ
تے گندنے یوالا کتھے متعلق۔ خپچھلگ تھجھ داستانکیا چھر گندنے یوان سیدھ باندھ گندنے تہ
خاص تہندی دو رکھ علامت پلو پوشکاک لایو دی آکھن تہ یم امہ باندھ بناوہ یا

کھور بانسہ: اتھ گن جھنڈ باندھ دیاں دیمٹ، خالص یلہ بیٹھ پا تھر
گندان تیلہ چھ پل ہور کھورن لاگان تیتھ چھ از کاٹر بُٹ، چند پا زار بھر
ورتاوان۔ مکر چھز یاد کھورنے پا ارکا اسان۔

گرہ: یہ چھ بیکلہ بند زیٹھ۔ مس حصہ اسک مژر آسہ سہ پچھے توں
تے موت تے برو نہہ گن چھ تان تیتھ سر پھم لپھندا ٹھنکیک تے زاویل اسان۔ سیلہ
د بچھو یوان دس اتھ چھ زینہ گندان مژر ورگان مس لپکنک ”ناس“ کلٹھ نیران
چھ۔ یہ ”ناس“ آواز چھے مخزی موکھا ہم۔ ٹاں چھو چھن و اس باہوش تے بھیار
تمواں تے ناس کھیبیہ دوں چھڑر نگہ ملان۔ تینہ کر اس چھو یوان۔ بچھا اس مژر
چھنقال اچھ پوتا جمڑتے واریا ہم لکھیا تھر تے کامک مظمن تھے کامک
پھیٹھاں و پوچھ روایہ موبہود۔ گرہ چھ مانگن مخزن پٹھ استعمال کران۔ والی
پا تھرس تے گوسالز تے گورنے پا تھرس مژر پتھ استعمال سدان۔

ریش تھم: بکرو الکڑھاولیں ہندس مس چھ غلکنڈی سان ڈنٹھ
د ار یوان بناوہ سہ کتوہ تر۔ کرچھ رز پیٹھے ستر گندٹھ بھس تے ہونکنے پتھ پچھے
یوان لاگن۔ بکرو الپا تھر۔ پر فقہم، کروارس چھ یوان لاگن۔ سیمھ چھ کر ہنہ۔
سفید تے کرچھ تے جھیوی تے کینہ تھجھے ز پتھر دارتہ۔ کرچھ میرس تے چھنے پو ان دا
بناوہ۔ ووچھ جدید قیمک ”کریپ“ لاگنہ یوان میں میک اپک اہم انگ
پچھے۔ ز نانیہ کروار گندناویہ موکھہ اک بر و نہہ کالیہ بچھ کشن زنان ہندکی ٹھنکی ز پتھ
مس تھاوانا وان مگراز کل چھنی بیانی و گر استعمال سدان۔ صرف چھ کینون باندھ
نش گوسالز مس ”جھا“ مس تھو تھن گوماںن اٹھ پتھ حاصل کو رمت یم امرنا تھ
پیتاریہ دی مٹن و اتھ پن سورے مس تے ریش کھور تر کاسان اک۔ یعنی مس
اوی دزونہ دوپتھ تل رنگ ڈر اونیہ یوان۔ اتھ مس آسہ و انسے کلٹو نہ دھنے سب

۱- گھن گیجیہ تم سازیم لویر یا گلے دایتے تک و آئتھ آواز دن۔ یہ ٹھنگر
یائی چھنے لور یا چھوڑ کر والینہ یوان۔

۲- اقتدھ: یعنی سازن چھر یا مسلسلہ مرتھ آسان چھتہ آواز پھکھنے ناس
تکھنے یوان تکن چھا غندھ ساز و نان ملن ڈول، مر دنگ، دامہ، نگار، ڈاہر، تکب نار
یوسا زاد میز چھوڑ ول تے نگار بانڈ پا قھرس مژوں یونہ یوان۔ ڈاہر ونگ روچ جھنے
بانڈ پا قھرس مژوں گروں ساز پا قھرس مژوں چھنے یہ بس گوساں ہن ٹھول لگھ آسان۔
سُشِر: یعنی سازن واو چھوڑ کوکھ آواز پیہ پا درکنہ گیجیہ سُشِر۔
نے، سورنے، شہنائی، بین، ہار مویم، کیرنٹ بیتھ چھوڑ کوکھ آواز پیہ پا درکنہ مژوں یوان۔
پا قھرس مژوں چھوڑ نے نے ٹولگا (ٹھوٹ سورنے) یوان وایپہ۔

تت: تم سازیم تاڑ آسن چار تھتے تارن لی زیر و تھتھ تکریا
مظر ایہ تکر آواز کلذھ۔ میشن تپور، رباء، ستابر گروہ و تیکیہ تم سازیم آواز
گپتیہ تکریتیہ کدیمی میشن سارنگ، والین، سائی کش، سارن و فاپ۔
بانڈ پا قھرس مژوں چھنے سورنے، نگار تے ڈول زیادہ تر استعمال سپداں۔
امیک وج چھنے نے بانڈ پا قھر چھوڑ گھلے مادا نن مژرا کا شنس تل یوان گندہ لہمازا
سورپہ بھر آواز، ڈولگ خس تے نگار چنڑ ٹھنچے دروتام گرز و اتنا دن۔ یہ گزر
چھنے کھلہ مادا نن مژر بوزن کھران مگر اگر یہ گز نکھس مژر بوزن پیٹیہ تیلہ پیٹیہ
کنن تھوڑ پہنچن۔

ڈول چھوڑ گور میڈس کھوکھ ادکھ یوان بناوپہ۔ یہ چھوڑ مژر اندو کھوڑ
ہناہ زیاد پکن کھلے۔ اتھ چھوڑ دوشے اندو چھر رزو تکر یوان چار بندھ تھے چھوڑ دیو
لور یوڈ کر پو ان وایپہ۔ ڈچھنہ اتھ لور چھنے ہناہ مڈت پکن تے کھوڑ اپنے ڈول زاویج
آسان۔ چھنے حركہ دستی جنس تیپ۔

60
رژھراونہ یہن۔ بانڈ چھوڑ قفس مژر تک پکو تر۔ یہو چھنے زندگی اندر کچھ لوکن
ہندری پا تھر چاراڑ تک اہم چھکھ پوشک بناویں تے رژھراوسنگ کم تو جو دیشت۔
یوئے ضرور تھر زوگھن تیئے تر زھر ووکھ۔ بیشتر پا تھر مژر چھنے باٹھنے نیں روزمرہ
کنن پلوں میڑا تھر گندان۔ لینڈا چکو تھنچے زبانڈا تھر مژر چھنے گندان گری سمجھا ہم۔
واد موسیقی چھے رکس بتت پچھے کالہ ٹھیٹے وابستہ روز مژر تکیا یوئے چھنے
کا نہہن تے کب سس پر رکس مژر ریٹھنے پیہ۔ موسیقی چھو پوت مفتریہ جدن کوہ
واقعات ووکھنا وان۔ ڈشاوان بڑھ کران تے نانک و پچھن والن مژر س پا ڈے
کران۔ جڈ باتن توں توں ہے چنڑ چدت پا کر رکس مژر چھنے موسیقی مدد کران ناگلک
مُوڑ پیدا تادا ڈرڈس مژر تھوڑ تھوڑ موسیقی ڈزاں یوان کرپ۔ یہ ٹھنک چھنے موسیقی یا
ساز گپوں مژر ٹنگو با پتھ لگان۔ نڈس مژر تھنے تال لے تے بندھر حد مژر
رثان۔ باضے چھا گے (سولو) سازیتے وایپہ یوان۔ ہندوستانی ساز و ایس مژر چھنے
تال تے لیپیہ کوکھ دیم ساز تے تکر آسان۔ ٹیکیہ کانہہ پا قھر چھنے چار بندھ یوان
ادکارو ہنگدن گریو بر وہیہ چھ ساز ندر ساز و ایان وایان رکس مژرا ٹران تے یے ساز
چھپا قھرس تیپہت مفتریج موسیقی تے بخشان تے Effects تے دپادوان۔
بانڈ چھوڑ واد لفظ داریا ہن مانے ہن مژرا استعمال کران۔ وادو ساز، وادو گو
وایس تے، وادو گومقام کانہہ بندش یا لفظن تے سورن مژر بندش۔ دراصل چھوڑ
سنکرت زیلانہ مدن لفظنے ”وادی“ امیک مانے گو ”ساز“ مس و لے نہ ہیج۔ پکوہ تکریا
وپر تکر، گور تکر، اتھ تکر، تاسیس تکر تے نمیہ تکر تھی۔ بھرت منی چھنے نالٹیہ
شسرس مژر سازن ژدان قسمن مژر تھیں کران۔ گھن وادی۔ اف ندھ وادی۔ سُشِر
واد پیٹت وادی۔ پینیہ اک گرنتھ کارن چھوڑ وادیو ہند کر خالص تھنے قم مالز تکر۔
تت، ووت تھت ووت تھت تریم زانی کارن وادیں یعنی چم۔ تتر کاٹہ گھن۔

یوان پتھے "پوگ" آکر دن ان تھے کتو اوس "ڈاپھ" تھے ہانگ "تے ول پتھے یوان نہیں
ریش پتھر دن شرک میں منزہ تھے پھر یہندہ ف کر "پوگ" بیلہ و این زمین پکھن .....
..... ہا ہے ہانگ تارزان زدن"۔

چنگلہ:- یہ پھر دن دن تل دپتھ یوان رفیع تھے منزم زاویل تاریخ پتھر پھر
اتھ ستر یوان ولیتھ دم باشاد تھے اسی موکھ کار آمد۔ امیک چلن جھنہ باندھ
پا منزہ یا دینہ مون کھم گوشہ سبھا مبارکتھے دم آئن۔

رپ:- گئی تھے گندن گری ہند رپ متعین کرن تھے وشا تھک کر پتھر
ہنا مٹکل کام۔ وہن لوگوں میکو جو یا انگت تھے وکھ و کھر پتھر پھٹھتھ تھے زانجھ کو
اک پا ہمن ہند رپ پد کل تھ۔ بیلہ میں کاشڑ زیلز منزہ ٹپڑ کوڈی خ اوک اگی
سوہن "ترو" شایع کر تھے کوڈی کھم منزہ کرنے باندھا تھر کرہ روڈی کو خواست۔
میہ بر دنہ اس نہ کانہ تھے کاشڑ لکھاری کانہ تھے ڈاما تھے ہیہ منزہ پھو و موت۔ تھے
کرن اساز جسم مختف اگوٹہ لوکو اگوٹہ تھے بنیو مت تھے، کنچھ کہنہ اہم تکشید
دو ہم جو تم بیم بد کل تھ باندھا تھرو وہ ہو کل تھ۔ میں یتھ کن بر دنہ اسونہ نہ
باندھ گوکھ لہاڑا جھ باندھا تھر اہم جر منزہ۔ چونکے مٹھ ساہنا دن لہاڑا
یں تھ کلامیہ تھ عمل سے کرتیک مراجیہ آسہ مراجیہ۔ میں تھ با تھسہ گوئہ آسہ
آسہ دن، مراجیہ طنزیہ نیتر۔ یہ دو سے سنجید کامیہ تھے کر مدعا جھس لکھر نہ باندھ۔
چونکے باندھ پا ہھر پتھر کھلہ مادا ن منزہ گندہ شے یوان لہاڑا یہ موسیقی ساتھ جھس
یوان تھے موکھ پتھر سورنے، دوں، غفار یوان ولیتھ۔ تھ آواز دو رو راتم و ایتھ تھ
لوکھو اتن کھجھ سچھ۔ چونکہ یہ گندن گری جھلک لگنے گندن لہاڑا جھنہ باندھ زیلہ پشا کھ
تھر استعمال کرن یا میک اپ کران۔ گندن گو روچھ لکھ کھدہ ارس منزے لوکن تھی
روپ بدلان۔ اکھ کردار تر ایکھ بیا کھ کردار گند ان۔ یہم جزو دکھنا و کھا کہ اکہ تھ

غفار (غفار) پتھر کالہ، ستر پے ہو ڈالج پتھر پتھر مر تھ یوان بنادیتھ۔
اٹھ پتھر رزو دکر یادا لہ ستر چاران۔ اکہ لوگر دکر یوان ولیتھ۔ پتھر تال دینے
موکھہ شگت دوان۔

سورنے:- پتھر پتھر کھ کھس گدھ کر تھ بنادیتھ یوان۔ کشیر منزہ پتھر
کو گاگھ علاقہ کیشہ چھان گران۔ اٹھ پتھر کلکھ پتھر دکر دن دن تل ریتھ
پتھر کھ یوان بر دنہ تھ گدھ کر بندن پتھر اونکھے منزہ تھ تو اکھ سور یوان کدھنے۔ پتھر
باشد پا ہمن ساز سبھا کشیر کو ملکس منزہ سبھا زون ساز۔ لداش
منزہ پتھر "سرنا" و نان نیتھے کرن باسان پتھر پتھر تو اکھ پتھر پتھر گومت۔
گز:- کشیر منزہ پتھر گرولنگ روچ راج مندران، محل خان، بودھ و بارن تھے
سکن منزہ سبھا پر دنہ کالہ پتھر ادمت۔ گر ۷۱۶، پتھر پتھر دوڑی گری خاص
سکول منزہ کھ پتھر یہ مولکتھ بیا کھ شروع پتھر نہ کو کھ یوان ولیتھ۔

پران و قیچی یہ ساز کشیر منزہ ولیتھ اک یوان تمن منزہ اس و پیتا، مردھنگ،
پنہا، پشکر تھ تر پشکر، بتری، پتھر ہو کر ساز یوان ولیتھ۔ امہ علاپو توٹ، دامہ،
تمکب نارتی کیشہ کرت سازی یکن ہند اگل الگ موقعن پتھر الگ راج اوس۔
باشد پا ہمن سر منزہ اوس "پیشرہ" تاؤک یا کھ سازیں کرتیو تھا جو ہی آسان
اوں تھھ جھر اوس مر تھتھ تھ گردیتھ منزہ ریز تھ تاک تراوھ اوں سپن ستر و تھھ دو یو
زا و جھوڑو یو ستر یوان ولیتھ۔ سخھ ساز پتھر ملکس منزہ کنالکس منزہ اسکل تھ ولیتھ
یوان تھ جھم کن پہاڑی علاقہ منزہ چھ "والیکی، قبیلیں ستر ولیتھ کیشہ داین و اکھ
و نہ دیا۔ امیک روچ چھ کشیر منزہ گومت۔ اتحاس ساز اس ٹھیم ہش
آواز یمان۔ وسیع پتھر کاشڑ زیلز منزہ ترمیم "لفظ مودود"
کھوکھ بینگ چا ہے جنگر ماش یا بالگ سند آسہ تھ اوں پتھر کالہ ولیتھ

اتی نہیں پختھے۔

مسخری: مسخری کو وہ تکمیل کیا جو کران اتحاد متعلق چڑھا کی مکمل باب آمدت لیجھنے۔ ورنے گوئینہ کیجھ ووکھنا و بیتھنے تھے۔ سے پختھنے کانہبہ روایتی پاچھر تھے منزہ مسخر آسم۔ کینون پا تھر منز پچھے عینیہ پختھنے باہم نام مسخر آسان۔ یعنی صرف تھوڑے حرکوٹے نقائی پختھ کران تینیں تک آن ہیجہ۔ ورنے کالم اس کینون کا شرمن کھر آسان تک مسخر اوس لوٹے یوان پتے کھدراں منز کھر اس لوٹی ٹولی ٹھان تھوڑے تھے کھر کلڈان نہ۔ یا کھکھر پختھ یوان پتے شتمس کھر لوچی مسخر ہند مسخر مزو ان جھنچتھ۔ یا یوان پتے سے دیس مسخر زیوں لو ان زینیہ کو سیز زینیہ مسخر ہند مسخر مزو ان جھنچتھ۔ یا جھنچہ کئی ڈرپا تھر اس اکھ مسخر پو ان تک پرنسا ڈیٹھ کلڈان تھوڑے تو ش گٹھان۔ یا کھکھر پو ان تک پرنسا ڈریمند مس پتے نس مقصس ڈالان۔ ترتیم مسخر پو ان تک پرچھوپا مسخر مقصس ائصہ ڈالان تک پتھے پتھے من زنکن پکش دو ان۔ یہ سورے یہ ہادنہ مکہہ زیس فلوریہ تھے تیل ڈرپز جھ مسست موتھمت تھے مشک یہ تو میا گر تھے۔ یعنی رکون پتھک کس پتے نہ آن۔ حالانکہ ناکلس سرچھنے اتحاد عملہ کانہبہ تعلق۔ یہ چھپا مسخری۔ چھپا مسخری۔ اعل پچھے مسخر سند زھربتے حارانی بادان۔ یہ مل ملکی دار تسلیم مس اسے ناٹک شمعنے تھے تھر حرمہ مونکھ تھے۔ سے پچھا اتحاد عملہ مسخر ادا کاری تک پینیہ تھر کھاران۔ مسخر پچھے اکھ کس تک تھنی ہند مظاہر کران لائیتھے پو ان۔ تھم پچھے اور یور پکھیران۔ گئے کیتھے پتھک جبل حصن، لا یلا یمنز لائیتھے من، ڈل کلڈک ورنے اور یور پکھیران۔ چھا بلگر پتھک لوكھنڑی ڈلن تھے کھلپی جیلو فریتھے جھوڑ اتحاد مسخری منز پچھنے پو ان۔

کینون پا تھر منز پچھے مسخر مسخری تک تک دیکھنے کردار و وتاوانہ موکھہ تی اکھ اہم دسیلہ۔ کروال پا تھر منز پچھے سے بھر کی کا شرس کیٹھ کلڈان۔

کروال پچھے پاٹھے اکھ اہم دن کردار مسخر پچھے جھر کی بند کا شرس لجھ آپ کھنے کری کری تئے نہ کردار صحیح یا مسخر ووتاوانہ۔ کینون پا تھر منز پچھے مسخر جد کھنے تھے مسخر کران۔ پاٹھک تھے تم اک کے کھنے ناٹھ کھاران تہ بانے جد کھوڑتے زیاد کھنے کران۔ تھنچہ پاٹھک تھے چھپا مسخر کیا تھر کے اہم واقعہ، مفتریتے موضوں غنشی الگ پکان۔ پوچھنے باندھل پچھے زیاد تھالی بادان بانداز اچھے اتحاد منز سانگ، ڈاپ، ہلم، مز، پا تھر (Mime) لاگن جہد ان گیلان، لیخ، کجر، اڈ، پھر، پھر، بھر، بھر طریکی، بندہ لی، چاپاگی، چاربر، ووٹھ، دمالی، مشتبازی، بیتھ مونہ د۔ مسخر پچھے بے سوک جد تھے اسے ورنے پوشکھ لانا گان۔ پھر تھوڑھر نیں یا مسخر نال اتر تھر گرتے۔ ملکہ ٹپی، زیاد تھے ریش، جانور مسلسل، گندھ تھوڑے ہوں تے زچ لگہ پچھے عوم کون لاگان۔ سے پچھے پر تھوڑے ویز تی لآ گلھر کس اڑانی یا ناٹک اسنس۔ مگر کرتی پر شلوار گیر منز پتھ شلوار کھار بخور۔ ٹادر قلہ ٹیس، اگر پوڑھ اسنس ناٹک میلے آسنس دستار کھنگر کلس پتھ شلوار زنگن تھے ٹادر یا کپر ٹادر دوہلے ٹیس۔ پھس رنگ کرناک رواج پچھے مسخر۔ حالانکہ یہ اوس ضروری بھر۔ مسخر پچھنے اک کے جایے کران پھر اد۔ سے پچھے رکس پر تھے انہیں پھر ان۔ بے مطلب پاٹھکل، پاٹھک کمن اہم تھے جزوی۔ کردارن پتھک طنز کرنس تھے پھس پنگل۔ اکے پچھے اہم کروال نش گرد بکھوان۔ لوکن بامان سے پچھے جب کھو جب کھو جان بگر "ناس" چھا اکھ بیداری انان، ڈوڑ آیا صورت پاؤ کر کہہ پوکھہ پتھنہ سے نیر تھوڑھو۔ نیپے ترپیس یافقر اکنس تھے پتھنے س گند۔ پا تھر منز بیٹھ گو سالاپا تھر منز گو سالاپا تھر یعنی منز بندس ناو پتھک پا تھر آسہ۔ بیٹھ پا تھر منز بیٹھ گو سالاپا تھر منز گو سالاپا تھر یعنی تھے چھ عاشت گو سانس روائے ساری گوڈ مسخر تھے پتھ کردار۔ یہ ہے وج پتھ زاتھ مسخری پر پس مس پتھ اہم فی نو قطی راوان۔ بھپا تھر منز پچھے مسخر "ڈگہ" وانا۔ ڈگہ گو سچھا بانے۔ تھے منز

گپن ہر کی: اسے مجھنے سانہ ملک کا نامہ لکھ پا تھر۔ جس منزٹر ہے گپن
آسے۔ کبھی نہ لکھ پا تھر چکھ مکمل طور گپن پا تھر تھے۔ باپن پا تھر منزٹر چھ گپن
آسان تھے گپن ہر کی چھ مرا جیسے تھے گپن اندازتے مرا جی۔ فارسی شارتھ چھ دنہ تھے
گپنہ یوان۔ کاشٹر گپن بکر ساری روپ دنہ ڈان، وڑان، باتھ، عینہ باتھ، سد
گورک وڑان، روز بھر تھے ورتاؤں منزٹر یوان۔ کبھی نہ کی چھ Tempo اپنے
وو کھٹہ تالہ تھے پہنچ کام دوان۔ جھٹکے کجھ پا تھر منزٹر۔ اک راجو تو ہجورا جو۔
راجو تو راجو۔ یا۔ خلیل فناہ گو ہئے مکالمہ منزٹر گو ہئے، شہماں منزٹر گو ہئے
و غابر تیزی منڈ تاشٹھے ہو، کٹر منزٹر آسان سیمہ ویہو، کٹر یکھی چھی، کران
تیزان چھی۔ کیشمہ باتھ چھی، بکر باتن ہند ہن طرز ان پاٹھتھتے گپنہ یوان۔
موسیقی: پا تھر منزٹر چھے سورنے ڈول نغایر پس منظر ج موسیقی
دوان۔ پا تھر ہنڑ سارے گتھ کاری Effects Choreography چھے
یعنی سازن پتھ محصر۔ رکس منزٹر پا اوش کرنی۔ نشر، گپن اور ہنگس،
شہوارن پندس نہنس تھے باقی حرگوں چھے یعنی مو سقی رنگ کھاران۔ یہ سارے
موسیقی چھکا کاشٹر موسیقی۔ پا تھر گندھے وو کھٹہ گو ہن کم سے کم تر یے سورنے والے، ہن
نغایر اونکتے اکھڑوں دوائیں دوائیں اکھڑوں۔ سورنے پتھ چھ مختلف واد (مقام) یوان
وایسی، کبھی اہم واد چھ پر اوش، سلامی، دردنا، ہند پوش، ہوا ری، گتھ، شراب،
سال گاہ، بذرگ، تھوڑو میتر۔

مکالمہ: باپن پا تھر چھ زیاد ترقیل یس اسے ناولکی مدعا کٹر گندھے چھ
یوان ہباداں مکالمہ ورتاؤں منزٹر چھ یوان تم پچھس شخص سہرو انسے، پیشہ، روتھہ
درچھ یا علاقیہ مطابق مقرر آئٹر کرئے۔ مکالمہ ادا کرنیں تھے تلقی صحیح تھاؤں پتھ چھ

کبھی رُز ہر اونچے گپن اوس کشیر منزٹر یش تھے جن یوان کھیا دنہ۔
اسہ علاوہ گوڈ کے سہ کھوڑ ومتت "چھ پانچ" تھے تمہرے پتھ تال ولیمہ موکھ ساز پتھ
ہبادنہ یوان سمجھتے تو دو کپر یاطلبہ۔ لہذا باپن اسکے مطلبے کو گویا "پاتر" ووڑ
گوہڑ کرنے کس انداز منزٹر دستہ باپن کس مظلوم منزٹر "ڈگی" تھے وینہ۔
رنگلے چال: یہ چھے بردنے ہے امت و دنہ زبان پا تھر جھے استائن،
استھانہن، زیارت دیوبی ملن پتھ دوے لکنے وی گندھے یوان ہبادا اسکے لوکھ تھے
جلیبے ڈستھ یوان میتھے پلے رنگ لکھے ہے۔ اسہ کٹر گندھن گر ڈھنک مکالمہ
سارے نے تام دا تاویہنے مکھے تھی آواز منزٹر چھ یوان و تھر۔ سہ اوس مکالمہ دن ان
اکھڑ پتھ بیس انڈس تام گوھان اوے چھٹے گرایا پارکتے گر اپارک پھیران۔
لہذا چھے گندھن گر ہن منزٹر چال خاص انداز آسان۔ یہ رنگلے چال چھے سید سیدہ د
ہر گاہ کردار دیوبیس مکھے یہ یاتس ستو سوال جواب یا بات بازی کر۔ مشتمل بنی
پا تھر منزٹر چھکا اکھڑ پتھ دیکھ دیکھ کس ناودیز ہن۔ سہ چھٹس مالک نہند تا وکھ پنڈ مالک
سند ناویتھے کٹر ٹھن ٹھن ہند ناویز ہن۔ اسہ ساٹھ چھیمیں اکھا کس نش سپد
سیوڑ یوان تھے آمنے سامنے سوال جواب کران۔ اتھر وو سید سیدہ رنگلے چال۔ تھ۔
رنگلے چال دنو تھے یا۔ زیا زیا کردار تھے صورت حال و تلاویج کو شکر کر کردار رکس اٹن۔
جھے ہندی یا جھیم گھٹپی سپد پاپ۔ آپڑ رنگلے چال تمہی وی یا۔ تھر کو کردار رکس اٹن۔
یا۔ ٹھن لاغن میتھے تو تو رنگلے چال یا۔ تھے کردار و تلاویج خاطر تھے پا تھر کر مؤذ
ظاہر کرنے وو کھٹہ کا نامہ سحر اہم کردار لagan گول دا یس منزٹر
پتھ پکھ۔ یہ چھے اکھی کتھہ زیر رنگلے چال چھے عوامیں ہبادنکار سندر کوک تھیں
کرئے یوان گر چوکلے باپن پا تھر چھکا لکھ پا تھر یعنی گندھے اکھڑ پھر رہ استھ چھے
لہذا چھے یکن منزٹر گلے چال۔ تھے کالہ پتھ مکھ سپد پو۔

زور۔ یہم مکالمہ چھ زیادہ تر مزاجیہ لہذا ہزل، مدق، ٹپے، چاٹھ وغیرہ پڑھ کر بد نہیں پڑھنے پا تھا۔ ہر دس زیادہ ورتاؤں تی مکالمہ ادا کر لیں پڑھ ملھر۔ یعنی تھے ہزل تے مدق کم پہن آسہ تبھ آسہ طنز۔ باضے چھ لکھ جھوکتہ استعمال کرنے یوان۔ ناشایستہ کامیہ تے ڈچاپ مزاح تے بد مدق تے بھٹھنے پا تھا۔ مفرمک کہنے یوان۔ باقی مفر تھے چھ مدق، طنزی مزاح لہیتہ پا ان۔

ادا کاری: رنگل فن چھ ادا کار مشرد فن۔ چاہے لکھ اسکے اکھا ادا کار اوسے کلاسیکل رنگ۔ گندن گور بادشاہ گردہ یا سخت لگاتر گرتن ٹکر کچھ اکھا ادا کار اوسے چھ باندھ ادا کاری مفر سمجھا۔ مہارتیہ سان نقای کران۔ یہم چھ عمومون گام اندک پکک کا پار لوکن ہند حقیقت پسندانہ نقل کران۔ ادا کاری مفر کرداران ہنزہ زبان تے بولہ، دمائلک مخفف لچھ سانگ، ڈاپ، مکڑا قھر، لائس، زناٹاہ آواز، لاثڑھ آواز، شرک آواز، جانور ہنزہ بولہ، مختلف پکن ترایہ بھتر ہاوادان۔ یہند نقل زیاد تہادان چھ تھن مفر پچھ گوار، گھر رائجھو، بیمنش، پھواری، کھار، پھو، کرال، کاندر، حکم ڈاکٹر کمپوندرتہ پلسر و دل بھتر ہامل۔

باندھ پا تھر مفر پچھنے نہ زناٹہ تماشہ میں علاوہ پہنچ کا نہیہ تھے حصہ نوان۔ اتحہ مفر پچھا پوکھ باندھ کر زناٹہ کرداران ہند روں ادا کران۔ گلے و زپیشوں لگاتہ ہے گنہ و زیتی لگتھے پے دستیاب آسکھ۔ ازکل پچھ و گن ہند چلن تے یہم زناٹہ کردار پچھ زناٹہ پھر ان تہیز ارتہ لگان۔

بولہ تھے لچھ: کشیر مفر پچھے کا شر زیادہ علاوہ گھری پہاڑی، تے چھاڑی (خیشوتے کا شر سان) یوان لایہ۔ سچھ مکڑ پچھ سکے کوٹھر، گھر کوکھر تے ڈوگری رلیہ پہاڑی کوٹھر تے بولہ یوان۔ یہند یون یون ورتاؤ جھے اسپنا وہنے پوکھ کار آمد۔ مرازی، کمر آز کتہ شہری کا شر چھ تفاوڑا جب لفظن ہند ورتاؤ تے لب

لچھ تھ مختلف آسان۔ باندھ تھ چھ پہن ادا کاری مفر یکن مختلف لکھن ہند ورتاؤ کران۔ باضے چھ باندھ ادا کار لفظن پہن تلفظ مخ کران تے بوزن والس چھنے اسان اسان نیلپا گوھاں۔ دون گویہ مفر ادا کاری مفر چھ زیاد پہن یک رنگی۔ رنگاری باچھ گوھن دار یا ہپا چھ آسہ تھ موصوع، گپون تے یون بیتر شوڑ تھ آسہ گوش گھر کی پچھنے کیتھ تے۔ باندھ چھ ضور رڑو ز مختلف پوکن تے جانا وارن ہن پر بولہ کر تھ پا تھر رنگ کھاران۔

نٹھان: نٹھن تھ پچھے باندھ پا تھر ہند اکا ہم جو۔ پچھنے تھتے ہے لے تھے تاں گوٹت زامیک کافنہ چھ روپ ڈھاران چھ مشکل پا تھر کلن گرصن ہند آدار پچھے ”پا ٹھڑو کھ“ کیون پا تھر منز چھتے شر بؤشی، یندر پچھے میک اپ (سکار) کرچھ ادا کاری بیان ہاوی، بی پا تھر منز اکر کپس ووئہ پوچھ کپس دوئیں تام مختلف طریقہ تھ عمل ہاوی یوان۔ یتھیک ذکر لارس صابن پنی کتایہ مفر تھ کوڑ رومت۔ اتھنڈس اک ”بد رنگ“ وانا۔ ازکل پچھ ہر روف، موگھ مارنے، لگتھ دن جو مرستہ، تید مالی علاوہ پیپیہ کانہہ نٹھن در پٹھر یوان۔ فلی نٹھن ہیجن تھ ورتاؤ سیں مدراء تاں، لے، ہاو، بھاو، ہیجن کم گوھن۔

باندھ روک: ژوک گوڑ دوت تھ مرلن تھ۔ ژوک گوئہ ڈکھتہ یس آئہ پس تلے کئے پچھ تھوپنے یوان۔ گئے علاس مفر ییلہ کانہہ مائیہ یا دوے ہے ٹردن دو، ہن ٹردن یکھیہ کا ہم نہر زیارت، بر و کھہ کیتھ لگدھ تھ تھ پچھ ژوک و دن۔ یتھم کٹ کو کرنا گس کا ہھ بڈ دوان دو لگام، گوہن تیپو سچھ ہلائی ٹردن دو، ہن ہنزہ دوے لگان چھ یا شہر سر یگس مفر بڈ ماؤ صائب، زا ندار صائب، روپ پر یکھ صائب تھ برس کھن لش استانیں مفر ٹردن دو، ہن پوک پچھ دوے لگان اس۔ شہاب بغفار گاس مفر پچھ باندھ دوپہ پڑھ اکہ خاص قسمک یون کران تھ اتھے چھ باندھ روک دوان۔ یہ

چھے سیخاہ پرائز روایتیں تھے اکی وقیت ہم نوں دوہن ستر سیمنٹھ اوس سیلے
دلیں خوش کرنے باپتھے یون ان طور عقیدتگ نذرانہ پیش سپد ان اوس۔ یہم دوہ
اکس (نوراتا) اور ایس مشرد ویسے لئے مناویہ یوان۔ یہ یون اوس کا حصہ کا حصہ گامن
ہندس ژووس پڑھ لگا۔ اتحہ مقصس پڑھ آکراتے مورثی ہنز تھا بناتے سپد ان تھے
اچھو مررتی روشنہ کہ اوس یہ یعن سپد ان۔ مگر ازکل پڑھ شے اتحہ مشرد ویسے عقیدتگ
عشر۔ گمراہ مشرد پڑھ نوراتا کمین دوہن شامیہ ہٹر ”گرا“ یا ڈائٹیا یون سپد ان
یہ پتھ کامپیڈوس پڑھ ”چارچوک“ وٹھ دیوی رنگلک رنگن عقیدت چیش سپد ان چھ۔
ساری بائی، سازندر، بچے کو تھے مکر پچھے کیجا سپد ان تھے دوے لکنس
پزاران۔ ترہ تھج سورنے دا لک، وہ مر دوہن اولن اول، تھے وہ مر نگاہ دا لک پچھے
موسقی ہنز گز زمان تھے پچھے کو مخت پتے باتی فنکار پچھے گرمودہر (اکھا کہ ہند احصہ
وٹھیجھ) کو تھا اکس دا یوس مشرد زمان۔ پتھ جھ آدن مشرد زمان۔ پتھ اکھ کہ
زمان۔ زندہ عقیدتھ مند رقص پچھے دوہر پٹھ یوان تھے آغس بر وہبہ کئی نمان تھے
لوٹ لوت تالہ پٹھ واس یوان۔ کہنے پچھا اچھو مشرد اوس آسان ہاران۔ کہنے
پور من لگا تو تھد دیدا غسل گل کر تھج زمان ونید ہنڑھ حاٹھ زمان نادان۔ پتھ جھ
پیٹھ گرمودہر کر تھج آرس مشرد زمان۔ باتے پچھے نزیبے موکھہ جاے کم گوھان تھے باتے
گردتہ کافی ودقان گرگلکو مور چھیتہ تو تام پھلان یعنی تام پھلان
در اصل اوس ”بانڈھوک“ رنگ بادنے موکھہ بر وہبہ پور چھیڑی کر تھے

گامیہ گامیہ پھیر تھر گی دوے لاگنے موکھہ دیں ہند کران۔ اوسے چھ اتحہ مشرد بانڈ
ہنڑ عقیدتھ آئڑ ضروری۔ بانڈن مشرد پچھے کئیھ عام زبانڈھوک زمان زمان
پو دوے کائیں گرمودہر ہنڑھ بیلے پچھس تھی وریہ موت یقینی۔ دوہر پٹھ بانڈھوک
ڈر زمان تھن پتھے مکر پھوکھ۔ یہم چھ ساری قدم تال پٹھ زمان۔ ساری بے
پار اختم گوھان۔

پا توں پر جو زیوٹھریش گرتھہ باسیتھہ ٹھٹھ مخترا ان۔ گوسائی پا تھرس ممزح
بید گوسائی ہنزشول بیتھہ اڑان چے تھس پتہ اڑان گوسائی ہجھوکھ تپتھہ بیتھہ تھس پتہ
مخترا۔ یتھے کنڈا تل پا تھرس ممزرا بدکارا تل اڑان گوڈا ڈاکھس مزرا دالہ چکھ بیتھ
تھھ سپتھھ ائم پچھلماں آسان تھے پتھہ تھنڈا ڈاکھ مخترا۔ مکھ پچھنے گلشتہ پا تھرس
ممزرا گوڈے رکس اڑان۔ رکس ممزرا گوڈے پاؤش کر نکل حقدار پھر مان۔

ستھ: بائیٹھ پا تھر گندہ نہ پاچھ پچھنے لئے سیلک، ڈنکلک یا ڈنکھ بہند
انتظام پھان کرن۔ تھے زن گوکانہہ تھے ستھ پچھنے پھان بنلان۔ یہ پچھوڑ را من
تل، استان آگنن ممزرا، تخلیہ مادان، سرکہ مسدس یا دوچھ بلن مژر یوان گندہ نہ۔
لہر لگ آسیں مونج پھر مخلیہ ممزرا یا ٹا لص پر درکرن، والین پر دن موکھ کھصن یا
پیٹھکان ممزرا لگنے یوان۔ سُس پا تھر کامن، یا ٹھکن مثر گندہ نہ پیٹھ سہ پھر کچھ
غمس بک دا بستہ یک کردار پا تھر یا اک قبیلک دو گانہ گو نکل اندیز تھن ز پچھ کر
ڑان نڑان چے گپو ان گپو ان گندان جھے۔ کیفون جان چھ پا تھر گندان کر دغبار
و وچھان گر لکھ کچھ تھے و چھان روزان۔ مگر سیلہ ڈر دامن تل پچھ گندہ نہ یوان
تھتھ پچھ مردان کو الگ چیز نان، کو الگ جائے آسان۔ دو روی پچھا بسان ڈیتھ
قو درتن امہ ڈر هند دوش طرف و کھر پا تھر ٹھر کلک مکھ تھ جھ تھ گندان
والین چھمن ممزرا اکہ دا یئر چ جائے و ڈھمو یتھ سا سہ پدر کلوك آرامہ سان
پتھنہ و پچھنہ ہیکن۔ یونا ممزرا اکہ الہ پلے ڈا ساس ڈری بر فہم سه تھر ہوئ
تھیز بنا دینہ یوان گریتھ زنہ چھ قو درتن پانے یم او گری تھو گری پا ٹھکر بنا و موت۔

وق: یتھے کوچھ بیٹھ پا تھر گندک کانہہ وق مقر آسان گریتیله
دوسے چھنے آسان با ٹھچھ و ڈلچ نہماز پتہ پا تھر گندان شوروع کران لہاذا امتحنہ
مصنوعی گاٹ استعمال سپدان۔ یتھے با ٹھم بشن رو تلے لا گن پینیتھ چھ گیس لپ

پا بیکلی تل پچھنے گندان۔ پچھنے اندا تھقچھ لا کھتھ پتھے شن گرگن گوھان۔ درد گہ
ملہ شاہ ولی ہنس استان نمبر چھنے موکھ جاے گنڈ تھتھ تھ اتھ پچھہ ہنماز
برو ٹھے اکہ جماؤ آسان۔ پچھنے ہو مومت تھ نہماز پتہ چھنے دوئم پارٹی پن جشن
گندان۔ دیے چھ سخن ماملن پچھنے گوڈ تھے با ٹھر پارٹی پیٹھ۔ پچھنے گندان یکن اتو
گندھ پنچ سخن چھنے آسان یکن چھوڑو دوچھے بل و اتھ پچھنے کر نک گند آسان۔ یم با ڈ
مختف و چھوڑو دوچھے کنی یا سخت ناسا آپنے کو گنڈ پور کر تھہ ہر کان پچھنے تم جھو
گری "مجرا ہی" دوان۔ پنچ گری دوچھے بل کہ طرفہ سورن و اتھ یا ڈعا یا خار
مکٹھ تھہ یا نفارس ٹر نہ ڈوچھے مجرا ہی دوان۔ پتھیو ٹھوٹو گندھ پچھہ اتھ کارس زوڑ
ڑو مومت۔ گندان گری مزرتہ مجرا ہی تھ لوکن رپناؤس مزرتہ مجرا ہی۔ یتھے شن گو
پارٹی اتھ دوہس پیٹھ ساری فنکار ڈکر یا ب آس تیلہ تھ چھ تم دوچھے گوھن
آلٹھ کران تھ گری پچھے مجرا ہی دوان۔

پھر لھ: کشیر ممزرا چھ واریا کا پا ڈک لھ پانے و اڈ اک
زبان یوان۔ چھ پھر کھن کھن کھن کھن دوان۔ یتھے کنچھ بانٹتے گنہ گنہ پانے
و اڈ اک پھر کھن کران تاکہ سر پر سس تر پتھ فکر اصل کھن۔ جن سو زن چھان ہے
دو یمن کارکو گن مزرتہ چھنے پھر کھن کھن آسان۔ لارس صاحب پچھہ دن ان زبان
علاء و چھوٹ کھن کھن کھن کھن سو زن تھ واتس مزرتہ عام۔

ماگن

زندگی کے باعث پا تھر مژر گردان گرین پر تھا کہ نہ بول یا نے کردار مگن
ادا کرنا لہذا اچھے مانگن اکہ بشنے پڑھ دو یعنی جشن سام گردان گرین روز
بدلان روزان یوتام تھر قابلیت کا نہ خاص کردار گردان چہ ادا کر کرچھ توڑ جو
نیران۔ مانگن پڑھ لہذا ادا کار، سازندرن چہ مخزن ہنز قابلیت ہند ذمہ دار۔
تھہ باڈ پارٹی مانگن چھپی راؤ کار پتے فی مہار تھو تھوں دوں آسہ تھہ باڈ پارٹی
آسہ فی طور بحرچھ پا تھر تھر آسن ٹو پار۔ مانگن پڑھ یاد و پڑھ سمجھا تھر۔ حظیت تھر۔
یہ اکہ لہڈ پچھ بایو زقی تھوڑہ مر پڑھ یاد بائٹلہ خاطر پچھ پر سمجھا ہم۔ اُرجنقل
کچھ سپد؟ کاٹھر مو سپی ہند زاؤ کار آسہ موجب پچھ مانگن خرزو کہہ وقتی گس
مقام یجہ دایستہ گوہن۔ گاہے اپر آسہ تھے پچھ مانگن فاری کامہ یاد آسان۔
یہ فاری پا تھہ بیشار صوفیہ مو سپی مژر گیو پڑھ جو ان مانگن چھ تکن مانے دنان
تھے تھر تھ کر ان۔ یودوے کانس ادا کاری یا گپن و اسیں مژر مہار تھا آسہ پر
تیلے پچھ سہ ناوے کے مانگن۔ نتے یوڑے سے سائز تھر واچھ مہار تھا اسیں سیلے پچھ
سازندرن ہند ڈیٹھ۔ مانگن پچھ لاکن چہ بائٹن مژر را بیٹھ کار کر ان۔ سے پچھ
اسامن نش سے رثان، بخشش رثان، تھے گامس مژر بشنے بیتر ہادی پتے حصہ
بائگر ان۔ یہ کیونھا لفڑو جس سہ حاصل پچھ کر ان۔ تھے مژر پچھ مانگن پائس ز حصہ
رثان۔ اکھن پن بیا کھ بائی کار کر۔ دو یہ حصہ امیر کنے زسہ پچھ ام کار ک رک حماقہ تھے
مولادار۔ تک نش پچھ امیر کا پکر ملودا، پشا کھتے سامان۔ تھہ اخوں ویزو بر تر
گوٹھ گوٹھ نہ کہ چھوٹ۔ فصل تیار سپد پتے تیلے باڈ مانگن پچھ بیرون
مانگن پچھ دو یعنی بائٹن ہند کھوٹے زیادے پیکن حصہ جس س مژر تھا۔
مانگن پچھ گامی سا جس مژر تھ۔ گاہکو یوگ کیو لوگو ہجھس تھر نظر ڈیچاں۔
مانگن اکہ برد نہ بہ کالہ کشپ نہ کشوڑا تھے گر لیں علاقاً مژر تھے بائی پارٹی بیچھا

تھہ تھے گامس مژر بائٹ روزان پچھ تھے گامس مژر پچھ بائٹن ہندس یعنی
”ماگن“ دنان۔ کا شریز بائٹ مژر پچھ چہ لفڑی شخص متعلق تھے یوان و دنیہ یعنی گنے
کاڑک ماہر یا ازاں کار آسہ۔ عام پا چھ کا نہ بہ و دنان ز۔ ”یہ گوپن دنان مانگن“
(باشے مانگن تھے کیشہ دنان) یا نے کاڑک و افک کار۔ تھہ لفڑی پچھ تو تام صحی
پا چھرو و تادس مژر روزان بیت تام کارس و قمعت روزیت بائٹن کا نہ بہ خاص مانے تھے
مطلوب تھو۔ نتے پچھ باشے کار ختم گوھن مسکت تھ کارس مسکت و ایسہ لفڑی راش تھے
رواں۔ مگر ”ماگن“ لفڑی پچھ دنیہ یوان زعیدتے جاوید۔ ای موکھہ ز بائیل تھے مانگن
سند پیشہ تھے پچھ نہ بیت۔ مانگن پچھ موروثی طور بائیل ڈیٹھ۔ بائیل کارک سورے
سامان۔ پوشاک، دستاں پوچھ، ٹوپ، بند، ساز، بیتر پچھ اگ سے نش آسان۔
مانگن پچھ بائیل کارک زاؤ کار۔ سالم مو سپی۔ بائیل شنیت زان دوں۔ بائیل
ہشر تامیم دینہ دوں۔ ساز سورے نخار تھے ڈوں بچھ دانا و دوں۔ تھ پچھ ساری
واد، مقام یاد آسان۔ تھ پچھ سارے نپا تھر مز مکمل پا رک زان۔ سے پچھ بائٹ
ادا کارن تھے مخزن کردار (رذل) پا گران تھے گوڈس کلا کا گس کردار گند، گس
پوشاک لایا۔ کم مکالہ دینے۔ کہا تھ گو۔ کمہ داد پتے گس داد بیہ و ایسہ۔ منحصر
و نوی مانگن پچھ سارے زئٹھ و دستاد یوان مانسہ۔ بائیلہ مو سپی، پا تھر تھے

گوہاں پتیتے بھپا تھر اک ہاداں۔ بر وہنہ کالہ اک اور ما نکیتے گوہاں۔ باٹھن
ہندزیتھ مانگن پتھ سارے علاس ویڈا سان۔

عوما اوس پتھ کالہ مانگن یا تسلیتھ شرک پانے کا شر مو سقیتھ نہن
ہچھاں۔ سیتھ پاٹھ حائٹ آسے نہان تھے پاٹھ کھرا کا بانڈر کر تے نہان پتام نہن
پتھ نہمہ نادو نہان دراو۔ یہ نہن اک کھس سورنے وادن پتھ کھشنا وان پتھ تیلیا
خاندرن پتھ کھس کھو تھے یہ نہن پتھ رباہ، ساراگ، توٹ، چمکنا رہندان
سازان پتھ تے نہان۔ لہذا اچھکر تے پتھ فرم زانی کھرا مانگن لکھ تھیل غلاڈہ کلم
گپن پتھ نہن تے زان وول آسان۔ چونکہ کشیر مث پتھ کانہ کلا سیکل یا نیم
کلا سیکل رنگ یا نہان رو اتھ لہذا اجھ مانگن سانیہ کلچر ک حافظ۔ یہ پتھ سانہ
نیم کلا سیکل مو سقیتھ ہندز اُن کار۔ امر کخ چھا مانگن پانس شزادا پ۔ اکھا انسیشن۔
پتھا گوتھ باؤک پیو دوے مر اکھتر یک داٹہ اند۔ اکہ میرا انگ را پتھ در تھے حاظ
مر، اکھر بی اسیتھ گو ختم، کلچر ج زان پیچان، شناخت، پتھ زنھ راو۔

مانگن لفظک مول چھ سکرت زبائے ہندلطف "مہانی" امیک مانے گوئے
شخص یس واریاہ صفت آس، گون آس۔ یہ شدید کیلہ "مار گیم" مشر تے درامت
اُستھ" مار گن، شدید مانے گو و قتہ باؤک تھے ازکل ہدا یکار۔ ڈائیکٹر تھے جھو
ونان۔ یہ پتھ باؤک ووان ز سنبھاہ پتھ کالم پتھ مانگن سُند پیش کشیر مثراہم
رودمت یس لیلہ رکس مسک پتھ والیتی رو دمٹ تے لکھ رکس آسہان نے پتھ نظر
ڈچھان۔ کشیر مثراہم ور یوز تو راجھی تھے سماجی حالات و واقعات بدلاں۔ دھرم
وہن تیرہ دک بدلاں۔ یا بار نازمار، دراگ عہلاب، تیر و دک پتھ و ز آکر لکھ
بتلا تینھا تھر گوہاں۔ "یتحارا جا تھنا پز جا" یانے پتھ راز تھی لگھ تھے جھ پر اُن
مثال۔ یوان اوس بودھ دھرمک راجھ تھے اوس سے پتھ عقیدہ موجب حکم رائج

کران۔ اوس یوان شو یا ویشور از سے اوس پتھ را پتھ تھر اک ہکم لکھاں۔ تیڑتھ
کر تھے اوس نسلی کچھرس عام پاٹھ کھو رکھا واتاں۔ بلکہ اوس پر تھے کہنے پاں مژو
و پر اداں تھے زید روزان گھر تیلیہ و باہ یا بیمار آسے و وتحان یا دراگ تھے مرج اک
تاں ولان تیلیہ اوس ہتنا لگھ کچھرس رکھا واتاں۔ تیڑتھ کنک ویزو سماجی تحریتھ
تفقی مرا جس تھے و رائج تھے بدلاو یوان اوس۔ ادبی تھے فتحن تھے تراین اوس انی
تیڑتھ بڑھر گوہاں زیباسن اوس سہری زمانہ آوتھے ای اس سارکی بے لگان
گرے با پتھ اوس لکھن تھے فنا کار تھے پتھ ملن ربو ایتن مسک ڈھصمن لگان تھے
اوہ رہ پ بدلاں ٹلہ لارکنے کنک یا لکھ بدر گوھ ہمچھ کنک تھے اوس واریاہ کہنے مول
پر اوت مشر بس مژو ہاں۔ لہذا یہ دوے مانگن تھے پر ایتن رہا ایشن نہیں تھے
آسے گوئتھ پتھ جھیل حارانی۔ تیڑتھ کر تھے تھے چھ اسہ تمام کہنے پتھ کہنے
اکہ ادراک کا پتھ زید و تھمت پتھ بذکھت۔ مانگن چھ مہار از سُند ہیو رپا لگھ
رکس اڑاں۔ یعنی پا تھر مژو سے مانگن پتھ پتھ اڑاں تھے زان تھے زان تھے پتھ
پا تھر، بہر کا پا تھر تھے گو سلائی پا تھر مژو جھنے سے مانگن بلکہ عاشق گو سلائی۔
ازکل پتھ صلاحیتھ پتھ مخصر زماں گن دنیا یعنی ویو۔ مانگن پتھ پیوشان لگھ تھے پتھ
ہوں لگن لگن تھے پتھ پو نالک ج ای تھے کل صافہ و تھے۔ تھے پتھ جھس سونہر کے بندو
لگھ تھے بزرگ کے سفر چھکیلہ تپر جھس گو بند بدل لگھ آسان۔ (پانچھ و نان یعنی
تپر پتھ شترم غیرہ)

کا شر ہا عری تھے اوس مژو پتھ گوڈ کیلہ "مانگن" لفظ اسے شیخ العالم
سندس پتھ شتر کس مژو در پتھ یوان۔
تھنگر ہیوت ہندز بر تل زاگن تھے پتھ شر تھے پاٹھ چاوے
جھس پا تھر یون یون اکے چھ مانگن سے لس توٹھتھے تھے اپر اوے

گوک ۱۳ صدی و زی اوں ماگن بیون بیون پا تھر منڈراڑان تے گئے
روں گندان۔ ڈسچھے یہاگن پٹھے اڑان گرپن رول درپتھے تے گندان یہا
برونہہ کالہ آبے کران۔ ڈرپا تھر منڈر زرن متر پر ایش گرپتھر نگس پتے رنگم
بیون سلام کرپتھے ٹرثاں تے شراب چس تے چاؤں تام پھماگن تے پتے درد۔ یہ
پھجے ازکل رلپے گھرمت۔ دراصل گوڑھ ماگن بیون عیر کرپتھے اندر اڑان تے پتے
گوڑھ در دراج پتھے در زرن متر پا تھر گزدن۔ در پسند کر مکالمہ تے پھجھوڑتے
ڑھوڑتے باسان۔ ڈسچھے کا نہہ خاص کردار باسان۔ ڈرپتھے گندان مشاشہ تے
گتہ رینہ باسان۔ ڈسچھے علاوہ نہ کا نہہ کھنے کا نہہ خاص رنگم عمل و بتلان۔ خالص
پھجے یہ گھر پا تھر۔ ڈدے اک آگر بیدکڈوان اسہ تر فکر زماگن سندر رنگس پا ایش
کرپتھے۔ ڈرپن متر بیون تے نگس تے لاکن پتھے سلام کرپتھے پانی منڈا کھورنگم
عمل۔ پتھے بازدر رنگم پوز اکزو ندان۔ پذھر رنگلہ اوس پتھرمت میں ”پورونگ“
یانے گو روگ و ندان۔ ممکن پھجے یہس رنگ کشپر منڈر عام اوں تھے منڈر
آبے ”ماگن“ صحیح طور پورونگ گندان پتھے منڈر سہ کرپتھے بیون تے اوں
کران پتے اکون ناٹلگ تعارف کرنا وان تے اپس پر گوھان۔ گتہ رینہ
آپس دیویہ ڈسچھے جا توھ۔ منکرت رنگس منڈر سکرپتھس مالنس سوت دھار اڑان
سو تر دھارس علاوہ اوں تند کو ہیٹھ رکھ لا گھ بیا کھ کردار اڑان یس ”ستھا پک“
آسک و ندان۔ دو یو منڈر اوں اکھناٹلگ تعارف کران تے پس پر گوھان اوے اوں
بیون بیون پا تھر منڈر ماگن گئے۔ ڈرپا تھر منڈر پھماگن شامیاں یا چھرس
تل پتھے بیون ڈرپن شراب چاوان پاٹھے جوہان بیون تام تک پتھھ کھسان۔ شاید
پتھے بیون یا پتھے ہیڈہ منظر بیدر پتھر پتھرمت تے پتھس ذپس منڈر است۔ یہہ ور
ہیڈہ بیون یہہ منڈر پتھر پتھرمت۔ سہ پتھنہ ”شراب“ لفظ استعمال کران بلکہ

”شربت“ شاید امر تھے۔ پانپڑوک یاراچ پا تھر منڈر ماگن پچھے کشمیں ستر
ڑھان تے پتھے پس پر گوھان۔ شربت پتھک جھنہ کا نہہ منظر۔ بوہر کا پا تھر منڈر
اک ماڈاکھا خاص قسمگ تھان کران۔ پتھے منڈر ماگن ڈرپ۔ منڈر اک اکس
پتھے منڈر زختہ سورئے داں تے تالہ پتھ شراب بنادیجھ عمل ہاڈان۔ پتھے کوستام
پوٹل یا نگہ ٹرثاں۔ پتھے زختہ لگہ پتھے لگہ بران۔ پتھے زختہ کھنہ تام شراب کشس منڈر
بران اک۔ پتھے قطع قطع لگان تے کھاسہ کھاسہ کھاہیں تھان تے پتھے اک کہہ چوہان۔
ماگن اوں ڈرپن (پچھے کشم) چاوان۔ لہدا اگر بیدکڈوان اسہ تر فکر زماگن سندر رنگس
گرپن نش پتھے منظر۔ ڈرپ آسن یہ کوس کھنچنے۔ تجھ ”ریگ“ تھیرے کس ماہیں
منڈر وار یا ہن منڈر کمین منڈر استعمال کر مت۔ توے پتھ داناں کیلگ گر گر ریش
لاگن یہ پتھ پا تھر لاغن منڈر لگن، کیلک گیہہ گدین گڑ کیا کرتا ہاون وائک۔
ازکل پتھ بانڈن اش اٹھنورا یہی پا تھر گرمماگن پتھ دوان ترہن پا تھر منڈر اڑان
پتھے تے پتھے نا گن سیز و اسگی۔

ماگن پتھ دوان یا ترہن ڈرپن اکھ تریٹھ پلڈا تھس کبھی نگس
اڑان۔ یم چھساری رنگس چکر دھکھ لوکن زند کھپوں ان۔ تھن پتھ اڑا ٹھنھے سلام
کران۔ پتھے آرس منڈر ٹھان۔ کیلوس کالس بیون کرپتھے پتھے پتھے جھا کہ اکھ تے
اڑان۔ اتھے عملیہ ہیکو ڈسچھے پر ایش سلام، بیون، یہ ڈسچھے پتھے باسان زیپے چھنے
کمک تام رنگیہ سنکاراک (پوچل) اکھ حصہ، یا کہہ تام پاریہ رنگکھ سنکاراک
سہ ڈھوکیوں مٹ رہ پس واریاہ کبھی پتھکن تر اتھے اسہ تام دوت۔ کا نہہ
کامبہ ماگن پچھے اتھر رنگکھ پا زست و نان پو گوڈے آؤ وہہ اسہ ٹرثاں وادیک دکش
موسقی پتھ بیس و دوان زس پتھے کمک تام شامدار بیون رویا یہہ مدد پر کا آکھ۔ ماگن
پتھے ازکل بلکہ اکھاکو پکت تبرتے کر گنڈہ پتھ تھوان۔ شرپتھ کوٹھ نادان تے گرپتیلہ

استعمال کر ان بیلہ مکر سب مجاہ تجھ محس اناں۔ ماں جن خوب نہ کر مسخرن
چھٹھ سہ استعمال۔ پچھے ماں تے درد حا کم کم رله گوئت تکلیف اور ادا کیجئے جو
باند و اسہ پا تھر مثراور مٹ۔ دریا پا قرب پا قصرتی راجا پا قمر بن جھوٹے
حالاں کی موسیقی بند کرواد چھوکھ۔ بھر پچھے اسہ کر زود فتح جھوٹے شور تھا شکر تھام
پو ان دینہ مشک کر شہ پو ان۔

سنکرت رکس منز اوس سوت دھار بھیر رنگہ پتے "نامنی" (حمدیہ)
شر کک پران پتے رکس آنچھنا ملک تے ناک کار سند تعازف کرنا وان۔ رنگہ پا ز
کر بھے و پچھے رکس بکتی (کتہ ریتی) تے آسان یوسہ اکھ دار گار کردار پچھے۔ اسہ
علاوہ اُکر پر پار شوک تے دوڑ شک تے آسان۔ یعنی اُکر پا ز پتے رنگ کامیابی موکھ
دویسہ خار میگان۔ دویسہ خار پتے اوس "چڑھ کار" بھت پوش دوڑھن منز بیٹھ
اڑان۔ سار کر پے رکس پکھیں ان۔ تالی پنڈ کر بول پران تے پوش سار پے رکس
چھکان یہ اوس "جربر" ناچ پندر از شہ لہ تے زا کر ان تے پوش چھکان۔ ازکل
چھپن پا تھر گرین نش کا نہہ الم۔ آدھی خار ملکن پچھا اکھا ہم۔ عقیدہ ترہ بند
اڑھپن انگ تے کردار پچھے گوڑے رکس اڑان تے لوکن منز نگاہ و آتھ رہی
محصوص جائے رہان۔ اُس پتے پچھا ازکل باقی سازندہ سورنے و اُکل اڑان۔
شاید پچھے "چڑھ کار" از کالک سون کر کردار۔ بول پر بھن بدل پچھے تاں دایان

دایان اڑان سچھ کر روسن پچھ و تان۔ کروائیں تے کروائیں پچھے باذن بنز نہ
اصطلاح (Terms) (شاید ماں سند تقدس برقرار تھوئے موکھ پچھے ازکل ماں
باند ز پٹھ کمینوں روایتی پا تھر منز رکس اڑان تک روزان دوڑہن تے
پچھے ہوان۔ سوال ہیکہ و تھتھ نکیا ماں اوسا صرف اُکھی منزے یو بتا باند
ہند ز پٹھ کنہ ملکس منز پچھے بینے اسہ پ شانے و دگن لگہ فتن ہند مولا دار

دریٹھر گوہان؟

شمہلی بندو ستائیں منز ہمالیہ پر تین تراں منز بیٹھ یہ گامن منز خلیا جو
بیکن، کیرتن پتے لگہ مالپہ کرن کرتا وان دوں ڈیٹھ "مول گین" ناؤ زانہ یوان تے
یہ بے مول گین پچھا گا بکو درمیں سند کارتی اندو اتا وان۔ ساپے سر کے کیون گام
چھو اُس بی تھتھے مان کر ان۔ بہار بھر جائیں تے پچھو مول گین ماں گن پر دکی پاٹھر
پاں منزا کھا دا۔ مول گین لفظ مانے گو دراصل "مول گون دوں" یانے
یس کورس گپک یا گپون والمن منز بیٹھ آسہ۔ چوکہ کا شر کشی منز بیٹھ
ماں گن لفظل مول سنکرت زیاڑ ملد لفظ مہماں تھوڑے وون مے گوڈھتھے تی۔
مگر پتے پچھے ملکن نوجھ لفظ آسے "مار گنے" یانے "و تھا باؤک" منز دراہست۔ سنکرت
زیاڑ منزا کر کلاسی سکلیتیں یا رکس "مار گنی" ونا تے لگہ سکلیتیں تے رکس "دی"
وناں۔ ملکن پچھے بے مار گنی شیگت پر رنگل زانی کارڈ بھ ما اور مگن زانہ تھے
لفظ آدبار س کا شر کپاٹھ کر مان۔ پتے پچھے ملکن نکشی منز ما آسہ مار گنی پتے دی
سویقی تے رنگل دوستاد تھے زیٹھ ماں زانہ تون درائیتیں پانے سورنے
وادس پچھ بھا پوشا کھر ای ہیو رکس تے لوکن سلام تے خوش مددید کر شیہ موکھ تے رکس
عقیدہ تپنڈ کر پوش و تھراویہ موکھی سار پنے بروہنہ رکس اوس اڑان تے زان۔

کہتے کہتے کر دیتا تھا پھر اس اُن لوگوں، گرن مژہ بچھوڑ کر مخزن کے کچھ کر تھے
انداوان۔ اُس بیٹا ناہ اسہ، اسہ ڈن تے اسہ ناؤن آس سے پھر جنم تاہ سارے
نوش کر ان تے لوٹھ بناں۔ اسے اُس مژہ بچھوڑ کش تے روزان۔ غلطی پندرہ
احاسک پڑھ، شرمیہ داویتے ہے جا حرکوڑ پھر تے پھر آدم بایہ اسان تے دیکھنے تے
انداوان۔ انسان کیا زچھ اسان؟ دیتا تھا کہ سہ کانہبہ چیز، واقعہ، نظارہ، ووپر
ژوپر بے سوام پھر جھوٹ پھوٹ اُن پھٹان۔ انسان پندس شعور سے لاشعور مژہ
پھر جنمیکہ کا یا تکمیل نظریک سوڑے کیبھی اچھوڑ پھجھنے کو پتھ جاتی تھر بود کر سوام
تے سو مر سینو مت آسان تے دیتا تھا کہ سہ کانہبہ پھر جھوڑ پھجھنے یا بولنے اُس سے سوام آسہ یا
تپندس تھر بس تھر آسہ تھوان۔ یا برادر آسہ یہ یا تپندن تھر بس، عادن، تک
منابت آسہ تھوان۔ تپند پھوٹ اُن لوگوں۔ مثلن، ہنکڑے منگی پیٹریں اُسک
شئے فہر ناہ سکر ڈوڈ فہر قد کس اڈو رس پیٹھ نظری ڈوڈ فہر اڈو قرطہ پھچ دیں
تھر مُت اما پیز پیچھے سوام۔ اُسیں گن چھتھے پھٹھے اُن پوچھاں۔ یہ دوے
اُس کو نونچہ ز تھکھ آسن تیلے یہ زیادے پکن اُن۔ یا اُس مقابله یہ کانہبہ
زنان تے برس اندر اٹھ گردو۔ ٹھکھ آسہ تپو برس واتیرن۔ تپند بے سکرتہ ایسہ اُن۔
ستھنے کُن سائیں دید دش کمین تھر بس بر عکس یہ دوے کا نہہتہ حماقہ کریا ٹوٹھ غلطی
کر بیکھ ہے سوام آسن تیلے پھٹھ اُن مُن ضروری، مُکڑہ پھٹھ ہے بے سکر
ووپداوان تے اسہ ناؤن۔

”لکھ پتھتہ بانڈ“: پتھ کالہ اوس گاہی زندگی مژہ بچھ اکھاہم
جائے رُنھ اکھاہم خصیتھ۔ یا اوس بیٹھ صرف پا تھر مژہ بچھ بواں بلکہ اوس
خاندرو ووڑا ڈستر بنتھ بواں۔ دیتا کہ گاہک پیٹھ بیکس گاہک نام شام ڈالھ
خاندرا کر بواں تے سہ بیتھ کھینچ پتھ نکاح پوچھا اس مجلساہ لگان مکر اوس چاٹھ

مسٹر ۵

بانڈ پا تھر مژہ بیس کردار تپے گندن گز رساڑے کھوتے زیاد اسہ
ناؤن پھٹس پھٹھ ونان مسٹر۔ اُس عام فہم زبائی مژہ ”بانڈ“ تھے پھٹھ ونان۔
ورتاوں مژہ بچھ بانڈ اپنیا رس یا نقاں ونان۔ بانڈ گوںیں مسٹر کر تے جو کری
کر۔ مسٹر پھٹھ پھٹھ نو حرشکو، کھنکو، کرکو، چکو ووٹو، چال ڈالہ تے بول چالہ کر
اسہ انسانوں۔ مسٹر لفظ پھٹھ مؤل عربی تے بانڈ لفظ سنکرلت۔ پوز گویی ز
بانڈ بچن تپا تھر بچنے مسٹر سواے ٹوے کا نہہ۔ بانڈ پا تھر بچن مٹھ تے
مدعا پتھ اسہ ناؤن اوے پتھ مسٹر اہیت۔ اسہ ناؤنے موکھ پتھ مزاج،
مزاق، بیجو، ہرل، نائپے ٹنگ، چانھو توکر، لائکن کوڈ کلڈ فیٹر ضروری نہ کس تے
کتھنے کر پختھ اُن۔

اُن: عالم مژہ سارے ڈڑا ڈڑا مژہ صرف انسان اسان۔
دو ٹھک، کھوڑ گک، دروک، دو دو گک ہنڈ جذبہ تے احساں پتھ جانوں مژہ تے آسان
مگر اسگ جذبہ تے احساں پتھ خالص انسانے مژہ آمٹ وچھنے یوڑوے کا نہہ

وقنان۔ اسے ہندو ڈالپیٹہ دنان تھے لوکن برجلس ملک کامن گز کران۔ پتہ اس سحر
و لئے بر اتحہ ماہر ہنر بیٹھ و اپن پن کامن گامن پیچیران۔ چاٹھ دلپیٹہ تھے اسے ہندو کچھ
و منہ علاوہ اوس مکھ پیچھے جلسن مژر باقے تمن کردارن (مین مژر کبہ نہ کہنے
بے سو مر چھ آسان) لاگان پتھ نقل پیش کران۔ یعنی لوکن یہی کو اس کامن
اوں بد کردارن، رشتہ خورن، فندکاران، زاران، شرایان، ٹکن، بدپاپاران،
تھے تھمہ کوئی لاگان پتھ نقل کران یعنی برجلس بر آڑ لطف اکٹھان تھے تمن اس تھے
نہیں رتام گلان۔ یعنی جلسن مژر اوس سہ ماجید پا تھے گوان۔ یعنی اوس گانہ
خاص گانی و اعک ادھار مزاہیہ شارن مژر بوزنادان۔ گرد و نی کو سہ برات چھ
رات پتھ گیہ ہان۔ ٹرانپورٹ موڑ پتھ اری پتھ پتھ گوڈل ہند روائج تھم تھے
مکھس تھے پتھنہ پتھ ہان کا نہیں۔ وہل پتھ مکھ پا تھر مژر گکن کشاں، برید کر
کڈان، پکان پکان زختہ لایتھ بیان۔ گپڑہ دب کھڑان، تھے ہر ہیش بے سوت تھے
بچار گوکر ان۔

ذات پتہ رات: گلی پا تھر مژر چھے مکھ سبز روائج سمجھا
پر اُنی، کشیر مژر اس روائیں مکھی ہند پیٹھ پیٹھ طور مالیں پتھ پیٹھ تران اس
اکبہ لیم مکھ کروں کر ان تند ڈر پتھ تھے اوس مکھ آسان مگرا ذکل پتھنہ سوکھنہ یں
کا نہیں بانپہ پا تھر مژر کرل اوس کر ان تپنر کرام اس مکھ روزان حالانکہ تپنر
ذات اس بدل تھے آسان۔ پندر ناؤں ستر اوس پتھ لاؤگ مکھ گلان، جملہ مال
کمن کاغذن مژر اس تپنر اصلی کرام پو ان لکھنہ مکھ ڈب نادو
اچھی بیان۔

ترتیبیت: پتھ کالہ اوس مکھ کوٹ بائیٹل باضاطہ پتھنہ دوں پو ان۔
سے اوس ڈول، نگار، سورنے واسنر زانان۔ کاشر مویقی (صوفیانہ) گیان تھے

واسن تھے اوس پتھنہ دوں پو ان۔ شرکر کی پانے اکتس پتھنہ تھے دوں پتھنہ دوں۔
اچن پتھنہ مدراء، اشار، اپن کہن ہند بادا، اظہار کرزن، مختلف رخکو، تالا، پتھنہ قدم منہ
تسلی پتھنہ اوز الہ دنستہ تھے دلپیٹہ تھے اوس پتھنہ۔ مینہ صدی پیغدش ثور مس ڈبلس
تام اوں کشیر نیٹ خانلٹ نغمہ رائج لہاڑا تھے دوں پتھنہ۔ اوس تینھے نغمہ تھے مکھ زانان۔ گلی باتن
چھکبرتہ روپا تان ہند نغمہ کرزن تھے اوس لوکپارے پتھنہ۔ کورن ہند کر پاٹھو
اوں اُس کس زیب مکھ مس آسان یوتام جوانی مژر قدم تراو ہے۔ لوکھ و اُسی
اُس ساری واد، مقام، تھے تالہ یار دروزان۔ اُس کس اوس حافظہ تیز آسان۔
مکھس اوس گول واسن تھے ٹگان۔ اُس کس اکی پتھو لہ گول دھنے روان تھے ٹھر۔
ر ریا۔ ڈر۔ ر آواز کپڑن گوگول واسن۔ یہ پتھنہ پر تھے کامنہ ٹگان۔ پتھنے
مشکل وریش مکھ ریاض کر تھے پتھنہ مکھ شرکر کی پانے پتھنہ۔

ڈگہ بیٹھ پا تھر مژر بیٹھ مکھس ”ڈگہ“ وان۔ ڈگہ گولہ ہند سہ
بانپہ سنتہ مژر گاون کوئم پتھر چھ کھیانان۔ چھ مردہ بنگاٹھ بانپہ چھ طبلہ یا
دو کپڑو کھہ آسان تھے پتھ ڈگہ وان۔ ”پاٹر“ لفظ بدلوڑ پتھ مکھ مکھس
ونان۔ مانے زندہ پتھ کم پا یک و سنتہ کردار۔ پا تھر تھے گوبانہ گکارویہ، بشتر یا سرتلی
ہند۔ ڈگہ گوچھ، مکھی ہند جلوپت کمال پتھ ریز پا تھر علاپا گوساٹ پتھ بیٹھ پا تھر
منزدہ پتھ کر پو ان۔

ڈر زپا تھر تھے مکھی: ڈر زپا تھر مژر چھ مکھ کم سے کم تر نے
ثور آسان تھے بیٹھ پا تھر مژر ہنا زیادے پکن۔ گلی تھے پا تھر مژر پتھنہ مکھ گوڈ
رکس مژر پر آوش کر ان۔ پتھ مانگن سند روایتی حق۔ کور دھن پتھنہ بیتلہ واد پتھ
بدلان مانکن پتھ دوں ڈر زپا تھر کس پر آوش کر ان۔ تھے تمن پتھنہ پتھنہ مکھ تاپ،
سار پنے پتھ زیٹھ مکھ زیٹھ ریش کر تھے تھے اُس مژر کھا تیل پا اس بیٹھ

محزن کلے پتھر دیاں دیاں رکس اڑان۔ یہم ساری تالیہ پتھر نرٹلان تے
ڑزاوں۔ مائگن پتھر دو شوڑ درزن متر باشان تے بادقار پاٹھر تالیہ پتھر قدم ملان
ڑزان۔ مائگن پتھر اکھڑ بیٹھ شال، کپر ڈراور میکونز اندو یوڑ روز پتھر اتنی مژرائی
متر بیٹھ آسان۔ پتھر جھوپیکن پتھر پتھر تھیف پتھر بناوان تے لاگان لاگان اڑان۔
تالی پتھر تیز لے رنان تے مائگن چوڑا روز بیٹھ رکس تے لوکن سلام کران تے گٹه
دوان نمان۔ جریشے بکجاڑان۔ اکہ اکہ تے ڈزان تے بکجاڑت۔ پتھر سے مژر
رکس تریوٹے کپر ڈراور بندکی ڈی اند روٹھ زور تے مژر باگ مائگن رکس مژر
ڑزان۔ مکھڑا تھا ضایپا پتھر زنس بے واہی بے وطیرہتے ڈچا گپی سان ڈزان
تے اسہ نادان۔ پر تھا اکھڑ پتھر شروع پتھرے کبھی نئی کبھی تیھے کرت بیکرول
یڑھان بادلی سیخ زن ڈچھن والین بند دچھن جپا نس گن بھر۔ اکھڑ چھ آواز
کلڑھ روئے اس مڑا تو تھید اسان تے دوشے اتھ دیاں پتھر بیا کھڑزہ زدیتے
مائگن سُدرہ ب داروے ڈچھتھ دھتھ زد گوچھ کا جای پان کھلن یڑھان تے
اوہ یور پکھراں۔ ترنے گتھ اکھ پویتھر رکس اڑان تے مویقارن بر و نہہ گسہ
وہراوں تے بیا کھڑ کوٹ پتھر لوریتھ اڑان تے اکھ پلوس مژر اور مکر ہیز ررثان
زدیتھ اتھ بونو کھ شامیانہ یا چھتر۔ مائگن پتھر دزی بیٹھ اتھ تل وودل
روزان۔ مائگن پتھر پیشو اس پتھر چونڈ ناٹک۔ ہوں گنڈا تھ۔ گرہ متر تے اکھ
لوکٹ موکٹ تیر (تیرزین) پتھر اس مژر۔ کلس سافر تے تھ بندک
لاؤ گتھ تے گند بدلیہ گپر سر زچک تیر۔ دوڑ پتھر زنہ رہا کہنی نون نون
کران۔ یتھ مژر کلہ کجھ اپلی پتھری پتھرے کھڑی چالا۔ اکھ مکھڑا پتھر مائگن
مندے گنڈا تھ بیس طرف گن پکان تے کھواتھ کھستھ لایسے یوان۔ بیا کھ پتھر
مائگن ڈچھتھ دھتھ ذر تے دوڑلاں گل گلڈاں۔ ترمیم مکھڑا ہاوان زسہ پتھر

مائگن کھوڑان کبھی بہہ لہذا پتھر تھ متر دک پاک کر پتھر گوھان مکھڑا پتھر کر دب
لایاں۔ تھے گتھ پتھر کم تر یوٹے پتھر کبھی بہہ کیتھے تر کران یہ اکن لابکھ پتھر۔
پتھر کالس اکھڑھ لاؤکن برو نہہ کنہ مکھڑ کر کران پتھر تھ کالس پتھر باقی نے مکھڑ
ڈرزاں انتہے ولیہ پا ان۔ تھم پتھر دا پر دا پر تھن دو شوڑ مائگن نیشہ تھیمہ کران۔
اکھڑاکس ڈرزو پتھر نزچہ پتھر بہہ نالس مژر کلہ کدھ نادان تے گردن پنڈا تو تھوڑا لاؤکن
اسہ نادان تے بیا کھ پتھر پتھر میں ڈرزو کھوٹھ کھاران۔ پتھر رکس پتھر نادان یوتام
مائگن پتھر بلکہ پتھر خوراوان پتھر تھ گرہ دب لائے ڈلہ رداوان۔ تھم پتھر دو شوڑ
ڈرزاں یلپتھ رداوان۔ پتھر تھ پتھر بہہ دا پر دا پر دا پر اکن تے کا نہہ بہہ کا نہہ بہہ حلقا تھ کر کران
تیہسہ متر اکن یا پتھر۔ پاٹھر پتھر کھڑہ سنجیدہ روزان۔ مائگن پتھر بہہ ڈرزو ڈرزاں
تے مکھڑاگل المڑان۔ سارے پتھر لے کھل جان پاٹھر کر یہ گوڈا بگھ
سورنے وادس پتھر صرف مکھڑا پتھر یانے Mime Play کا نہہ تے لفظ زوہ
وہند وہارے صرف خاموش پتھر۔ خالص یکہ ماہر تھیڑ پتھر نے یہ مکھڑا پتھر کوتا فن
پتھر۔ یہ مائیم پلے ڈچھان ڈچھان غار کا شر تام اسان اسان نیلم گوھان تے کا شر کر
زیادے لطف اندو زپدان۔ مکھڑا بھر نرل بے سوام حکٹھ تے عل جھو مائگن
جبر ہٹھان تے سہ اکھ اکھ مکھڑا گرہ لایاں۔ مکھڑا چھ اوڑ رڈان تے ڈر نگہ
ڈرداوان گرہا کھاموش کرہ دب کھے تے سنجیدہ ٹلن گن ہاوان ز حرام تھ
ہے امیہ متر لگانے پتھر اس تینہ بامان پتھر ز بامگن ہیوت حکٹھ سہ پتھر پتھر
پتھر تھ تھ اشارا و اشارا و نائیہ کران۔ اتھ مو قابل پتھر بیا کھ مکھڑا کھوڑان زنہ سہ پتھر
دھشت زد تھ پتھر تھر سہ پتھر کا پیان۔ ہپاری ڈرلاں تے اس پتھر مکھڑا بکھ لٹھ
کلڈان گر پنی و پنی ٹنڈا لٹھ آواز کلڈان۔ بندھ مکھڑا پتھر تھ کنک لاینہ
یوان۔ لگھ پتھر اس کھنڈا لے ڈرداوان۔ موختھر پتھر پر تھا اکھ مکھڑا پنڈ اندیا اکھ

اسابو وذ رنگہ عمل بے سُزم حرکتو ڈسک شروع کر ان تھے زندہ سبجیدہ
تلاوہ Tension سان بر و نہہ پکہ ناداں تھے پچھے توڑہ حرکت کر ان پیٹھ سارے عمل
چھے ڈسک Relax گوہان۔ پیٹھ پاٹھ کا ٹھہر پاٹھ گل کا لٹھ پھوکہ بالیہ پھوکھوکھار
تھے پتھر زندہ سوونہ پیٹھ سرگے ہڑوس دھچ پھوکھوکہ نیس کل تھے۔ میں پیٹھ کو چھوکھرہ
اکھل زندہ پھٹھوکلہو ڈسک نہیں راوان تھے اس بیکم تھے پھوکھوکہ نیس کل تھے۔ یا پیٹھ
کو ڈسک و فونہ پھٹھشن بڈراوان تھے کیدم عروج و حس و اسناو تھے Relax کر ان چونکہ
پیٹھ ہی جھے مالنس سپول باسان سہ پھٹھ بر و نہہ گن پیٹھ کا کسخس گرہ دب
لائے لائے بے دھلان گرد و ہیجہ مسکھ پیٹھ دوں دڑز ن ورغا وان تھے تملا وان۔ اکھ
مسکھ پھٹھ اکس ڈریز کھوہیہ ٹھلان تھے لول بران تھے مالنس عکھنہ نیا وان۔ میں پیٹھ
کرہ لایاں مسکھ پھٹھ ڈریز دا پیٹھ دو ایوان تھے ٹھلان مالگ پیٹھ سخس پیٹھ لاران
تریم مسکھ پھٹھ لوٹے دویسہ ڈریٹھان کھوہیہ سکن مڈے گندان لولہ بڑھ و نظر و
و چھان۔ مالگن پیٹھ پوت پیٹھ کھوہیہ گرہ لایاں۔ ڈریٹھ کھوہ
مشیلہ گوہان تھے پاٹھ پھٹھ سارے رکس یا کھڈا اس مسز دوہ دور تھے گتھ و ذر
روزان جاری ہے لگھ پھٹھ اس ان۔ رنگی چال میں
ترایہ ڈالہ، منہکہ خیر ادا تھے مسکھ و پھٹھ بیکو اتھ سارے مایم نالکس انگریز کو
پاٹھ Folk Farce تھی۔ وہ دوست نہ ہے مایم لے ائم۔ سکلیاں واد پھٹھ
بدلان۔ مالگن تھے ڈریز پھٹھ ہامیانس تل سورنے واڈک حص ٹھان۔ مالگ پیٹھ
شراب پیٹھ پھٹک تھے مس چنگ تھے ڈرزن چاونک عمل بادان گلدرمات ادکاری
مشز۔ گوٹھ پچھے یہ تھے چوہان تھے چاوان پتھ تھوڑ و پیٹھ تھے۔ اتھ دوہان پیٹھ مسکھ
ادکاری کر ان سینئہ تلہ پھٹھ نان تھم پیٹھ مس چنیہ موکپہ کریشان۔ سینیلہ مالگن
پانس مس پیٹھ یا نیس پیٹھ مسخس پلہ ناداں۔ تھک کو چھوکھرہ مالگس مرہ راوان۔

مالگن پیٹھ س پیٹھ اس تل داران۔ میٹھ کو دیم مسکھ ہتھیہ ڈرزن ہندان چاہن پیٹھ
چھنمن مس پھیرن لہاں۔ اکھ س پچھے اکھ مسکھ یا نیس تھے مس پھیرن ہندہ مس
لپٹھنواں۔ پتھ پانہ اول اکھ کر پسند چاہن پیٹھ لہاں۔ دیمہ صورہ مسکھ
زیٹھ مسکھ مالگس بر و نہہ کہہ پان تا ویکھ اس بیچرگن مسکھ مس کھا سہ مس
شراب قطہ پیٹھس پر اران۔ تھ پچھے اکھ قطہ زندہ اس گوہان۔ میں پچھے مالگن
پسندک پیٹھا و اس دامنے پیٹھ لہاں لہاں کمرس نام کھسان۔ باتی مسکھ پیٹھ مسخس
مسخس نال وان۔ میں پیٹھ ڈریٹھ ڈوان ٹھلان۔ تھ پیٹھ س پتے دوہان تھے اکھ
اکھ مسخس زیٹھ تپسیں اس زندہ لہاں پیٹھ تھم پیٹھ ایک ہڑس ہڑس۔ یہ شراکہ
اکھ قطہ کر ہڑس پاٹھ بیٹک میظ آسیا عالمکن دیمیں ریکلہ ریکلہ اتنے مسز؟ کہنہ
مسکھ ہچھ گوڈ پیٹھ میظ پیٹھ کر ان زیٹھ اکھ قطہ ہڑس ہڈھنے خاطر جو کو تو
سبھاگر لہاگ کیا؟ بس زیٹھ کوڈ کھن ایس تھے اس! ہڈھنے کو کوتت؟ بس زیٹھ
تھ کلڈس بر ابر از میتھ اے پیٹھ! کہنہ مسکھ پیٹھ اتھ میظس دویسہ طریقہ مسخ
کھاران۔ ہڑ خاطر تیجت انبیہ گوہان زاکھ، اکھ س لہتہ لایاں تھے مالگن بر و نہہ
کن پیٹھ مسکھ قطہ بیٹک پیٹھس پر اریتھ خاطر۔ پیٹھ پیٹھ پاٹھ جو دجد جد کر ان۔
ڈرلان تھے ڈریٹھس نوہن نیبر کلہ تھ پتھ باتیے ڈرلان تھے دوکس نوہن کلہ تھ
یہ تام مالگن پیٹھ کھسان تھے س پیٹھ دبڑن ہوہان۔ مسکھ پیٹھ شانن تل
اڑان تھے اوہ یور بھر وان پتھ بوبگن تر اوان۔ زمکھ پیٹھ ڈرزن شانن تھے بونک
میٹھ الگ طرفن کن روزان تھے پیٹھ پیٹھ مسخس سک کلامہ کر ان تھے
واپس سیتھ مالگس میورا وان۔ اکھ اکھ تی شانن تل اڑان تھے بیٹھ مسخس سک کلامہ کر ان تھے
پیٹھ و سکن ہوہان۔ زیٹھ مسکھ پانس بادان تھے مالگن پیٹھ ریتھ گوہان۔ مگر
زیٹھ مسکھ پانس پیٹھ مسخس پلہ ناداں۔ تھک کو چھوکھرہ مالگس مرہ راوان۔

پو دے بے میں پوچھ مٹہ راؤں نے تیلے چھپینے کا نہ گزدنا کر ان سمجھ مالنس نش
و سہ۔ درپیا تھر جھ پر اُ وشی پوچھ لادت تام جھ اُذنگی پوچھی ڈوکنہ تام تھی
مٹن پا تھر گزدنا ہے یوان۔ سچھ کانہ نہ لفظ نہ مکالمہ یوان و نہ۔ خالص لکنہ
آواز۔ ہاے ہے داے۔ ہو۔ تیکتی کریش اتھر ہو جنہیں کجھ بات پوچھ جو تھر
ہو کی منظر اہم۔ درپیا تھر ک یہ گوڈ باغ پیش کرنی مٹر پڑھتی تہیت تھ تھر
اکس مٹرس آسیہ تاہ روزہ مکریل تہ اداکاری کرنی مٹر کاما میاب مکر جھنہ بند
ش نہیں ضایطن مٹروزان۔ باضے بند شہ ہے گند کو حد و بہر پر تھ بدھا خالق حرگون
تام و اتاں تے فنکاری زکھو اتنا وان۔

مکالمہ مٹھری ہنڈ دو یمپلے باوچھیا منچ کتھ، سوچ یتھر اطہار
کرٹھ موکھیہ چھے زبان اہم تہ زور دار اسلپلے۔ خرمکتھ خیال فکر و قلقدھ روزن
اندروں مٹر دسکر گوھھیہ یزو دے زبان آسے ہے۔ دراہن مٹر پچھے پر تھ کانہ نہ
کردار مکالمہ نہیں ہاں ڈکھ اطہار کر ان۔ زیوڈکر، کلامہ ڈکر دادا ڈکر کیا سمودا ڈکر،
گوپنہ ڈکر چھے پر تھ کانہ جذبیج، خیاپ، وہ مید، منگ یا دوچھی دا وچ باوچ
پہ ان۔ یہی زبان چھے تیکھ کئے سوچ تہ بے جا کھنہ بناؤ تھ استعمال سپان تہ
اسن پوچھ بجپ رکران۔ مٹرس نش یزو دے باوچھ کوشہ ایز زبان یامکالمہ آسن نہ
تسرا دا کاری یتھ کاری پر روز پا یہ ارشیز رو دار۔

تیلے ز سخنہ چھ درپیا تھر مٹر دوں ڈرزن بیچ ٹلان تہ لوکن مٹر
تحوان تم چھ پس مٹرس آلووی دی اناں تے دزمن تے متر خاندہ کرچی بیٹھا ظاہر
کر ان۔ امسہ پتھر چھ گر کرچھ کھڑی لدھتے پر یشاںی مٹر زندگی بس کرکلین تھر بن ہنیز
پر مراج کنہہ بنہ رواں۔ اتھر پا تھر مٹر مجھنہ ڈڑا کھ تھتے کر ان بلکہ تھند
طرفی چھ مکالمہ بھرے ونان۔ سید سید دستیم در گہر پاٹھکتے۔ مٹن اکھر چھ

تھوڑا تھھ لہو کو منز کرکھ دوان ”بایو! یہ ہاویتے ونان نے گوھی آسن تھر ان؟“
بایہ کھر چھس رکس رکس مٹر جھ جھ جواب دوان۔ ”آہن کا آسن گوھیں، ظہمہ
جلال!“ ہماری کھجھ بیا کھر پیٹھ طرفی لہو کو منز کے کرکھ دوان ”بایو! یکھس دوان
نے چومت کا تھے؟“ بایہ چھس پکھ جواب دوان: ”دُ پتے انہی ایتو؟“ یہ چھ
شاید و احد طریقہ مکالمہ و تیک یتھ مٹر اُکس کردار پسند بدل دو یم کردار پھٹھ
مکالمہ ونان تے جواب Repartee تھ کردار ونان۔ یہ چھ
Alienation کرکتے آج کھڑر مثال۔ اوے چھ پا تھر چھ چھن واکو یہ
احساس کر ان تھم چھ پا تھر چھان تھم چھنے کانہ تھ کردار مس مکتی یا تند ان
جدباتن مکت غم سپان۔ تھم چھ باہشیار چھن و اُک پسند کاٹھر عمل اسان
اسان اطہار کر ان۔

مکر چھ لفظن گزد ان گلہ ساعیتہ تھن پھر تھ کر تھ ونان۔ مٹن ون
آسیں ادب تے دنہ بدب یا ”گلے لقص“ تے دنہ ”پسہ دکن لگے“۔ گرچھ
لفظن اچھا چھر ونان تھ بیون و اُس پزاروں تھوتھ تپندس یں مٹر اصلی
لفظن مکھ تشویش بدرا پتھ لفظن تھ اچھریا Syllable تھ تھ بدو کھتھ کر۔
گرچھ س بد لے لفظن استعمال کر ان یم کن خو دل لفظن ہند پاس چھ دوان مگر
وں تھ بیان کرچھ ترے تھ بچھ بدلا وان۔ باضے پھر سخنہ با تن تھ شازن
مز لفظن ادیہ بدل کر تھ گوچان تھ نے بدلا و تھ اسے ناوان۔ یاڑھلے یا تھ
مز لفظن ادیہ بدل کر تھ گوچان تھ نے بدلا و تھ اسے ناوان۔ یاڑھلے یا تھ
Parody ونان۔ مٹن گوچان آسیں، ”ڈاکھ کاٹھ گاٹھ جارگ نار۔ ٹھے لاؤ گھ
نار اسا نو!“ تھ مکر گوچھ اسکھ کاٹھ جارگ نار۔ ٹھے اولی گیو ران اسا نو!“ کانہ
کانہ مکر ونان سمجھا جنیدی گی سان کانہ س خاص اکھ چھس کن ہا تو تھند ڈاتی
نا دیا کرام رلا تو تھ۔ مٹن چھان آسیہ تیلیہ و نیں۔ ڈاکھ کاٹھ کاڑک نور، ٹھے

وتحسیو تو مردمہ چھانو!“ سچھ کئی پھر مسخر Redicule بیکاران۔ مسخر پھٹ
میتے کاران۔ جو کرکی کاران میتے یو تو فیلان میتے بنوان میتے ڈالان میتے
ڈالان میتے۔ یہ پھر کھوں۔ ٹز نگیٹھلان، لونگ، اونکول میتے چور لاگان۔ بھر
نہنا وان، ٹھصہ مسخ کاران۔ پڑے یے یوزہ صورت مسخ کاران میتے بھر اوان۔ سے
پھر کمل بد نظای پاؤ کاران۔ کیا زے؟ مسخر پھٹا کھپر امن ظادار میں ڈیک آس
یشھان۔ اکھپڑا زانسان ڈلیاہتہ نظام۔ اوے پھٹا کھپر اسون دو پداوان۔ اوے پھٹ
Redicule کاران۔ بچک کاران تاک آدم بیک تے جان۔ جائٹہ پڑرس
گن لگھ توتی آماد کرن پھٹا کھپر سند معا۔

اوند پوکھ تے مسخر ہے: چونکہ بانڈ پا قھر پھٹا کھلہ مادان مشر یاڈ ڈر
دفنن ٹل یا گاہم آنگن منز گند بیٹہ یوان لہماڈا پھٹا کھلہ میتے کھناظل تھا و تھا پھٹر
مھرل کر شوکہ جا یہ تے او ند پکھیک ٹایلے شلان۔ یہ دوے کھنرڈ کچک آس تیبلہ
پھٹا ڈر بیٹھ ٹکس کھسان۔ ڈر زا اسک لج پھٹھ تھا دان میتے پانی پیس ٹکس پٹھے
کھسھ بابہ مسخر ستر سوال جواب کاران۔ اتی کھنجن الپراوان میتے سار نے
لوکن ہند دیان پانس گن مرکوز کاران میتے نہ ایسہ بہر کو دانا۔ یہ دوے رنگلر گنہ
رس منزلکہ تیبلہ چھل لوکن تھی ڈر زکریہ تے اس لر کھاران میتے بھر دار کر بصف
پان کلڈھ بابہ مسخر آلو دی مکالمہ دانا۔ ساری لگھ تھے پھٹا کھلہ
ہیون گن کر تھے تو چھان۔ بیچھ کئی پھٹس پا قھر ماحول رنگ پاٹھو ار اٹھ پاٹھ
بیچھان۔ مسخر چھمھے مند چھ اوے پھٹ بانے بے بھر ک پاٹھو ار اٹھ پاٹھ
مکالمہ تھھران میتے چاپ لاغان۔ بابہ مسخر ستر ڈر زک خاندیر پچ تیاری کر تھ
سودا تھے پلو پوشکھا انان۔ مصالہ افکو تھے گرناوے ہتھر دو میں ہندن موقن
مکالمہ ڈنچھ پھٹے بانے بابہ مسخر ستر تھے باضے ڈر زن میتے دری گیند تھہ مرا جیہ

با تھ، روف و توں، تھے گچان ہر کو دانا تھے اتھ دوران تھے طفر، مذاق تھے مزار
دوستا و تھامے نادا ان۔

رسخہ و ہر میتیلہ تھے مسخر پھٹا کان کانسہ تھے زندہ ندرول گندان
سے پھٹھڑا دیا کپڑا در و دوپھٹا کہ اندماز دلان تھے بانزیں، گریکو باے، واٹھ ووسیہ
باے، بھر تھچھ پاٹھک لاغان زد چھن والیں چھداد ہوں ان دی۔ سے پھٹھ میک اپ
بدلاوان نہ پوشاک۔ چاہے پہنچ گھوٹھہ آنس گنہ تھے خالص کپڑا در کام بیٹھ کر
زان ہند کس اسی روپ تھے دوچ پیش۔ خاکر تھو و اچھ پڑھ دی آیہ وہ ہو کڈی کڈی
تمہ آپی لڑاپی ہنڑا دا کاری تھے دوپ دوپ نیسا رے کھدارس مشر چھے حلبلو و دھان تھے
لواکھ گھوٹھک متر شلان۔

پوشکھا: عموماً پھر مسخر میتے پوشکھا لگتہ آسان میتے تندرو زمہ
دیست پھٹ۔ دوں گورنکس اشٹہ بر فہمہ بیٹہ شلوار زگو، ہیئہ رکھارا پہ۔ بلس گنڈا
ٹزادا ریا کپڑا در۔ اسادا نہ موکھ پھٹک لیہ و مقصہ یا گرتنہ پانٹھ بیٹھ کھرا رہ
گندان۔ زیٹھ ریش لاگہ، لگو، یا پرانی صاحب ٹولی دیے دوڈنہ تھے پرانی
ٹرکھان میل ٹوپی۔ میتیلہ ٹکس اٹو گول آسیں مجھ کا شرالہ ستر برتھ تھے ڈیڑھا پوا
کدانا اٹھ پڑھنکھ کھنچ کھوں کھوں۔ نہ آس سوت اس برتھ تھے ڈیڑھا پوا
آٹھ تھدیہ بھوپھو کھنچ کھوں کھوں۔ اکن دا رتھ۔ مسخر کا ہکھنڈ پانٹھ لواکن منز
دا تھد دوان تھے اکھا کس پتے دوان تھے بھنڈ پانٹھ ماحصل کر پتے موکھ جھلہ چاگن
تھے کھلیٹھان۔ یودے میکن منز کانسہ تامہ کلہ آسہ تیبلہ چوتیں زیادے
ہند دوان تھے لواکن اسادا ان۔ انگر پاٹھر مس نہ پون دا تکلوان لگھنہ نہ شلوارس
گوڈن ٹل گند تھا تھے تھے برجس بنا تھکل پرانہ پرانی صاحب ٹولی دو تھے مم
آسہ شلوار زگو ہیز رکھا لھ پھر اس نہیں کریسی لگتھا چمن گانگل لگتھا پاٹھ

گیندان۔ میک اپ کر کنک رواج پختنے مخرب۔ وائل پا قhrs منزہ برا آئندہ
سورچھکان چھکان اڑان تے رسم پاپر کران۔ ماحول بد مرابجی مہند انہار پختنے
باچتھ میں امیر پا قhrs کنن افغانستان تے مکالمن بر جھل پختنے۔

بولین ہند ورتاو: کشیر مفر پچھ کاشیر زبان علاوہ گر کر زبان
پہاڑز، مخابڑ تے ڈوگری علاوہ کاشیر زبان مفر بولو تے بولن لجھ تے ورتاوہ مفر۔
مفر پچھ بیعن بولین ہند استعمال کر تھے اسناوان گاہے پھر تھے مانے کل تھے
کا یک بزرگ لٹھ تھے ورتاوہ تھے۔ مثلن بکروال پنچھ پچھ مخرب ونان۔ بکروال: او
کپیر یا (کشمپر یا) سُن گوھے سامن ڈین اک دموے شنے گر واجتنن گلن
میعن کیست کھنپ پاوا۔ (لکھ اسان)

مفر: ہار کوہے خاناہ! دُن گوھ گر وا جنہ کلک مختکر کو تھنپ پاوا۔

بکروال: آ لکم بلاے۔ سے مفر پاوا۔

پانچھ بکروال سند پا قhrs گندن وول سبھا جیدہ روٹھ بکروال شرار تھے
آ چھن مفر نا کار پر مختکھ۔ ”پڑھنے“ جملن مفر لاظ بر تھے اسہ دُن کا یک تے بے
سوم حالت پا کران۔

مختکھ: خاتا! دال کیتھ کر چھورن ان؟

بکروال: اُن گوھے شپ (بائی پیپ) بیوہ گوھے اُن راج ماش۔

مختکھ: تے پتے؟

بکروال: بٹپ گوھے جزاون راج ماش مفر۔

مختکھ: کہو وو تھے اد پھر راز ماہ گوھ ٹر اوڈ ٹھوس مفر۔ پتے؟

بکروال: آ۔ آ۔ ٹبے گوھے کٹن ٹوٹھھ (بکروال ٹادر تھے واد

کران) بیتھتے کٹ پچھ سکہ پا قhrs منچھا بیجس مفر کاشیر استعمال کر تھے تیز تیز

بولان تے مرداستھ پانس (میے بھس) کو تھ بولان۔

چاٹھ: لبک، جسی چاٹھ، جنیاتی جملے، بھر، ونچھ بے جا حرکش سلہ
پاٹھ استعمال کر تھے پھر سخنہ اسناوان پچھ۔ مُن مین پنڈ، دُرین مژا اوا وائل
پا قhrs منچھ کر تھے امرادیہ امہ کنی پیش حصہ چھکان تے لبک تھوکتے کم گا مرشد۔
اتھ پا قhrs منچھ پچھ وائل کرام ہند کر ٹھوک وائل، بلوہل وائل، بایر وائل، تر تر ٹگر
وون پیغز پنچھ خاندار ایس تے فادر ٹھنڈن تے آخر پنچھ وائل لڑایہ پنچھ اند
واتس تمام سخنہ سندھ مختلف گندن گری سکنلایکہ۔ چاٹھ اک پنچھ تھے مکر۔ واج
چھ سورنے بوڑھ دوران بولان تے خاندار ونان: ”وچھ کھا یتھے؟“ ٹوک
تل پنچھ بولان۔ بر اتحہ با آئی“، وائل جھاران گوہ هان تے پر ٹھان“ تاے
تے کوہے بر اتحہ: ”کپڑھ؟“ میں کوہے کوڑ چھے“ واقع پھس ونان“ چاٹھ کو ہر ہنر
بر اتحہ!“، وائل پھس سنجیدگی سان ونان“ بناے میں کوہے کوڑ چھے؟ یہ بائے
اردو ہن ڈرین پنچاب او سک!“ واقع پھس ونان“ اُو بولے اُو نے نایتی؟“
اکھ مظاہرہ: راز پا قhrs منچھ راجس نش مختلف طائیں پندرہ
نمایندہ قسمیکو پچھ پنچھ بولان تے اس طبور ند راشہ پیش کران۔ مُن پنچھ کرال پنچھ
اڑان سُن پھس کبھ تھے۔ بلکر تی پھر مُن مُن باشتہ مچھ دار پنچھ۔ نہ پھس فارسی
فکر تر ان پنچھ کلائے کبھہ کران۔ گر دب تے پنچھ کھو ان۔ آخر پنچھ اکھ لو یکت
مچھ دارہن نذران پیش کران۔ فارسی پاٹھ پھس پر ٹھان اتھ مفر کی پنچھ؟ سے
کیا ویس اسے پنچھ گر دب کھو ان تے مایہ ہوت نذرانہ پیش کران ونان
”سر کارا ماچھ۔ ماچھ قسمہ مایہ۔“ بیوہ نہس اپتھ پنچھ پد پنکن و ارکلہ ان تے تمد مفر
ماہر پانس کھو ان۔ شاہ گاکر پھس پر ٹھان نذرانہ کیا اونچھ تے واریا گر کھبہ
پنچھ ونان! کوکر! تے شوار زنگہ مفر کی پنچھ کلذان پھل پھل کر دن پنچھ تھے

شاہ گاہ سس گن دوان دا تھے۔ پینتھ کر کھو ان تے ٹولی کلہ پچھلے تھے جھ بیا کھ
پوت مارکس منزرت اوان۔ پتے یلائے گر دب کھیئے کھیج پھر جھس انان سه پھ
میٹ شانوپھر شوپ دا آر تھ دو ان تے دشون رنگن شلوارس گنڈیلے روان تے تو منزہ پینے
کو کر پئی جوراہ لئی تھے ہیور آسائیں لایاں تے پانہ ٹرکلہ دوان ڑلان۔

سائیلہ پا تھر جہیت جھو ملیٹھ تلائے اتنا نہیں مو کھیگریں پا تھر منزہ یہ
کینو ہماج کرنا تے باوان چھٹے پھٹھ سو رے بے مانی تے بیلا مطلب۔ اسن تے
اسوان ہیکلے ذریعہ آستھ مگر مٹل نہ۔ اختام تے آخری لفڑ ترند۔ یعنی پا تھر جھ
 مختلف نوع پن پن دیگر سماجی تے سیاسی طنزتے پیش کران۔ کشیر چھے واریا، ہن
ڈر کیں بلکہ صدی کیں دو پر ان ڈوب پن پھر غلام روڑھو۔ پیش حاکم پتھردی کو توڑی
اکر بے انصاف، ظالم تے جاہد۔ خبر کیوں صدی کیں روڈے بے کارک چلے ڈل۔ لٹھ
الیہ روڈی کا شرک دہشت زد، غریب تے کھوشان تے ظلمات برداشت کران کران
آس آبادی تے کم لو ھاں پنچھی یلائے سہلاپ، دو، بیا، بیارتہ نال آسہ ولان۔ رازان
پن دی کشاہ گاکر اک مرادی دی کا شرس زٹ تے میٹ تام کا میٹ کران۔ سیوے وجہ
چھ نیا تھر پچھلے چھاوسان فُنہ و چھان یکلیز کا شرس منزہ شتمز یہہ میٹہ
کنکر یہ چھنے بیہہ تے بیہہ مول تے قدر بھڑک روان تے شاقنی ورثس را پھٹک کران۔

بے مانیت بنیلے ڈر نیا تھر منزہ مانگن اک رس منزہ بیان۔ کر کھس
کر دب لایاں سه پچھا خاموش روڈ تھ برداشت کران بیا کھر چھ بیان تے
پڑھان۔ ”ڈر ٹھیڈگ؟“، ”خس پچھ سنجیدگی سان جواب دوان احرام کھن
ہے! اسہ چھنے بابے! اکر بے تھکن تریتھ سوتے۔ تکبرتے بلہ و پری ٹلبس پر تھکھ۔ فوم
لکھ تے روانس اسن۔ نے کیا پانے خر کھل فکر نیہ پھسے گستام کرنے ہے؟“، ”تھر
پا تھر منزہ پچھ میں وانسہ سارنے لوگت پچھ مانگن ہندرس تاجس مڈے

گنڈ تھوڑا چھان پتے آر کوئے وظفو بایہ مخس گن بادان۔ بایہ چھس ونان: کیا؟ جو
ہو یہ؟! اچھا یتاج ہوتا ج! باقی مخس اس نہاٹا کر تھوڑا دوان۔ ”سورے بے
مگر چو شے؟“ تے اسان لوگت مخس ہدھ روشن تے بایہ مخس ونان” یہ پھ
بے پھ تھ بھی۔ از پھ تھ تے پگاہ جھنڈ ایتھ کلہ بیہرہ تاج آسہ تھ پھٹھ کو سہ
پڑھ اخیرہ مخس تویت اسرا کران یوں گو ھوتا ج! بایہ مخس اتھا تھ ونان
۔ یو تو فہم امڈ داند! ایتھ کلہ بھر چھنے پسمن شانن پٹھنے۔ اسی پا شہنے۔ چاہے
اتھ پٹھنے ہو گاڑی ملکھی یا ڈل مصالا، تو بیڑتہ روز کھا بیکن تے مختصمن مکالن مختناہ
سمائی تے سیاسی علاوه تھے مانے تے مدعا۔ لگھ چھ پانے کس جھان۔ اوے روڈی
یہ پا تھر کا شہر بہند خوشاد کرہن و راؤے زینت۔ ہن بے مانیت مانے پیتھ زینت۔

ناو: گنہ تے پا تھر منزہ پھٹھ مخس یا تپیدس کردارس کا نہہ خاص
ناو۔ سہ پنچھ تھ کھد اس منزہ پنچھ نے ناٹ زانہ بیان حالانکہ تک سند گن دن
کردار گوئھ نا دوار اسن۔ امیک و جوچھ زیمپا پا تھر جھونہ تھر آپ تھیلیک سپد ڈیک
تینہ آپ ناٹک یا راؤک بھو یوان گوڈیکھنہ پتے گند نہ۔ دوڈ گو یوڈوے کیش
کردار لگنے کا شہر سان یکن پا تھر منزہ تھیلیک سپد ڈیک تھن منزہ تھن اہم
کردارن ہند ناویم مخس پھجھنے لگاں۔ یو تھن کنکر تا بد والی، ہوچھ، لا لارم، گپا لکر،
عاشق گوسالز، خدا، ہر چی۔ مخس ناویم آسٹنگ بیا کو وچھ، یکیہ آستھ زیم مخس
پھجھ و قیچہ و قیچہ پا تھر منزہن را پ بدلان روان یہیہ پھجھنے پا تھر لکھتھ اسہ تام
و اکن ہت۔ مو کھپ دراپت تے گند نہ آپ۔ تیمکم یکن پا تھر منزہ کو مکالہ پھجھ بدلان
روزان۔ واریاہ پرون حسپ پھٹھ مانان یا تاویم بیان تے تو کھنہ، ٹو کنداز رلہ
گوھان۔ پیم پا تھر پھجھ قیس تک بدلان روزان۔

پا نس: زینتھ مخس پچھ پانس تک باش تھوان۔ یس سہ مخس پٹھ

چھ استعمال کر ان۔ دراصل چھنے اکھ چھوئی دار "ناس" آواز کلڈیج زان چھ مانچھ
کوشش تکلیف نامہر آواز پتھر مخزن ہنزہ محلہ چھاگنگر چھنے اُن پاڈ کرس مفر ددگار
پد ان۔ پر ماں چھترے ساڑھتے فٹے زینہ ٹھٹھتے مفر کمی گنڈہ ہنہ روح جس
کھاٹر آسان آمیز کرن۔ کائنسہ تلا یعنی کچھ چھنے اتحہ چھوئی آواز تیران گر
لگان نہ۔

سماجی و یقان: بر دنیہ کالہ کمہ نظر اُک مخرس سماج مفر چھان اُس
ہیکیہ ڈنچھ؟ مگر یعنیہ کھھ کامن گھن مفر بوزان چھ تو تلہ چھ نان ز امیر
جا چیز دار، شکدار ہیت اُک باصلہ حیث مخرس تھر نظر و چھان حالانکہ ازل چھ
تند پیش پس پاے ہیومت۔ مخرس اُک مانگے تہ ٹپے پکن دوان مگرا زکل
و چھپان تو چھر مانن تہ چھن مزا تھم دار تھن شناشیش منگان۔

لوچھ بانڈ میبلے سونچھ یوان تیلہ چھ بانڈ سورنے دول، بچھ
کوٹ تیتھ مچھ بیاں مانگیہ گامیہ پچیران بیاک موٹھ سوبرا دیہ مکھ ہتھ پھن
اویز کہ بچس کاماٹنہ موکھہ۔ امہ و نوجھہ یعنی بانڈ ٹوچھ بانڈ وانا مگرڈیٹھ چھ
مچھے آسان۔ آٹھن مزا ٹیتھ دیہ خار کر تھ پچھ مچھے کلش سکر گوکان
نیان تیتھلے سان بآتھ ہیتھ کہ ان۔ یہ دو لے لکھ اس اسر کس تیلہ چھ مچھ کینے
نقل تے ہاوان تمن لوک ہندیم گامن گن کاپ بار، بد پاپار، ٹھکلے ٹھکیہ ری یا ٹھکلے
پھری کر تھے موکھہ شہر یادو یکمو سر لیو چھٹھ چھپو ان۔ کنبھے مچھ چھ غلق جانورن
ہنہز بولیہ کر تھہ شر ان ہند دل رخنا دان۔

ابلیت: اکھ قائل مچھ گوئہ یں گوں گورتیہ رقص آسہ۔ یس
پنچھ ش آواز پتھر کمل دترس آسہ پنچھ مختلف آوازان ہند نقل، لکھن ہند نقل،
لکھن ہند نقل ہیتھ آسانی سان ہیکیہ کر تھ۔ تکن سند جسم و ریشہ ہیتھ کر پنچھ کا نہستہ

عمل، حرکت، چال، گھوڑی پھو کھپہ تیار آسہ۔ یس مختلف تھکر ہنا و میشن و دوؤن، اسہ
ڈان، رو شہ ڈان، تھکر بھکھ، باکہ پڑھپہ ڈان، ٹائپہ کروان، لاگن پتے اشار کروان، میر
۔ یس اچھوڑ کر ادا کاری کر۔ یس برموقھ پتہ بر جل بے ساختہ پاٹھو شعر ہیکیہ
ڈنچھ۔ بے ساختہ مکالمہ ہیکیہ ٹھر تھ۔ یعنی مفر مانے یا ٹھر مانے دار لفظتے جملہ
آسن۔ یس پرمرا جھر گوئی تھ کتھ کر۔ یس خلفی تیز آسہ۔ یاد و خر تیز آسہ۔ یس
کا شر مو سقی ہند کو وادی مقام گپوٹ ڈیہ ڈاہن ٹکن۔ یس سارے تالیم یاد آسن۔ یس
صحت نہ آسہ۔ پھون صفت ہند بالکھ مسخ آسیں کر شہر بیت گوھر آکر یہ
ہیکو خالی ٹھکس مزرا ٹھر مگر لیس مخرس مزدیم گون آسن تیلہ مالڑ توں سہ پور فنکار۔
زبائی سند: ییلہ واقل پا تھر جھر شروع پد ان تاپد و اتن ڈھنے والہ
کھکھ ہتھ کھڈا رس مزرا ڈان تہ پتیتھ زر امال دلیل (اللہ کتھ۔ داستان)
شروع کر پنہ وہ مدد چھٹھ تھد ہش پر تھپہ کو ڈوان:

ہر کرشاد پو اوں راہِ در کشا دیو اوں وزیر

دیس ڈیت اوں مانگن تہ ایہ ہور اوں مس کھوڑ
پہ ڈاگر شوڑ تھ پاٹھو ٹوٹھتے اپنیتہ ہتھا فٹ۔

ہر ش دیو اوں راہِ در ش دیو اوں وزیر

دیو دت اوں مانگن تہ ایہ ہور اوں مس

کامن ہیز راج ترکنی چھوڑ وانا ن ہر شد یو اوس لوہ خاند انگک راہِ تھکر
کشیر پتھ ۱۰۸۹ عیسوی پتھم ۱۱۰۱ عیسوی تاہم حکومت کر۔ ورش دیو اوس کا

شہ اُس کا نہہ وزیر۔ مکن چھ ور ش دیو ما آسہ ہے کا نہہ تھوڑا الہا کاری یا پیٹہ کا نہہ افس۔
ایہ ہور اوس مس کھوڑ یانے مچھ۔ چھ اپنے بھوڑ بسان سلکرت یا پہا کرت زبائی ہند
یگر یومت روپ تے ہور گواہش کر پاٹھو جوڑ۔ تھکہ کو کھڑا ہور۔ دانہر ہور ہیتھ۔

کر دتھ پنڈا صل صورت کھٹکھے اسے ڈن دش شکل بنادا ان تھے توں کن وچھتھے اُس آسیہ ہے یوان۔

بھرت منی سند قول: اُس پھٹے اکھ جنپ۔ بھرت منی پھٹے نایا شاستر مزدوانان نیتھے پھٹے اکھ دڑ رجنپ۔ دو رجنپ پھٹے عشق یا لوں، اُس، شوکھ یا غم، کرو دیا نے شرا تھے، اساه یا نے حوصلہ، بیدی نامیدی، حارفی صبر مانان۔ بھرت منی پھٹے دن ان ز اُس پھٹے تم عصروں دکر و دنالان۔ بیلے کا نہہ کائیہ ہمزون رکشان، عملن تھے کھن، لاگ۔ بے رابطہ کلامیں کر۔ یا خواہ مخواہ دی خلی یا کھیش رک پا جامن ترا پوں گن۔ مذکوہ یہ بیوقوی پیر کارس پھٹے عشق پھٹے جنپ کر دکر۔ دکھ گماونہ دکر۔ اسیہ دکر پتھاٹا کر تھا اُس کر تھو درادنپہ یوان۔ یہ پھٹے سکر و دنالان تھے کران۔

نایپے شاستر کس ۱۳۰ میں پھٹرس مزدھ بھرت منی مختلف کردارن ہند روں گندن والین پنڑ چال ڈال یا رکس پاؤش کر دتھ پک اندماز کئی تھے گویاہ آسیک ذکر کران تھے اتحہ موضوعس پھٹے مختلف بدایت دوان۔ شلوک ۷۱۳ پھٹھ ۱۲۰ تام پھٹے دن ان ز دو دشک یا نے مخچ آسے سا پ قدام۔ اسے ڈنے چالہ مزدوانان تھے بر وہنہ گن ترا وان۔ پنڑ چال ڈال کو حصہ ترینے کمک اُس پا کر دن۔ انکوڈ کر اسوان۔ لفظو کر اسوان تھے پا پوشکھتہ میک اپ کر اسوان۔ امر خاطر یہ دوے لس ملکر تھے رٹھر دند آس، ترا مہ کلم آس، کوپ آسے شان دزمائت (چل گوزیاہ بہتر) بخرا آسے تھے بجھ تھے بگر یومت آسے تیلے و دپتوں کن وچھتھے اُس۔ یہ دوے کا نہہ ٹھیسٹ مٹ پول، مسلیہ نالکر ترا و تھ آس، میل یا رب یا سو رملتھ تھ مختھ آسے تل کن وچھتھ تھ بجھ اُس۔ پیہ گپا یا میک اپ رکو اس و دپداون۔ لہذا مخڑس پر کردار بگھتھ احتیاط سان مخڑ صورتھ اختیار کرنے۔ مخڑ

بیچھس بیا کھ مانے ہر گوں دول۔ وڈن تھے چھ ہر سن مزرا آسان۔ امالچ نا پدر دائل کیا ز چھ ازل تھے "مس کھوڑ" تلفظ استعمال کران۔ پیچھے ٹھکس منز تراوان۔ سیلے زن مخڑ لفظ ازل بخ عام۔ "ہر چھ پات لوت لگ تھے لگان تھے کئوچھ ہو، کیا ایہ او ساہت لہ بانچھ ہو، کہہ ہر کو دن دول گوں گوڑ کس ہیکلہ و تھھ گکر" مس کھوڑ پھٹے او سمت تکلیا کا شرس بادا و تھ رس مزرا چھ پے سند۔

سکر کت ز بالز ہند لفظ "مسکر" گوکھڑ بائیہ ڈن۔ یہ ہے کوکھڑ بائیہ ڈن۔ اکہ گنڈ پھٹھ کھاٹ کر تھ بھٹے ڈنٹھ پاس سکر تھوان۔ بیا کھ لفظ "مسکر" گوئہ مدھی پچھے نس سکاول میٹھ پھٹھ پھیران۔ پیہ کھیک یا کھکھشا منکن دول اوں بر من آسان۔ تی اوس بائیہ ڈن تھے اقشن مزرا آسان۔ سوال پھٹے وو تھان ز مخڑ لفظ س تھ مکر یا مسکر لفظ چھا پائے داٹ کا نہہ توں؟ تھے پھٹے صاف عیان ز مخڑ تھ مکر یا مسکر لفظ پھٹھ آزاد تھے مکر ہر ہی باسان گر مخڑ لفظ پھٹھ مول عربی تھ فارسی ز بالز۔ کنچھ اسہ تام و تھھ عالم سید ملت۔ کا شرس، اردو تھ شاعل ہندوستان کمن زبان مزرا جائے رہو۔ مگر مکر تھ مسکر شبد تھ اک پرانہ وقتیہ پتھے عالم یہ تھ یکیہ آستھ ز مخڑ لفظن آسیہ ای مسکر پھٹھ کھل تھ آوار ٹھوڑ۔

کا شرس بن مزرا تیلے ٹھر چھ میکھل یوان دیہ تھن چھتے ایہ مکنیہ وز پا پر "مسکر" صورت بناویہ یوان فرق بھکھ ز بائیہ ڈن۔ بدلہ بھکھ ٹھر مور اقشن مزرا آسان۔ تکلیا کشیر مزرا بھکھ بائیں کھسان۔ مخ کر گو بھٹر یوان۔ مگر کا شرس پاٹھ کشیر مزرا تھ کا نہہ شرمندگی پھٹھ یوان تھ پھٹھ یوان دیہ ز گکھیہ "مسکر" صورتھ۔ اتحہ بیلے تا "مسکر" صورتھ تھ تلق آسٹھ۔ یہ دوے پیچھے یکیہ آسٹھ تیلے ما آسے مخڑ پنڈ صورت رنگ مختھتھ یا ما ساک لآ گھٹھ، تیھ میک اپ

یعنی رُوپکن منزہ شر نگار رس پچھا اہم تمن مزین پڑھے ”ہائیئی“ یا نے اس پتھر کو
رس تالیع تے اپہ نادانگ موقعہ تے عمل پچھے تے وہ آرخداہم رس بُرزر کران۔
و دُو شک ہر غل، ہر ٹوٹہ کامہ پچھے نالپے رس نو قطبے عروجس تام و اتنس مدد
کران۔ رُوپکن ہنزہ کر کران پچھے بھرت منی پاٹن کردار ان ہنزہ کر کران۔ یعنی
منزہ و دُو شک تے پچھا اکھ لہذا لجھ امہ تلے اسک کردار ہنزہ اہمیت نانا۔ و دُو شک
پچھے کلامہ دُکر شکل صور ڈرکر، تے پلچھے شاکہ دُکر رُوپکن رسکل بنا پچھے کوش
کران۔ اوقے پچھے بھرت منی تے اگر ہنزہ ایٹھے ہند دُکر کران تے نالکارن اگر
سُند کردار اسون و تولادوئے موکھہ گرنہ بات پچھے وانا۔ یعنی کُن پچھے باسان و دُو شک
پچھے خود مختار کردار۔ سہ پچھے پُٹک کام ہمال ائینہ موکھہ دو یمن کردار ان ماختت بلکہ
پچھے پنہ شہ غلہ دُکر کام انجام دوان۔ تے نو قطبے عروجس تام و اتنا وان۔ کشیر ہند
بہلہ پا یک سنکرت شاعر، فلسفی تے وکھے کار تے وہ بھتے کرن و دل ایجھو گفت
آچارین پچھے سوت روحتا رس بُکت دون مدد کردار رس منزہ و دُو شک سُند ف کریتے
کورمٹ۔ بلا شک پچھے اسہ یہ کردار نالکن منزہ میلان گر سماج شاستری پچھے وانا
نیز اوس حامی جس منزہتے اپہ نادان تے خُد کرنا وان۔ یہ باوچھے کام سوتاں منزہتے
و تھک۔ اپہ نادان پھے موکھہ پچھے اگر سُند بد صورت آسُن مدد کار پدن ان کو ٹلین پچھے پنہ
نس ارتح شاسترس منزہ اگر سُند بد صورت آسُن ضروری زوہمت۔ اوقے پچھے
”مانوک“ یا نے گُراؤ پ وانا۔ دیے بد صورتی کُن آسہان اگر سُند ک جامہ تے
وکھکھتے آسان۔ کالیداس سندس نالکس ”وکرم اروشی“ تے ”ابھیان
شا لکھس“ منزہ پچھے و دُو شک مانوک آمُت و دہن۔ بھرت منی پچھے وانا زیو دُو شک
پچھے ڈر قسم کو مگر سہ پچھے کانہ تفصیل دوان۔ عومن پچھے و دُو شک تا یک سُند
را زدار سا تھی آسہن علاوہ گر ہنزہ سارے کامہ، دو میز تہ نایکا یہ سُند میں بال انان۔

ہنزہ چاپ ڈال گو چنگھے مختلف حالات منزہ مختف آئی۔ عام خالو منزہ آسہ و دُو شک ہول
(کمان) کہیا ڈنہ بچھے یہیں تک کھو دیں تھس منزہ آسہ تے ڈمچھنے اچھے آسہ ”چڑھے“
درہاواں۔ سہ آسہ تالیہ ہند دیان تھوڑے قدم مٹان پڑھے اوان۔ و دُو شک سیند
تھیس یہیں ڈنہس پچھے کالیداس اسک نالکس منزہ ”ڈنہ کاٹھے“ تے ”ڈنہ کاشت“
تے وانا۔

و دُو شک: سنکرت رسک تے نالکن منزہ یہیں کردار اسہ نادان پچھے
تھ پچھے وانا و دُو شک۔ امہ لفظ مانے گوئیں منزہ کام خاص طریقو
و دُشت یا نے خراب کر۔ سبز، کالمہ کوں اشہ، کھڑ اشہ۔ اوقے پچھے و دُو شک کلامہ
و دُکر یا کامہ دُکر اسہ نادان۔ یعنی کُن پچھے پچھے یہ کردار باشے یہیں ڈول لالاگان۔
اکس کوچھ بیا کھ مانے کڈ تھکل گر امان۔ سیلے گلکر پچھے نیران پاپہتے اسان تے اسہ
تے اپہ نادان۔ سنکرت زبانی ہند نیں پیشتر رُوپکن منزہ پچھے و دُو شک ہند رس
”شر گار“ پچھے۔ پچھے پچھے پر زیر رسکن رُوپکن منزہ پچھے اگر ہنزہ کی، عشقہ نالکن
منزہ پچھے یہ کردار عموماً نا یک تے نایکا یہ ہند میں ممکن نادان۔ یہ کردار پچھے ہر
بھیشہ نا یک سُند ذائقی ستر بون۔ راز دار سر ساوی سا تھی۔ شر گار رس پر دھان
رُوپکن منزہ بیکو اگر مہا کوی کالیداس سند کر منی ہوئے نالک ”شکستا“، و کرم
اُردشی تے مالوکا اگنی ”متر“۔ شودر ک سُند مرچچ کلک یا شری ہرش سُند رتاوی تھ۔ یہم
روپک پر ان مہا بھارت ہون رز میں پیٹھ پچھے بنی یعنی منزہ پچھے و دُو شک لہنہ
یوان۔ کیون رُوپکن منزہ پچھے اس بدل مدد کار کردار منزہ ”پیٹھ مرد“ یہ کام
کران مگر سہ پچھے و دُو شک۔ یعنی کُن بھوہوئی سندس مالی ماد صورت اسک منز
پچھے۔ حالانکہ سہ روپک تے پچھے عشقہ کتھے پچھے بنی۔ مگر خر نالکارن کیا ز پچھے
و دُو شک کردار تھوڑہ مٹ۔

وَدُوْ شِكْ پِچْهَ نَاكِسْ بِتَهْرِمْ حِلْسْ پِنْجَهْ نُوشْ تِهْوِيْجْ كُؤْشْ كِرَانْ - پِرْ تِحْ رُوكْسْ مِنْزِيْجْ وَدُوكْسْ الْكَ أَلْكَ نَاوْ - لَوْلِمْ كِرَنَاوْسْ مِنْزِدَ كِرِيْنَهْ موْكِسْ پِنْجَهْ أَمْسْ "كَامْ جَوْ" تِيْ آمْسْ وَنِيهْ - مِرْ جَهْ كِلْكَسْ مِنْزِيْجْ نَاكِسْ يَقْرَبْ دَرِودَتْ سُندْ وَدُوكْسْ "مِيْتَرْ" يَهْ شِكْلَتَا نَاكِسْ مِنْزِرْ إِنْ دُوكْشْتَتْ سُندْ "مَادْ جَوْ" تِيْتَهْ كُونْ مِهْبَارِيْ كَويْ بِجَاسْ سِنْدَسْ نَاكِسْ سُونِنْ وَاسِوْدَتَا، هِسْ مِنْزِرْ إِنْ سُندْ وَدُوكْسْ "وِسْكَنْ" يَمِنْ نَاكِنْ مِنْزِيْجْ يَهْ بَاْشَهْ كِرَدَارِتَهْ أَمْغَهْ يَهْ كِرَدَارِسْ نِشْ جَهْ تَا يَكْ پِنْجَهْ بَهْ كِرْزَهْ رِينْ تِهْ خَائِشَاتِنْ بِهِزْ بَاْشَهْ كِرَانْ - وَاتِسِينْ بِنْجَهْ كَامْ سِرْتَسْ مِنْزِوْنَانْ زِوْدُوكْسْ بِنْجَهْ عَبْدَنَامَهْ يَاْبِرْ كِرَنَاوْلِكْ كِلْكَنْ اِنْجَارْ - شَاستَرْنَ مِنْزِيْجْ يَهْ صَافْ طُورْ آمَتْ وَنِيهْ زِوْدُوكْسْ بِنْجَهْ بِرْهِمْ ذَا ثِرْهَنْ آسَانْ - مَاْلَاكَا كِيْ مِيزْ نَاكِسْ مِنْزِيْجْ كَوْتْ نَاوْسْ وَدُوكْسْ بِرْهِمْ آمَتْ وَنِيهْ - كِيْ كِلْ كِلْ جَاهِيْ جَهْسْ مِهْبَارِهِمْ بِرْهِمْ بِنْدَهْ سِنْ تِهْ آمَتْ وَنِيهْ - مِرْ جَهْ كِلْكَسْ مِنْزِيْجْ مِيْتَرْ يَهْ پَانِسْ پَاْنِسْ نَاوْكَهْ بِرْهِمْ دَنَانْ تِهْ مَاْنَانْ تِسْ بِنْجَهْ فَلَكْ بِرْهِمْ كِرْمَلُوكْ كُونْ بِنْجَهْ تِهْ سَهْ بِرْهِمْ لَكَانْ كِرْمَيْتَهْ كِرْتَهْ تِهْ بِنْدَهْ سِنْ كَاهِهْ جَوْهَهْ كَامْ كِرْنِيْهْ بَكْ تِسِنْدَسْ بِرْهِمْ آسِنْ كِزْ كَوْهَاتَهْ سَهْ بِنْجَهْ سُوْكَامْ كِرْنِسْ اِنْكَارْ كِرَانْ - مَاْلُوكَاهِهْ بِهِسْ زِلْكَنْ موْكِسْ وَنِيهْ كِيْ كِرْكَارِتَهْ تِهْكِبْ نَاوْهِنْ بِرْهِمْ آسَنْ - لَهْدَأْجَهْ وَدُوكْسْ بِنْجَهْ بِعَزِّتِيْ بِرِداشتْ كِرَانْ حَالَاَكِنْ سَهْ بِنْجَهْ خَالِصْ نَاوْكَهْ بِرْهِمْ -

وَدُوكْسْ كِيْتَهْ نَاوْ كِوْهِهْ آسَنْ اِتَهْ مِتَلْقَنْ بِنْجَهْ بِهِرْتْ مَنِيْ خَامُوشْ مِغْرِكِيْنَونْ رَأْنِزْ كِارِنْ بِهِزْ رِاسْ بِجِهْ يَاْمَرْ سُندَنَاوْ كِوْهِهْ وَاتِسِينْ، شِكَلِيَهْ، موْكِلِيَهْ، يَاْوِسْكَنْ آسَنْ - بِهِسْ رَأْنِزْ كِارْ بِهِزْ رِاسْ بِهِهْ كُونْ جَهْسْ آمَرْ سُندَسْ نَاوْسْ موْكِمْ بِهِارِسْ تَكْ مِشَاهِهْتَهْ آهْنِزْ بِنْجَهْ كُونْ وِسْكَنْ (يَاْنَتْ سُونْقَهْ) تِيْتَهْ كِيْتَهْ بُوشْ زَا ثِرْهَنْ بِهِهْ - اِشْغُولْ سِنْدَسْ نَاكِسْ مِنْزِيْجْ وَدُوكْسْ نَاوْ "كُونْدَنْ" - بِجَاسْ بِنْجَهْ وِسْكَنْ تِهْوِيْمَتْ -

وَدُوكْسْ بِنْزِرْ وَأَنْسْ مِتَلْقَنْ هَكُونْهْ زِيَادَهْ كِيْنَهْ زِيَادَهْ مِرْ بِرِاسْ بِنْجَهْ يَهْ آمَهْ عَمَرْ آسَانْ اَوْهَهْ بِنْجَهْ بِاَسَنْ يَكْ "ذَلِيلْ" (وَأَنْسْ بِرِاسْ دَنَانْ - لَمْكَنْ بِنْجَهْ يَهْ كِرْ دَارِنْدَنْ دَوْلَ ماْتَهْ بِهِسْ كَمْ عَمَرْتَهْ بِنَاوَانْ تِكْلَيَا زِطَرْنَ جَهْسْ "بِلْ" تِهْ دَنَانْ - بِلْكَ غُوبَالْكَ يَاْرِهِ بِچَارِيْهِ غُونْزَرْ يَاْرَكْ -

اسْتَادَهْ مَوْكِهْ بِنْجَهْ وَدُوكْسْ بِنْزِرْ بِدَصُورَتِيْ تِكْ بِنِيدَسْ كِرَدَارِسْ بِيْنِهْ هِنْ بِرِئَرْ كِرَانْ - بِجَهْا بِرِكَاشْ مِنْزِيْجْ تِيْتَهْ زِوْدُوكْسْ بِنْجَهْ سَهْ مُسْ زِيَادَهْ كُونْ بِدَصُورَتِ آسَهْ - نَا مُوقَلْ كَلَامِيْهْ كِرَانْ تِهْ مَضْكِهْ خَيْرْ بِلْوَهْ شَاكَلَهْ كِيْتَهْ بِلْوَهْ لَكَنْ مَنْ زِنَادَانْ - بِهِرْتْ مُنِيْهْ بِنْجَهْ دَنَانْ زِوْدُوكْسْ بِنْجَهْ بِرِهِمْ بِنْدَكْ تِهْ زِيَادَهْ دَنَدْ كِرْ تِهْ - أَهْجَرْ جَهْسْ وَزِيجَهْ، كَوْبْ مَجَسْ تِهْ جَسْ وَنِلَرْ - لَهْدَأْجَهْ عِيَانْ زِنْجَهْ بِدَصُورَتِيْ، بِهِا بِلْوَهْ شَاكَهْ بِنْجَهْ اِسَهْ نَاوِسْ مَدَگَارِسْ دَانْ - كِيْنَونْ نَاكِنْ مِنْزِيْجْ وَدُوكْسْ بِاَسَنْ دَهْ بِنْجَهْ دَانَ زِنْجَهْ تِلَهْ اِسْتَادَهْ مَوْكِهْ بِنْجَهْ بِاَسَنْ دَهْ بِنْجَهْ بِاَسَنْ دَهْ بِنْجَهْ وَدُوكْسْ بِاَسَنْ دَهْ بِنْجَهْ تِلَهْ تِلَهْ صَافْ عِيَانْ زِوْدُوكْسْ بِنِيدَسْ كِرْ دَارِرْ جَمَادِيْهْ كِرَنْ دَوْلَ لَيْدَنْ دَارِنْ دَنَدَرْ گُورِاوِسْ بِنْجَهْ صَورَتْ بِدَلَاوَانْ تِهْ اِسَهْ نَاوِهِهْ مَوْكِهْ بِرِهِمْ بِنِيدَرْ جَامِهْ ذِيْتَهْ اِدَاكَارِيْهْ رَنَگْ كِهَارَانْ - لَهْدَأْجَهْ بِنْجَهْ بِدَصُورَتِيْ تِكْ بِنْزِرْ دَهْ بِنْجَهْ بِنَادِيَهْ - اَقَهْ كِيْنَونْ نَاكِنْ مِنْزِرْ دَهْ دُوكْسْ "بِلْزَرْ" يَاْ "بِلْزَرِيْهْ بِنْجَهْ" دَهْ بِنْجَهْ مَدَقْ بِهِانْ اِزْنِهِهْ - وَدُوكْسْ مَا آمَهْ بِصَنْوَعِيْهِ رِيشْ لَا كِنْهْ عَلَهْ جَهْسْ رِنَگْ مُفْتَهْ بِنْزِرْ دُوكْسْ بِنَاوَانْ - كِرْ بِهِزْ مِنْجَرِيْهْ نَاكِنْ كِسْ گُوْدَنِكِسْ نَاكِسْ مِنْزِيْجْ بِنْجَهْ بِنِيدَسْ كِرْ دَهْ دُوكْسْ سُندَهْ مَكَالِيمَهْ تِهْ بِدَخِدَمَتَكَارْ بِنْزِرْ بِنْجَهْ تِكْ سُندَهْ تَاجْ - زِيَادَهْ كِنْ، زِيَادَهْ رِيشْ تِهْ دَهْ يِمْ سَازِسَاماَهِ بِنْجَهْ بِهِسْ لَا كِتَهْ مِيَالْزَهْ جَاءَهْ دَهْ رِيهِهْ دَهْ رِاهِهْ - يِهْ، كِرَدارِاوِسْ تِهْكَهْ كُونْ لَوْنَگَهْ يَاْنِيْهْ تِهْجَهْ بِلَكَانْ - لَهْدَأْجَالْ ذَالْ، دُوكْلَهْ بِصَورَتْ بِهِهْ طَفَلِيْهْ تَاجْ (يِورِپِيْ تِشِيرْسْ مِنْزِتَهْ اَوْسْ بِتَهْ كِرَدارِنْدَهْ كِرَدارِتَاجْ لَاكَانْ) زِيَادَهْ رِيشْ، بِنْزِرْ

چھے برداشت کر دی۔۔۔ (سوپن واسودم) تھے کنٹھ گلستا ناکس منزدہ شک
رازانک وناں یہ بنے وان آسہ تے پچھلے والے۔۔۔ سکرت زیال منزدہ شماں
ہندوستانی زبان منزدہ چھپ مکالمہ خاور ہی مت۔۔۔ گھٹل، چائل سخیر کدار چھ
قریب سریب سارپے ناما وار سکرت ناکن منزدہ موقع کام انجام دھنا یک سند
مدگار کدار۔

تیلہ سکرت ڈراما عورہ جس دوت سکرت زیال بد ل آئے شماں
ہندوستانی منزدہ علاقائی زبان پر بارک یہم ازکل عام چھے۔۔۔ یمن زبان منزدہ تدبیج
لئے ناکن یہم علاقائی زبان ہند رنگ زانتھ چو گندھے یوان۔۔۔ سکرت رنگ
مولکیہ سرپرستی تھے ہی ان لو اب۔۔۔ دوے کائنہ ناک لئے کھویہ کھوت پڑھیں
ازکل چھ سکرت زیال تے لوکن دو رہبر ہی مت۔۔۔ دوے گھن سکرت زیال منز
ناکن گندھے تھے چھ یوان سہ جھنیہ شو دیا کر گلہ رو ایہ منز گندھے یوان یہ سہ پڑھ
کالہ عام اس۔۔۔ یہ پچھلے جدید رنگ۔

کی ام تے ودہ شک: بھارت منزدہ خالس کیرالا، هس منزدہ
سکرت زیال چند کنک ناک گندھے رواستھ نہ۔۔۔ امپر زی پھنیہ کمل تھ رنگ
رو ایہ منز گندھے یوان یوسہ از بونہ ساہ شھنہ وری یہد اس۔۔۔ اتھر رنگ
رو ایہ منز چھ میالم زیال ہند کافی حد تام استعمال کر تھ فایہ یوان ٹلے۔۔۔ یہ تھیز
چھ مندر منز زید۔۔۔ اتھر چھ ازکل کلہ ایہ اٹھ ناک دن۔۔۔ اسہ گلک گندن گر ک
چھ اکے خاص دا ٹپندری یہن ”چیلار“ چھ وناں۔۔۔ یمن چکیار گندن گر ک چھ زید اتر
مہا کوی بھاں ہند کر رواہ ناک تے دی یمن ناک کارن ہند کستھ ناک دی
گندن۔۔۔ یمن نشہ چھ گندن گر ک ہند کر دیات نامہ تھیم ”اتار کرم“ چھ
وناں دی چھ تھ رہ پس منز موجود۔۔۔ امہ علاو چھ کھ طریقہ کارپے ضابطہ لکھتھ تھ۔۔۔

بھن، رنگ رون یا ساز کر تھی مسکنے خیز جامیہ لگتھ اوں یہ اسہ نادان۔۔۔ یہ اس
پہن نس کلیں باسے ترا مہ کلیہ تے نادان۔۔۔ اکہ سکرت ناکیہ کہ مکالمہ تالیہ تے
چھ ناک پاٹھر نادان زیبلیہ ودہ شک چھ وناں ”وے تاکے کرے چھ چھ نو
میانہ، تر ایہ کاہ منز ہیں پھن پھن پھن۔۔۔ ودہ شک اوں اسہ نادان ہی مکھ گئے
کلیہ کھوڑ لagan تے گئے کاڈ پڑ کر ہیٹھ تاج لagan یہ پڑھ پڑھ صور تھ مسخ کر تھ اسہ
نادان خاطر کینہ نتے کینہ بے سام بایسے۔

ودہ شک چھ اسہ ون کردار، مرا جیہ کلامیہ کران، میانہ تک اک ہیز کھٹھ
تے عجیب صور ترور سپان چھ۔۔۔ بد ماق نائیہ یا طریقہ زبان ورتا وان تے لوکن
اسدا وان۔۔۔ اکہ ہیز کتھ کر گل کچھ تے باسے وی کھنے آسان۔۔۔ چھ کینون
وی یمن کردارون رینچھ کلہ تھ آلو پلاو کران یتھ لگھ تھن پٹھ اس ترا وان۔
مشلن کائنہ دیس ”کلکی پر“ تے کائنہ ”دی کلکی پر“ یہ ون تکوتا تے بے مانے
سماوگ کر پڑھ لاؤں ہند توٹھ کر دار بناں۔۔۔ چھ ولی صاف آسان۔۔۔ وہ بار کو
تھ غفلوی کو کامیہ کھر انان تے پر تھ مشور کنٹھر تے کاسان۔۔۔ یہ چھ اہم کردار سک
لر لوز رمد گار کردار۔۔۔ یہ چھ دمانے دار لفڑی جملہ استعمال کران۔۔۔ باسے در گہ
پا کھر کتھ تے مدعا باداں تھ اشارت ناظ استعمال کران تے وق، وزتہ موقعہ، موجھ تھ
اسہ نادان۔۔۔ ناکلم کس رس تر گلہ ہمیہ گو ہونے اکہ ہیز بے جامد خلود تک رکھ
وشن۔۔۔ ودہ شک چھ صلاح کار کردار تھ۔۔۔ چھنیہ لڈ جا ہے مڈ بامہ۔۔۔ چھنیہ
چور، پھنیہ ریابے وقوف۔۔۔ اسہ نادان مکھ ما بایسہ تھیں۔۔۔ کینون روپکن منز چھ یہ
وید وان تھ عالم۔۔۔ دوے یہ گھٹل آسہ شپ پیکیہ شہ صلاح کار اس تھ۔۔۔ کردار
پتھ ”تفیریک“ قابل کردار۔۔۔ یہ تھ قدریں پٹھ ڈار پڑھ میانہ ملشان ”رازان
اشانت رو زاویہ ڈیکس لکھتھ آسہ تھ اسک ہیکیہ نہ بنا تو تھ۔۔۔ ورنگ گودو ریچ دگ

یہم ”کرم دیکھ کا“ چھپ دن ان۔ مگر چکیار جو یہیں ہم ہدایت نامہ تے طریقہ کارتے ضابطے کا نسیہ دو پس روپ پرس باوان یا باوان۔ شاید امہ موکبہ یعنی چھپ شہ یہندس موروثی کارس منزٹر کوڑ رہان۔ شکی ائمہ رکس منزٹر تے کا نہدہ راما جھنگندہ شہ یوان سہ پھٹنے اپی دوچھتے اپی ورزش روپ عین چھپ آخس تام گندہ تام یوان بلکہ چھپ دار یا ہن راڑن شہ گندہ شہ یوان۔ پانے بُزو اسہ رواہنک باڑو کوتاہ آسہ بُدان۔ تیکیا ز پر تھاکس پچھہ چکیار الگ نادو تھہ گندہ ان تے تجھ چھپ چھپ نیا کھا اگت تے، چھپ دار یا ہن راڑن یوان گندہ شہ۔ یمن ساری نے ناکن منزٹر یکم پچھا کچکار جو گندھرایں، ناکن منزٹر چھپ دوڈھک آسان۔ یعنی چھپ کوئی بھاس پہنکو پر تکلیا یونگدھرایں، سوپن داسوڈتم، او ما رک گلمی شکھر سند کتا پی سو مرغ تے سحمدرا دھن جیم پیر شری ہرش سند ناگان دھن تے بوہایں سند بھگوتی اجو کیم تے میمہ ولام۔ یمن ساری نے ناکن ہنز گندن گری منزٹر چھپ دوڈھک مختلف روپ منزلبید یوان۔ حالانکہ پزیر پتھے یہ نے یعنی ناک چھپ دوڈھک سہن مسخری گندس تے بندش منزٹر چھپ مگر اس منزٹر ہندش منزٹر چھپ مگر اس منزٹر ہندش مظاہر کران۔ سختس اکس ناکس منزٹر چھپ اکھ مونا لوگ زیار کھوٹہ زیاد وون منش منزادر کرنہ یوان مگر اسی اس منزٹر چھپ دوڈھک تے پچھہ دادن گندہ ان تے ٹیش کران۔ پچھنا چے حارس لائیں کھھ؟

بجر مال و چھو ”سحمدرا دھن جے“ ناکس منزٹر چھپ دوڈھک کران۔

نا یک دھن جے پچھ اکس ڈرکلیس یا ترپی آسان درامت۔ یا ترپی پچھے واپس پھری تھ پچھ سہ پر تھہاں تیر تھس پچھ شہر ان۔ ”کوئلیہ“ ودوڈھک پچھ اس سکتی اتھ یا ترپی دوران آسان۔ وہنی کیس پچھ سہ کافی تھو کمٹ۔ پوچھ محس لج ہو مسگی۔ تریشہ تریشہ پچھ کران سہ پچھ اکس آشرمس نزد کیلہ بند جھنگ بکھشا منگان۔ گندن گری چھنے تھکر۔ پرد پتھر کنک چھنے کوئلیہ هنز آواز

گیہ بان۔ ”بھو! بھل گو تو!“ بھیشور و کھم و دھ! دھ کھم و دھ!! اسہ پتھر پچھ کوئلیہ لوك منزٹر ناکس اڑان۔ امیں چھ کڑھس تل کیلے گلیک زیٹھ و تھر تھبہ پا شھر و لیٹھ زنستہ تھ۔ سہ پچھ زنستہ پر پن شلا پیه منزٹر چھان۔ تک سند ڈکہ تے سینیہ پچھ تام ملے آئیہ چھوڑ کھوکھ لوقہ یعنی منزٹر پاگ شکر پر کھب پچھ ترآ تو تھ۔ نستہ، ہوں گکہ تے تا پچھن پچھ پتھکر کر کر فیٹا گیٹھ۔ گوڑھہ محس گئے تکرہ کرہی۔ اکھ طرفہ ہو ہنکھ وون تام تے پینیہ طرفہ ہیئے رکن تام کھان لھن۔ کن منزٹھن و پیٹھ پانہ پتھر زنستہ پانہ بھدی تھا وہو۔ دوڈھک کنس منزٹر ڈور پوش گو دند تھ کنے واجہ۔ پیٹھ اسہ ناپڑن شکل کر تھ پچھ لواکن منزٹر ان تے اتھ دا تو تھ چھان تے میگان۔ لواکن ”پن شلا پیه“ ہند کوڑا اٹھ لیتھ تصور کر تھ پچھ منگان میگان تے اتھ داران رکس پاٹھ داتان۔ جو تھ کن ”پراؤش“ کر پیٹھ پتھر پتھر سہ ودوڈھک بندس کروارس منزٹر تھ اکھ خام قسمک ٹون پیش کران۔ تھ ودوڈھک ”ھٹو بَا“ پچھ ون۔ اتھ نشان منزٹھ پچھ ودوڈھک ہاو ان رسہ پچھ پان کھو ان، ٹراپاں، پتھر یو شہ چھلان۔ او کچھ میڑ میسٹس کنگو کران۔ پھیک پلوڈکر پانس او کران پتھر پتھر سہ ودوڈھک بندس کروارس منزٹر تھ کران۔ (گوساذ پا تھس منزٹھ بیٹھا کھاناں پاں برہنہ کرہی تھوان۔ پتھر تھ منزٹھ ودوڈھک تھ کچھ دادن گندہ ان تے ٹیش کران۔ تھ بھرہ گوڑا شروڑھو زنستہ آب کذان تے پچھلے پتھر کر ترآ تو تھ شران کران۔ تھ بھرہ گوڑا شروڑھو ان۔ کوکھو کران۔ اتھ بڑھلان تے پتھر پتھر شروڑھو زنستہ گو سامن تھند کر گلکم ہمال انان۔ یہ سوزے پچھ مایہ منزٹر کران امیہ پتھر کوئلیہی مراجید طور با تو تھ کران۔ اٹا غلی بارو دوان یاۓ کرمہ پھل پتھنے ڈنچ روزان۔ لہد اپھ دلیں ون ان تے سوکھ کرمہ پھل سک رک و انان۔ سہ پچھ ون ان زنیلہ برہا جین عالم و دھوکس منزٹر ان پتھر کتھ کر کوڑ کرمہ پھل بیو کھبہ برہا۔ وشنو تھ میشس تکلیف تھکر۔ سہ پچھ برہاں کراس سک مقابله کران تے مشاہدست

شکرست زبانِ منز و نہی پتہ چہ نہ ما جیہ زیو یا نے ملایم زیال منز تشریخ سان ادا کران۔ اکھر ستر تینیلے کانہ بھر کھپ پران تھے پتہ چھ کو مقابلہ بیا کھڑک پران میالس منز تھی کی ایس منزٹھا یہ شرک Parody شرک پجھ و نان۔ تینیلے شرکس مقابله چھا کھڑک پران تھے بھر کھپ جھ و نان۔ یہ سکھ تھا یہ شرکس منز پھ و نان تھے بھر کس منز تر دید کران۔ کیا مقابله آرائی چھے؟ تھے کئی پتہ کیشا تیک یا نایکلائی ویس تھے تھے چھ تھے کئی دکھنے کران یا کام کران۔ پتھے لگو شرکس پجھ و دو شک هم کالمن حالات واقعات ستر و ایسے کوتھ تشریخ کران تے ؎لیه گران۔ سچھ شرک کلمن لفظن تھے دار تھر کھاران۔ ملن یہ شرک غنوں:-

سو ندریم سکھارتا مدھورتا کا خر منو ہارتا
شریکتا می می سرگا و بھا و ان نشپتا ناری گنم
لتھیا میا بیکا رودھا تیاد بیا پر ماتھی بھلو
سر شم واچھی چت کرو تو پتھر بیا قھر یو بھکھشا دام
تینیلے دھن بے پجھ و نان و دو شکس "آتھی بھو بھکھشا دام کرو تو"

یا نے و دو شکس پجھ حکم و دان نپتہ نہ مو کھ کر کران سہ بھکھشا دام تینیلے پجھ بیکر میہ شرک کلمن آخری لفظن تھے تچھ کر تھدھ دکھنے کران۔" کیا تو بھر پجھنا پیہی کانہ بھکھ اتھی یوان میں پتھج؟ کیا حکماہ کو زخم بیہی جھ کر پر بد کلکھ دنیا یا میں منز پچھان۔" امہ و زیجھ بجیدی سان لگن منز بھتھ کانہ بھکھس لگن مددے گئی تھ دھن و نان؛ دو پچھوں پتھن! یہ بیڑھو ہے نا پتھن؟ گئی تھ عدس تام پیڑھو پتھن! گوڈی یور تھ آ دن اکھ ڈھنہ بھا پتھ اکھ پاسہ Invitation! مو کھہ بھکھیہ! یہ ہے اوت نہ بلکہ اُس ڈو کے داریاہ آئیہ اکھ رو قہ مڈ جب بھکھیہ! پتھ پچھوں پتھ

دو ان۔ دو شوے پجھ تھیق کار۔ اکھ پچھا آدم پا نہ عصر و دکھ بناو ان تے بیا کھتہ پجھ پتھے بھکھا تے ستر بانہ چر ان (میو، آب، ہوا، شر تے ناد) مگر فرق چھے اکے۔ بر جا بھجھ پتھے تھیقہ بناو پتھے تے کام ہبھن پتھے لالان تے کرال پچھ پتھے تھیقہ گوڈے ناء منز رأ بھکھ کل ان۔

پتھ ناک پتھ ملے تا لے پا نشن انگن مہند مگر گوڈیک اگ جھ کا، بن را زن پوان گند بھن۔ و دو شک "کونڈلیبی" پتھے ٹو رمہ را ٹپا ٹیش کران تے بیکر مڈیل رہ تھر آ یو تھ، وکھے کر تھتے ڈیلوٹت کو تھک اسنا وک پر اڑا ٹپا گندن گری پیش کران۔ پتھر شہ را ٹپھ فزادن تے لاریں ہند فیکر کران۔ ٹیکمہ ستر مہہ تھے را ٹھمہ را ٹپھ بیکر تے واریاہ قصیر تے ڈلیم و نان پتھن تو لق پا پر شارخ تھے یا نے بہادری تے شعاعت چانی تپڑن کامن تک پجھ۔ مگر یہ سارے ڈلیم چھ سما جی طنز تھر بُر تھ آسان۔ تھے کئی طنز رثان پجھ دھرم، ارتھ، کام تھ مؤھش بدلہ "اسان" یا نے روز در پر "راجوت" یا نے رائے منز خدمت کرنی، "نو دم" یا نے گانیں ستر و تھن یا نے تھ صوبیتھ تھوڑتھے "واچم" یا نے گانیں تھ دو کھ دیں و کھنا و ان۔" اس انس" تھت پجھ و نان رکھنے کئی جھیلیم الکھ سالہ بیت تھے و ایز و ان مو کھہ عاجزی کران تھ پتھے بے شری سان لطف ملان۔" راجسوہس" منز پجھ و پڑھنا و ان زیر ایز منز خدمت کرنی گئی دھاری توا میھر دلختہ "نو دم" منز و کھنا و ان زیر کھنے کئی جھیلیم تھے کر تھ لطف ملن۔" سہ پجھ مختلف قسمہ چن زنان تے گانیں ہند تھے ذکر کران۔" کیتھا کونڈیلہ و دو شک یعنی را ڑن و نان، کران، کران، باؤان یا باوان پتھ تھ بھکھن بلکل کانہ بھن تو لق ناکلیہ کس اصل مسودہ ستر آسان۔ تو کمہ را ٹپھ سالم ناک پا باتی سوڑے ناک گندنہ یو ان۔ و دو شک سپن کے مکالہ پجھ پر اکرت زبانِ منز۔ سہ پجھ مکالن ہند ترجیہ

وول آسہ، ”وَكُرْتَ أَنْجَ وَجْوِيشَا“، ”يُسْ أَنْجَ بُلْكُورْ آسِنْ“۔ کلامیہ مزاجیہ آسہ تھے پیوند شاکھتہ پھر پہن آسن، ”وَوْشَا پِي“، ”يُسْ دَيْمِينْ عَابَ آسَهَ كُلْدَانِ“، ”كِتْلَاهُونَدَنَا“۔ یُسْ کَتْهُوْرَتْ اسناون وول آسہ، سے گووڈُ شک!! نے گو مجر!!!

MIMUS

پچھے کالہ پھٹے پھٹے تھیز پاس منزشو دستہ تجویدی Abstract بھر پھٹھ

زو یومت تھے پر تھیوت۔ سینہ کھوٹے کئی مانے پھر رکس منزباز درآئے تھے باوہنہ یوان الہما الحنینہ رنگ خالص زیلان آؤیں۔ رنگ پھٹنیتہ زیلان کھوٹے پیٹھ تھے جر کیا کیا۔ زبان پیٹھ پر نہیں، شعر، مکالمہ، دلیلہ یانا تک ہن پر پھر رنگ پھٹ پر تکھ پاٹھ کیدن گری منزہ سے ظاہر تھے واضح سپدان۔ کاتیا جلسے جلوس پر تاریخ بصر پھٹے رنگیہ جنڑیتھ آسان۔ جنڑتھ جنڑتھ ہیئے ہیئے شر ہن، جوان تھے لوکن ہند قطار در قطار پکان۔ زنچھ رنگ برگ رنگ المہ ہیئے ہیئے تھے در دیہ ناکل لگتھ لٹھ مختلف گکار، گٹھ رنچھ پیدہ موقس پھٹھ سیڈیہ یکن منز مختلف زمان روپ بہادان تھے مسرت ہیئو خوشی ہند اخبار کر کر ان۔ تھے کئی بیانہ بروہنہ کالہ شہر سر جنگ پھٹھ خانقاہ جلاس منزخون المہ ہیئے ہیئے دورہ دھائی کران پکان اسکی یاد ہیئے تھے عقیدتھ کرتا ہے کلکس پھٹھ بھٹھ لکھہ بھکم جنگ تک پکان اوس یادتھ کئی ہو کھیہ و زگا موہنہ شہر پھٹھ لواکھن ہٹھ آبہ ٹھر ہیئے ہیئے مندوں صائبن کھسان اسکی یادتھ ازکل تھے دماکر کریہ باہ نصیب الدین غازی ہنزیر یار اثر منز و بخیہ بزار المیتھ بخون تھے دماکر کریہ اڑاٹن پھٹھ یا حنم اشٹی دہ پہر سری کرشن جی ہنز جانکی بیتھ جلوسہ شہر کو سر کو ہنڑ کی پکان اوس یکن ساری بے منز چھ رنگ کو شودتھ تھے زور دار اسٹریکٹ جو موجود ہے پھٹھ تم جو یم گئن ٹھٹھ چھ کیدن گری تھے ڈراما پاس منز چھ فرق کران۔ تم جو یم لفظو بغار تھے چھ و جو دو تھوان۔ تھے کئی نکلکس پٹھ کا گر بیتھ تھے گر خانہ بُوک ہیٹھا کس منزد ڈیڈن پھٹھے

کامسہ شخص گن اشپر کر تھے باداون تھے دنان: ”اوں! ہے ٹھاٹھا یور پچھنے؟ یکلہ ساری آس پچھے ڈٹھے بر ہمس کھٹھ کو ڈکھ پچھنگ! گو ڈیڈر پدر کو ہو ہو کر ناکم چھ پچھان۔ کیسا نہ ملک پر ایم پمش چھنہ دو یمن ملکن نش رو ڈیو ڈو کھم پچھان؟ مائی مدھتھ مو کھم پچھان؟ ازکل جھو اک ساری تھے ہیٹھ و اٹ میٹر یکلہ سون وجود پچھنے سکتے زید روزا ہر ہماجی یکلہ کینہ تھے کا نہہ پیٹھ پاٹ کر تھاہا داٹس ملکن تھے پچھن گئی جا قیختا!“ تھے کئی چھ و دو ٹک تشریع تھے لفاظیت مفتر ہر راوان تھے مذاق، مراج ٹھر ہم کامکھر ان تھے باداون گوھان۔

تھے کئی چھ اٹمکن ناٹکن منز و دو شک ہیٹھ گئیہ کیا ساہے گئن ہر بر کر تھے ہٹھراون تھے رہتھ کھوٹے زیاد را ٹن ناٹک گند ڈن تھوان۔ یکن ناٹکن منز چھوڈ لایو، کھتو، دی مالا ی قصو عاڈ از کاگر واقعات تھے حالاتن تھے سام ڈن۔ یہ کر تھے چھ و دو شک یکن ناٹکن پنہ شے زندگی تھے موجود دروس سک و بالکی تھوان۔ اسکر ہکو ہنچھ زکنی اٹمک و دو شک چھچھ خالص منزخی یا ٹھکان یا تھے محری کران پیڑواہ ناٹکا کارن ٹھر ہو چھے بلکہ چھڑ رام اسوسڈ ک ڈکھ ریٹھ منزل واد عمار تھے بناوان تھے کئی ہتھ واد ٹکن پھٹھ سے اکہ اکہ بر مرداون۔ تھے قسمیہ شکلک ہاوان تھے کٹھ دناتاں۔ سہ چھ دھرمہ شاستر، ارھ شار ستر علاوہ فلسفہ تھے تکر ان تام واش کڈاون، کٹھ کڈاون تھے وکھے کران۔

چکیار چھ و دو شک متعلق دنان:

”یُسْ پنہ شے گندن گری علاوہ علمن ہنڑ مہار تھے آس تھوان تھے اسہ ناونہ مو کھمہ آسہ ادا کاری زانان، یس سر ڈھکلکس ہمال تگہ بناوان، یہڑھ زانی کار گزو و دو ٹک“۔ دو ٹک متعلق چھ آئٹ ونیہ زس ”ہائیکر“ اسہ باداون و دل آسہ۔ ”کاہارتا“۔ فنکاریا گیدن گور آسہ ”زم وادی“۔ یُس ”کلامہ ڈک اسہ ناون

کامدیا۔ دی۔ لاتے: یہم اُک تم مُحِر فکاریم ۱۵۵۰ء تا ۱۶۰۰ء

عیسوی میزائلی پیشہ الگ الگ ٹپن میز نیر تھے مغربی بیو رپس میز جاپ چای پیشہ گندان گردی ہاوان اُک کامدیا، دی، لاتے (بیشہ و رائے گندان گردی) اُک مرد کیوں زنانہ یعنی گلے اُکس کھتھہ ہند خاکہ و دوان اُک سیتھے سیر یو Scenario اُک دن تھے پاپے اُک مکالہ بیتھ پانے و نان تھے کچھ گران۔ اُجھوں کچھ پہندس خاکس اُندھے گھر اُک تم مُحِر غلی علی تھے مکالہ بازی کی گران۔ پر تھے گرد پس میزاوس اکھادا کاراگے رول پیٹھے گندان یا لگے ہیں رول یا کردار اوس پر تھے خاکس میز گندان تھے پلو پشاٹ کھتھ لے گھٹھ۔ مُحِر میتھے اُک استھان کران۔ اکی کھتھہ چند کی مکالہ اُک وکھر وکھر یا گدین پا تھن من میز و نان۔ پر تھے گزو پس میزا اُک بادہ، ژوڈا گندان گردی آسان۔ پر تھے گزو پس میزا اس اکھڑ کی لوایہ عاشقن ہند روں کرن والمن ہند آسان تھے باپے دہا مُحِر روں گندان و اُک زیاد کردار اُک سٹاک Stock آسان۔ مُحِر کرن والمن کردار ان (ادا کارن) اُک کردار کپلانو Capitano، پیٹھاون Patalono، داور Dottore نو کر Zanni میثن آرچو Harlequine (Arlechino) وقاریہ

کردار اُک زیاد آسان زنانہ کردارن ہند کھوتھے۔ پیشہ و رائے آسپے موجود اُک اکہ جاپ پیشہ بیس جاپ یکھر ان۔ یعنی اُک بندھن راز گرن یا جا گیر دارن ہنز سر پرستی بلکہ عام لوکن ہیز یہند ول یہم برجنداون اُک کامدیا، دی، لاتے گر ان گر ان ہند ارش و دستارک ہے یا رپس۔ منظر کشی ہند میتھے مقول عام کامڈی تھیز روزہ باؤ جو ہیونیک ہے تھیز بین الاقوامی سُکھ پیشہ قدر لئھے۔ ۱۷۵۰ء پتھے

چھٹے میل میز پتھے پچھے گپتہ بیٹھوں کران۔ یا ڈنڈن پیٹھوں اکہ لپد پیٹھے پیٹھ اندس تام پاپو تھے تھے تھر ری پیٹھ اسخن دوں میز نہ شد ذیپ بیٹھ کرت بیٹھ ہاوان جوان کو رکہ اکہ لپد پیٹھے پیٹھ اندس تام ترانچھے یں دن مکن، بودھ تھے ٹھنھ خالص وزن Balance رہا اس تھے اپورٹنس گن پھٹ۔ ”اوے پچھے آدم عجیب جانور تھے عجیب وہ تلاش کران۔ کینہ کارنامہ جھنپھ آدم ہمکان کچھ کر تھن کامن تھے کرت ہن پھٹ پاس تائیاہ کرچھ کوش کران۔“ (ولیم ہیزاب) حمار تاک کرت بیٹھ اُجھے چھٹے گھنگ گندان گردی ہیز عمل۔ منظر کشی ہیز بناوت تھے تو سوڑے یہ اُچھن تل در پیٹھمان پیٹھے یہہ Visible Imagery گندان گردی پھٹے گالپ جباریج با دو تھک کران تھے شاعر لفظن تھے پدن میز باو۔ افظیر رہتے گندان گردی تھے جسمانی کرت ہن میز پھٹ پاپے وائز ہر بیشم قریبی پیٹھتہ رو دمٹ۔ ری پیٹھوں پکان والمن، جانورن، پیٹھن تھے باپتھن بند ناؤن والمن، سر پکھ گوسا نہیں تھے مُفہیڈ نہیں پھٹھ آکا شس گن پیٹھ تھے زو سیک گند تھتھ تھے تو پیٹھ یہ تھو تھو ناؤن والمن سیتھہ کالہ پیٹھ بندھن تھے مُحِر پیٹھ بندھن۔ یہ پیٹھ ریچ زور دار تھے کن تانوی Secondary Spectacle۔ سیتھہ میز تھیقی تھن پیٹھ لاطھر تھو طاقت تھے تو زو زیتھ حاصل کو رہت بیٹھے پچھے مایس Mimus خاموش ادا کامڈی ہیز رہو اس تھے یو سہ سبھاہ پر اُن پیٹھ تھے یہ مقبول عام رنگ اوس تھے کلا کیکی کامڈی تھے ترا سدی لراؤ راؤں باضے زیاد اثر دار تھے عام فہم تھے مقبول۔ مایس اوس میز نہیں، گپن تھے کرت بیٹھ گزی اس مگر یہ Spontaneous اوس حقیقت پسندانہ کردار پسیش پیش کاری یو سہ بھل تھے بے ساختی میز سخنی سوس اس۔ مایس پچھے لاطھن Latin لاظھ میس سبھاہ پوں پیٹھ۔

کھٹھ تھیس میز پتھے پچھے گپتہ بیٹھوں کران۔ یا ڈنڈن پیٹھوں اکہ لپد پیٹھے پیٹھ اندس تام پاپو تھے تھے تھر ری پیٹھ اسخن دوں میز نہ شد ذیپ بیٹھ کرت بیٹھ ہاوان جوان کو رکہ اکہ لپد پیٹھے پیٹھ اندس تام ترانچھے یں دن مکن، بودھ تھے ٹھنھ خالص وزن Balance رہا اس تھے اپورٹنس گن پھٹ۔ ”اوے پچھے آدم عجیب جانور تھے عجیب وہ تلاش کران۔ کینہ کارنامہ جھنپھ آدم ہمکان کچھ کر تھن کامن تھے کرت ہن پھٹ پاس تائیاہ کرچھ کوش کران۔“ (ولیم ہیزاب) حمار تاک کرت بیٹھ اُجھے چھٹے گھنگ گندان گردی ہیز عمل۔ منظر کشی ہیز بناوت تھے تو سوڑے یہ اُچھن تل در پیٹھمان پیٹھے یہہ Visible Imagery گندان گردی پھٹے گالپ جباریج با دو تھک کران تھے شاعر لفظن تھے پدن میز باو۔ افظیر رہتے گندان گردی تھے جسمانی کرت ہن میز پھٹ پاپے وائز ہر بیشم قریبی پیٹھتہ رو دمٹ۔ ری پیٹھوں پکان والمن، جانورن، پیٹھن تھے باپتھن بند ناؤن والمن، سر پکھ گوسا نہیں تھے مُفہیڈ نہیں پھٹھ آکا شس گن پیٹھ تھے زو سیک گند تھتھ تھے تو پیٹھ یہ تھو تھو ناؤن والمن سیتھہ کالہ پیٹھ بندھن تھے مُحِر پیٹھ بندھن۔ یہ پیٹھ ریچ زور دار تھے کن تانوی Secondary Spectacle۔ سیتھہ میز تھیقی تھن پیٹھ لاطھر تھو طاقت تھے تو زو زیتھ حاصل کو رہت بیٹھے پچھے مایس Mimus خاموش ادا کامڈی ہیز رہو اس تھے یو سہ سبھاہ پر اُن پیٹھ تھے یہ مقبول عام رنگ اوس تھے کلا کیکی کامڈی تھے ترا سدی لراؤ راؤں باضے زیاد اثر دار تھے عام فہم تھے مقبول۔ مایس اوس میز نہیں، گپن تھے کرت بیٹھ گزی اس مگر یہ Spontaneous اوس حقیقت پسندانہ کردار پسیش پیش کاری یو سہ بھل تھے بے ساختی میز سخنی سوس اس۔ مایس پچھے لاطھن Latin لاظھ میس سبھاہ پوں پیٹھ۔

او پیرا اُکر و نان گئی عالم ہگر انگلینڈ تھے فرانس درایہ ڈراما گندن گری منز بر و نہہ حال انکا کامدیا، دی، لاتے گویں پڑھتے ہلن اشر ترا و تھ۔ کامدیا، دی، لاتے تک کامیک کردار ان لوپ شکر ہوں بہلے پاپے ڈراما نگار پہنچ ان کلاذن Clown کردار ان منز بر و روپ۔ یہ دوے کامدیا، دی لاتے ڈراما ہندس مزاحیہ کردار اس مہلے یا پور پھر وہ توہنے Fool ڈیجھ آکر زان ان شکر ہندس اُس کردار اس دنگ یا مکر Clown یا نے مکر۔ کامدیا، دی لاتے ہک مہلے یا چار رکھڑاوس ڈچاپ تھے فائز کامہس کر تھے جو ہے جر کر تھا اسہ ناوان ملکن اکھ مہل آتھ توں پہنے اس خرپہند کر بد اپتہ دن زکر پچھو و خرفانے روز نگ فن۔ کھینہ ڈنٹس نہیں تھے آپریتیلے خرمود دیتہ و دن ” نے دوت وار یا مالی دوار یا مالی دوار یا مالی خرن فائے روز نگ فن ہیجن چھتہ مڈا!“ تھکر مہلے یا کھڑک اک خلائق کھوہتہ زیاد گندہ دنس کردار اس زد بر ان تھ مزاحیہ کلامہ خر ان۔ یہ ہندن ڈراما منزاوس نہن ان اکا یہ میں ہندن گند آسان۔ زنانے آپ زندہ کردار گندن ان۔ وہ کچھ تھے پلات و اس پا قھرو علاوہ اکیم لوکو کچھ گندن گری کچھ تھے پیش کر ان یعنی منز جانور ان ہندل، نون یا کرت بلوٹ ہتھہ حاصل اوس۔ بر و نہہ گن آپ یہ بہن گندن گری منز حاران گن تبدیلی تھے یہو گندہ کرفنا سیا Fantasy اثر دار تھے خوبی تاشیر پا ڈکن و اکو پا چھر۔ مو خصر بلاز و بڑھ کچھ یہہ اسہ ناون پنپھ و دلہ دمالک، بیان بآزی، تھے عجب گندن گری، نر گھنگی مہل گی جا رک گی تھے چاچر کو تھے جو ہنچ اس یہہ مہم مخربی ہندی حد سر کر ان۔ مسود رنگو چھ امہ، تھر یکہ ہند بالکل کم موجود، تکیا زامہ تھر یکہ ہند کی پا چھر اکر رنگ منزے اصلاح پیدا ان تھوڑا وہتہ زٹھ اونہ بولان۔ تھے یعنی مسود لیکھدہ اک آہوت تم آپہ نہ گھو ظھو لایں قرار دینہ۔ یہ دوے کا نہہ مسود بچھو وہتہ سہ آونہ نزیر تھا لکن ہندہ مو کھبہ رٹھرا دینہ۔ یہاں کامدی تھے اسہ ناہ

بڑ ناگل منز تھے اک تھر جو یعنی منز تھک آزادی تھے بھجی، فختا کی ہنز ملہ مش بھج و سچ کامدی تھے کردار نگاری ما یم ناگل ان مس اس مگر یہ سورے ڈریو وہ زیاد کال تکیا ز لٹھ تھر اس بر موقعہ تھے ہم کا لکر آسان تھ فراغ ولی سان غار ادی آستھ تھ بر و نہہ بکاں۔ ای ڈان تھ ای ڈھوکاں تھ ای ڈوپر کلہ کڈان۔

سے اسہ ناوجا ہے ٹولے، چاٹھ و نہچ چاے زبان تھ اعلیٰ تھ و روتا تھو تھ کامس تھ کامس تھ تند سنگ تھ تک آئن خوش کر ہے تیھہ ہی شخص و دوت پر ایہ و قیچ پڑھے دربار ان تام۔ تو اسہ رازن تھ بادشاہن ہندن دربار ان منز تھ شخص آسان لیں انگریز کی پاٹھ کورٹ جسٹر Court Jester میں ایڑیں یا پری مالکن منز ما یکس تھ یکہ ہند پا دا وار مگر دو ہی تھ دو یکم دن دو رون منز لپاں جائے دربار ان منز۔ زیٹھ لوار بیٹھ۔ چک توار بیتھ قدڑھوٹ یاموٹ تھ نتھ زیٹھ۔ ہے اسہ پر دن مکر۔ اوے چھ تھر کامیک کردار شکر ہندن ناگل منز اسہ دشکر یہ ان۔

گپاں

بھاگوت پر ان پچھ کرشن بکھتی عام کرنیں منزراہم رول ادا کو رمت۔
امہ پر اپنے کنھ پھنے فن مصوری، بست تراشی علاوہ نہ اس تے دارما روپن منزرتے وہ
ہندوستانی موسیقی منزیری پہند شیر گوپنے پھنے یوان تک منزرتے پچھ کرشن جی تے تہزن
لیالیان ہند کافی ذکر۔ ”کرشن لیلا“ ناؤ کو پچھ اتر پر دیگل لگہ نایپر تے کرشن جی
پہنچان لیالیان پچھ مبنی۔

راس لیلا: کاشٹھا عری منز پچھ راس لیلا یہ ہند ذکر گوڈھتے
ٹنڈر یشٹھ شر کس منز کو رمت:

یادو شیخ پھور اس تھیہ تھیہ رگن
انگن پر تھ پذ درانیہ
ر تھ بہتہ ما زنہتہ گھٹ سر مرنگن
جھونان ایتھ گھٹ لوگے میانہ و تھ گتھ پاہ
شیخ گھٹ لوگے میانہ و تھ گتھ پاہ
راس لیلا پچھ سہ ٹوٹن یں کرشن جی گوپنے کت جنایہ بھس پچھ زدہ
رأ اڑن منزہر د کاں منزہر اون اوس۔ بھاگوت پر ایک دھوں ماس منز پچھ امہ
لیلا یہ ہند ذکر۔ لیلا گیئے گنڈن دزوگن، ٹوٹن تھ باشہ کرشن۔ گوپیہ آسہ کرشن جی
ہنز مورنی ہند ذکر شد بیو تھ دیوانہ گوھا حان تھ گہ بار شر کی باڑتراو تھ جنایہ بھس
پچھ تھ سکرڈان۔ اتحہ نہ اس منز پچھ تہنرا کھناٹھو گپی تھ۔ بھاگوت پر اس منز
پچھ تھند کا نہ تا و تھ۔ یہ گوپی پچھ قریب قریب، دفیہ صدی پتھہ مہارا شر کیں
لیلہ تھن منز ”رادھا“ ناؤ پر اٹھر زہن ایان۔ راس لیلا پر منز پچھ شری کرشن پر تھ
اُس گوپی تک لمبی یوان۔ راس لیلا تھ ڈانٹھ ایک راس ناؤ کلہ رقص پچھ از کل تھ
ملک منزعام۔ رادھا یہ ہند یادو کرشمہ ہنز پاچھ گوپی ہند۔ کردار تھن تھ اُس

روایتی پا تھن منز پچھ اکھ اہم پا تھر گو سلائپا تھر یتھ منز کنی زنانہ
کردار چھ، لس ناد پچھ گپاٹ۔ گپاٹ (گوپاٹ) گیہ گاپر چھن و اچنڑ گورکے بائے
یا گوپی۔ گوپاں گوپر چھن دوں۔ کرشن جی مہارا جس تے اُک گوپاں دنان۔
پکیا زسہ رہ چھن گوپر کند گاہس منز۔ کرشن جی اوس بالیہ پاں منز لکھن تک
گیند ان، تھیہ ٹڑو کران تھ گاپر چھان۔ اوے اُسے بالیہ گوپاں دنان۔ اُمر
ہنز شر کی باش، گوپی تھ گپاٹ تک گند پچھ، پچھر پچھ تھور پچھ کنھ پچھ بھاگوت
پہ اس منز و تھ۔ ہندوستان پچھ دیو مالی کتو کن مالا مال۔ یہم پر ان پچھ دیوی تھ
دوتا ہن پہنچن ڈلیں، قصن تھ کھن ہند کرختا۔ کرشن جی لیں تک گپاٹ تھ
گوپیں ہند گنڈن دروگن پچھ مملکہ جن تمام ربان منز گھنگی لہم کتیت تھلیق سپد
مٹ ز مملک کا نہہ کو تھ تھ کا نہہ زبان منجھنے تھوڑہ بیٹھنے پر کرشنہ ہند کنہنہ تھ
کبیسہ اڑ پچھ۔ کرشن جی پچھ بیان یشنو سد ایلام اوتار مانیہ اپ موکھہ پچھ پر تھ
دور منز اس مثلاں: بیان بیان دلیلہ تھلیق گاہمہ۔

منز ووتلئے کئے بننے پر دوپوے کرشن تیرادھا مصوری علاوہ دو یہیں فن منزوید کی
موضوع۔ رادھاچھے کرشن پتھر دیوانہ۔ کرشن پتھر بنسنی دادس پتھر جھنے سونمہ
گوھان۔ رادھاچھے کرشن بہر ٹھنکی سوچنے تحریکی بہر علامت۔ ہمہ گیر آتماتیج
آرزو مندی۔ کائنس پتھر مشتاق گوھنی علامت۔ اوقے پتھر ہندوستان ادبس تے
آرٹ منز تند ذکرتے قصود پدمیلان۔

بھرت نایا شاسترس منز پھٹا اکہ ننگل ذکریتھ بایس اکر ونان گر
راس لیلایا مند پتھنے کامنہ ذکر۔ امس تالے پتھر راس نایا شاستر لیکھنے پتھر
و تبلیغ ملت۔

کرشن : مہابھارت منز پتھر کرشن اکھا ہم، کردار سیہ پتھر بہادر،
گائل، سیاستدان، فلسفی۔ پتھر پرم محبیگل آگریہ پتھنایک۔

کالی داس پتھر پتھر بہر تکھیر ظلمی ”میکھ دویس“ منز امس ”گوپا“ شم
و شنو ونان۔ تی گوپا لور کرخ منز پتھر پتھر بہر شنیانے کوپ۔ گولاڑو پی شننو۔

کرشن پتھر نور، نگدن گور، رقص سے پتھر موسیقار نے وائیں وول۔
سے پتھر مور لیے تک انسان کیوں جانور تام مید ہوش کران۔ سے پتھر شامبہ سوندر
لہذا خوبصوری پتھر علامت۔ مدوار اسی پتھر مور پتھر تاجہ بدال۔ سے پتھر پتھنایا
یانے لیڈر کلپلاگان۔ سے پتھر گاور چھان۔ اوقے چھے تک پوچھنے اتنے یوں۔

وشنو ملت : بھاگوت پر اک اش پتھر سارے بھارت منز تیکت
پتھر ملت زی شنومت یا دششو دھرم پتھر ہندو دھرم مانن والمن ہند اک الگ ملت
بینی ملت۔ ادبس منز آپی اوتاران ہندن تاریخن تے کارنام ملت الگ الگ
زبان منزال الگ تخلیق لکھن۔ پتھر تخلیق آپہ منکرت تعلقاً تی زبان منز۔
اسہ دھرمیہ کس اترس قل تھنھی تحریکیہ قل و تبلیغ یعنی یعنی ہنکر گنپہڑ پتھر

زشن روپ۔ رام اوتار تیکت کرشن اوتار روڈ کی تھی ادبس منز مندگی ہند و قتلن یوؤن
، نہیں مہر پتھر، سوکھ پتھر دوکھ پتھر، عشق، اول، جد ایسی، غم، راحی، وہد وہی، شرل بالہ
پن، جوآنی، فراق، بہادری، تے سیاست پتھر موضوع پتھر پوچھ نجھ تے ترایہ
یوان۔ الیہ ادبس تے پیا و دو ترس تام پتھر بہر مند اس ان۔ پر تھکا نہیں مثال پتھر بہر
مندگی بہر گلپتھے کیتھے داعس سر پتھر دیکھ دو دیدش مندگی منز پتھر بہر ان۔ راما ان
مہا بھارت تے پر اون ہو کر رزمیہ تے گرفتھے پتھر کھٹکہ برور کر ان یعنی یعنی دوان
اوتابن ملت پتھر۔

کشیر منز پتھر و شنومت سمجھاہ پر لاش و قتھے پتھر۔ قریب قریب پتھر
ژو رمعہ پا نعمیہ صدی پتھر ایک اٹلیہ یوان۔ و شومند مندر پتھر (ٹکر) تھے
گوردن دھر (گوردن ڈھر) اک سمجھاہ مشور پتھر و قتھے تے ماکھہ تے اک لگان۔
مہاراٹ تھے مہاراٹیتے آپہ امس میکھا پارو کارا آسان۔

کوکل : گوکل گوکل سو جائے پتھر گوکل گوکل بیٹھ آن روز ان۔ پتھر
کا گوکل رجھنے با پتھر پوپن، وان تھے چاگاہ کھکھ آن۔ اے ادبس مھر ایس زد یک
نندگا مامت ہند را بنن تھے گوکل بناو کر زانہ یوان۔ کشیر منز تھے اک تھر گوکل آسان۔
راہن مہاراٹ تھے اک تھر گوکل علاوہ دو یہیں جائیں گوکل بناو ان۔ راجہ تکنی منز
تھر پتھر ذکر رتندیویو پتھر راجا جے سکھ بہر منی سوچنے دشمو مت مانن و اجنی
اس ہو۔ سوچنے اکھ گوکل بناو ان سُس امس بر و نہیہ بناو نہیہ آمتمن گوکل منز
سارے کوھوئے شوہر ڈن تھے لیوؤن پتھر آسان۔ ایتی اک پچاگاہ پتھر ویتھر ہند
آپ دیتا اپ۔ اتے یہ اس گور دھن و هر بہر منز مور تی اس سو اس سمجھاہ خوبصورت
(پتھر جائے پتھر اکل رتن پور ناؤ رانہ یوان)

گپکار : گپکار تیکت گوپ پر بیت یُس شہر سرینگر سماکھ پتھر اوس پر تھے

پختنان زرادها اس کشیر مزr ۹۰۰ عیسوی بر و نهاد دبی کارناک منز جاے رثان -
امد صدی منز چھ پورپی عالقى منز سکرت زبانز هند بجهلہ پا یک شاعر
بجے دیوادست - سینگر ۱۲ سرگن تے ۷ شلوکن منز "گپت گووند" تاواچ ظلم چھ
پخته منز رادھاته کرش سند عاشقانه خستی کچھ چھ نظم آمده - رادھاته کرش چھ
ابدی تے ازی لوله عاشق یوان باختی پتہ پندر لول ازی اول مانیتھ ادیس منز جاے
رثان تے بجے دیوچھ پندر قلمب کی زور، زبانز هند چھ پتہ سرجنی لفظوتی موز دیا
کرت اتحم موسوعس عام بناوان - گپت گووند گوافی مقیبل - یہ آوجار جان گویہ
اگر کو رویشنو بکتی بھائاو انس منز کافی مدر - انج لے چھن تیوه مودر زگو چھ پتہ ششم
موکھ آپی پند کرست - پر اشن واریا ہن شاعر ایش تخلیقین بر و نهاد روا گپت گووند
تے آخر دوپتھ صرف سکرت شاعری بلکہ دو سکن علاقائی زبان پتھ تے اثر کم
سے اکھتھ شاعریت خنیقیه بیچے بجے دیوں پتہ بازون شمن صدین تام لکھن آپی
آپه گپت گووند سر تماڑ بیعن منزا اواس اکھتی لکھن تے سینگر "گپت ست
و ہم، ملیک کھ - کاٹھ کشی کلٹھ اوں ۱۳ - ۱۴ صدی هند تے پر اوں کے امد صدی هند -
بھائی پتھ تے ترو و گپت گووند ان اشتہ کشیں ناکلن تے نظم من تے ادیس کمین دو سکن
صفن پتھ تے -

گپت گووند اوں کشیر منز تے کافی شوق وزوق سان پرسن یوان - بدشاہ
تام اوں گپت گووند پر نک تے بوزنگ شو قین - لس پتھ چھنگ سند شہزاد تے گپت
گووند پران یوان تے گپو اسان -

محفل پچھه دان زکر شپنھ منز چھنگ گوپی کو "رادھا" تامهار اشترس منزلہ
کھن تے داستان منز مکنیار دوئیہ ڈو رمه صدی منز - پر تھرمزن بیعن تھن
منز چھ کرش تے رادھا یہ منز لولہ کتھ سرس - یہ کتھ گیہ عام تے موکھه موکھہ

دور منز گوکل آسینہ کو مشہور، اتی پتھ اوس دوچھیتھے صحابے شہرواتان - دود گو رک
تے گو رک بای آسہ جوک در جوک پتھر کتہ ناون کبکھنگر گن یوان تے دوکھن
واپس گپکار گوھان - برین، تھید، نشاطتے زبرہ ہکو آنن تے دیس جا یہ آسہ گا یہ
رچھنے با پتھ سلطان موزؤن - شکر آچاریہ پر قس اسکر گوپ پر بخت دن تے اتح
ائندی پتھر جاں اوس ناؤ گو پاری - ڈس اندری اندری بالن تے ون پتھر کھو شہ منز یہ
مارک منز جاے پتھر صبوری لحاظتہ کرش بیہ سز مکرا یہ تے هند رابیتہ کھو تے زیاد
خواصورت، اوابے چھنے گوکل موکھہ کافی موزؤن - گو پاری سکر یہس حصہ ازکل
چھن تھچھنگر گر بل ونا ان - کشیر منز یہم گوکل اسکر تمن اسکر مدد و ناٹن تے ڈور گر
رچھنے موکھہ نیپیہ الگ الگ ڈانگر پر رک - جنایپ چھس پتھ
یہس مکھ اشرب چھن تھ تے اسکر اکیرا ڈیز مذہوبون ونا ان - تھ مدھو پوری - مدھراتے پتھ
مکھ اہنیو - کبھی گام تے غارا باد جا یہ چھنے تے کشیر منز مدد و ناٹن یوان -
راوھاتہ ادب : ۱۱۰۰ عیسوی منز پتھ اسکرت پھائسکار اچاریہ تیکس
نمبارک تے اسکر ونا ان سینگر پنداہن منز اپا سنا اکر - پتھر یک پھائیبیہ
پتھ بگال تے دوہن علاقن گن نمبارک اوں وشنو سمپر دا یک زمیک - سے اوں
مانان زراد پاچھے کرش بیہ سز خاند بر کر آشٹن - سہ پتھنگ کر شنس خاصل اوتار
مانان بلکہ "برہم" تے سے چھ رادھا یہ، گوپ پتھ گوپی یہم گوکل منز سرکل لیلا چھ
کران زنمت تے دوان -

آندر در دس پتھ ۸۷۰ - ۹۰۰ عیسوی منز کشیر منز سکرت زبانز هند اکھ
تھن دعائیم، خا اعم، تباں دان تے ملہر شاریا تھن - گو سند دوپنیا لوک چھنے کھ مشہور
کتاب - اتح کتاب پتھنے اکھنیو گپت آچاریں کومٹری (تشریع) لپھ میو - اتح
کتاب منز چھ کبھی شلوک تے گیت تکھ بیعن منز "رادھا یہ" هند ذکر پتھن - اتح تالم

پہاڑیا یہ مباراشر نہ ہے وائٹ شمائل ہندوستانی جایہ چالیہ - حالانکہ رُکمنی تے ستیج
یہاں پتھر کر دینے بس زندگی گردا عاجیتے از لی معوقہ ہے پھر ۔ اے آؤں متعلق
یہت اد تخلیق کرنے۔

وہ اوتار: کشیر منز چھ سکرت زبانی ہند بھلے پا یک عائِ عکُوہ مہ
صدی منز کھندر اوست - اُک لچھ شاعری ہے ڈرامہ علاوہ بینے ہے واریا ہے
موضوع عن پتھر ۲۰ کھو ہے زیاد کتابیہ - اُک کو رخاس آسان رت ہند تے استعمال
یُس لیالا یومو کھبہ بہل ہے رُسیل اوس - وہنچھ یوان نیڈے پاٹھ کوارجے
دیون "گپت گودن" اُک سند کھوتیہ آسان تے رُسیل زبانی متعلقیں - کھندر
راوس ویشنو ہے اُک چھ وشو سند کو داہ اوتار مانیتھ - وہ اوتار لیکھتھ -
کرنا یکس منز چھ لکھ رہلک اکھڑا پ - وہ دش اوتار کو جھو دانا - اے رجی پرمرا
میتھ اُکرت نامہ تخلیقہ پنڈس اثرس تل و تلپھے گرگی آس ادی طور پر گوڈیج
تخلیق - اتھ تخلیقہ منز چھ ۲۱ ا شلوک ہے احشم اوتار چھ شری کرشن - از کل
یہلیتہ اُک بھرت نامی، جی پیدا یا اوڈی کا میکل رقص چھ، وچھان تسمہ چھ پیش
کاری منز چھ اکھاہم آئیں دش اوتار تی آسان میتھ منز پیش من مخصوص نژن تا ان
منز چھ یکن ہے، ان اوتارن یوان نہ دکا کامہتہ کامہتہ پکلوا یوان باوٹہ -

موصر پاٹھ بکوڈیجھ زینجھ بھوت پر امک اشیج کام پاٹھ ملکیتے کس کچرس
پتھ پیو مٹت پتھ کرشن پسند کردارن، گپت گوویند تے بھجی لبر کوئی ملکس منز
قسم کمک نژن تے ڈراما پر رائج - یعنی منز بھاگوت کھتا ہے پتھ ملیا پیچ
چھنے - یعنی منز رادھا، کرشن، گلوری تے گولپی بیت لیالا چھنے کران - تے یعنی مختلف
رپ پتھ گنجن ترایج چھنے مختلف زبان منز مختلف ائمہ -
بھکوت میلانا ٹکم: آندھرا پردیش منز چھ اکھاگم ناوچھس چی

پڑی۔ اے گاہکس ناؤں پتھ چھ از کل اکھنیم کا ایکل رقص مشہور - اتھ گام منز
اُک بھاگوت کھتا ہم پتھ ناٹک چارن والک رو زوان یم اُک اسک خاص
ٹالیں منز کر شیہ بہمن یوان لیالا ین پتھ گندن گری بادوان - یہلیہ مندرن منز ۱۳-
۱۴ میہ صدی منز دیوادا میں ہندو نان تا پتھ ٹھوکن ہیون شن ہے اتھ اخلاقی طور گر اوٹھ
آئیے "بھکوت میلانا ٹکم" باؤک رڈ پن ہیون ت زغم - اصلی اوس پتھ پر این بھاگوت
کھتا ہے ہندلکم تھیری اکھیا پ نو - اچھو قس منزا گپت گوویند ک سنبھاہ
پ چارا - اے مرد وہندہ اوس آندھرا پردیش منز تے ٹھوکن لیالا ہند عام پر جارتے تھے
گندن گری اُک "بھکوت ناٹک" ، "بھیش گان" ، "بھر یاد یونھی ناٹک" ، "بھر
وان" - چی پتھ یہ حقیقتا سانی دوزک ناو - کنہہ سکارا چھ و نان ز سیدھندر یوگی
اوس لیکھ پاٹک روپک سر پرست سینگ "پارچات اپکرن" ، "ناؤک یون پا تھر لیکھ
پاٹا ٹکم: بتھے کر اوس بیا کو گونما تھنارا ین تر تھنکر ای ناؤک بیا کو
نزن پا تھر لیکھ تھیک رڈ ب اوس بیا ٹکم یکھش گان ہے نیلیں گندن ہے اُک
کوئا تو برہمن گرلن ہندک روپک بھتی پا تھر بھر - اے مرد پتھ آو "ٹکم" پا تھر
بارس - اے پتھ سیدھندر لوگی بہمن تھیقہ تے "باما ٹکم" و نان - یم سکرت
زبان دان اُک تھم اُک زنان ٹکم چھ صرف اکھ چند یا اکھلوك پتھ ظم ایسہ
اُکس خاص چندس منز پیٹھ کھنیتھ - درحقیقت چھ "باما ٹکم" اکھ کمالیم یس سیتھ
پاماتھ تہن نو کاریہ ما دھوئی در میان چھ سپان - وہنچھ یوان ز ابتداء اس منزا دس
شری کرشن ہے تہن اکھ گوپی اتھ گندن پا تھرس منز تے یہلیہ پا تھر اوس شروع سپان
ما دھوئی اس و دھنکت پتھ گوپی پتھ لونک من ز نزاوان - کرشن بھی سند کردار اینہ
تک بدیہیہ اتھ پا تھرس منز کرشن ہے گوپی در میان رومانوی مکالہ - پوکم الوب
روحانی تے فلسفیا ہے ایمتھ - تھ منز آتمتھ پر مانماند ریشتہ موضوع اوس گھر سر اوس

منزدی منزدی ای شیخ مد اخالت کر ان۔ کبندہ کالاہ گلہ میختھا آبادا کام منزدی چھے حصہ لکھ تھے
بنجہ۔ تے اکہ الگ پا چھر انگر آو گندہن تے اتحہ چھجھ دنان، ”گولا ٹھم“، ام، کمن
مکان منزدی چھک (دوڈشک) (شری کرش منزد جائے زنان۔ یہم ٹھم پا چھر آیہ تھے
”ولیش کھلنا“، یانے ور کھلنا ناوہتے زنان۔ کبندہ کال گلہ میختھتے از کال تام چھجھ
ووڈنیم ”پتی ویشم“، دنان۔ کچی پتی گیندن گر کتے رقص چھجھ از کل تے چ ور
گیندن ان پتی پتی منزد زنانہ کردار تی گندان۔

گولا ٹھم؛ بینن بجا گوت میلا ناکلن پنڈذ کر بیر سپر تم رو دکھنے
صرف آندھرا پردیس تابے محدود بلکہ گیندن گر ہن پنڈ کبندہ گر و آن سر پر تی
ڑھاران تامل ناؤ تام مختلف مقامن تے علاقن منزد بالش کر کبندہ و آن تجور
گر۔ گیندن گری ہن مظاہرہ کر کہ پت آویہن گیندن گری ”ویدی ہی جا گوتا“، یا
”گولا ٹھم“ ونی۔ یہم گتیہ رہنہ شاہی در باران منزد زنان اسے چھو منزد کیفہ ویں
ناکلن منزد کام تے ماہر و کو رہنید مو کھجھ تباہ نغمہ سرا گیندن گری تیار تے چ دنون
”گولا ٹھم“، گوکاتی مقبول۔ چونکہ کچی پتی رو اتھے اس پتے زنان زن کردار
گیندن اجاز تھ دوان اوے کو رتمو منجھ بیوی دنون گیندن گپتہ منہن پنڈ کو مو کھجھ
تیار۔ اوے گو چھی قنکی رڈ پک بیوی گیندن شروع۔ اتحہ ڈھنی یا دیدھی
بھگوتا ہس منزد چھجھ کئی فنکارا اہم کردار یوس گتیہ رڈ چھنے تے تسلیج ہیا کھنڈ نام
مدوگار رکردار تے نک۔ و اتاوہر یا اظہار صح طور پیش کر کہہ تے اکن وو پداونہ
خاطر پتھا اکھر بنن تے اتحہ منزد اس ووڈشک دو۔ ٹے چھ کردارن در میان کتھ
باتھتھ تے کران تے اوپ یورتے پھیر ان حموران۔ گولا گیہ ملکا کر سوے چھ اتھم کردار
تے پر ہنس سک سوال جواب کران تے پر تھ سایہ زینان۔ سوچنے شاستر و منزد کر
تے وژن ؎ تھ تک امتحان کران تے پر تھ حمس پتھ بارناوان۔ یہ ووڈشک چھنہ

مہڈ یا چور بلکہ اسنادیہ مو کھجھ ٹھاپی Parody شرکر کتے وژن گوان۔ یہ ڈراما
شروع سپد نہ ویس سوت دھار سند کردار پتھ گندہن تے گولام پا چھر ک
تعازف کرناوان عموم چھجھ سے ووڈشک سند کردار تے گندہن تے۔ سہ پتھ ہمہ گیر
Versatile ہے وار یا مدعایاں اتفیہ مو کھجھ رت کردار پتھ چھ پر تھ سایہ زنانہ
کردار نکتے تھے گوئی منزد تے گوئی بون روزان۔

اتھ گندن گری منزد چھجھ بہترین اداکاری، بون تے گوئی، تالن ہند، ان
بون پتھ نک تے پتھ اکھاص اندما۔ اوقے اوس و پتھ بجا گوم مندران تے
مالان پتھ پتند بون کر کھے بینیہ اوس کافی مقبول تے۔ امیر گرن منزد اک خاندروں
و سمن پتھ تے اچ منگ روزان۔

اردھ ناریشور امامہ صدی برہنہ اک شولیاں رنگ منزد جا۔
اامہ، ۱۳ امامہ صدی تام اوس شولیاں ہنڈ ملک Cult تے تموے دست
”بھگوت میلار ناکم“، ربویہ ۱۳ امامہ صدی اندی پتھ زنم۔ ازکل میں ”اردھ
ناریشور“، رقص کچی پتی رقص منزد چھجھ تھنے پرانہن شولیاں ہن منزد تیار یا ز
پتھ۔ ازکل پتھ پ خاصل اکھلا گل ایٹم۔

گولن۔ مہارا شرک مقبول عام الہم ٹھری چھ ”تماشا“، تماشا گو منس
نوش بیان منظر۔ تماشا چھ عبی لفظیں فاری دک ہندوستان زبان منزد ا۔ مغل
دور منزاوس فوجی بونان پنڈ مو کھجھ نک، اسے ناو نک تے مک رنزاو نک ذریعہ
تماشا۔ یہ لکھ رنگ گند بکر پتھ زنم۔ اک ”کلکھر ترا“ تے دیم ”سگنیت باری
تماشا“۔ کلکھر ترا، اس منزد چھجھ شو ہکتی تھی پوز امتحن منزد نظمہ سوال جواب تے
پر موسیقیت مکالہ پتھ۔ اتحہ منزد چھجھ تکر و فلسفیت صوفی تھ کھٹکہ لوک برہنہ کر
تھوپنے بون۔ مگر ازکل پتھ کلکھلی ٹرانہ گند نس برابر۔ دویم قم چھ سبھ جو شیلے۔

تقریب جگشان تے گلہ فنگ نموونہ۔ چھوپنیں راتھے انداں تام زندہ چھوپ کر تھے
رثاں۔ گپت جی بخوت تایپ پڑھ ”گول“ گیند ان۔ تھے منزشی کرشن چھوپ کو پڑھ
تک راس گندان تے نڑاں۔ سوال جواب مکالم منز پڑھ پڑھ مراج عشقی کھشم
میلان۔ یعنی مکالمہ چھوپ ہم کالک سالکی حائل پڑھ طفر کران۔ اسے پتہ ”لوئی“ لیکن
پہاون۔ نوشی پتہ ”وگ“ یا نے پا تھر گندان۔ ”وگ“ گوکھہ یاد لیلہ ہند
ویتا ر۔ کھجھ پچھ دیو مالائی، پہاںک، سماچک یا جیتے تے کامبہ آسان۔ گول گیئے
گلپاٹو۔ تھاں گندان روپیں منزتھ چھوپ کلپاٹو شد۔ ازکل پچھ ایس سکر کرش
جی شے بدلہ دیم کردارتہ گندان تے نڈاں۔ ”سوکنڈیا“ یا نے ملک پچھ جیلے کر تھے
کرش جی سند رو ادا کران۔ نہ پچھ گلپاٹو دو، تھی، ہمیز منز پنک حصہ میگان۔
اتھے منز پچھ فلسفہ چاخنہ، مراج، دل گلی ہمیز زندہ عام انسانہ ہمیز زندگی ہند ان عام
رگن ہند کے پاٹھو بڑھنا وہ یوان۔

محظی: سون ملک پچھ دیو مالائی دستافوئی کھتو سک مالا مال۔ تھے کنچھ
کشیر تہ علاقائی میچک کھتو سک مالا مال۔ گامہ گام تے مرزا کمراز پچھ الگ الگ
اس طریوا افر۔ سرن، یاں کشن، گوپن، غارن، ندپن، نالن، ناگن پوکھر ان تام
چھنے پڑنے کھن زندہ الگ الگ میتھ۔ میچھ آدم شفافہ کیم رائگ حصہ۔ یعنی جھو
کلپکر کاٹھو گئے ست، گئے غار سا کن تے گئے خاموشی مختیار کران۔ یعنی جھو
سمیں سکر بدلاں تے روزاں۔ تبدیل تے گوھان گئے عصری زندگی پہنزا بادھ کران
خاص کر تھی بیلے تو ان وہی هنے جھو لبان۔ میتھ پچھ تھیار ہمیز تھیلک و مجاہد تھے ادبی
تھے فنی بخن با وتحمبل بخشان۔

کشیر ملک پچھ یوان وہی یہ کش وادی، برہنہ اس پا اکھر تھی
سر آ کر ونان۔ تی چھنے بیگوان ہمیز ادھ شریر تھے ٹھکنی تھے۔ کشیر مزمس خاص

فلسفہ چن و دوچھ بوجھ بان تھے اندرا ندر تھے پڑھ ”شکتی“ پہنداستہ چھے مٹھ
نیتھ گر پڑھ اپنے۔

شکر آچار یہ تھے گورک باء: شکر آچار یہ پچھ ہندو ملت تھے
و بدانگ بیڈا کو نام تھا اوہ بنت شکر ادویت پر چار کوار۔ اگر کر ملکس منز ڈون
طرفا تھا منز ڈور مٹھ قائم پیٹھ تھے کامبہ گدی نشین پھٹ پد ان تھے
ہندو مت، دھرم، فلسفہ دیانت پیٹھ و مکھناویت پوکھہ پھن پان آپ تھا وان تھے
شکر آچار یہ ناپورانہ یوان۔ شکر آچار یہ اوس تھے ”شکتی“ ماناں۔ سے اوس خلاص
اکس ”برہم“ سند آس ناماں تھے باقیت سورے ”مایا“ زاناں۔ کشیر ہند ان شو
فلسفہ لکمن کتابن کتابن منز پڑھ اکھو تھر قصہ دوچھ کن تھے:
دیاں شکر آچار یہ آ کے لئے کشیر تھے شکر آچار یہ مندر س نکھ کوڑن اکس

کلیا پا منز واس۔ سے اوس دو پیدش صحابے مسان تھے گل بلاد اوس سے بالا ٹھنگ پڑھ
روز تھو گورک بایس پر اران تھے پتھے اوس اکھ لڑکے پس نش دو در ٹھنھ شکر آچار یہ س
پلچہ ناداں۔ اکہ دھپہ دھن تھے شکر آچار یہ دود رہن۔ دود گورک بایس پر ڈر ٹھو گورک
گو سالن کیاں آؤنہ دود رہن۔ تک دھسے اس ”سچھنے ٹھکنی“ (ہمکھنے) ”دود گورک
بایس دھسے: کیہ آسیں اسے نے پچھنے ٹھکنے مانا نے اوس ٹھکنی ماننے تھے دود ڈن۔“
ہمیلے شکر آچار یہ دینہ آؤں زندہ آہوں۔ سہ لاؤگ و بدار کر شے تھے ٹھکنی پہن
پورا کر شے۔ اس آو گورک بایس پہنچ کر تھے منز گیان لبی۔ ”شو ٹھکنی“ لوگ بانیہ۔ اتھ
کر تھے گل اس اشارہ کران پھٹ کر شے گھنٹ کاٹر شاعر کر شے جو راز داں۔ تھے شارس منز
جس دوان:

”وپنڈاں یہ کھنہ حا اوس پر تھو دنہ ہے
تی داٹھ نو گو پوچھ کار

وار آشنا چار بیو دلہے سنہ ہے
تالہ نہ سے پھجے جے کار،

گوسائیں پا ٹھر ڈر جن گھنڈ گوسائیں پھجے اکہ سورنے وادیں پھٹھ
کس اڑان۔ پر تھا کو گھنڈ مختلف رخ کو کر ان۔ سینک متحہ کو منقہ پھجھ آسان
مچہ ہوئے کجھ کوئی کر کھن طبیعتہ سنتیار کر تھے تھے کوئی کس اڑان۔
کانہہ نر شناختھ، کامبہ کلے زمگن منزراً تو تھے پانس کونڈل بنا تو، کامبہ کو کچھ کر تھے
تھے کامبہ لگو، لگو کر تھو تھر۔ اکھے مثل بیڑا ویش۔ سینک پتھر کھس منزراً شمکھ
تھے تپنڈ مخحر حاری مہند اظہار کران اڑان۔ اُخس پتھر پتھر گوسائیں ہند زینٹھ
اڑان۔ پر اُوش تھے کلکتی گھ ونک ماہیم ڈراماچھ منٹ ۳۰ مرے روزان۔ پتھے
پتھر شمکھ بیٹھ یوسھ گوسائیں نش گیو تھس رام رام ڈنیو آدیں (حکم)
منگان۔ گوسائیں زمکھس ونان ساری گوسائیں پھج مختلف علاقوتہ دیشو پتھر آمتر
تھے سینک چھکو مگ۔ لہذا سینک موٹھ دن۔ سینک چھ مخک بیٹھ حکم بجا
اتان۔ زمکھ بیٹھ پتھر بیٹھ آدیں منگان تھے زمکھ گوسائیں پتھر گوسائیں پتھر
فانے سینک کیتھ گھنیں کر زمان تیار۔ ہند اپھ یوان کر کر۔ یو کیتھ وعلو پتھر تھس
شران ہوان۔ مس پتھر تھاں اکھا اتانا تھے تھا ناگ مانچھ شردا ٹھہ سو اتھ بیٹھ
چھلان تھے سندھیا کران ٹیوک بیٹھ کر تھے بیٹھ آدیں منگان۔ اتھ درمیان پتھر
عاشق گوسائیں خاموش پاٹھر کلک اڑان تھے اُکٹار ووڈی دوان۔ امسہ بر وہہ پتھر
سکپل کر زمان تھے عاشقش رخ حاذن اتانا تھے پتھر پر گوھان۔ تکیا ٹپنڈ عاشق پتھر
سینک گوسائیں منزرا۔ سوچنے عاشق سد اُلیوک پتھر زمان، قیلہ کزوں، اکھا
شکل صورتہ کیتھ سر زمکھ بیٹھ تھے مگر عاشق گوسائیں حارثے پتھر چشمو چھان۔
گراڈس لمان، گرا ٹیپل کران۔ مگر عاشق گوسائیں پتھر گھنہ سان۔ اکھا پتھر

پر پوچھ کر لوئی عاشق نظر تراو ان تھے سہ پتھر ای نظر ہند انتظار آسان کران۔ مس
پتھر اچھو منز جو یہ تراو ان۔ مس پتھر اکھواں لزیحتھ غلک اتانا۔
کھوٹا وان سہ پتھر وان تھے گھنکھ وان زمگر پتھر اکھا صورت، مول رخ، درش کر تھے نیز۔ پتھر جو
تم عاشق گوسائیں تھے گپالے درمیان مکالمہ بازی کران تھے پتھر سہ پتھر خر
کھاران۔ گپالے ہند غرض پتھر عاشق سیکر گوھن مگر عاشق پتھر ساز منگار تھے
ڈنیاوی لوہ لکھر تراوک اسرار کران تھے پوچھتے رضا مندر۔ عاشق پتھر گپالے ہند
درش کران تھے لبلہ واکھ تھے شیخ شر کر تھد گوہان تھے پتھر گوھنے موکھہ پس پر
گوہان۔ اکھا پتھر وبد اکھ دوان ز گوسائیں کوت گوہی پتھر مگھس بازہ کھاران ز
تھی مور۔ تم پتھر گوسائیں سُد نیب نشاپنہ منگان پس پتھر اس کا نہہ پتھر! مس
پتھر یوسھ مخزس مرنس تیار کران تھے سہ پتھر اکھ اکھ ڈنیاوی مودہ پتھر اپے بہزاد
تباہن ہند گنڈ گنڈ تھے ہاوان گس کتھہ کوئی پتھر مران تھے کس کم ارمان پتھر
نیرنے روزان۔ مخحر ہند پر رنگ ڈھنچتھ پتھر زمکھ مران تھے اس ٹھیتا پر گن
روان تھے پا ٹھر اندو اتانا۔

گوسائیں سینک ڈنیاوی مودہ پتھر مالے پتھر ہنڈ ہنڈ تھے خویصورتی ہند
درش لپٹھ وڈھ گوہان تھے گپالے گوہان سہ پتھر سہ گوسائیں ہندس عاشق منز پتھر ہنڈ یوان تھے
تس وعید دوان ز سوترا او سگار ہناو۔ زیور، پیٹا دلو پتھر حقیقی عاشق پر اونہے موکھہ اکھ
طالب ہنا تھے گوسائیں واکھ درس رثان تھے گوسائیں ہند ڈھنچ گوھنے اس
ڑھارنے نہیں ان۔ مس پتھر چھنے دیوبی لوں ڑھارن پتھر وھ۔ اکھ رکس منز پتھر ہنڈ ای
روحائی پتھر باو تھ اؤے چھ، کاٹھر باٹھ اؤے پا ٹھر بد عقیدہ تھے اختر امہ سان
گندان۔

گورک بائے: اکھا پتھر دو ہکن واحدن، شیر چادوں واحدن، شکنی دینہ

و اجتیز، معرفتی دود چاون و اجتیز گورک بایے۔ گوسالن جھ پانچہ مینیہ سماز ک شیر
پیچھے سورے ترا تو تھے دنگ درشن یعنی حاں۔ پانچ درشن لکھ دا کھو تھے گپالہ فیض
تو تھے پانچ بد کل
دونہ بند ازی میں سید تھے گنے سیدان۔ میں چھوٹی فلکی گئیہ فکار دینہ شاپ آپ خبر
کو و صد یو پانچھے گئید ممٹ۔ گورک بایے (پیار) متن ییے و کنے کران چھ
کا شر شاعر عزیز بخاری دوکھ پڑھے اکہ نظمہ ممزوناں:

کل کل کل نہ سوندرے گلے بل

آوراؤں آرہیہ لشناں تل

نار آریتھ کر نعم لايو لو

شلیہ موشن س دو گورک باییه لو

می معرفت عاشقن و چشم چاون

دو ہر کی بیالہ کیا گراوان

کاش بھم گویا بلا پلایا لو

شلیہ موشن س دو گورک باییه لو

داستان: کشیر منز چھ داستانہ تھے کھیہ و بند کل تھے بوزنگ سبھاہ

پروں شوق۔ کھیہ تھے داستانہ گھنگ تھے اوس اکھاں خاص سٹائل میں وہ کہنے پیشہ
ورانہ گھون گر کر گھون پھیجہ۔ ۴۷ مہ مصلی منزا آپ کینے کھیہ قلمبندیہ کریں۔ سرآل
سیانیں ہنز ”حاتم کھیہ“، چھے لندنیہ ۱۹۲۳ء میں انگریزی پاٹھک تھے امیک کا شر
ترجمہ پھیپھیوں کچھ اکینے بی ۱۹۸۹ء میں منز۔ اتحاد منز چھے اکھ کھیہ پہ عنوان ”سوئی
ہنز کھیہ“ یو سہ باس پھیجہ دوناں ز سو گھوٹھہ کرہے وہ نظمہ داستان آئیہ۔ اتحاد منز
چھے بادشاہ کورتی سے سونیرہ بند جی کھیہ یو سہ سونیرہ بند جی کھیہ میں بال چھہ انان گاٹھے جارتے

ڈرامائی اندراز ڈکر۔ سوچھنے سوزس گوپاٹ کہ بادشاہ نہیں بطور امامتھ تھووان
پورے زیر کھلا گئی تھے جو جان بناو تھے تھے بادشاہ کورتی نہیں روزے۔ پانچھے چھنے گوسالن ڈھنھ
بادشاہ نہیں گھوٹھاں۔ ٹھلے انان سوزس گلکھ تھے بادشاہ نہیں گوپاٹ کہ بندگان:

دم گوپاٹ دم گوپاٹ

پاران دوہ گوماے گوپاٹ

سیا کر آمت گوپاٹ

بادشاہ چھس و نان:

کریا سہ مولاگ جیڑ لو لو خوتون اکھ دے ڈنل او لو

کریا کر چھس و نان:

کریا کر چھس بے دا طلے لو لو ڈنل ہے ذختر خاصہ لے لو

بے ذختر چھے بادشاہ سوز بایہ کو رو ھالے کران تھے سوچھنے اس خاویں حوالہ
کران۔ اتحاد منز چھے بادشاہ، سوز بایہ، بادشاہ کورتی، دو دمائیں، گلوال،
ٹرالوک بیتھ کر دارا۔ ای کچھ منز چھا اکھیہ شماریں ”تے تے تے“، شامیں منز
گھنے یو پہ داستانہ منز چھ۔

شمن قادھانن ٹوچھ بآگرے

ستمس اڑیو بارخو دایو بایے

و گنے بلس پٹھ گوسالن روپیں منز کھورن کھڑا گئی، چھس سوئیلھ تھے
نائک کریا کر کھلا گئی سوئیلھ منز تھے بادشاہ کورتی داں رائٹھ ون:

و گئے ناگ و ٹھاہیں سرائیں کھوڑا نہیں مالدھ راہ

ڈھنھ پلائے نم ڈولے دامائیں گلوال گانس گدر یو کیاہ

ساری یار گیہ پاں پاں گلوال گانس گدر یو کیاہ

پہ کا شرکت کے حق چھتے یعنی کچھ بند جواہر دو ان "گوسائیز تی گو سائیز" ملکیا
تھے مظلوم داستان اُبھر پر یہ سڑھو کان ٹھوکان حاتم تبلہ و اُنس تام ربانی زبانی
اوڑ نہیں ملک گوسائیز پا تھر سمجھا روت پا تھر او دمٹت میں کافی مقابل آسے
رو دمٹت - گوسائیز یا گلکار لگن آسے فیکاری مزتھو د مقام تھوان - اکھاہم
سوال میں ذہنس مزتھ پا سپد ان زکیا داشاہ کو رنس کانہہ کو ر
بطور امانت تھوڑی اوس کانہہ رواج کرنے پڑی کہنہ؟

سوپن واسوداتا تھیرم لٹھ: بھاس سند سلکرت ناٹک سو پن
واسوداتا چھلشن انگن ہند ناٹک میں چڑھ دیو ساسلو بر و نہ پھٹھ آئت لیکھنے۔
اٹھ ناٹک مزتھ پر دیوار کرنے داتاں - دیوار، درش پتے ازی میل پھٹھ داراہ مانے
تھوان تھ پتھر تھ مطلب پاٹ نہیں داداں - ازکل پچھر بیوڈیلو سایہ
روز مرہ زندگی مزتھ لپہ بات مزتھ لکھن مزرا، بس مز، مثان تھ مخوارن مز جائے
ڈیٹھ۔ تھے کوئی پلکا تھ گوسائیز۔

گلپاہ ہند سفر: ہیرمہ پیدا کتھہ دنگ مدعا پچھ نگالہ یا گولپی پھٹھ
اکھزی پٹھ سفر کو رمٹ بجا گوت پر لپٹ پھٹھ ہندو ستابل اسی مزتھ تھ ادیس مز
جائے۔ پٹھ۔ سفر و مخفف اپنے باشہ اسی مز جائے رہا۔

آخر پٹھ پر دن پھٹھ دنگ مشکل یہ گوسائیز تھرک ماغذ کیا پھٹھ؟ پا کھم
چھا کہنے گوا کھم تکلیا ہتر محس تمن تک کہنے گکارچ گورک بایہ تھ شکر اچار یہ
ہتر کھٹھ پٹھ پچھ نہادیہ آئت؟ کہنے پر چکنگا پر ایہ ناٹک الگہ رو پتھر لبھنے
پتھن گن پچھر دو دمٹت تھ کہنہ مقامی رگ بھن پر دو دمٹت؟ باندھوتے پچھ پر خرگوں
صدکر یہ نئیہ داپن تھ تڑوڑ تھنپہ تھ گند کی گند کی اڑکل اسک رو پس مزز پر اسہ تام
واتو دمٹت - زانیہ دے کوتاہ حصہ، کاتیاہ مکالمہ تھ گون بھر کی تھر آسیں راؤ دھر تھے۔

واسوداتا دین کھان پٹھ میں پھٹھ بنتے کہنے سلکرت ناٹک متح مز
شری ہرش سند "رتناولی" ناٹک تھ پھٹھ۔ کاٹر سلکرت شاعر کشمکش نہ رت پھٹھ برہت
کھا مخزی مزرا دین راز۔ واسوداتا پدماوی ہتر خاند بر ج کھتھ ونان۔ یعنی
کھن تھ بھاپ ہند ناٹکن ہمزن ہتر محس تھ شری تھ سکت پھٹھ میل
کھوں۔ تھے کوئی پھٹھ "کرشن چندر اوی" ناٹک میں پدشاہ در بارس مزتھ آؤ
گندہ پتھ مزنو گولپی تھے چھنے اکھ کردار۔ امیک ذکر کھٹھ شری ور پنہ راج ترکی مز
کران۔

نا یک ہندو ستابل کا سیکل ناٹکن مزگ کوڑھنا یک (ہیر) کانہہ دوتا،

راہ، بہلہ دیریا کانہہ گونا تھ آسکن میں با وقار آئے۔ ڈنیا دی عشق یا زندہ مرد سند
لول تام آؤ دیوی دوتا، ہن ہمزن عشق تھ مزرو و کھن وہنے۔ رامائی تھ مجاہد تھن
کھن پٹھن میں تک ناٹک پچھ یعنی رزمیہ ہند، کردارن پٹھ آجھ تھن۔ مگر
سیلہ اسلامی کلپر ک اثر پو شامی ہندو ستابن مزتھ بھجتی تھ صوفی لہر ہنر کریتے نظر یہ
رلیجیہ تھ نا یک مسند تھور Concept تھ ہیوشن بلن۔ سچھ پاٹھو آپ اکس
موموی عاشق تھ معشوچہ سند لول و دکھداون تھ پنے شہ اندھا فلک بر ج کھنہ باداں
نا یک تھ نا کاتا۔ لیا مخون، واٹی عذر، ہیر راجھا، سوہنی جیوں ایں، ہنر لول کھنہ
گلپی عام۔ یعنی قصن مزتھ گلہن گلہن تک رڈا پ بدلا تو تھ قنیر، گوسائیز یا پچھ ڈن
پٹھ مزتھ سند دیدار کرنے داتاں - دیدار، درش پتے ازی میل پھٹھ داراہ مانے
تھوان تھ پتھر تھ مطلب پاٹ نہیں داداں - ازکل پچھر بیوڈیلو سایہ
روز مرہ زندگی مزتھ لپہ بات مزتھ لکھن مزرا، بس مز، مثان تھ مخوارن مز جائے
ڈیٹھ۔ تھے کوئی پلکا تھ گوسائیز۔

ضايي گايمتگس هئيئه وئىنچه !!

يې دەرگە گوساڭلۇپا تھر كۈپشەر واقعې ياي صونى قىلغىچى كەنگەل كەھات تە آس
بەم بېرلىق تە پەخسا ئام گىندان گىرى كۆزى ئۇ تاھ دەتمەت زۇنىت تە جەھىپا تھر سېنجەھا
عقىدە تھە سان گىندان - مېئىتە دەھىپا تە پا تھر آس كەنگەل گىندان تەمە دەھىچەن مازىتىز
كەپوان - سارى ئۇن كاپىچە شەران دىيان كەرتەجەتە پەچەللىق پەلەل كەنگەل گىندان -
كېپالىھ تە گوساڭس دەميان يىم مەكلەپە پەچەللىق از كەنگەل مەنزۇۋە كەدا سەپەن ئەن مەزىما
آ بېسى گىنە وقىتە ئۇن قىلغىچە - بىتەن كەن دەميان درەندى سەپەر بىتەن مەكلەپە ورتاۋىستە
پەخە مەقصد - آدم ئەس رەحاتى سکۈن ئەن دې گەلەتىپ بەخە پاۋان يې خان تە دەميان
پەخە يې دەنلىي ياما يايى - شەر زۇن تە پوشەن دەن دەنلىياد - دەھىن تە پەر اوئىس دەميان
پەخە مەنچىپە دوان، ئائىپ كاران، ئاسە ئاوان، ئەلان، ئامىكىن پەچەن كەنگەل كەنگەل مېئىتە
كېنېدە دوقىن تە گەلەتىپ گوساڭلۇپا تە دەش كاران پەچە زېتەن پەخە طالبىس تە زەپس
مەنزۇلىي تە گەلەتىپ دەنلىياد غاب گەلەن تە پەتەن كەنگەل كەنگەل مەنسۇلىي
پەخە تە گەلەتىپ دەنلىياد مەنسۇلىي كەنگەل كەنگەل باونىڭ لىن زىبايدىل دوان
مېئىتە كۆزى پا تھر كەنگەل كەنگەل باشقا دەتەن ئەتەن دەنلىياد تە با تھر بەس پەچەزك داتان -

كاشرس ادبىس منز

باندە پا تھر كەنگەل

ستەخ از كاشرس زىبان يېچە دوان تەتھ آكى كەنگەل مەزۇر ياھىس كالس ئام دەش
بەجاشاوانان - خاڭىرىتەن مېئىتە سەكىرت زىبان ئەنگەل كەنگەل يەلۇك بەنزا زىبان آس بىان تە
اتەجەن مەنزا ئەك "پى" "شلوك" واكەنەتەن دېن بىان تە سازان پەتەن گەپنەن بىان - بەتەن داد
ڈرى سەركەش پەتە آدا تەن زىبان ئەنگەل كاشرس يانە كاشرس زىان تە كەنگەل مەزۇر وزان والدىن بەنزا
زىبان دەنئە - كەنگەل مەددى بەند سەكىرت شاعەر كەنگەل رەچە "دەش پەدیش" كەنگەل مەزۇر
إھىس أپىدېش مەزۇدان:

ايلەن سەكىخشىتەن جەپ كېرەن جەن ورغم
دەش بەجاشاپىدېر بەش مەدونا كەرپەن مىا

(چە كەر دەنلىياد مۇنخىر عقلە كۆز مەختىف مەتن (قىمن) بەند ئەن لوڭن بەنزا كەنگەل
سوتە دەش بەجاشاچىپ ئەند ئەن مەچەن مۇنپۇر لەظەن بەنزا ئەذىزە مەزىپىش) (چە كەنگەل
پەتەن چەنھە واريا ئەن كاشرس زىان لەظەن بەند باس سەدان ہەناھە چەنھە مشكىل كەنگەل گەلەن بە

کہ ان کس پھٹکا شر کی سچنکرت لفظ۔ اُتحمہ باس منزتا رجبا قوں والیں متعلق ونان: ”بے صبری سان سالم دوہ تار سور شیران تھے کھش کھش آواز کڈان پھٹک بوزن والین لکن تیر سنگ روادن۔“ ازکل تھے جو اک کا شر سارگی کھش سارن ونان۔ تمہر کر کھش کھش کھش کھش آواز موکھ۔ ”زم مالاچے“ اندر پھٹک پھوے شاعر اک سشارس منز ونان: تو پتے لوگ سہ دوست کتام دیش بجا شاہر سند با تھی نہیہ تے سارس (وینا) پٹکھ بوز نادیتے گھوشن۔“ یعنی حوالہ پیش کرک مقصید چڑھ کا شر کیا چکھا اس شاعری سپدان تھے گھوشن یوان کوئی صدی منز لہمازا آسے بے زبان واریاہ رو نہیہ بول چالس منزو روتا نہیہ یوان۔ اسرے سکھ قائمی نو خجھ جھو اون گلچی نینڈ ان پٹکھ گنر راون لاین بکایا ز ۱۲-۱۳ صدی پتتے پچھ کشیر واریاہن سیاں تھے سمائی جو دوڑ رکھن مژہ بیہہ آہو دتے نار، مار، جملیہ تھے وار دا علاوہ پچھ اتھ پھو تھے بھارو تھے نال و دلمت۔

اکھر شاہر کتاب میتھ ”چشم سپر داے“ ونان پچھے پچھے ۵۰ سو تران منز تھے پر تھوڑتھوڑ اکھڑو پہنچا بسان ز کا شر زبان اوس پرا کرت تھے ابی مش منز ۱۰ صدی بر دنہ دوہا مہ۔ ۱۳ صدی پندرہ شتی لٹھمن مہانے پر کاش پھٹک بد۔ تھے زبان پچھے پر اخیر پروں کا شر۔ شتی لٹھمن پچھے اتھ زبان سرو گوچ دلش بھانتا ونان۔ یانے سو زبان بیسہ پر تھوڑتھوڑ چھے بولنے ہے بان۔ عیان پچھے نہ سکرتہ پتے اس ودن کا شر زبان عام۔ شتی لٹھ پتے قریبا ہتس در کریں تام پچھنے اسہ کا نہیہ تھکھ مسودہ میلان اس کا شر زبان مہ دا اسے بیتام مل دید پچھے بیان یو سلطان علاوہ الدین پندرہ ساریں راں کاس منز اس۔ تند وق پچھے ۹۰-۱۸ یاوناں مقر کر کری۔ تند کردا کھاب میتی تھی ایہ تام و اُتھ پچھے لکن کیسے تمن شبدن ہنززان کرنا وان تھے جھن نان زر گنگ اوں لگیہ آثار تھے سمائی زندگی بندنا

گک۔ شتی لکھہ بیل دید تے پندریو ش پچھے تم ترے بہلے پا یک گونما تھے یو کا شر زینہ شارہ تھے لوکن پہند ہن دلن منز جائے راٹ۔ تے پہند کردا کھکھ کر از تام زینہ پٹکھ رو دک۔ یعنی واکھن تے پٹکھ کم منز جھوچھ تم لفاظ میلان پہند تو لفاظیں سکت پچھے تھے گدن گری اُن پچھے اشاد کر ان۔ تھکھ لفاظ جھوچھ بطور سبل، تھی، اس تھار پیڑ پا ٹھر استعمال سپدان تھنڈ و قتیہ کپا تھر آکر گندہ شے یوان تھے پھٹھے مولوم۔ ووڈن گو پہند ہن واکھن پٹکھ کم دوڑنہ دھکھوکو لئے پچھے دا تھن۔

تل دید پچھے سلطاناہم تھے بہلے پا چھ شاعر۔ اُن سند اکھو کھکھ پتھے:

ٹا مر پھٹک رتھ سہماں ہلدا نال رس تلہ پر سکھ
کیا مانچے پتھے پتھر آسون کو زن کاں مر پیٹھنکھ
اتھ کر تو شر کتھے کر۔ ٹا مر گو سہ ز سکھن ز دمپہ والن ہند گوند سینہ کر
کانسہ دوتاہس یا رازش شانو ٹکر کن وادیا پچھے واٹن پچھے پو ان کریتے۔ پھٹک
پر تھے کانسہ رازش آسان۔ رتھ گووارو کھنے گلکے یا گلک۔ سہماں گوشانی تخت تھے
پٹکھ را یا شاہد ہیمان۔ ہلاد گون رن زنداو کر سامانہ۔ تے نال رس گو ”ناشی“ پچھے
تک جالیاں حص منز و دپن۔ ٹلے پر سکھنکھ گوٹھانکر لکر ہند پلک۔ دراصل پچھے
یعنی ساری رازی کی پہند کر سامانہ تھے یعنی تھے پچھے روپنے تو پوشہ روپنے یا تھر۔ مرن
چھ پر تھے کانسہ چاہے رازی تھے آسیں۔ موت پھٹکا لازی تھی شدکا پھٹھن غم دفائی
ہند سامانہ تک تھے تھان۔ نا یو گو گھن، بون ہن تے ادا کاری پھنر کرہ تھے سینہ کر
وچھن والین منز گدن گری ذکر بھاوا، بیجاوا، اون بھاواتے سچاری بھاوا روتا نہیہ کر
منز منز رس یا نے ٹھن طون پاڑ پچھے سپدان۔ مختلف جذب ہن پھنر با ووچھ پچھے
سائین منز تھجھے ٹھن ظون پاڈ کر ان۔ تھکھ تو بوزو تھے دید ووڈیشو۔ یعنی جذبے ہنکن

غم بخدا آپی، بول، عشق، خوف، خنی، فساد، نفاق، تضاد، بندت، مانعین، بودوری،
کھوشن، اسن، پیرا، سخن، شوک، زنگ، اکید، ڈر، ایک، مظہر کی پاٹھکو، چھمن
برہنہ بکھرنا ان، نر ان پچھے سہماں پوچھ بیکھ، ثروت پوتے داں، پچھس ڈاہر ڈکاو
کران، سہ پچھے سکتے منزدی منزدی کچھو جو جوان تھے من رنزا دا ان، تسل برہنہ بکھر جھوٹ
تھے گتھ رنیتھ نایدی کران، تسل پچھے یم ساری چیز نیزیان، سہ پچھا نا ملک رس ملکان۔
اتھ پچھے لل دبدوساں کران، کیا ہے چھا سورے سحر آسوں؟ کیا اسے سکتے چھا مر تو
شدنکاڑاں؟ نایدی رس تھے پچھے سحر تھے دیر پا۔ با وقارے اسکر اکھڈی تھے تراسد
نالک و چھوڑ اس دجد بودک و قتلہ منزد رس، کبھی بوندری رو زیبھ حالت تھے
کفیت تھے اسے بھنی سحر۔ لل دب پھو اکس و اکھی منزد رنگ لیڈی، ز لفظ
استعمال کران، امیک مانے گورنکس منزد لیلا یہ کرش۔ یا نے گندن گری۔ امیہ تلمہ
پچھے پی عیاں زرکس منزد آسہ لیلا پر سد ان برہنہ کالا۔ شو لیلا پر یاد یو مالی اکھن
پیٹھ نئی لیلا یہ آسہ پا ان گندن پھ۔ یہ آس کیوس کالس اس اکھی کی لل دب پچھے
واکھس منزو نان زنچھ کر ادا کار پچھے رنگ منزو اریا پر بدلان تھے گندن تھے
کر کر بدلا و کرنے تواریا پر، یعنی پر ان منزد کرم یون بیان لیلا پر، حالانکہ
تند ون پھی ن آدا پکس زاس منزو اریا لہ زخم بیتھ آئیں بیان بیان زاؤ نان
منزد رنگ بیتھ مختلف رپ تھے لیلا پر گندن گز کی پنڈک پاٹھک گندن پھ۔ لل دب ہد
پیا کھا اکھا کھچے:

رکس منزد پچھے بیان بیان لئن سو رے ٹاکھر کھا کوک

ٹر کھ رپ تھے دیر گاکھے ادڑی بیکھر شو مند موک
شو درکش پر اوپنے موکھے پچھے غابس کھن کھوت کھن لوازماتو منزد
پھا ان۔ ز پھ، تھ، فاقہ ڈاپر، ٹر کھ، کر دد، والج، پر، شیکن، ٹر رن تھے دیر

تراؤن۔ جتھے کوئی اکھا ادا کار پچھے رکس منزد مختلف رول گندن تھے کوئی پچھے بھجھ
دینا وی رکس منزد آم بیان بیان پر ان بر پن منزد ندی گر کران۔ الگ الگ ادا کار
پچھے الگ الگ کردار گندن ان۔ تھے شو درکش پر اوپنے موکھے تھے سہ بد کھنہ موکھے پچھے
بیان بیان رو پن پر منزد لیلا پر ڈھنکن۔ آم تھے اوس منزد پچھے بھجھ۔ تھے پیٹھ اسکے
پھنھ سہ بد کلڈن۔ نیلے نیچے کمزور رپے یانے ٹر کھ، پر، پیٹھ، یعنی ختم آسہ گاہو۔ لہذا اپنے
سمازاک دو کھ عذاب تھے کوڈ ٹھان۔ ادا کار ان تھے پچھے بیان بر پر رول ادا کر سے
موکھے بھن ایکھا اس آسان کو رمٹ۔ پیس کردار سندھو بھاولیب لجھ آثار و پورا
یعنی پان منزد پر و مٹ، یعنی کردار بچا و تھ سہ رکس منزد پچھے کر ان تھے رول
گندن کھچھ سوکھ پر اوان تھے رنگ و پھن، دوں تھے سچھ ادا کاری و ڈھنکھ رلکے سوکھ
پر اوان۔ اتحہ Process منزد پچھے واریا ٹھان پھا ان۔ ادا کارن پچھے پن بیان
تھے سوکھ دو کھ مٹ تھے بیکھ کردار آسان پانے تو مٹ۔ بس تھے پاٹھک پچھے بھاکھس
ادا کارن پنکی پاٹھک پن سوڑے ستر تھے پھن پھنکھت ہندس رو پس منزد پو درشن
حاصل کر ان۔ سوکھ پر اوپنے موکھ دو کھ منزد نیز، یعنی تھے تپیا۔ دو یم مانے
پھن ز پھ ز پھ بیڈرگ، یار لکستھان یونیت دیپن ٹھوڑ بیان بیان رو پن منزد
پھن۔ تھے ذیلیا وی کو بادنیا تھا تو تھ برق سو بادنیا پتھے بھن سوکھ تھے سیلیا۔ رکس پیٹھ
ہنڑ کھ، پر، پیٹھ، دیر یعنی ترا و کھ تیلہ سپ کھ پنکھ تھے شو مند موکھ
لل دین پتھ پچھے بھن ریڈیش پتھے من شر کم منزد رنگ "ریگ" شد
استعمال کران۔

یادو پچھا رنگن تھے سکن ہمگن پر لگتھ کھٹھ

گوکھ تم پچھے تصدیق کران یعنی اک یادوں کا س منزد رکھ ڈھنکھن گوھ هان۔
(تایید رس تھے حض شامی) تھے بودھ سکن منزد پھیران (گیان پر اوپنے موکھ)۔ پا پر

یا و پتھر ہنگن ہیر۔ بند کونڈا لگتھ پار فیش مزرگ چاہدہ گوہنگ ما آسے
روانج۔ پتھر لکس بازچی عام کتھ باؤ تھ کران۔ تم پتھ و نان ”ہنگلہ“ و تھر و دڑ رنگلہ
شوپر پس۔ یاوان طاری تیلہ بچھ یاوان حیله پتھر یاوان راین تی زور
پتھر کران یم رنگ چاہدہ خوبی دار پاٹکر پتھر گوھاھان۔ رنگ پتھ سالم سام کجا
چھاوان لہذا آسہان کاشر کلٹھ پوشک لآ گنگھ گوھاھان تے ڈراما
و چھان۔ ”رنگ“ لف استعمال کرتھ پتھر شاعر پتھر من ذاتی تھر بن ہنز و کھنے
کران۔ گوڈ بکھلے لبھ اسہ ”پا تھر“ تے ”ماگن“ لف استعمال شر کم مزے
میلان۔ اماپا ز ”پائٹ“ لفظ شنخ ملہر شر کم مزے
پتھر پا تھر کھیت۔ کدارتے تی رو پکتے استعمال کو رمت۔ ”ماگن“ پتھر ازکل تے
بانڈر ز شھتے قنگ و مسے کار۔

ہنگلہ بینت تھنہ برتل زاگن تی پتھر تھ پانچ چاوے
چھس پا تھر بینان بینان اگے چھ مانگ سیں تو پتھر تھے اے پراوے
ازکل کمن پا تھر مزرچھ مانگن دز پا تھر، بیہر پا تھر تھ راجھ پا تھر
مزرہ زن سک گند شتے نشیخ نیان۔ یکن مختلپا تھر مزرچھ مانگ اکی قمک
پوشک لآ گنگھ آسان۔ اکی پچ کچ پا ایش، رنگلہ پا تھر، بون پتھر کران۔ لہذا ما آسے
نڈر رنگ پتھر سکیتے مانگن مختلف پا تھر مزرگوڈ شیخے نیان تے بون پتھر کران۔
نڈر رسیش پتھر گوڈ بکھلے لبھ ”پا تھر“ لف استعمال کرتھ نالہ کس اکس خاص
رو پس مان اشارکر کران۔ امیں بر نہیں بینتے شاعر اسکیم آکر ”نادی“ لف استعمال
کران۔ سچھ کن ازکل اکر کچھ عالم پاٹکر و نان ”ناٹکھ“ مہ کر، پرانے
وقتے اکر و نان ”نادی“ می کر۔ نڈر رنگ پتھر گندن گر کر سند بدیا کا لفظ استعمال
کو رمت ”کیلک“۔ ”کیلک“، ”گندن“ یا کرت بلوٹ۔ سہ پتھنے بالذل لفظ گنہ تے

شرکس مزرا استعمال کران۔ بلکہ ”کیلک“ پتھر کئی تھر شرکس مزرا：“کیلک گر
گر ریش لاگن سچھ پا تھر لاگن مزرگن، ریش لاگن سچھ مختلف کردار گند شہ و ن
مختلف رنگن ہند کرہن، بھنوت، کاڑھ تیڑا و دیتے مختلف کردار گند شہ و مختلف
وردن (پوشک) لاگن پتھر عکس مزرا عام رووان۔ وند پتھر پتھر کلٹھر
مطابق کثیر مزرا سچھ ماکس مزرا دوپی لگان تے رنگ باونہ چھاپنے پا ان۔ پوش
پتھر
کران جھنڈر بیدری و نان۔ ”ز تھر مانہے رنگ بھکھے“۔ گندن گر کچھ سلسلہ
مانن تے دوین پتھر گندن گری تے ڈراما ہاوان۔ یتھر یاوان موچھ ملہر پتھر
تپہ و اکن یہ ہاٹن سے پتھر عکس مان و نان: ”خے کم روک اکی دا کھو، جنم تا یک رنگن
پتھر۔ وولز پتھر شپنکیا گیکھ پتھر پا یاون موڑ“۔ یاون موڑ اس گپتہ رستہ۔
نون تے نادی کرن و اچھر۔ سو آپ شہ مد نڈر رنگ پتھر عاڑ تھ راور اونہ موكھے تی
مُرو راونہ موكھے تی پو دالنہ موكھہ سوزنے گرند رنگ پتھر تے دن تھمہ ڈکھی تی
شر مندگی۔ امعہ اکہ بند تلمہ پتھر نان ز رنگن مزرا اک جان تے پر ل جانکار
”تا یک“ آسان۔ پینہ گتھ رینہ آسہ نادی کر پتھر موكھہ لونکن تے جا کمن ہند قفرخ
کر پتھر موكھہ پتھر و لانی آسان۔

نڈر رنگ کس رنگ پتھر جو ایں یا لو کپڑا پتھر مزچھ شو لیلاپی، راما میں
تے مہا بھار تچ کلبھے کتھ گندن گری تے نادی اک کا داونہ آمد۔ تکیا زیبھے تر کیمیہ تے
استعمال کر کر موت تھ جھنے تی پتھر کافی تھر پتھر کافی ورتا و دیتے۔ ملش نے:
”لہڈ دن چھے بولتے اس زن“۔ بولتے اسکے سر کدار عکس مزرا کران میں
خوفناک پوشاکھ تے میک اپ کر تھر پتھر یاوان۔ ”بولتے اسک“ تصور کیتے سپدیا تام
تھ پتھر کردار عکس مزرا پتھر خوف تراو۔ تحدید شاخماں کران تھ خوفناک

چشمہ کر تھا اس سالم دا ہرا و تھے میلہ بات تھی بہت آسمان رنگ منزیلوان باوشن
لاؤکن منزاوس خوف طاری سپداں۔ ازکل جھجھلکن ہے دلوالائی ناگن تیریلین
منزیلہ باتیں اُن کافی و بیدار۔ مگر پراشہ و قیمہ اوس خالص رکس منزد پٹھنگی یوان۔
تھی تھی کئی کو کنوم کبند پڑا:

ار بھبھ کالیں سلاچ پارتو لاجھنے تو ارزن دیو
۲/ چھانگر باتا سورن گئے۔

سارو شہ راویں تھی جشن سی بہت و تے وو تو

رازِ رامش وش وش پاچہ آشن کس کیا دیو

۳/ ریاوش تھو در اس تھیں تھیں رگن
اگن پر تھ پڑن دیا

تھی تھی ما زن تھ سو رم زگن

”ارزن دیو لا گھن“ میزان گو ز مجاہار تگ بہ بیرون پڑھنے میزان میں
پر کمال تیر انداز اوس، اگر آجی ماں دیتھ پھنڈر بیش پیش جای، زندہ مجاہار تھ
تحمید دلیلہ ہند ذکر کران تھیں رکس منزہ باپہ آسے یوان۔ پاٹوں ہنز ماج کرائ
ماں پڑھنے اس باہم، دو رکین ہند اگیات واس کذان۔ باہم ذرکی دار کی پیکر کر
پاٹوں پنڈن تانے دروپدی پڑھ ساری ہے ملکس مگر کشیر منز پھنچ لیں دبدتے بند ریش
تھیت پیکن کر الہ والی دوہ گل آری ہند ذکر کران۔ یہ دلیل گوہ کا شرس رکس منز
گندہم آمتہ گنہ پا تھریج آمرتی تھ منز پاٹوں ہنز ماج کر الہ والی دوہ گل آری
آس کران۔ لفظ ”جشن“ پچھے گوہ بکل لٹھنڈر بیش استعمال کران۔ چینی راما پنکو
حرے اتم کروار رام، بہت یا نے ہنوان تیر دشیراوان۔ یا تھ پچھ راما میں کھلی
ہند اثر اوسمت نہ چھنے زندہ تا کاپ پاٹھر گندن گری منز رام راؤں لڑاے اس پو

رکس منز ہاوٹہ یوان سینہ کئی ”جشن“ لفظ پھنچ گومناں ورستاوس منز اٹھتے۔ کشیر
منزاوس بھاگوت ہے ہر دش پر ان پر لگ کتے گنہ لگ کتے گری منز تھوک عام
رواج۔ ہر دش پر اُس منز پھنچے بانابر سہن کھتا دھکے۔ یہ اُس رکس منز تیر گنہ ہے
یوان سینہ کئی نہیں پیش پانابر ش پھنچ گھر پھنچ کتھ پھنچ دان۔ نہیں پیش پھنچ
”سازندہ“ لفظ استعمال کران پیچہ فون سازان ہند ذکر تھ پھنچ منز شرکن منز
کران: دملہ، باغ۔

باندھ جو دان ز آش پتے کاش اکر ز پلے، یہم اکر بائیل کران۔ یہم گی
اکر و زیوں (لداخ) گن۔ قریب سیلے دولت پتھ آیہ ”وو سے“ تادھ جاچے تل
کو رکھ پتھ سہ مو کھبہ بھن۔ اتے آسہ ڈھنھن کھودری ٹھے اُبوزن ہے پھنھن۔
سورنے والیں آویتھ خوش لہذا اکو رکھنے و اسن سو دلے۔ دپان گندہ پتھ دو پھر خار
منگل پے گئے دو شوے بائے دو تھاوے دو تھنڈر شوئے دو تھت:

گنہ کا تکش کر رزے گتھ بیوڑہ گر بخواے
سہ ن آغا ڈھنھ گوہ تیتھے نے در دو دو
و دو رکس ہیکھ ڈھنھ ز کاش اوس بانٹ۔ گندن گور مانگن کنہ رکس تک
والیتے کا کا کا۔ بہ حال پھنچ پڑھانی تھر رکھوں دوں گندن گور اوسمت۔ تیتھے
نہیں پھنچ و پتھ کران یس تے دکاش سندھیو ڈھنھ گوھنگ در۔

روپ بھوائی (۱۷۲۱-۱۶۲۳) پتھنے پنڈ نس اسکس واکس منز ”ناہی“
شدتیتہ انہماں استعمال کران:

”گوپاں جی نا یا کرے گوپی سہاے۔“ رکنہ روؤن یارؤن پھنچے بیا کھ
اکھ تر کیب تے شپڑیج یا سہ رکس منز نہیں متعلق پھنچے کیبھو و شاعر و استعمال کر
ہو۔ روپ بھوائی پتھنے اک پد منجھ کئی ونان:

یوچھنے نانا رنگ روونو
چھنے پنچھنے واتہ نو

محمودگانی اوں شاہر شاعر تینکر کا شریتی فارسی بھرنا شادرا آٹھن تے صفن
ہند و ایراہ استعمال کو رنگ تے چھنے پنچھنے نہ شاعری منز گوسالا پا چھر چ کتھہ ہند
اشاہر دیمٹ:

سیاس پتے گوپاں ڈنی دوان جھکن
منہ چھکاں دا ڈپاں بال مریو مدنو

قافیہ ردیف برقرار تھوڑے موکھہ پنچھ واریاہن شاعری منز گپاک لفظ باض
مونث استعمال کو رمٹت تے گرامد کرتے لیا مجنون مشنوی منز پچھہ گپاک ہند ذکر ہو تھہ
پا چھر:

ڈنکتہ دے سُن کیا ہر گوپاک یے بنتے دیکر یے متہ کرم وڈا کر یے
روشن میر عاشق مراہن شاعر چھنے نس معوش ونان:

رغلہ ڈنکس ناوے تن کونگہ تے لوستور لولو
کیتوں غرلن تے بات منز پچھہ گپاک متعلق ونان:

مسہ چانے مید گوپاک چھنہ ڈیشلز بدماڑ
ٹندر بدن چھس بندرن پراران نے واتم یار

سیاک لالا گے بوجوپاک یا
حہ چانے مید گوپاک چھنہ ڈیشان بدماڑ

تچھ عشقے سیاک رنگ بائی ہر یے مے روشن
سو رساس ملٹھ ساہن آگنڑا او گوپاکی
وڈا خاصہ دکھ بر طاق اسکس گپسہ بائی

یم تپا چھر ازکل پچھ پو ان گیند پنچھ عملہ یا کردارن متعلق چھنے در گہ
پا چھر، سملی رنگ، یا استعارہ گوارہ صوفی شاعر ہن شارن منز چند باؤ ٹوپنے
کتھہ میلان۔ چوکہ یم پا چھر آئیہ ٹرمن دوں ترہن صد ہن پانڈو ڈکر ہند پنچھ تھے
لکوڈ کشوق سان و چھنہ لہذا ادیب کتھر دو ہے پندرہ اپڑتا چھر چھنہ
چھنے دکھ بولبان لبان خالص شاعری منز چھر پر دومت یتھے کن پا چھر ہند ذکر
شارن منز پے چھ میلان۔ گنہ گنہ پچھ باندھ چھن متعلق یتھے کبھیہ نہتے کبھیہ ونہ
پو ان:

ڈوں دیوپا چھر کے باندھ چھن ڈرے پا چھر ہاؤ کر یتھے
امہ تله چھنہ ڈرے پا چھر خالص اسہ ناولک یا تفریح کر لک مقصود تھا وان۔
ہے ماں چھنہ پنچھ کبھیہ تے باداں ایس تکنی آسہ تیں مانو ہنہ ہے ہاں۔ کھچھ دراصل
ڈوں دوچھ۔ سینے پچ۔ نیامہ صابن پچھنہ اکہ ظلمہ پندرہ ڈور باندھ پا چھر گن
اشاہر کران ڈنچھ:

ڈرے یا مٹ مٹراورونے سے سامانہ گو ڈنڈ آپر منے
لالگ قہمت سپد یا کنے

اکہ پا چھر ک اکہ کردار گیند پنچھ دوے بیا کھتے سامانہ گنڈا صفت
ماچھ تھے روزان۔ ڈرے چھنے لال تے آرٹیسٹ کئی۔ قستت تے قدر بیان ہیان۔ چا ہے
روٹھ عصر لagon گئے۔ ڈرے چھنے تھیں لاؤان۔ آرٹیسٹ چھنے کردار کر تو شتہ ڈلپر۔
اگے سامانہ گنڈا تھیہ پنچن فن مولہ ناؤان۔

راغبہ رنگی جامہ باٹس پچھ نالی
ڈرے چھنے کر دن گپا لی

ڈرے باف اطلاس یتھے ڈن سالی
سٹھ شارس منز پچھ یتھہ ٹھیک گن اشاہر زمر دے چھ پا چھر منز زانہ

کردار گند ان لہاڑا رلیٹ پچھوں رنگ کے جامپ لگا کر کردار گند ناٹکھ پھٹھ سے
حمد حمد بانٹس روں گند نادان۔ ویسے من کمن کمن رلیٹ مردان پچھے گر کر ان زنانہ
پنکھے گوہاں۔ یہیں کتھے گھوٹھے مشہور لیلا گلو رہا عکش جو نادان۔ مکھ کر نادان۔

اس باعث دنیا میں کچھ بیس اب شرم کی بنا
ارے اجاہوںگ بدلائے پھولان پھولوں کو
پتھہ ریز پا تھر پھے بناؤ ان مردان زنانے
کم کم پا تھر لاگتھر ڈال بڑ آگینے
بانٹ پھجھ بایا جاھ آسان تکلیا زرگ لائکن پھجھیں اک سند کار۔ اتھر گوھن
موسیقار۔ ادا کار، پیش کار، ناپنگار، پسہ، ساز گور، مصویر بیتر تے آئن۔ اوقے
پھٹھ نیلم صاب و نان:

بانٹس پھچے جما تھ پنچے گے ؎ رنے ماگن بینیہ محترے
حار تھا قم تھ کیا کرے

لکھ تھیر آئیہ کرچھ بانٹ پتھھ علاس جشن کرھ پتھر بادن پھیران۔
یس تھیر بالوں پر کھلے کھدراں مزدھوٹھ گند ہم یوان۔ اوقے بھجھ آمٹ ونہ:
شن طرفن پھجھ بانٹ سند پے ڈوچھ وصول بینیہ سورے
برید عاشقن چاودان موے

اکر و قتہ اوں بانٹ جشن عبا تھ بیان ماٹنے۔ بیٹھ پڑھتے لوہ سان اوں
کھٹھا بیان لائگئے۔ دوسی خار ملکنکے وی اک لکھ دھجھ داہراً و وہ دوزان تھے
دیس منگان تھے بانٹ پندر ملکنکے ”آئین“ و نان روزان۔ دراگ، ناریا
ہو کھے و زینتہ اک لکھ جنہیں کرچھتے دعا مجھ ملگ کران۔ اوقے چھٹھ۔ تھ شارس مزr
تھ کتھ گن ایشد:

تحوہ ان پتھر قبول ملچہ ہندس مشید اونس
گپن قبولیت باپنہ پندس و نانس
گوسالا پا تھر چو کتھ تاہ بھا بسان زی شارع و چھے اتھر تھے اہیت دوڑ
ہو پڑھہ بیمال ناگر رالیے مزز تھ دنہ آہم چھے۔ ودھ گوہیمال ناگر راے لوہ
کتھ چھے سنبجاہ عامتہ گپاٹکتھ کوسالا ہنز کتھ چھے دیے لوہ تھ فکر و فلسفہ چو کتھ
بیٹھ اس ہو۔ گپاٹکر پھجھ کتھ ریختہ۔ گوسالا تند عاشق۔ سے پچھے گپاٹکر مہد
درشن ایلاشی۔ گپاٹکر پھجھ پر دن ڈھاہی، دو شوے یتیلے اکھا کر سند درشن پھجھ
کران گوسالا پھل لہمہ دا کھتہ ملٹھر کر گوہ ان گھو ان ڈھنھ گوہ عاصی چھے گپاٹکر پھجھ
دیوانہ گوہ صحتہ اس تھیپے تھیپے ڈھاران۔ یہیں کتھ چھے کیمذون لکھ بائن منز مختلف
اندازہ میلان:

دو گلے کرڈیٹھے گوسالا کتھ آگلن ڈاو
گپاٹکر مہد درشن کر کتھ بھٹھ گوسالا ڈھنھ گوہ عاصی ٹپھے ٹپھے ٹپھے
منز تھر گذلیاہ س منز ڈھاران۔ احمدکر بیٹھ اور کر پھیران
ڈھانٹھ تھوراہ ویرا گوسانے گوسانے
لا سن آس مالیہ میانے مالیہ میانے
پیس نظمہ منز پھٹ پاٹھر گوسالا پا تھر نمہ ملٹھر گوہ صحتہ پنچہ شہ تھر بیٹھ
کتھ صافی انداز منز تھہ اتمانیہ کران:
پا نس یوں یوں نانس گپاٹ کتھ زست سرت کران
وڈھ کر کتھ گوہ نیا کھوت آس نانس جان پھچھ ملیتھ جانس سکت
دھاب کھارا تھ پھٹ پنہ نس سو فی انداز منز پنہ شہ تھر بیٹھ کتھ کران
و نان:

پُن پُن کردار گیند تھو دلیں نش یُس جنہے کرنا وان دوں چھ پُن یا نامہ رثان۔
سے چھ دن ان:

چھ سوڑے چھ چائے یہ ٹھلے ہند شادک یا نے
چھ سوڑے چھ میا نہ مہک بر مک ننانے
چھ سوڑے چھ سا گن لا گن نقش بھانے
کم کم پا تھر لا گتھ ٹھاں سکت اگلیا نے
شاہ عرب چھ کچھ کچھ پنڈس روپس منز پا تھر گور بیان یون روپ تھ سانگ
لا گان تھ دلیں میگان یا نامہ۔ یعنی سماں پر میر مو ٹھک گو ٹھک بند رکھ پروانہ۔ روایتی
پا تھر ان علاوہ چھ یہ لفظ یک کردار پا تھر ان ہنزہ زان کرنا وان۔ مثلاً روایتی پا تھر:
بکر وال پا تھر، ذریز پا تھر، راجہ پا تھر آئین پا تھر تھ یک کردار پا تھر:
مکار (پاکھنڈ) کرول، بڑول، کرال تھ کرائ، ٹرباز، کاٹھ گور، باتھ تھ بخود
وول، کھار، سوڑ، بدل، پہلوان، ڈاکٹر، ستر، بخشنش با غول یعنی پا تھر باؤ تھ بخشنش
پا حصہ پر اون چھتے بالا ن تھ مکران بہد عادھتھ تھت۔ کرشمہ جورا زان چھ پنہ شر
پنیس اُسکس لیا یہ مزا تھ کھن گن اشاد کران:
راجہ پا تھر منز مکھ بذوؤے تھ بھٹاکہ کیا ہجھ گاہ ترا وان
ڈرے بڑے منٹھ کھوٹوؤے اسہ ناسہ کی ناراين
گاٹھیع بانڈ ویش حصکہ نوؤے مو بیڈ بایہ ز آئتھ جھ راجہ زاڈن
زاید نور نے مر کھن کم حصہ پر وے اسہ ناسہ کی ناراين
مٹھو کیں تھ داستان منز تھ چھ سامن پا تھر ان گن اشہر۔ ڈراماں
داستان یو سہ پیٹھ نہ مخصوص سالیں منز چھتے گوئے یوان چھتے دراصل والیں
پا تھر ج گوڈ کتھ یا نے پوت منظر داستان۔

ہو گس پتھر کیا ہس چھتے ملے وان
و اڑا نہ تیر تھو ڈھو ہدست

کشت تو رجھنے سہ چھتے ہی نے یہی
سوندر تاپ ہند درشن چھٹو درشن تھ امید درشنگ ابلاش چھٹو
گو سائنس تھ سوندر تاپ ہنزہ مؤرست گلماں کچھ پردن ٹھاپیہ توے چھ احمد
بھٹو اُر کو ونان:

پر ڈھو ڈھل پوشہ مائی ہے گلماں بادی روے
گوسائیں پا تھر س منز چھ گوسائیں دن ان زس چھ صورت بند رگاہ کنی آئست۔
اوے تھ ٹھارا سہ چھن گلماں بند رگاہ ہن ڈنی ودان۔ بھیجہ برد نہہ اس صورت
بند رگاہ مغلی بند و ساتھ بھٹاکہ اہم تھ پڈ بند رگاہ۔ عرب تھ افریقہ گن آکر شامی
ہندوستان پکر لگھ ای بند رگاہ کنی تھ سمندر اپور کران۔ کاٹھ شاعری منز چھ
بند رگاہ بک دار یا ف کر۔ احمد ڈار چھ ونان:

سوپاں بال جھس سُن کیا س لا لو بند رون و دن جھس و دان
ہرمو کھم بواے چون قل قالو ہاؤ بال جھس پزار اُنی
شاہ قلندر چھ خم چھ مؤرست گلماں سماں ک اتھے داں ترا و تھ گوسائی
پنیس دلپس پتھر کیا لنس گل ونان:

ڈنیا اس کھاچھے مطلب سُن کیا لاغ گلماں کیے
کرشن جورا زان اوں ۱۹۲۶ نام جال حیات۔ ٹم ہنزہ کلتم ”چھے بانیہ
بیٹھا چائے مالا یہ ہند کار خانے، پچھ سبھا ہم لفظ بیسہ اسہ تھہ و قتہ کلمن پا تھر نت
گیند ترا این ہنزہ زان چھ کرنا وان یکم تھ چھ پتھر و قتہ و چھ۔ سہ چھ سارے زگھ
لیلا اکھ بانیہ جنہا مانا ن۔ یعنی بشنس منز اساری پُن بانڈ پا تھر بیتھ چھ آئتھ تھ

کاشر نشر ۱۹۳۰ء میں تھے تھیہ تھے اتحہ منز آپ گوڈ ڈراما لیکھنے یہم پاری
تھیمز کس نالیں منز آپ لیکھنے۔ ”چی گھوٹ“ نالکس منز تھے انہم بدلا چڑھتے
منز بدلا سانگ لیکھتے۔ ہائی پا تھر س گن آپ شہ سینمہ صدی ہند ک بھلہ پا کیک
شارٹکیا زکیہ باڈ و اوں باڈلہ ہند دیقا رو دمت۔ فرش چے نے نے لکھا استعمال
کران کران الگھ اسٹاؤنی اوس پرہند مدعا چن ہاؤن پتھیں کران اوں رو دمت۔
ہائی پا تھر چہ ہئیو منز آپ سینمہ کتابہ ہندس مصنف ہند ک گوڈ کیلو لیٹر
۱۹۶۹ منز تھن نالکن پنزو میرن چھاپ کرہنے ہئیو چہ گوڈ کنھ منز با غیر پا تھر ک
روپ اوں ویہ ہنا وہ آئت۔

یہ دوے کشیر منز روز پتھ کالہ پتھے رازن مہارازن ہند تک لیکھنے
روپتھہ رجا ولی یا نرپا ولی اک ون ان گرلاؤ کن ہند ک حالات، جہند گون،
جنون، رنگ، مصوری، ہست تراشی، جاے جادا و رُڑھراو، پک سامانہ، تے روز بکو
بیسکو طور طریقہ تہنیب و تمدنی و رائٹھنن پتھنن مل پاٹھکو حالات قلبند آہت کرنے۔
یہ دوے آہے تے کنبہ لیکھتھ کرتھ س پتھ نارتے سہلان منز ختم گومت۔ وہ لوگو
شاستر، توارخن، ہندزرن، پتھن، ٹھن، دستاویزن، شاعرعن ہند ہن
کارنامن تپ پرانی سام ہنچ تے سائنس کالس تام یہ پ زند تے جاوید ثاقفی را پ
ترایہ و اٹ تھہ تل تھج سکو اک سوٹھل بد کل تھ بیس سامن پرانی ہن ترا یں گن
اشلے کر۔ راج ترکی، وشنودھر موڑ پر ان تے نیں مت پر ان چھ جسے اتحہ متعلق
داریاہ اچھے روز کران۔ پتھ کالہ اوں کاشر زندگی منز کا نہہ بڑوہ ہن کر شے
وراء۔ بخون چاہے ما جی طور یا انفرادی طور اوں عقیدت نالیں بطور ترا نہ پتھ
کر نگ تے پندرہ حاصل کر ک ذرک یہ اوقے اوس الگھ بخون بدھن دوہن، تیو
ہارن، مآل، مشکارن تے یا تر این سکت و لاستہ رو دمت۔ بقول شل مت پر ان یہم

لُمپِ نون اُکریمن قسم ہندو:

اہمہ بھی توہارن سکت وابستہ نون۔

۲ رخاندن و دھن میں تے سندکارن سند اہم نون، مختلف موگن پٹھ نون
میلن سوچن پھٹکتے ہو شہروں چھادنے و نون کرن تے تو دھن پیشہ و نون۔

۳ ریول و دل، دچھنیس تے فصل لوئنس سکت وابستہ نون۔

۴ رذشی تے مرت اظہار کرس پٹھ آنکھن کھلہ مادان، کھلن تے
وارہن منزون۔

نیل مت پُران پچھے دنان زھرمیج چہ سیدی تے کامیابی پڑھنے موکھے چھے
نون ضوری، چوکل کپس، نون تے نانی کرنس پچھے پائے وائے سان سبند، الہا ایم
سازنہ تال ساز نون سکت وابستہ اُکریان تم اُکر (ستار) وینڈ (ئے شناخت)،
پٹھا، نخار، مرہنگ یا ڈول، بڑی (خرے) اُس بودھن پسیدس نون سکت
وابستہ پیٹھی یہ اُس مندرن منزو ایشہ یوان۔ گھناتھ گر پیچے تھاچی اُس لگنی نون سکت
پُران وابستہ۔ یُس نون منڈوں، آلمن، کرن تے مند پکن گرچہ گرچہ ہن منڑا کے
گتیرہ بہن یار قاص سند کر آئے سپد ان تیں سکت آئے تے (بنسری) تالہ ہو،
تے تاسیہ ہو رک وابستہ یوان۔ یُس کھلہ مادان منزون سپدے تھے سکت ڈول، دامہ
تے سورنے۔

ہبیر کمین ٹورن نون رُپن علاوہ اُس کشیر منگاشن ہند نون تے مرد ج۔
اکہ خاص دوہ اُکر گرن منز باخلاق تے بہچاری رُو ڈھر اُر رات شرکی باڑ بھٹھ
گانہ ہند نون تے گونڈوں ڈوچھم یوان۔

نیل مت پُران تے راج ترگنی ہند طالع کر پیٹھے جھن نان زکش منڑا
ملکیہ کتن دویمین حصن پسند ک پائی دیواد اُسی نون تے سپد ان دیواد ایس آس

تھے گتیرہ پیٹھی یہ مندرس منزو یومورتی بر دنہ بھر کنہ پُران بطور منرا شپیش آسہ
کران۔ تے یونھے ہی نون رو کشیر منزو ۲۳ اہم صدی تام پکڑا۔ دیواد ایس آسہ
سچما منڈوں منزتہ نون۔ یہ نون آسہ ضرور پڑھ بھرت منی سپد ان اصول
مطابق سپد ان لہذا اوس سچماه مقدس ماشی یوان۔ یُس نون اُکل ”بھرت
نائیم“ تاو بھس منزش پھٹھ یوان تے متح عالمی شو ہر تھجھ حاصل اوس ۱۹۳۰
بر دنہ ”داکی اٹم“ تاو زانہ پیان۔ تے اوس دیواد ای تاچ نسی کرنا تک، کیرالا،
تامل نانوں کن بڈن مندرن منزو اوس نزش یوان۔ تھے کنکن آسہ اُڈیا، اس
منز بکن ناتھ پری کس مندرس سکت تے دیواد ای گتیرہ ریتے وابستہ پہندس نون
رُپ پس ”اویسی“ چھو نون۔ یہ نون رُپ پھٹھ ہندو ستال کا سیکل نون رُپ۔
دیواد کر نون:

(250.B.C.-1250 A.D.) راج ترگنی چھ دیواد میں متعلق ہے
واقیت فراہم کران۔ مہاراجا اشون بسو کشیر منز شیر شری گلگ۔ تک سپد کی پٹھ
مہاراجا جلوکن بونو ڈل ھلیں بکھر چھٹھ رُو ر مندر۔ یہ اوس شو مندر۔ اتح
مندرس منز گپوں تے نون کرشمہ موکھہ کر کر پیٹھے ہر چھتہ گتیرہ ریتے اپن۔
چھ گپوں تے نون اوس ”ونشانگت“ یاۓ موروثی تے چلان چے ”افونشا“ یاۓ
رُپ ایڈھو ٹھب تے۔ مندرن منزا ہے صرف دیواد ایسے یاٹ نون بلکہ بڈن دوہن
پٹھ آسے بڈن گرنا ہنڑ خاند اُر زانیہ تے دیوں بر دنہ بھر کنہ نون۔ مندرن منز
زندگی تے آڈیم چلاویہ موکھہ اُکر راہ اگرہار (جا گیر) قائم کران۔ اگرہار منز
حاحسل پیدا اور تہ آمدی تک اوس مندرس سکت وابستہ دیواد ایس، پُرانی، برہمن،
در مسلمان تے مندر منکرتی ریتھنے یوان۔

دیواد اسی ریوان چھٹھ اکھ پرون ریوان۔ آریا لکو کو ریس رسم یاٹہ در اوڈن

نشہ حاصل یوں چہ رواج سمندر اپار کو نزدیک ملکوں پر ہے۔ بھارت میز آسہ دیو
داس پر شو چہ سری مدندر بیوں اون وقف کرنے پڑتے یہ نون چہ گھون دیوں نزد آسہ
کران۔ کشیر میز آس کر دو شوے چہ سری مدندر۔ کپکار علاوہ وحیجہ برائے کس
مدرس و خیشور سرگ تے آسہ دیو دا سے والیت۔ کبھی محظی جھون ونان یا ازگل شکر
آچار یہ مدندر پڑھ جیشور ور مدندر تے کتبہ مجھ ماناں نسہ مدندر آسے بالے دامن
تل نہتے ز پٹھر کیا رس علکھے گئے تے جالی۔ ملکن پڑھ جیشور ور دا آسے تختہ جھنے تھے ازکل
مہارا جاہری اسکے سندھل او براء ہوں چھ۔ بہر حال پڑھ دیو دا سے آسہ پتھ پیش
ورانہ کتھے سنبھان تے مدندر نرگ و لایتہ روزان۔ دیو دا سی گئی دیو پڑھ دن پڑھ
پیش اوس مورڈی تیتے بنان۔ یعنہ آسہ گون تے نون رزان و المین مائہ رن نہیں پھان
تے مہار تھا ماحصل کران۔ کشیر مدندر اکھٹھہ ہور تھے ظیم راز چھ لاتا دیتے مکان پیدا او سمت
(695-742)۔ سے اوس اکہ وراؤ کس گئیں کھتہ کذان اک کس وس علکھے تے
دُوری اچھگر نی سوندر کچے اک کس چالی گون تے نزان۔ کیجنون دو، ہن لگا راجہ نہد
تھے جالی نون تے بیلس ملن وحیجھ گوئے تکن پڑھوئے تھے کیا زچھ لوکو دو ریتھ
وس مزدھن کران۔ تو ووئس ز تھے پھنے کتھے سنبھان مدندر چھ یس میو میں مل جھ
ڈھنھ۔ شو چہ ور دھان گامس مز پچھے روزان۔ ”سادھ باجہ آسہ پتھ آسہ
پراوان۔ یہاے چھ سالن گل پر مپا۔ امیک و بچے پتھ اسے پتا۔“ کتبہ دوہ
پتھ کرنا اور ازان تھے جالی کھد ایڈی تے مدندر یعنی مز کیش سیز نرم اسے درائے نر۔
لتے پڑھ رازان اک کتھے تھے ستحھ پر اوس لکھنے تھے یعنی مدندر اک رام رمل کھنمن بنادو
مکر۔ راز لالتات پتھ پاٹھ تیز نزدیک ریتھ اسے تپندر کے مالک دیو دا کر بندے پتھ
خاند رک کر۔ کتھے پتھ تھے کٹھ۔ روہنگ اکھ دوہن پتھ نس ناوس پتھ
روہنگن برہمن ہسید باپتھ اکھٹھ تھیر کران۔ تھنون مٹھ اکر ونان۔ اکہ دوہہ

کو راز دیجھک پرتا ب آوتیہ دوکن پتھ نس را پھل میز سال۔ راز میز منز
اوں ٹائلمن تیل دزان تے راتھ محلہ خانس میز گزارنے پتھ بیلے راز دیمہ دوہہ
صحن مہان خوار تپڑھنے کوئی کر کله دادچ شکا تھے۔ پتھ کتبہ دوہہ کو راٹل
راز پھن گرسال پیتھ سے پتھو چھان یا نکھن لال پچھ روئی دوان۔ راز گوئی پسز
ٹھاٹھ بامٹھتے امیری مدندر اس پتھ تے تر ان دوہن پھر یو تپندر گر۔ تیتھو چھک تھر
آشٹن فریندر پر بھا۔ سکن ڈھنچھے گورا زس عاشق۔ واپس تھلے خانہ ڈھنچھے تھے نہ
تھر سو مشر اٹھ۔ سہ گو عشقی پسز منز میل۔ راز سبز بھار ہونز کتھ پھالکی پتھ۔ بیلے
توان داٹن پاڑسہ اور ازان خبر۔ کارن ذا بھن کو رنس عرض نسہ پتھ پتھ ز نانے
راز عالم کرس تیار گر راپ۔ کتھ کٹھ ماٹھ تے۔ ایسا اچھ فاصیلہ پیان کر پتھ ز دوہن
کرس پنھ سے سوندر ز نانے مدرس گلن دیو دا کر وقف تھے راز یکیہ پتھ تھل خانس
میز پتھ راٹل بنا تو تھے۔

مطلوب پتھ صاف نی راز ہیکے ہے کانسہ تے دیو دا سے پتھ راٹل یا حرم
بناؤ تھے۔ تکیا ز کو یو یوز شہ مدندر گلن مدندر کنگ رکم تھے اوں۔

راجا جاپید (751-784) کے ویزگاں نکھنے پانڈو وور دھن پتھی سہ
کارنکیہ مدرس میز آس کس گئیہ رینہہ مہن نون پتھ چھان یو سہ تی عاشق پتھ
گوھان۔ سہ پتھ تھے اک خونخوار سہ باران تیتھے کنک تیک راز پتھ شہزادی
شیخھ کچھ دوان۔ سہ پتھ دوٹھے گئیہ رینہہ دیو دا سی کملاتھ راز کاری کلیان
دیوی ہیتھ کشیر واپس یوان۔ پتھ راز اوں بھرت مٹی سند ناہی شاستر کتھ تے راز
کارنکیا ز نس نون کملاد دیو دا سی نزان اس سہ اوں بھرت ناہی شاستر کو اصول
مطابق۔

راجا جاہر سے ٹھکر سند بولے انکرش (92-1089) اک وحیجہ برائے دیو

کینہن سکارلن ہنز اکھر اسے جھ پتے زناہی شاستر پر کشیر ہنزے تخلیق۔ پتے
جھٹ پل ان ونہ ز شاسترس مزدوج 36 چھپیں 36 مولہ بج پتے کاٹریں ٹوٹفس
پرستہ بھکنیا پتے مزدوج۔ تبئے جون ہند عالمی روڈ کریں کچ نایہ شاسترس مزدوج
36 چھپتے۔ کینہن سکارلن ہند ونی جھ تاھمزا کی گوڈ 12000 12000 لکھ
پتے آموڑا وہ 6000 ٹکلوں مزدوج۔ پتے شاستر پر بچ پرنا پنج تے زانکاری ہنز
اکھاٹ پر پر اس کشیر مزدوج یا 1200 رکیں۔ کہنہ رائے رائے کاریتے اک
امہ شاستر کر زانکاری قوان۔ لہذا اپنے مانن مزدوجہ کا نہہ میلا غیر زبرت نایہ
شاستر کم اصول مطابق اسے کشیر مزدوجیتے نایہ تے گندہ نہ یوان۔

سر پرستی: مولہ سرتی مطابق اوس برہمن ہند اپنے اچھے تریش پتے
کھنچتے میاہی۔ بودھ کالس مزرا اس کینہن جاں برہمن نون تے گہوں دیجتے
بوزنی میاہی بکھر مزدوجہ باسان یتھ تھ رواج اوسمت حالانکھ پتے پتھ پر زو
ستیلہن اپارو جھ بنان پتہ فکارلن مزدوجاً تی گراوٹ یامعیار پتے پتھ گھه عان
تیلہن پتھ فن تے پست گو عان۔ کشیر مزرا اس مندرن تک برہمن ہند کر پر شد
آسان یم مندرن تے استھانن ہند انتظام اک چلاوان۔ یعنی پر شدن ہند
آسرس تل آسہان یہم دیواداً سے تے آسان۔

دیوادا کر نون اوس اتی ووتلان تے اتی شرداکان۔ تکیا زفن پتھ پر تھ زانس
مزقد ردا اتی تے حوصلے افرائی کت پر تھان۔ ستیلہ بخ قدر دا اتی چھ حوصلے افرائی
اکھروزان دیوادا سے آسہا اکھر ٹھھاریتے موکھہ کشیر تا وقہ نہر ٹھان۔ ونکالس
اکھر مندرن ہند احاطہ شیس تل روزان الہما اک دیوادا میں ہند کر گن ہند
گہ پتھر ٹھان۔ آندھرا پردش کس گلزار مندرس مز کند اکے کریہ وزور اوتھے
اکھر تکچہ تھ لیکھتھ اوس نیکشیر پتھ اک مندرس مز گہوں، نون کریہ موکھہ

دا کر سمجھا یہ ہند کاریتے۔ سوچنے انکریش ہنز خود کشی پتے تک مکتی سپدان۔ رائے
ہرش دیواداک پاٹے نون تے نایہ زانپا۔ سہ اوس حرج ہن کہتے رہمن پاٹے گہوں تے
نون کچھنہا وان۔ سہ اوس شاعریتے تک ہند کیت اک گہوں والک گہوں۔ کیجیتے
بی راج ماٹک پسز راہ سہ مزدوجن گہوں پیش کران۔ تک سید و قیۃ آس کا نشوتوں تا پو
چ مشہور گتے رت۔ تمہا اس پتھ پر بچ کوڑہ جھنھنی بنا دوہے۔ سہ ناوادوں جے
متی۔ جوانی مزد کو رحتمہ ہرش ہندس ذشن اچلس سک عشق تے پتے بنیجہ اکس
تجھس حاکم کم سز رکھیں۔ بنیلہ سہ حاکم سورگ گوسو بنیجہ پتے اچل (اچمل)
ہنز پتھ را آتی تے۔

راہ کلش دیوین (89-1064) کو رپنیران سہ مزدوجتہ معیار ک گہوں
شروع۔ ظاہر چھ تو تام ما آسہان راہ سین مزد کلائی کوڑی بیٹل گہوں سپدان
ستھ تریج آتے پل ان پتھ اوقے پتھ لوتہ معیار کمیں باطن کامن پنڈت دنان
”اپانگ گپت“ پوڑے راری اوس گپت رستھ تھ سپرت۔ امس آپہ ہر مز
واریاہ زتابن۔ کامن سند وہ پتھ زیبھن زنکن پوڑھ حوصلے افرائی کرڈ اس نہ
کشیر مزد را گریں گریں بوان تے اک رازن کر گھیا موسیقی ہنز سر پرستی۔

مققدم پتھ پو ون کشیر مزرا اس دیوادا کی مندرن مزد گہوں تے نون
آرادھنائی ہند اگک مانچھ سپدان۔ تھمن دیو مندرن مزرا اسی نایہ مندوتہ
آسان پتھ گہوں تے نون اوس سپدان۔ بھرت مئی ہند نایہ شاستر مطابق
تر بیت دینے والک نایہ آچاریتے اک مندرن مزد و قیۃ مالکانے وزادس نون
تے سپدان۔

بھرت ناییہ شاستر تھ کشیر نہن و قیۃ پتھے جھ کشیر مزد نایہ
شاہست پر نک، مطابع کر نک تھ وہ بارس مزد راتاگک شوئ تے زانکاری اسہو۔

تے پاپی شوک ز میخ - ”گیتا نگ ادھپتی“، شرک و رچھ دن ان تو گز سند و قیچ آکر گلھ فتن مازان تے زاتان - تم اک تعیم یافتہ - هنکا یورڈ س تے رکس سکر دچپی تھاوان - بہترین نتو (ادا کارو) کو رکش چندراولی رنگ چیش کر تھا ادا کائی مسند رست مظاہر - رتن مالا، دیپ مالا، تے روپ مالا تا وچ گتہ رئیش آسم سبھاہ مشور شری و راویں پاپی مقامی شگفت کارتے غارا ملکی موسيقارن سکر اوں مقابلہ کران - سہ پھٹ تھم و قیچ ترائیک ترائیان وینیان ہندز ذکر کر کران - پلچھے دنیا، تھمی کو رم و بیان سہ پھٹ دن ان ز خراسا ملک ملا عادل اوں کو رم و بیان تے ملا حاجی اوں ملچھ و بیانا پاپی شری دراویں شمس و بیانا میان - سہ پھٹ دن تارن ہن مزد و بیان ہندز تے ذکر کران تھے سہ مود و بیانا چھ و تان - کشیر مزرا اوں گز سند و قیچ تے شاستری مویقیتی نید - بدشاہیں بر و نہہ کرنے اوں تارنا وچ گتہ رئیش تے پھن رقص ہو مدت، تھے کوئی اس اتسو نایار ج گتہ رتھ گپن نیش تے خوبصورتی مزرا رانے دل مؤیت نوان - 49 جذبین پڑنے عکائی زندش مزرا کرن و اجڑ کچھ رئند کر تھے پھٹ تحریف کران - اکھا ہم سوال پھٹ دن مزرو و تھان زیبیم گتہ رئیش آسم مقامی کا شر کتہ رئیش کچھ فیکر می؟ سہ پھٹ دن یک سوال ز پاپی و اکنچھ مقامی تے گار مقامی روپ اکھ اکس متعاش کران - نون کچون تھے آبے متعاش کران - شری و رچھ پتے اکشاف کران ز حسن شاہ سند و قیچ اوں مشبو رگوں گو رقدان - سہ پھٹ دن بندگا کی مز ماہر آسان - سہ اوں ”سر ولیا“، ٹاک کا شر پر بندگوں ان تے بوز نادان شرک ور اوں سلطانیں جے دیوں گیت گو و بندگوں ان گوں یون زوناوان - شرک ور بند کے زماں مزرجھا اکھ موسيقار بھلوں رباب بناوان تھے اوں گز سند سعیہ سبھاہ شوق سان والیم یوان - بدشاہ سند شاہ براہ حیدر اوں وینا ویان تے تند استاد اوں ملوا و دک - حسن شاہ پسدرس دربار س مزرا کر ہندوستانی موسيقار تے - بدشاہن

دیو داس پی آمد - تھے کوئی اک تامل ناؤ، س مزرا کس جا یہ کشیر ہند کلینہ تھکھو برہمن گر آباد گاہ میم تاجیو شی ہند رسم تھے تھکر والستہ پاٹھ پر بن واکر آکر - تھجھ دراویس ز زانی کارن ہندر تانہ اوں کشیر مزرو و تھیں لطیفین ہند بھوکن پتھے وان - لہذا انجمنی از کال تام بیو پر انجو رائیو خاص لتوش ترا و موت - حالا کمکتی سیمی ھٹھیو نش تے ہمکو ہن اکار کر تھکر ز کا نہہ رہ روا تھے پچھے پچھے اک گر کی مڈ رکھ ضرور تزادا ان - ملکن چھ جیس نون بخجتی پتھے من کوئی پاٹھ مخفلن مزرا کران آہمان تھوی آسہ واریا ہس کا اس پتھ نون روا تھے پکے ناؤ و موت - سلطانی دوس رسوغ پسدن پر و نہہ پکن تھے پتھ پچھے کشیر غارا ملکی محلن مزرا بتا سپدان تھے تام نہ بڈھائی دوس کوشرو افرافری ہن دوس ماحوس مزرو و تھن لطیفین تھے دواب - سکندر بُت ٹکن پسدن دوس مزرا آپ فارسی سر کارکر زبان ہناؤ پنہ - بدشاہن ہیئت لگہ سہوائے ہندو کامو علاوہ مویقیتی تے اوں گن تو جدیں تھے کر پرستی کر کن - واریا گوں واکو موسيقار آپی ایان، خراسان پتھ سر پرستی پر اوٹہ تھجھ دراویس پتھ مویقیتی تھے ایاں ہیئت زانی کارو سکن - بدھائی دوس مزرا تو تو شرکر ہن زون راج سکرت زبال مزراج ترکی لیکھن تھے اتح مزرجھنی ادیپ، فیک کا نہہ واقفیت دستیاب -

شری و رچھ (1459-86) سکرت زبال مزد تھے تخلیک کار او سمت - سہ اوں زون رابن شاگرد - تک پچھ راج ترکی 1459 پتھ 1486 تام بر و نہہ کچھ ناؤ و موت - سہ اوں پاپی موسيقار، گپن، واسن تھے نایس زاتان - تک کو رملو جانی سُند فارسی ”یوسف ریخا“، سکرت پاٹھ مظلوم تھجھ ناؤ کو رنس ”کھا کوئی“ - شری درچھ بدشاہ، حیدر شاہ، حسن شاہ تھے محمد شاہ سند، دلوں ہند کر حالات قلمبند کران - سہ اوں واریا شاستر پر رمٹ - سلطان حسن شاہن ہن ہنو مسہ مویقی

راکنین بتیرن آکر مقام و نان۔ ہندوستان گا یکی پچھے بھاد پرڈھان۔ پرٹھ مقام پچھے ہندوستان را گن پرند کر پاٹھر قفس پابند، اتحہ نمیز نام پر اکھا تھے پرٹھ سیہ گھومنہ تو تمام یہہ نہ تی مقام ک بیا کھا بآ تھے گوئے۔ عموماً جھا بآ تھے گوئے فارسی تھے ہے کا شرکر پاٹھر کوئے یوان۔ ”تراتا“ ہو کر تیرل پر دار نعمت تھے جھے گوئے یوان۔ Tempo ہند کامہ اوس گوئے یوان امی علاوہ جیہے خوتون، ارشیمال چلیا پا تو علاوہ لوں نعمت۔

جناب اشن کا مل صاحب پچھے و نان یہ ڈگر راجس منز 1880ء میں
منز سپد پہ یون نمودار۔ مغل دور منز ارد و بازارن منز کمپ آسہ یزان؟ سکھ در بارن منز لاہورتے وہ یعنی شہر منز یعنی کا شرکر گتہ ریتہ وہ اپنے کم آسہ؟ در اصل ”حافظہ“ ناو آپنیتے کرہ رینمن تھوڑے مقام اختنے موجب وہی سٹھنے سا جس منز تھد نظر یعنی وہ جھنے۔ اتحہ رینمن روپیں منز آسہ حافظہ گوئن بات ہند فہم تھے بھادہ با پاہتہ ادا کرہتھے، دالہتی گتھ و داون ہاداون تھے پیش سازان پیٹھڑان۔ حافظہ آسہ دارا زیر لagan تھے ساز کر ان۔ یہہ آسہ پیشوا لagan تھے کلس زیورا گتھ قعلہ، کبھی حافظہ آسہ پر رپی زنائن ہند کر پاٹھر کھلے نرک تھے مکی لagan تھے کبھی کاٹھر پھرمن شلوار۔ فوٹوگرافی شروع سپد نہ پتہ یعنی حافظن ہند کو فوٹوگراف وہ جھنے آپہ تھن منز تھے جھیے پشا کھلنا گتھ، گوئن آسہ روڈتے گندھے یوان۔ چست زین منز آسہ عاشقانہ روپیں تھے تووان۔ حافظہ آسہ تھد نظرتے یوان وہ جھنے۔ خاکر تھے تمہ یہہ پن یون یون رہا جانی ریاضت زائیہ تھان آسہ۔ تمہ آسہ پہن منز سر پرست رہیں یون رہنہ کہہ کھلے سر و دژریتام لagan تھے گوئان۔ پن آدابن تھے عاداتن پیز منما لکھ آسہ قصور یہ ان کرہے۔ صفائی تندرتی، اب و لکھ، زدا کت پچھاوندے دا جھ آسہ۔ یعنی اوس یاد و دثر تھے حفظ تھے تیر آسان۔ رہیں تھے امیرن ہند گر آسہ

آسہ موسیقی پیز پیشتر کتابہ گوالیار تھے دو یوں جایو پیٹھھے آتنا وہی۔ دپان پچھے یعنی کتابہ آسہ شاہیری کتب خان منز بتس و ریس تام جھوٹ۔ اتحہ در منز اک کرنا گلے موسیقی پیزند کے کبھی ملہر تھے سلطان نش سرپتی حاصل کر ان۔ وہیں چھو یوان ز حسن شاہن اوس کا شرمن منز موسیقارن کرنا گلے موسیقی پیچھے کس اسرا کرزمت۔ اتحہ در منز اوس ہندوستان میں موسیقی، کا شر موسیقی تھے اپر ای ای موسیقی تھے پن مقام تھے اکھ کس نش ہیون دین تھے جاری تھے بیانے عمل آئے ہے ڈونس تھے۔

سلطان تھے چک چک دو رس منز تھے موسیقی حوصلہ افریقی تھے سلطان تام آسکر گونس تھے واپس تک لے کھوئے چوان خاکر تھے بیس شاہ چک۔ ایا پر ز نہ لک کس خاص روپ اوس تھے وہ اچھے کا نہیں کا نہیں زان۔ در بارن منز آسہ محفل سر و دھنے یون سپد ان۔ مغل دور منز اک پیشتر کا شر کو موسیقار در بارن منز حوصلہ افریقی پر آوان، یون بتیر اوس تو تھے لہ مائن، نوشی تھے سرت پیزند ان موقعن پہنچے سپد ان۔

حافظہ نغمہ: یعنی دور منز یو سہ موسیقی پر تھیج تھے مک و لاسیتے یون اوس تھن پیشہ در ائمہ گتہ رینمن ہند یعنی کبھی کلاہ گوٹھ حافظہ دو غاہ تھے تھندس کوئن تھے زانس حافظہ نغمہ۔ آخر گیئر رینمن ہند یون، گائیں ہند یون، دیوادیں ہند یون، در بارن منز یون، ہرمن ہند یون تراویہ پن کا نہیں تھے کا نہیں نشان۔ تالیہ ہند شیر، راگہ، مقام، گیون ترا یا لولہ نغمہ بتیر۔ واریاہ کا اس وہ نکھا اتھ گپن و اپنی موسیقی پر تھے گہنے عالی پیچھے کی ملکی یا ملکی یا عالمی یا ملکی ناٹ زانہ یوان آؤے اک اتحہ کا شر موسیقی و نان۔ پیچھے موسیقی پیچھے کرنا گلے موسیقی پیزند کر پاٹھر شد پڑھان۔ موسیقار پیچھے گا یک تھے واد کست۔ سطور، سازی کشیدے سارے دو کر یا حوصلہ پیچھے سازن ہندس سازیں پیٹھھے آسہ حافظہ تھان۔ را گن

گوہان تے نون تے گون پیش کران۔

تیلہ پیش خاپنے باز وہیکن پیدھتے یو ٹھنڈا باز گرس من مختلف جائیں
واہ اوپنی پیش اکھر یک ۱۹۳۰ گن شروع تے یو گون، نون آوری ٹکھے
ہند دوس منزقو نامنوع قرار وہی سازندر خاپنن تک اک گون تے ساز
دایان تم لکر الگ الگ دوستاد پیش پہنچ یو ٹھنڈے کران تے کینہ لکو یو ہندس گونس
وائس سازندر گون وہی۔ بدنا می نشری پیش تے اکھ کوئں سما رو تھے دینے موکھے
کوہ رہس صل فیا کلام تادیت وو چھ اکھ گون رو پس امی ناؤ زانان۔ عکھ مہ
صدی منزیم تے مویقی پہنڈا ٹھنڈے چھاپ خان منزا آپ چھاپ تمن منزا دس نہ
صل فیا لغ لکھتھ بکھ مویقی، کشیری مویقی، اصلی کشیری مویقی عصر۔ یو سراج
لا بری میں قلکی فویچھ پیش ہندک چچ تمن منزچھ اکس پر انس قلکی توکس
”سام ویہ“ ناوکھتھ مس فاری رسم اٹس منزچھ۔ یم صل فیا کوئون داک اک
زیادتہ شہر کر گان گن دیست تے کانسہ دیان۔ باعثیو سہ مویقی پا تھرن تک
اکرتھ گن دیست تے جھنقو تے مویقی زان و الپ بلکل دیان۔ چنانچہ سیلہ کا شر
سورنے پیتر ریڈیو گون والیتے کہنے باعث آپ تیلی زون زان کارو زی صوفیا تے مقام چھ
واریاہ سورنے پیٹھ و دینے دیان۔ تے باخن نش چھ ”واڑ“ واریاہ یم شے صوفیا تے
گون وائلک چھ زانان۔

بھاٹ: وجھ باری چھنے مزارس منزا کھڑھ قبر۔ چھنے کم سے کم
ھ تھوڑی پران۔ اکھ پیٹھ چھ شاردار نھس منکھتھ زیچھنے ۱۵ اوڑک شہ
بھاٹ کوہ پیٹھ پیٹھ مس یوم وفات لکھتھ۔ بھاٹ تے چارن اک کشیر منزدھ
قہکھو بھجن تے لیا یه گندن گر۔

بھاٹ اک اکس پر دس پیٹھ دوتا (زنارضن) پسز آدم قد مر ٹھنڈا تو تھے

گپ کپ آنگن منزا ٹھنھ پر دلپہ تک داہر تھ بھکوت آرادھنایا، تے پر ان ہنر تھ
(پر بند کاویہ) پاپندر گون منزگپوان۔ عموماً اوس پیشہ موروثی آسان۔ اکس
پارنی تک ماں لکھ، ہنر گپ واجھت تے تپندر شر کر آسان۔ گپون وائلک، سازندر تھ
گندن گر کتھ تے اکر تھ آسان۔ یم اکر تھمہ رو پک با تھ گون سخزان دوپاہد
کٹھ کارنامک کا نہہ اکھ Episode آئے۔ پہندر نون نون رون منزا اک
پاچھر کر اونگ تے لبھنے پوان۔ یم اکر با پسے موکھ تے ملکت لاگان۔ بھاٹ تھ
بھث ذات، کوہ کرام چھے از کل کا شر کھل کھڑھ کاٹھ لگا ہو۔ کا شرس یاد و تھ منز
چھ بیکن متعلق وشنہ کچھ (۱) بھث تھ بھر لگن۔ سیلہ کا نہہ کا نہہ دیپ پیہے کا نہہ
چھ منکنہ موکھ سنجھا در پچھ کران تیلے بھجھ تیں پیون دینے۔ ”کھس سالو ٹھمک بھث
تھ بھر لگن۔“ یم اک پندر خشائش یا معاوضہ منکنہ ویز پر زندر شر اوان تے کہل پیون
چھچھ ٹلان۔ (۲) بھث مر بھر لر۔ ٹھوڈ تھکھ تھ تھود۔ کانسہ آلوں سیلہ کا نہہ
کام کر کنہ موکھ چھنے ان دینتھ تھ سخن دوڈ تھ بھجھ پیون تیلے بھجھ پیون تیلے
کالہ سیلہ بھاٹو منز کا نہہ مر تھ گوھ بھے پیا اس سماجی ذمہ داری تو مکن یکدم کفن بھر
انتظام کر تھ داہو و ندان۔

برہمن تے بھاٹھ آی رازس تو تائیں

کرشن کھاندر تے منگاٹو (پرماند)

چارن: پیشے کوئ اک پیشہ دراپہ سازندر گپون وائلک یم رازن
مہارازن، دیون دوتا ہن، بخڑ دلپیٹ تے تو تایا گون اک۔ یم اک پیچھر وائلک گپون
وائلک۔ گاتھایا (داستن) پر بند، سوٹی، لیلایو علاوہ رازن متعلق صیدہ تھ گون
تھ بخشاںش تے دان پرا تو تھ پان اوک کہ کداوان۔ ۱۴۵۰ مہ صدی پتھر مولکیہ
بھاٹ تھ تھ چارن تھ۔

تمپور کی نغمہ: تمپور پچھے سازی تھے ازکل "تان پر اچھ و نان"

تمپور پچھے گندھر دیتا اکھیں گوئے مونکہ پچھے رخانہ یوان۔ وید کالس مژ آکر گوئں "گندھر" تے نان۔ کشیر مژ آکر رباب تے سارہ بیٹھ دیندہ سازندہ کیمہ سڑکہ ڈنڈ پٹھ یا صوفی کاندر واؤں بر وکھہ کیمہ گوئن کران۔ یہندز یٹھے اوس صاف شفاف پھر، کپڑا در شوار لگتے آسان۔ یہ آکر فارسی تے کاشر کامبہ گپا ان۔ یہند سایل اوس پھر سالیہ نہیں بدؤں۔ یہ آکر داستانیتے مٹھو کی یونہز پا تھے گوئان۔ صوفی شاعر ہند کی پا تھے آکر گوئان۔ چارن رو پکا اخڑی شکل اس "تمپور کی نغمہ" یوں ۱۹۷۰ تام اوس زعیدتے دوڑی نہ کر۔ نگ پار، کراہہ پر رہتے و اخور کس سازندہ آکر شہر تیپور کی نغمہ گوئے وسان۔

سدھ گلو رک: گر گر پھر ان دلکش نان تے گوئن کرن و ایلن ہندی پاٹھرا کرتا تھے پتھی تے سدھ یوگی تے باضے با جاتھی گر گر پھر تھاپہ موہ جمع کران تے پنہ میں متن تے فرقن ہند پا تھے گپا ان۔ جیسے چھ جر تانی سرکہ پیٹھ ۳۰ کلومیٹر دوڑ پہن اکھ جائے یتہ ڈریس مژرا کہ دوہ مالکہ تے پچھے لگان۔ یہ چھ سدھ گول ریا سند ماٹہ، حالانکہ سدھ پھجھے اکھتے درستھ یوان و دوڑ۔ یعنی سدھ گور ان ہندل قل اوں کشیر مژرا لانہ کران۔ پریتیں دوہن پڑھ۔ نچوڑ میں پٹھ خاندہ پتھ تو ش انس پٹھ تے کائیٹھی سری ہدس بی۔ اے۔ پاس کرس پٹھ آکر سدھ گوئی لانہ آنکھ مژرا پنڈ نہ قمیک گوئن تے نون کران۔ یہ آنہ آکر زنانہ رک لگان۔ پھر بن تھد کر قصابے، رو پہ سونہ زیزادے پہن لالگان۔ یوان تے دوے خار تھد تھد کر تھا آنکھ مژرا لانہ کران تے گوئن کران۔ تالاہ ہور، ڈول یا وصول دا ان وائل کی سازندہ آکر کھکھ مرت آسان۔ سکس تے پا تھیم گیوان آکر تمہی کس اُخس پٹھ آکر یہم "کارے" ونان، اوے آکر مین کتبہ لواکھ "کارے

واکر" تے نان۔ دراصل آکر یہم ہندز لفظ "گھر آئے" کا شراؤ تھے ونان تے اکھ خاص طرز باداون۔ مشان

سب دہ گے رازن ہندے گارا یے
پوٹھ کئے تھوڑس کشمکش بجاہ گارا یے
بچھے بچھے پزارا چھکر گارا یے
یہم آکر پانے ماحولہ مطابق تے اند پوکھہ ڈھنھتھ و کھنے کران۔ زٹھ
و کھنے ۱۹۷۰۔ پتھے گوئی سدھ گورکا لانہ تھتھ تھتھ جندوں تے موکلیو۔
بچھے نغمہ:

ریڈی یو کشیر شروع سپد نہ پتھ پیو چھکر پاریہ کشیر مژنو یہم پیو آسیہ
۷ ۱۹۷۳ بروہندہ آسان۔ دراصل آکر بانڈے خاندروں تے خوشی ہندن موقعن پٹھ
گوئہ دے وایسے گوہھان۔ مانزکر اڑ دوہ چھکر بانڈن پٹھ نون کریٹھڑا اس
بین پنچھ کوکا آسان۔ یہم کاشر موسیقی تے لگہ گیئیں پٹھ نون کرنس مژ ماہر آکر
یوان بناوہن۔ گپتہ بندتے حافظن آکر ریں، جا گپر دارتہ اپر سرپتی کران مگر
عام لوک ان اوس بانڈن ہند پچھے کوت نغمہ باداون۔ سورنے علاوہ آکر یہم
رباب۔ تھکنار پتھ پٹھ نون کران۔ ہار موسیم کشیر و اسٹھن پتھ پیو گوئن و ایلو
چھکر گیو ٹو کر کوکش پچھے کوت پا نس ستر لاؤ تھہ چھکر پارٹی بناوختے کماںی کر کج
۱۹ صدی ہندس اُخس تام آکر صرف بانڈن ہنڑ پھر وہ پاریہ یہ نغمہ
ہاداون۔ فارسی تے کاشر گوئن کران۔ یہم آکر نہ سلطور و رتوں ایان۔ ووصولہ آکر
دوکر بدل دایان۔ خاظنے اس مقالبہ کو کھیں دس اتھم سب بچھے نام۔ بچھے کوت
اوس زنان ہند کی پاٹھ زیٹھ مس تھوان۔ ساز سو رمہ لاگان۔ بانڈتہ بگلت
و دستن مژ آکر کائسہ بھر س داتان تام تھے بچھ و نان۔ پر ای و قبیل پیٹھے آکر بانڈ

شیوا رالا گتھ تے نہ ان۔ ازکل چھے کینہ رقص است بچہ کر نہ بدل نہ ان۔
 گاب راس (گوچھ) پتے اوس گوپی ناتھ (گوچھ) کافی مشہور
 بچھ، اُس اوس خاص انداز تے سائل نغمہ بن کنگ۔ واکھ، طرک کر گوچھ پتے اوس
 یہ بدل کران۔ یودوے کا نہ بزر غزل کر ہے شروع تجھ کی نہیں بند گوچھ پتے اوس
 اُس پتے اکھ غزل گوچھ ان یہ مفہوم عشق بالوں اسے پتے تیری لے ہند روپا تھے
 آخرس پیش گوڈ شروع کر یہ چو غزالہ ہند باتی بند۔ پتھ کو اوس اکھ دیرہ پر کران
 اکر رسکوشار تے غرلہ گوچھ۔ یعنی مژ جذبیاتن تے اظہار کہ شرا آہے۔ پتھ گو ہے
 صوفی شاعر ان ہند کامپتے موضوع رنگ کر ہے یکسانیت اظہار تے دویس قسمک
 فاظات ماحول گندھ ہے۔ رو حانی یا صوفیا پتھ کو اوس پر تھ دایس مژ فلم۔
 جدایی، بہار۔ سونھتے۔ امیری غریبی تے سمجھ و قدر رو حانی نغمہ، بیانی۔ ستر گو ان۔
 در اصل گوڈھ پر تھ اکس فذکارس پنھن سائل مقیبل کر یہ موكھ غزل باتن تھ نغم
 بہرخڑا رانگ تریتیتے بودھتے گویس آئن۔ دوں پچھے بچک لئیں۔ پتھ انداز ملک
 کی نہیں تم پتھ ریڈ یو۔ اُن۔ پیچھے عام سپڈ مٹت پا تھ زیاد گوچھ ان۔
 آئھریں یا تھال کڈن تے رو پیہ سمر اوپتے اُس بچھ مکڑ سڑ کام یہ
 اوس سہ پا تھ گوچھ ان گپا ان تے کران۔ پتھ شوپیں اُش گوچھ تھ سر و نہیں کی نہیں شار
 ادا کر تھ آئھ رانگ تھ گتھ دو ان بون کران یا تھال رانگ مخللہ مژ حاضر گوں بون
 والیں اُش گوچھ رو پر رضا اوس بچک کر سد کار۔
 گوپی ناتھ بس پتے اکر جی الدین گلکامی، عبد الغفار لوجر، عبد الغنی
 راتھر، خلام نی بلبل۔ زون بیگم، ستر بچھ کر تھ رقصائی۔
 روف: روف پچھلہ بآ تھ گوچھ تھ نک اکھڑا پ۔ یم کا شرکر
 بآ تھ دکر گندھ تھ گوچھ بون چڑ روف یار وو بآ تھ۔ روف پچھ خوش بند بون موقفن

مردک زنانیہ رکھا گتھ دز۔ بچھ کوٹتے زنانہ کردار گندھاوان۔ ایرانی مژتھ
 میں رقص زنانیہ آسے کران تھن تے اوس بچھ کر سد ہیو۔ پیشواز لانگھ آسان۔ حافظ
 نغمہ گوں تو فوناٹتے مک آبن مگر بچھ لغہ پتھ ازکل مقیبل کل بندوں۔ امیر لکھی بیلہ ڈگن
 مژڈل سامن پچھ نیمان تم پچھ دلکس مژن پچھ نغمہ تے لاگان۔ حافظتے آسے ڈگن
 مژن فلمہ باوان۔

بچھ نغمہ مخلل شروع کر پتے بر فہمہ پچھ گوڈھ ساز ملنا ونہ بیان۔ پتھ کافیہ
 لیہ تے طرح دار صن بجا ویہ بیان تے بچھ کوٹتھ گیئے ہند روپے شوپن مژ بگ
 جائے رانگ نہ ان ڈنگزی ایاری تے اُنیں ہنر مدر رایا لیہ مکر ملوان بادان تے
 باوان۔ سینلے لے چھ نیمان تھ ونچھ لکھ دوان۔ پتھ کافیہ لکھ بآ تھ غزل۔
 ترائی تھر گپا ان تے سازندرچھ تھ پتے تی گپا ان۔ بچھ گوںک مفہوم پنیو اقوس
 مدر رایوتھ موكس پیش چذبیاتن ہند اظہار و دلما دکھ بادان۔ یہ پچھ بجا و اظہار میتھے
 کوئی پچھ سہ ادا بجا ویہ نغمہ تے شاران ہند موزیتے مانے ایں مژ اظہار کر تھ نغمہ پچھ
 والیں مژرس و دلما وان۔ یہ سار شارل آسے، آواز سریلے آسے تے پچھ کوئی مژزادا
 تے سازن ہنر مل دوان تے صدارا تھ سختے پچھ مخللہ ہند ماحول تے سرہ دس مژ
 بیان۔ میتھ کوئی پچھ۔ بچھ کوٹ غزل و شن یا لکھ بآ تھ گوچھ تھ زیادیہ ہند روپ
 بآ تھ ٹلان تے کوون تے روپ نہ ان۔ گھنٹہ، زکھنٹہ نغمہ پتھ پچھ کھ دوان۔
 حافظا یہ ہند کی پاٹھک پچھ بچھ کوٹ پیشواز لانگان تے ایں ناھس پتھ اکھ
 زائیں ڈپر ریان۔ گوڈن چھ رون گندھان۔ بزنہ و زین پچھ پیشواز کر اندھتے اتوڑ پتھ
 نہ ان تے ڈوپر کلے پیچھ کر رانگ تھ نہ ان۔ کھورو متر پچھ لگاتارا۔ ایا۔ ۲۔ پیچھے
 نہ ان۔ خاص تال پچھ کافیہ مٹھ سدا، میکنا رصد ایسا زاری پیچھے چھ بون سپدان۔
 گنہی و زین پچھ دچھنے پنجہ ستر رونہ وایان۔ دوں پچھ زین رکھوری پیچھر یا گر تے

پیشہ سپدان۔ چاہے خاندرا، مانزرات تھے، عیید یا ماہ رمضان انکو دوہا اکرتن۔ روف چھ آنکشن کھلے ماداں، تین رونگڑ کوہنہ پتہ نہیں بیٹھنے لیوان۔ تھودو تھے پکیں ستر پکیں رلا تو تھے اکھاں کو دیکھ کر وہ تکرنا تھے ملنا تو قدم بردنہ پتہ بیٹھ پان ملنا تو تھے مسروت بنداں پاتھ کو ان گبوان چھ روف بیان کرنے۔ بردنہ کالہ اکرم دستی زنانے الگ الگ اگد رکن تھے زندہ نہیں اُن مژر (خاص کر تھے ہر دکان) روف کران۔ دوڑ پتھے زنانے اُڑ روف زنانے پتہ گوان۔ اصلی پتھے یہ گوان روپ۔ اکہ بائیتھ پتھے بیکھرو فی باتھ گوشہ بیان۔ پرانی طرز اکردار یا ہن قسم بنڈی کی ماری مندر کتے کنن خوش بیٹھ ریڈی یو عام سپدھے سکھ کبھی زندہ رہیں ڈر یو مژر پر تھے مژرس پکٹ کران بیٹھ پچھہ ملکیہ کسیں پیشتر زنان روئیں مژرزی کران۔

موغلیہ مار شہ میلہ زندہ پیر بیٹھ لوثیح اسس مژر نہیں تے دویم اتھ تھوڑ شلخت زنان۔ بیمه میلہ زندہ اکھاں کس بیٹھ روز تھے پھجھن اتھو جھنس اسس تے کھورا اتھم کوہوس اسس ستر پڑواں، بیمه میلہ ڈھپن ڈھپن پھیک تے اتھ جھکا تو تھوڑا الیون تیلے۔ جھجھ اتھ دنان موغلیہ مار شہ۔ کبھی چو لیے مژرا اکھاں کس بیٹھ دوان اوٹن تے نیوٹھ (چکی) تے ولایاں۔ پیماڑ کر زندہ پچھا اتھ ملکا دوان۔ زندہ چھے روف پچھوئیں تام دویلیو یوم جوہر لیں پتھے بول دلے مژر پیش سپدھت۔ گوڈاکہ کا لیت کوئی کاریگر کا شرکویریتے مردان مژر غلام رسول سنتوش۔ موہن لال ایکس۔ غلام محمد را۔ تہ بیکنہ فنکار تہ دویلہ لسے ۱۹۴۷ء مژر اس کمردان مژر غلام محمد ڈار تہ کشیر بھگت تھیز کر فنکار تہ گورنمنٹ زنان کا لج مولا نا آزاد روڑ کہنے مژر مآہر کوئی مکن مژر کوکار شیم دیو، ریتا کول، جتندر کوئی، تے جے کشوہی تے آسے۔ اپر روف پارٹی مژر قیاد تھا اسکے کتابہ بنڈ مصنف کران۔

سچھ پیٹھے تریے کچھ پاؤش کر تھوڑا ہنا پھیکن تے سینس پتھے تے بردنہ کلادھ تریے مختلف ستمس مژر دی کر تھے تریے دنگ کام کرنے (مصنف ۱۹۶۲ء) پتے تے از کل تھے سچھ پیٹھے یہے چلن۔ جو جور پاؤش کرنے۔ زون زون ہندڑ تریے دی کر نہاں یادوں دی زین مژر دی پیٹھو پر اوسی کر تھے اتھی مژر جس مزرن لون پتھے مختلف دی کر نہاں پتھر گتہ کاری تے کر میلہ پر کچھ اکڈی مژر نو کر اوسیں کران۔ قدم بنے تھے تراویز تھے اُنم نمایاں تبدیلی، سے مژس زڈ رثو رقدم بردنہ تھے پتھے پتھے یہے ڈر قدم پتھے بیٹھ دیس ورود پتھر۔

وپکر نہیں: یہ پتھے بیکھر مژر سارے کھوتے پڑاں نہیں۔ یہ پتھے میکھلا سنکار لند واتس پتھر ترکا پتھن پوکھنے زنانہ زنان۔ سینا میکھلا پلو بدلا تو تھے چھ سر تھوڑے کلپلا گان تے صاف گیند تھے چھا۔ اُنکس مژر دیکس کحسان تھے مائیکا یا گرچھ زندہ زنانہ پھس ناب آپر ان تے پوش چھکان۔ سہ چھ باریل وسان تھے سارے زنانہ ملک، سامی پا پتھر بیسہ، نالا مختبر چھا اتھ دیکس اندک اندک زنان۔ اکر اکھتے زنان پتے پاؤس پوش تھے چھکان تے باقی زندہ تھے جھس بیس پوش لagan گوھان۔ یہ چھ آیا جاتی ہند پڑوں نہیں۔ آریا اسکے کیہ کران تے یکیہ مولکتھ آسے زنانہ ویدی لند کار لند کر زنان تے امر تھے کامنا کران۔ پڑو رہنگان۔ از کل چھ یہ بیوں پتھر دیکس پتھر زنان تھے یہ وڈوں پتھر اتھ جگ کر کنس ستر دیسکی ہند اظہارتے کران۔

ہبہ و ٹھم دیکھ کوئم طوطہ دھم یاریل

ہبہ و ٹھن گوکیہ مولکتھ دھم۔ یکیہ کرہنے ویز پتھ آگلس مژر آہوئی ہمان (زانان) زنانہ تھے ویکن پاٹن مژر مانیز بیڑ، بیڑ، بیڑ، بیڑ، بیڑ، بیڑ، بیڑ، دیہن بل بیٹھ کامنا کران۔

بردنہ کالہ اسکے ہیڑ پتھتے تیلہ اٹھم دوہ ویتھ مژر ڈاں گلکر اوان تے بیٹھ

آسہ سُمِتھے یار بل بُل بُل آکا شس کن نہ ملٹو شلدا آیں مفریشان تے باتن مفر
گبوان گبوان پر توڑ، بھر بجاتھے، میتھ میگان۔ شر کا کپتہ کانگر کھور رالان تے کلو
پیٹھو گلیہ یاد تھے ”جو توں ہن“ کراں، یہ سالم بنوں پھچ ختم گومت۔

دماںکو : دم بھتھ دیپ سند ناو سو زن تے دو دن لئے گئیہ دماںکو یاد دماںکو۔
ینیلہ کا نہہ بھر پس ماجھ کا نہہ پیچ ملکانہ مو کھپ دے کر تھے ہنگامہ لاگہ تے دو پتھلے نرڈ
نہ میلک پھچ مول مونج تپزی منگ پور کرس مجبور گھوھان۔ دنس یا پشنس آس
کیشہ ملکانہ مو کھپ عاجزی کرن۔ و پلٹھ کرن، تے تندہ بے بو زندہ مو کھپ یو دے دماںکو
پیٹھ کرنے سے بو جل جل۔

دماںکو پھچ کشہ مژوال بایکھا صائیہ، در پی گائیہ، بڑوڑی، واقھور تے دویں
جاں اللہ مآلن پیچہ سدان۔ ساروے کھوتے بودھ ملکیہ پھچ بزرگان (اُی)۔

جون) یہ پھچ کم سے کم تزن دوہن روزان گوڈ نکیہ دوہ پھچ خالص
زو لوپو (واہ سورس نزدیق گام) دماںکو بہہ بجھ استاکس اندر مس احاطہ مفر
دماںکو کران۔ تم پھچ قریباً پنداہ دوہ برٹھے گامہ آسان د رات تھے بد گام تھے چڑا نکیو
(پل اپ) گامو گوٹھ مفر دماںکو کران کران وہ بھج براد کہ مآلک مقرر دوہ لوکن
و نان و بھج بررواتان۔ یکن ز لوکن دمالین پھچے ہنڑا اکھلمتہ ستر آسان۔ یہم

چھ یکن پنڈہن دوہن پاٹھلو سورے سفر طے کران گامو مفر دماںکو کران پکان پنچ
چھ نے مالکین نشن دوہن پھچے بابا پیغمبر الدین غازی سند دوہس و پھنھن لکھ کافی
تید اس مفر واتان۔ دویں چھ دوہ پھچ کشہ ہنڈ کسالم دماںکو پنچ کھڈا ای لگتے
دماںکو کران۔ امہ دوہ پھچ لکھ راشھ یوان۔ گری مو کھپ چھ مادا ان گرد تھے کافی
و تحان باز رتے چھ طعیس پٹھ لگان۔ دویسہ در دسر تپیر بارچھ کافی روزان۔

گوڈ نکیہ دوہ پھچے زانہ ز آشر کتے ماسک شر کو چھ مفر مٹھ دمالین ہندس

پس پناران آسان۔ سُمِتھے دماںکو چھ یوان تے آغس برمنہ کن دماںکو بطور نزد ایہ
عقیدت پیش کران تے وز پھچے ماجھ اکس اکس دماںکس اچھ پنچ پنچ شر واتان۔
دماںکو چھ بھر کھونہ مفر مٹھ دماںکو کران زندہ شری سند دل پھچ دپ راو اوان پیٹھ شر س
کلس اچھ پھچ تھاتس ماچ جوالہ کران دوے خاڑ کران۔ عقید پھچ پتھیں شرین
مھنھ کھوڑان تے یمار پور اون۔ پھچھت پھچ آمت ز کیسہ بدکو مو پنیو چھ کا نہہ بڑا کام
انجام دیس بر نہہ یا پتھے تین آنکھن مفر دماںکو کرنا واتان تے یہ پیٹھ دمالین کھیا واتان
چاو اوان۔ دماںکو کر تھو دماںکو کھیا ون چاؤ پھچ نیک ٹھو ان پو ان مانپتھ۔

دماںکو پھچ خالص مرد کران۔ امہ مو کھپ پھچنیم کا نہہ خاص پوشک
لاگان۔ پھیسن شلواریا کر تھو شواریت خالص شلوارے اوت تھے۔ چونکہ مو سیم پھچ
گری شنگ لہاظ پھچنے بھٹ پھیسن یا ٹھاور استعمال کران۔

دماںکو مکھ پھچ بڑو دل پتھ تھان ل ج ساز۔ بر نہہ کالہ اکر دمالیہ ستر ڈیکھ تھے
یوان مانپتھ۔ ڈو پھچ اوڑا پتھ چھ دماںکو اکا کہ تھے سیکھا تھے دماںکو کران۔ رقص
چھ یوان تھے تھد تھد قدم مٹھ رکس اڑاں تھے ”الله اللہ“ و پتھ تال پان۔ تیلے تال
پھچ بدلان تھ پھو دپٹھ لان۔ پن شاہ رائٹھ و دیٹھ و دچائی مفر حالو اون پن
یوان مانپتھ حاصل دماںکو۔ تپتھ شاہش تھ شہس ستر تر زنگہ و اہر اون۔ لگھ پھچ س
دماںکس کھونہ مفر نان یوتام شاہ چھس ہان۔ شاہ رائٹھ و دیٹھ لان پھچ دکر تھے
و نان۔ تالہ یا پتھ کلہ ڈھن کھو بور کھر ان تھے جس مفر پس تھ پھچ ذکر
و نان۔ دوہ دماںکو پتھ چھ بھر دماںکو کران۔ کیسہ قدم تالہ پتھ تھ شہس بدل اوان تھے
و دھنٹھ لان تھے چکر و اون تھے بر نہہ پکان۔ یی ٹھور یا پانڈو لکھ رک تھو نان۔ چکر دماںکو
پتھ لور اکھن مفر رائٹھ راس گندان تھ مرت زنڈ زندہ تلوار باز کر مدد مظاہر
کران۔ کینہ بھچ دھجھ اتھ تلوار بر ابر لولو بور نان تھے کھو بور اتھ سپر ریان۔ تاک

مقابلہ دماکر ہندوار بڑے دلوں پر سچھٹے۔

پچھے کالہ آکر رانے مباریز "ورلیس مژر کم" سے کم اک دو "استر پوزا" کران۔ سے گو تھکر یارن ہنز پوزا، ساری بائیڈر کسان تھے تھکر یار سو بیراً تو تھکر تمن پا زا کران تھے تھکر یارن ادا مکر مقابلہ تھے منعقد کران تھے کمپ یک جمپے پرتو جوان مقابلہ زینہ بان جسین اک فوج مژنو ان۔ رازن استر مکلکیہ تھکر یارن ہنز پوزا تھے دالمیں اکرتاس نے اکرتہ ونان۔ سیم اک ساز و آتھ رازن ہند ان فوج بھمن گن نیرنہے تو رومنہہ ساز وایان پکان۔ دماکر جھوپ بانش کشپہ ہند مارش آرٹ اوسمت۔ اختر شیر بازی، غور رضہ چلاو ان، نیرن انس ما زن، پتھر اندازی تھے دون ہنز دب یافے ملے پیدھیم اک جنگ کر کر تھے رینکر سوری عمل، واریاہ طبقتہ فرقہ اک یعن کارن استر وابط آسان۔ پچناون اک اسٹاد تھے اک آسان۔ کاشر، تو ارخ چھ تو لاریو تھے جنگو استر تھکر یہہ لایہ کا شر یو جمل آورن استر تپ پانو نے لڑیو پھٹے۔ موقولیلہ کشہ زستہ بیگ کا شر کبے تھکر یارہہ بناو کھلے کو۔ بود پکن شراپہ حکتے زینو نوکھنے دوئے گنہتے چایب گرس مژر اڑوپن ائمہ وقتاں اکھ تپ، تواریز یا غور ضد و چھوٹی۔ یہ کینہ ڈچھوتہ ڈچھو سکھ دوپ پیٹھک کا نہیہ کا شر تھکر یار۔ دماکر تام ترا ونا ٹھکر یار تھے کہنی زبر فو وو کھٹہ۔ تم روکد Mock fighters پٹھن۔ پٹھن کماکر کر کر نش تھے گیئی۔ کینہ و قپھر و تھے زینو بزر گور پھکر تھے لا گھق پھری کرنس گن۔ تو تھو تو پھن گنڈن درو گن تپ نوک زندہ۔ یہند کسر پرست تپ رہرا اک تم یہندین مزارن تھے آستان پٹھیم از تھے چھ مان پٹھ دماکر کران۔

دل میں ہند پیش پھٹھ سا مکاری کرنے۔ مژرم یار، دراز تھے پھیری تھیر۔ از تھے چھ دالمیں دمالیہ قپھر ونان تکلیاز یعنی مژر اک پیش فقیری کران۔ پھٹھ

روان۔ دا دک مائزراون۔ تھیر یم اکر رانہ تھکر پھیرن یا چونھ نہا پلو لاگان۔ پھٹھکیمن پٹھکو کہر ٹرادر یا اکر ٹرادر تھاداون۔ تھکر پھن لارا تھس مژر ران۔ زیو تھر لیش تھے اوس کا نہیہ کا نہیہ تھاداون۔ نند ریتھن تھر کا اک گپو ان۔ اکر گام پٹھ میں گام تام اکر پھیران روزان۔

در اصل پھٹے دماکر تھے تھکر دش تھاداون داکر نہن روپ تھلا پر بکس بولن مس علاقاں (تریلی) مژر گئے تھے گئے دش مختلف ناویتے ترایہ پیٹھ موبو د پاکستان مژر تھے چھ دماکر۔ ہریاں مژر دال تھے آسیں مژر دیل۔ (یہ چھ دوشوے مر دکھیو ز نائی کران) باقی جائی صرف مرد۔ گجرات مژر چھ پر آذ جھی یم ازکل گجرات زبان جھو بلان دماکر کران، یم چھ لوکر ڈپھ تھے استر وایان۔ گس ہیکہ و تھنہ ز پاریہ و قوت ما اسہان۔ جھر دالمیں تھے باقی دالمیں تو نکات۔ تکلیاز راجن مہارا جن نش تھے اک خود داس (غلام) پٹھ آسان۔

گلکھے:-

کا شرین گھر یعنی سکن مژر چھ توار اتحن مژر یونھ گلکھے گند عک شوق و نظر گھر ہمان۔ ڈول تھے نیہ خزا واڑ پیٹھے توار نہادا کوکو ٹھل گیل گلکھے ہمازی۔ کنہبہ گلکھے باز چھ ز توار اتحن مژر یونھ تھے گلکھے گند ان۔ پس اڑی، گلکھے دو یم ز اڑواہ تھے چھ لئمہ گند ان۔ تھے ڈلان۔ یہ چھ نوک تھے تپ کرب تھے۔ باہنے نوک تھے باہنے دوکھ چھ گوڈے میں باس مژر و کھانا پھٹے آمت۔

کتاب نامہ:

اوجھرست مئی سندھ ناپیر شاہست - من موہن گھوش - گرناچالیں - گلکتہ -

روشنو وہر موڑ پان

سارشل مت پران - وید کاری گی - ز جلد چل اکینہ بی جھوں کشیر -

مردی شوپ پلش پتہ نزم بالا (کھنڈر) چل اکینہ بی -

را گم آدم عرف شن مت ناٹکم - جیت بھٹ - مغلار سرچ انٹھ ش در بھنگا -

را کھنڈی متم - دامور گپت، مغلار سرچ انٹھ ش در بھنگا -

ے راج ترکی کامن، آرائیں پنڈت، ساہیا اکینہ بی -

راج ترکی (سکرت) کامن

را بھنڈی گپت، بھی دیش پانڈے، ساہیا اکینہ بی

کھنڈر - بر ج موہن چر ویڈی، ساہیا اکینہ بی -

را بھر تازا ناپیر شاہست - آ دیدن چاریہ، شی خونہ لال، بھی دلی -

را کرشیکا سکرت ساہیا کو یوکلان - ذا کثر ویڈاری گی، چل اکینہ بی جھوں -

را سکرت اور ہندی ناٹک، رچنے اور رنگ کم - رادھا لوہ پانی

را اڑو ہو گپت پیش، بھر گپت ذی کے پڑت وللہ (بی) لیڈنڈی دلی -

را دشا کھات - مارت د تو ویدی - ساہیا اکینہ بی -

را شور دک - ہوا نا تھیز بھی - ساہیا اکینہ بی -

کارو بی اف کھیر سر والار انس -

را کلیات شن العالم - موئی لال ساقی - چل اکینہ بی سر یگل -

پری کھنڈا میا، آچل، بیٹ لا بھت - پھنی شور نا تھر بیا -

۲۰ رکا شر ڈکھری - چل اکینہ بی سر یگل -

۲۱ سکرت رہ چک -

۲۲ رجھا گوت پیان سکند ۱۰

۲۳ روی لا کاف آف کرشا ان اٹھین آرٹ - نیشل میوز ہم -

۲۴ ری یکھ دھوت - کالیداں -

۲۵ ری چک پیڈی ڈاں - وی پاٹا ٹھنی - چل ایم بھر بچ آف اٹھیا -

۲۶ رابر قون پار فرمگ آرٹ - ذا کثر را گھوں -

۲۷ رکش جو را زداں - چل اکینہ بی سر یگل -

۲۸ راحام تھم..... چل اکینہ بی سر یگل -

۲۹ رشو ازم ان شیر ہت کشیر شو موت چو کتھر -

۳۰ ری گپت گو ہنڈ - جیے دیو -

۳۱ رکیات عزیز بھوار - چل اکینہ بی -

۳۲ راج ترکی - شری در

۳۳ رکھا سرت ساگر - سوم دیو -

۳۴ ربر برت کھا تھری - کھندر

۳۵ راسون و اسود تھر پر کھایا یو گندر این - بھاس -

۳۶ رکو سلٹ پا تھر - موئی لال کیو -

۳۷ رکو کھنڈیا ڈلن - موئی لال کیو -

۳۸ رت نو - موئی لال کیو -

۳۹ ری چس دیٹ میک ہٹھری - ایک ایل وردھاٹے -

۴۰ ری چیز (کشیر) کیس خاص نہر -

۴۱ ری رازہ (ارڈو) کیس خاص نہر -

۴۲ رسوں ادب - کیس خاص نہر -

۴۳ رذرا ڈاما: روا یست تھر ۹۹۹ - کھنڈ پاڑھن - کشیر یونڈر ٹی سر یگل -

- ۴۳۲ ر آلو۔ کیتھ تازہ شد۔
 ۴۳۳ ر آگ نامہ۔ موئی لال ساقی۔
 ۴۳۴ ر شرپی۔ پشل اٹھن تھیر۔ ملٹھیں ستر بیز۔ کپڑا دا سائیں۔ پیشل کپڑہ سٹ۔
 ۴۳۵ ر کڑی اٹھ۔ اے موڑگراف۔ عگیت ناہک اکیدی یعنی۔
 ۴۳۶ ر آس آف اٹھیا۔ پروصیں بیزرجی۔
 ۴۳۷ ر صوفی شاعری۔ موئی لال ساقی پکھل اکیدی یعنی۔
 ۴۳۸ ر رڈا ان روول اٹھیا۔ جھی تاھر۔
 ۴۳۹ ر شرپی۔ پشل اٹھن تھیر۔ انہیں میل رواد پانٹے۔
 ۴۴۰ ر کالیداں۔ اے جرٹل آف کالیداں اکیدی یعنی۔
 ۴۴۱ ر لاظر۔ بر گسان۔
 ۴۴۲ ر روی کلاون ان بائٹھا تھر۔ موئی لال کیمو۔
 ۴۴۳ ر روڑھڑ راما۔ اے ٹکول۔
 ۴۴۴ ر رثایہ در پن۔
 ۴۴۵ ر روڑو ٹک۔ جی کے بجھ۔
 ۴۴۶ ر تھیم آف دی اسرٹ۔ مارٹن اسلام۔
 ۴۴۷ ر روی اسٹھا۔ میٹ آف تھیم۔
 ۴۴۸ ر ریجا بنڈھن۔ محمد جان بھگت۔
 ۴۴۹ ر رامڑیں کا سٹوہر۔ روشن الکازی۔ پیشل کپڑہ سٹ۔
 ۴۵۰ ر رواد یہ ستر۔ لی پچھنیا دیو۔ پیشل کپڑہ سٹ۔
 ۴۵۱ ر کشیر۔ جی ایم ڈی صوفی۔

و تاہر